

**ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณ
กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร**

กองแก้ว เมทา

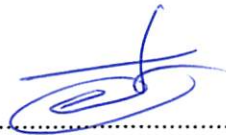
**การค้นคว้าอิสระ เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา
มิถุนายน 2563
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร**

อาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชาการศึกษา ได้พิจารณาการค้นคว้าอิสระ เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร" เห็นสมควรเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา อ่อนธานี)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษา

มิถุนายน 2563

ประกาศคุณูปการ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไข
ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้การสนับสนุน ช่วยเหลือผู้ศึกษาค้นคว้ามาตลอด จนการค้นคว้า
อิสระครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ ผู้ศึกษาค้นคว้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณอาจารย์สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษาทุกท่านที่ได้ให้
วิชาความรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ตลอดจนคำแนะนำ ช่วยเหลือ และให้
กำลังใจจนการค้นคว้าอิสระสำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบเครื่องมือและ
ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทิมา นาคาพงศ์ อัครวิเศษ กรรมการ
สอบการค้นคว้าอิสระ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ตลอดจนความช่วยเหลือ
ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณพี่ เพื่อน น้อง สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษาทุกคนที่ให้กำลังใจ
ร่วมทุกข์ร่วมสุข ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาและจัดทำการค้นคว้า
อิสระฉบับนี้

ขอกราบขอพระคุณผู้มีพระคุณทุกท่าน และครอบครัวที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุน
ในทุก ๆ ด้าน อย่างดีที่สุดเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าขอมอบและอุทิศ
แต่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน

กองแก้ว เมทา

ชื่อเรื่อง	ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร
ผู้ศึกษาค้นคว้า	กองแก้ว เมทา
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2562
คำสำคัญ	ความฉลาดทางอารมณ์, ความฉลาดทางจิตวิญญาณ, ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วยครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำนวน 284 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษา พบว่า

1. ระดับความฉลาดทางอารมณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) ความฉลาดทางจิตวิญญาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .455$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .728$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Title	THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND SPIRITUALITY INTELLIGENCE WITH EFFECTIVENESS OF TEACHER PERFORMANCE UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 41, PHICHIT PROVINCE
Authors	Kongkaew Metha
Advisor	Associate Professor Dr. Pakorn Prachanban
Academic Paper	Independent study, M.Ed. Program in Educational Research and Evaluation, Naresuan University, 2019
Keywords	emotional intelligence, spiritual intelligence, effectiveness of teacher performance

ABSTRACT

The purpose of this study is 1) To study the level of emotional intelligence and spiritual intelligence with effectiveness of teacher performance under The secondary Educational Service Area Office 41, Phichit Province. 2) To study the relationship between emotional intelligence and spiritual intelligence with effectiveness of teacher performance under The secondary Educational Service Area Office 41, Phichit Province. Sample group study consisted of 248 teachers under The secondary Educational Service Area Office 41, Phichit Province. The instrument in this study used questionnaire has 5 levels rating scale. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient. The results found as follows;

1. Emotional intelligence level overall, it was in the high level ($\bar{X} = 4.22$). The overall spiritual intelligence was in the high level ($\bar{X} = 4.13$) and the effectiveness of teachers' performance at the high level ($\bar{X} = 4.22$).

2. The relationship between emotional intelligence and effectiveness of teacher performance overall, there is a positive relationship at a moderate level ($r_{xy} = .455$) with statistically significant at .01 level. Spiritual intelligence and effectiveness of teacher performance overall, there is a positive relationship at a high level ($r_{xy} = .728$) with statistically significant at .01 level.

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	5
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	6
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
	สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	10
	กรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า.....	10
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	12
	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางจิตวิญญาณ.....	66
	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู.....	89
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	135
3	วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	142
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	142
	เครื่องมือที่ใช้การศึกษาค้นคว้า.....	146
	ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	151
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	154
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	155
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	156
4	ผลการศึกษาค้นคว้า.....	159
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	159
	ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	160
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	160

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
5	บทสรุป.....	182
	สรุปผลการศึกษา.....	182
	อภิปรายผล.....	184
	ข้อเสนอแนะ.....	186
	บรรณานุกรม.....	187
	ภาคผนวก.....	196
	ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า.....	253

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะด้านความฉลาดทางอารมณ์	33
2	ผู้ที่มี EQ สูง และ EQ ต่ำ	51
3	ลักษณะของผู้ที่มี EQ สูง และ EQ ต่ำ	54
4	การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	64
5	การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางด้านจิตวิญญาณ.....	89
6	การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู.....	133
7	จำนวนประชากร จำแนกตามขนาดโรงเรียน.....	142
8	จำนวนครูที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดโรงเรียนและอำเภอ.....	145
9	แสดงข้อคำถามแบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์.....	146
10	เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์.....	147
11	การแปลผลระดับความฉลาดทางอารมณ์.....	147
12	แสดงข้อคำถามแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ.....	148
13	เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ.....	148
14	การแปลผลระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณ.....	149
15	แสดงข้อคำถามแบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู.....	150
16	เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู.....	150
17	การแปลผลระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู.....	151
18	การแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์.....	156
19	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร.....	160
20	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการตระหนักรู้ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ	163
21	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ.....	164

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
22	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ.....	165
23	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น จำแนกตามรายชื่อ.....	166
24	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการมีทักษะทางสังคม จำแนกตามรายชื่อ.....	168
25	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำแนกตามรายด้าน.....	169
26	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัด พิจิตร ด้านการพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต จำแนกตามรายชื่อ.....	169
27	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัด พิจิตร ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต จำแนกตามรายชื่อ.....	170
28	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัด พิจิตร ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ จำแนกตามรายชื่อ.....	172
29	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัด พิจิตร ด้านการเข้าสู่ภาวะการณ์มีสติ จำแนกตามรายชื่อ.....	173

สารบัญญัตราสาร (ต่อ)

ตาราง		หน้า
30	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำแนกตามรายด้าน.....	174
31	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู จำแนกตามรายข้อ.....	174
32	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการจัดการเรียนรู้ จำแนกตามรายข้อ.....	176
33	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน จำแนกตามรายข้อ.....	177
34	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำแนกตามรายด้าน.....	178
35	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม.....	179
36	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร.....	180
37	แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์.....	200
38	แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ	203

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
39	แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามประสิทธิผล การปฏิบัติงานของครู	206
40	แสดงค่าค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ความฉลาดทางอารมณ์.....	209
41	แสดงค่าค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ความฉลาดทางจิตวิญญาณ.....	212
42	แสดงค่าค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู.....	214

สารบัญญภาพ

ภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า.....	11
2	องค์ประกอบ 4 ด้านเขาวนอารมณ์ของผู้จัดการที่ดี (Caruso และ Salovey, 2004).....	23
3	โมเดลของ EQ ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997).....	29
4	โมเดลของ EQ เกี่ยวกับสมรรถนะด้านความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมน (Goleman).....	33
5	ลักษณะของชายหญิงที่มี EQ และ IQ.....	49
6	ปิรามิดความสัมพันธ์ของความฉลาดด้านต่าง ๆ	70
7	ปิรามิดความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์กับความฉลาดทางจิตวิญญาณ.....	71
8	ดอกบัวแห่งตน (The Lotus of the Self).....	72
9	กลีบดอกทั้ง 6 ลักษณะบุคคลิกภาพ.....	73
10	องค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณ (David B. King, 2008).....	80
11	การพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณตามแนวคิดของ Zohar and Marshall (2000).....	88
12	โปรแกรม Google Form ที่ใช้เก็บข้อมูลกลุ่มที่หาประสิทธิภาพ.....	153
13	โปรแกรม Google Form ที่ใช้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง.....	154

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ในบรรดาวิชาชีพต่าง ๆ นั้น วิชาชีพครูจัดเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ ประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้าหรือล้าหลังก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนซึ่งมีการศึกษาที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “จะพัฒนาชาติให้พัฒนาที่คน จะพัฒนาคนให้พัฒนาที่การศึกษา” ประเทศต่าง ๆ ในโลกที่พัฒนาแล้วย่อมมีพื้นฐานมาจากระบบการศึกษาที่ดีและคนในประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพซึ่งในประเด็นนี้ ครูจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำให้คนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

แม้ว่าในสภาพของโลกปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสทุนนิยมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ก็สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตรงกันข้ามกับผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ย่อมประสบกับปัญหาต่าง ๆ จนเกิดความทุกข์กายและทุกข์ใจ ท้ายที่สุดก็ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเรียน ปัญหาครอบครัว ปัญหาเสพติด ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน และปัญหาศีลธรรม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จะสามารถป้องกันและแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงได้นั้น นอกจากอาศัยนโยบาย ยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน และแนวทางปฏิบัติแบบเข้าใจและเข้าถึงจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐแล้ว ตัวบุคคลในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาโดยตรงก็ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ถ้าบุคคลได้รับการอบรมศึกษาดีจากครูอาจารย์ในแต่ละช่วงวัยก็จะทำให้บุคคลนั้นมีหลักการและวิธีการคิดที่ดีมีทักษะชีวิต สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนประสบ และปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างรู้เท่าทัน ดังนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า บทบาทหน้าที่โดยตรงของครูในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหรือการไม่พัฒนาของประชากรในประเทศ คนที่ได้รับการศึกษาดีจากครูบาอาจารย์ย่อมสามารถพัฒนาตนช่วยเหลือตนและผู้อื่นในสังคมเป็นอย่างดี และเมื่อระดับปัจเจกบุคคลมีการศึกษาและพัฒนาตนได้ ปัญหาต่าง ๆ ย่อมจะไม่เกิดขึ้นหรืออาจจะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย

จากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นสามารถเชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญของวิชาชีพครูได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ในด้านลบ

ซึ่งนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ครูจึงต้องหน้าที่หนักขึ้น อีกทั้งต้องใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีและพึ่งตนเองได้ ไม่ตกเป็นทาสปัญหาต่าง ๆ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตน์ และนักรบ หมี่แสน, 2560, หน้า 30 - 31)

การศึกษาในยุคปัจจุบัน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมพร้อมกับคนเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาประเทศ โดยการศึกษาที่มีเป้าหมายหลักสำคัญเพื่อมุ่งประโยชน์ให้เกิดกับตัวบุคคลและเกิดประโยชน์ไปสู่สังคมให้คนในสังคมมีความสามารถมีคุณภาพ มีทักษะความรู้ที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ เกิดการร่วมมือกันสร้างประโยชน์และนำพาให้สังคม มีเอกภาพเป็นสังคมที่ดี นำพาประเทศสู่การพัฒนาและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์ ปลูกฝังแนวความคิดและทัศนคติ เป็นการถ่ายทอดและส่งต่อพัฒนาความคิดของคน ทั้งในด้านศิลปะ วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม พัฒนาคนให้เป็นคนดี พร้อมทั้งในด้านจิตใจ ด้านปัญญา ด้านอารมณ์ เป็นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมที่ดี ฝึกฝนทักษะอบรมเรียนรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะทำให้คนในสังคมมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน มีความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข และร่วมมือกันพัฒนาสังคม พัฒนาประเทศสู่ความเจริญก้าวหน้าและความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในด้านการค้า เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 24 - 25) ได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 7 บัญญัติว่าด้วยครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 บัญญัติไว้ว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานให้เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิต พัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อมและความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากร และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

การปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเป็นภาพสะท้อนถึงการพัฒนาผู้เรียน ครูจึงมีบทบาทที่สำคัญในการเรียนรู้ และพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนตลอดจนทำให้กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียนสัมฤทธิ์ผล ซึ่งนักเรียนจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคตต่อไป สถานศึกษาถือเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับผู้เรียนโดยตรง โดยเฉพาะครูผู้สอน ถ้ายังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ คุณภาพของผู้เรียนก็คงจะไม่

เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้น เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูจึงเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการประกอบวิชาชีพครู และครูใช้เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการปฏิบัติหน้าที่ทางด้านการสอน มาตรฐานวิชาชีพครูจึงทำให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคมมีความเชื่อมั่นต่อการประกอบอาชีพครูว่าผู้เรียนจะได้รับบริการตามมาตรฐานการเรียนการสอนอย่างมีมาตรฐานและคุณภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, หน้า 5)

ดังนั้น ครูจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่จะทำให้การปฏิบัติงานของครูนั้นสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ซึ่ง ริชาร์ดดี กัมบรอนรักซ์ (2551) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต มี 6 อย่าง ได้แก่ 1. เซวาร์ปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) 2. เซวาร์อารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) 3. ความสามารถในการเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส (Adversity Quotient: AQ) 4. เซวาร์จริยธรรม (Moral Quotient: MQ) ที่ต้องอาศัยวุฒิภาวะและมีแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้เพื่อเกิดการพัฒนา 5. เซวาร์สุขภาพ (Health Quotient: HQ) ที่สร้างความแข็งแรง ซึ่งเป็นอัจฉริยะสำคัญที่จำเป็นต้องดูแล เพราะไม่มีสิ่งทดแทนได้ และ 6. เซวาร์ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient: SQ) เป็นอัจฉริยะภาพสูงสุดที่พัฒนาจิตวิญญาณ เพื่อเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตที่เป็นการพัฒนาความสมดุลให้กับชีวิต เข้าใจตนเอง และใช้สมองทุกส่วนในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัจจัยแห่งความสำเร็จดังกล่าว วิเชียร ไชยบัง (2562, หน้า 4) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันคือ เซวาร์อารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ และเซวาร์ด้านจิตวิญญาณหรือความฉลาดทางจิตวิญญาณว่า เป็นปัญญาภายใน ซึ่งหมายถึง ความเข้าใจต่อตัวเอง ต่อชีวิต ต่อโลกและจักรวาล การอยู่อย่างมีเจตจำนงอย่างมีความหมายทั้งต่อตัวเองและต่อสรรพสิ่ง ซึ่ง วิเชียร ไชยบัง (2561, หน้า 116 - 117) ได้อธิบายว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ได้แก่ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง (รู้ตัว) การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกต่อผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกันอย่างภราดรภาพ ยอมรับในความแตกต่างเคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม อยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้รู้ว่าต้องหยุดหรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ มีความสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ การมีสัมมาสมาธิ เพื่อกำกับความเพียรให้การเรียนรู้หรือการทำภาระงานให้ลุล่วงมีความอดทนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยง

ระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันอยู่ และการมีจิตใจใหญ่มีความรักความเมตตาตามสากล

สอดคล้องกับ กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 19) ที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) กับความฉลาดด้านจิตวิญญาณ (S.Q.) ไว้ว่า S.Q. หรือ Social Quotient นั้นจะคล้ายคลึงกับ E.Q. อยู่มากแต่เน้นไปในแง่ของความสัมพันธ์ในกลุ่มคนเป็นหลัก เพราะ S.Q. แปรอย่างง่าย ๆ ก็คือทักษะทางสังคมนั่นเอง ซึ่งเป็นเรื่องของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถเข้ากับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขและไร้ปัญหาใด ๆ รู้จักการพูดเจรจา รู้จักจรรงักที่ดีต่อองค์กรหรือหน่วยงานของตน มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลาเป็นอย่างดี มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง ซึ่ง S.Q. และ E.Q. นั้นเป็นเรื่องที่ต้องมีความสอดคล้องกันเพื่อที่จะทำให้ชีวิตของคนผู้นั้นดำเนินไปได้อย่างเป็นสุข ร่าเริง และประสบความสำเร็จ

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 75) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลให้คนทำงานได้สำเร็จ คือปัจจัยทางด้านอารมณ์ ที่มีลักษณะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ แสดงออกอย่างเหมาะสม ทำให้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ ได้ มีการศึกษางานวิจัยเป็นจำนวนมากที่แสดงว่าผู้ที่เชาว์ปัญญาสูง (Intelligence Quotient) แต่ต้องล้มเหลวต่อตำแหน่งผู้บริหารสูงสุด เพราะขาดความเข้าใจมนุษย์ ขาดการมีปฏิสัมพันธ์และการมีอารมณ์ที่ดี และพบว่าการมีอารมณ์ดีเป็นพื้นฐานให้คนมีสุขภาพจิตดี มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ง่าย โดยมีลักษณะการใช้สมอง ทักษะ และอารมณ์ที่ดีในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสามารถใช้ได้กับตนเอง ผู้ที่ขาดความฉลาดทางอารมณ์จะนำไปสู่ความเครียด ความวิตกกังวล และใช้ความสามารถในทางเชาว์ปัญญาที่มีอยู่ได้เต็มที่ สอดคล้องกับ เทอดศักดิ์ เดชคง (2546, หน้า 15) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์คือความสามารถทางอารมณ์ในการรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจ เห็นใจผู้อื่น มีความมุ่งมั่น อดทนรอคอยเพื่อไปยังเป้าหมาย มองโลกในด้านที่เป็นบวก และรู้จักจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งของตนเองได้ ซึ่ง วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2544, หน้า 34 - 37) ได้กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นส่วนสำคัญอยู่เบื้องหลังของความสุข ความสามารถในการปรับตัวและความสำเร็จต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์ ทั้งในด้านการศึกษาและความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพของความเป็นผู้นำที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คนและครองใจคนได้ เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้และพัฒนาคน สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ งานได้ผลและคนเป็นสุข เกิดความรักงาน องค์กร และมีความจงรักภักดีมากขึ้น ความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นไป

อย่างราบรื่น มีความเข้าใจต่อกัน เกื้อหนุนให้มีการใช้ศักยภาพของคนอย่างสูงสุด เมื่อนำไปรวมกับภูมิปัญญาแล้ว ก่อให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการที่ให้เกียรติ เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์และมีความยืดหยุ่นต่อกัน

นอกจากนี้ กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 20) ยังกล่าวถึง ความสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณกับการทำงานว่า ในส่วนของ S.Q. นั้นมีความสำคัญสูงเช่นเดียวกันโดยเฉพาะในสังคมของการทำงาน สังคมยุคนี้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เริ่มหันมาใส่ใจกับเรื่องของ S.Q. มากขึ้น นอกเหนือไปจากการพยายามคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียว เพราะในเรื่องของทักษะทางสังคมหรือ S.Q. นั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงานดำเนินไปด้วยดี หากมีบุคลากรที่มีแค่เพียงความรู้ความสามารถแต่ขาดทักษะทางสังคม เป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีมนุษยสัมพันธ์ ทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นแล้วมีปัญหา ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา แล้วยังเป็นผู้ที่ไม่ให้ใจใคร ไม่ให้ความซื่อสัตย์ต่อองค์กรของตนที่ทำอยู่ เชื่อมั่นว่าองค์กรเหล่านั้นก็คงจะขาดประสิทธิภาพหรือล่มสลายในไม่ช้า หากมีบุคลากรเหล่านี้เป็นจำนวนมาก

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าสนใจศึกษาตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานภายในตัวของแต่ละบุคคลที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม ปรับปรุง และพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติงานของครูให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และพัฒนาครูสู่ความเป็นมืออาชีพต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร มีขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 901 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 284 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

2.1.1 ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย

2.1.1.1 การตระหนักรู้ตนเอง

2.1.1.2 การควบคุมอารมณ์ตนเอง

2.1.1.3 การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง

2.1.1.4 การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น

2.1.1.5 การมีทักษะทางสังคม

2.1.2 ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ประกอบด้วย

2.1.2.1 การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต

2.1.2.2 การมีเป้าหมายในชีวิต

2.1.2.3 การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ

2.1.2.4 การเข้าสู่ภาวะการณีสติ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ประกอบด้วย

2.2.1.1 การปฏิบัติหน้าที่ครู

2.2.1.2 การจัดการเรียนรู้

2.2.1.3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง รู้จุดเด่นจุดด้อย รู้จักอารมณ์ของตน สามารถควบคุมอารมณ์และแสดงออกในทางที่เหมาะสม สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองในการทำสิ่งต่าง ๆ รู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข ประกอบด้วย

1.1 การตระหนักรู้ตนเอง หมายถึง การตระหนักรู้ความรู้สึกในมเอียงของตน หยั่งรู้ความเป็นไปได้ของตนและความพร้อมต่าง ๆ ได้แก่

1.1.1 รู้เท่าทันในอารมณ์ สาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้น ๆ และผลที่จะตามมา

1.1.2 ประเมินตนเองได้ตามจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตน

1.1.3 มั่นใจในตนเอง มั่นใจในความสามารถคุณค่าของตนเอง

1.2 การควบคุมอารมณ์ตนเอง หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับความรู้สึกภายในตนได้ ได้แก่

1.2.1 การควบคุมตน สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือความจุนเจียวได้

1.2.2 ความเป็นที่ไว้วางใจได้ รักษาความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์และคุณงามความดีได้

1.2.3 ความเป็นผู้ที่ใช้สติปัญญา แสดงความรับผิดชอบ

1.2.4 ความสามารถที่จะปรับตัวได้ยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้

1.2.5 การสร้างสิ่งใหม่ เป็นสุขและเปิดใจกว้างกับแนวความคิด แนวทาง หรือข้อมูลใหม่

1.3 การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง หมายถึง แนวโน้มของอารมณ์ที่เกื้อหนุนการมุ่งสู่เป้าหมาย ได้แก่

1.3.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พยายามที่จะปรับปรุงหรือให้ได้มาตรฐานที่ดีที่สุด

1.3.2 ความจงรักภักดี ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มเป้าหมายขององค์การ

1.3.3 ความคิดริเริ่ม พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามโอกาสอำนวย

1.3.4 การมองโลกในแง่ดี แม้มีอุปสรรคปัญหา แต่ก็ไม่ย่อมนย่อ มุ่งสู่เป้าหมาย

1.4 การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการ และข้อห่วงใยของผู้อื่น ได้แก่

1.4.1 การเข้าใจผู้อื่น รู้ถึงความรู้สึก มุมมองสนใจในข้อวิตกกังวลของเขา

1.4.2 การมีจิตใจมุ่งบริการ คาดคะเน รับรู้และตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้ดี

1.4.3 การพัฒนาผู้อื่น ทราบความต้องการ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถได้ถูกทาง

1.4.4 การสร้างโอกาสในความหลากหลาย เล็งเห็นความเป็นไปได้จากความแตกต่างโดยไม่แตกแยก

1.4.5 ความตระหนักรู้ถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่ม ความสามารถอ่านสถานการณ์ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ของกลุ่มได้

1.5 การมีทักษะทางสังคม ความคล่องแคล่วในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์โดยความร่วมมือของผู้อื่น ได้แก่

1.5.1 การโน้มน้าว แสดงกลวิธีโน้มน้าวต่าง ๆ อย่างได้ผล

1.5.2 การสื่อสาร ส่งสารที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ

1.5.3 ความเป็นผู้นำ โน้มน้าวและผลักดันกลุ่มได้ดี

1.5.4 การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดี

1.5.5 การบริหารความขัดแย้ง เจรจา และแก้ไข หาทางยุติความไม่เข้าใจกัน

1.5.6 การสร้างสายสัมพันธ์ เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อการปฏิบัติ

1.5.7 ร่วมมือร่วมใจกันทำงานกับผู้อื่นเพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย

1.5.8 สมรรถนะของทีม สร้างพลังร่วมของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมาย

2. ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาจิตวิญญาณเพื่อเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต รู้ความหมายและคุณค่าของชีวิต เข้าใจและยอมรับในความเป็นไปของโลก มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ใช้สติในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย

2.1 การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต หมายถึง ความสามารถในการคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย เหตุผลในการดำเนินชีวิต ทำความเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต ได้แก่ การมีชีวิตอยู่ ความเป็นไปของโลก ความเป็นจริง ความตาย สัจธรรมของชีวิต เกิด แก่ เจ็บ ตาย

2.2 การมีเป้าหมายในชีวิต หมายถึง ความสามารถในการค้นหาความหมายและเป้าหมายของชีวิตจากประสบการณ์ทั้งทางกายและจิตใจ รวมไปถึงความสามารถในการสร้างสรรค์หรือควบคุมสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยสามารถใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมาช่วยในการกำหนดเป้าหมายของตนเอง

2.3 การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกหรือระบุถึงสิ่งที่ต่างไปจากตัวตนของตนเอง เช่น ความเป็นตัวตนของตนเองและผู้อื่น ธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เช่น สิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ หรือสิ่งอื่นที่อยู่นอกเหนือจากรูปลักษณะภายนอก รวมถึงความสามารถระบุถึงความสัมพันธ์ของตัวตนข้างในตนเองกับโลกทางกายภาพได้

2.4 การเข้าสู่ภาวะการมีสติ หมายถึง เป็นความสามารถที่จะเข้าถึงภาวะของการมีสติที่มั่นคง ที่เกิดจากความสงบของจิตใจของตนเอง โดยทั่วไปการมีสติมักเป็นการรับรู้ถึงบางสิ่งของตนเองและตอบสนองต่อสิ่งรอบตัว

3. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู หมายถึง ความสามารถของครูในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ หรือการแสดงผลการปฏิบัติงานและการพัฒนา ซึ่งครูต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะ หรือความชำนาญสูงขึ้นไปอย่างต่อเนื่องประกอบด้วย

3.1 การปฏิบัติหน้าที่ครู ได้แก่

3.1.1 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

3.1.2 ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

3.1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล

3.1.4 สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และผู้สร้างนวัตกรรม

3.1.5 พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

3.2 การจัดการเรียนรู้ ได้แก่

3.2.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

3.2.2 บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญาผู้คิด และมีความเป็นนวัตกรรม

3.2.3 ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ สามารถรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ

3.2.4 จัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน โดยตระหนักถึงสุขภาวะของผู้เรียน

3.2.5 วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.2.6 ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวินิจฉัย

3.3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ได้แก่

3.3.1 ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3.3.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน

3.3.3 ศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3.3.4 ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ครู หมายถึง ครูผู้ช่วย ครู ครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

ความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

กรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 มีกรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวม เอกสารข้อมูล แนวคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางจิตวิญญาณ
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

“ความฉลาดทางอารมณ์” แปลจากภาษาอังกฤษว่า Emotional intelligence หรือเรียกให้สอดคล้องกับ IQ หรือเชาวน์ปัญญาว่า EQ (Emotional Quotient) ซึ่งในภาษาอังกฤษมีคำเรียกที่ใกล้เคียงกับคำว่า EQ อีกอย่างน้อย 13 คำ (วิระวัฒน์ ปันตานิมัย, 2551, หน้า 23 - 28) ได้แก่

1. Social intelligence ซึ่งธอร์นไดค์ (Thorndike) ใช้ในช่วงศตวรรษ 1920 และไอเซนค (Eysenck) นำมาอธิบายอีกในปี 1985 ซึ่งเรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์
2. Emotional maturity โดยอับราฮัมสัน (Abrahamson, 1958) เน้นว่ามนุษย์แต่ละคนพึงสร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์เพื่อนำไปสู่ความสุขสบายในอารมณ์ของตนจากการที่เข้าใจภาวะอารมณ์ของตนเอง เขาเชื่อว่าความสุขสบายทางอารมณ์เป็นดัชนีชี้ถึงสุขภาพจิตที่ดี
3. Tacit knowledge โดยโพลานยี (Polanyi) เสนอไว้ในปี 1976 และสเทิร์นเบิร์ก (Stenberg) นำมาใช้อย่างต่อเนื่องในงานวิจัยของเขาว่าเป็นการเรียนรู้เจียม ๆ ไม่เป็นทางการ ไม่พูดออกมา รู้ได้โดยพินิจที่ เกิดจากการปฏิบัติจริงเป็นผลจากการคิดใคร่ครวญจากสิ่งที่ได้เรียนรู้

4. Personal intelligence โดยการ์ดเนอร์ (Gardner, 1993) เสนอไว้เป็นส่วนหนึ่งของ ทฤษฎี Multiple intelligence ในปี 1993 มีความหมายในลักษณะของความเป็นผู้ที่ “เก่งคน” มนุษย์สัมพันธ์เข้าถึงและรู้จักภาวะอารมณ์ของตน ตลอดจนนำเสนอแสดงออกกับผู้อื่น รู้และเห็นความแตกต่างของตนและของผู้อื่นได้ ซึ่งกลุ่มอาชีพที่ฟังมีความสามารถระหว่างบุคคล ได้แก่ พนักงาน ตัวแทนขาย นักการเมือง อาจารย์ ผู้นำศาสนา ผู้ที่ทำงานในคลินิก และแพทย์ เป็นต้น

5. Implicit learning โดยเซการ์ (Segar, 1994) เสนอไว้โดยมุ่งหมายถึงการเรียนรู้ ซึมซับข้อมูลอันซับซ้อน โดยที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องแสดงออกมาให้ปรากฏโดยทางภาษา แต่รับรู้ เห็นได้ และจดจำได้ดี

6. Meta - mood experience หรือ Meta - experience โดยซาโลเวย์, เมเยอร์, โกลด์แมน, เทอร์เวย์ และพัลฟาย (Salovey and others, 1995) เสนอว่า หมายถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของภาวะอารมณ์ (Moods) ของบุคคลที่แสดงออกผ่านทางอารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงการรับรู้ในความรู้สึกนึกคิด และสภาวะอารมณ์ของตน กระบวนการติดตาม ควบคุม และประเมินภาวะอารมณ์ตนเองด้วย

7. Emotional literacy ซึ่งคูเปอร์และซาวาฟ (Cooper & Sawaf, 1997) ใช้โดยหมายถึง ความฉลาดรู้ในอารมณ์ของตนเอง และซาโลเวย์เองก็เคยใช้คำนี้เป็นชื่อหนังสือที่เขียนขึ้น

8. Emotional learning โดยดามาสิโอ (Damasio) เห็นว่าเด็กบางคนไม่มีความสามารถในการเรียนรู้ แต่มีความเสี่ยงที่จะเรียนไม่จบและเป็นอาชญากร เพราะขาดการเรียนรู้และระงับอารมณ์ของตนเนื่องเพราะขาดสติอารมณ์ชั่ววูบเดียว แล้วมาเสียใจภายหลัง

9. Emotional capital เกิดขึ้นรับกระแสด้านการบริหารจัดการในองค์การที่บุคคลในฐานะ Human Capital เป็นอาวุธขององค์กร ดังจะเห็นได้จากการสัมมนาระดับชาติของ Institute of Personnel Development ของสหราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2541

10. Emotional knowledge แหล่งรวมข้อมูลเกี่ยวกับอารมณ์ และประสบการณ์ทางอารมณ์ของบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง และของผู้อื่นเพื่อใช้ในการทำความเข้าใจ และการตีความสภาวะแวดล้อม

11. Emotional IQ ซาโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey & Mayer) ใช้คำนี้ในการสะท้อนให้เห็นว่าสติปัญญาเป็นคุณภาพของสมอง ขณะที่อารมณ์เป็นคุณภาพของความรู้สึก อารมณ์ไม่สามารถแยกออกจากสติปัญญาได้ และเชื่อว่าความสามารถทางสมองเป็นผลทั้งในเรื่องของ

Head และ Heart - Smart ที่จะทำให้เกิดภูมิปัญญา (Wisdom) รู้เท่าทันในความเป็นจริงและได้ประโยชน์

12. Emotional competence คือ ความสามารถทางอารมณ์ โดย สคาร์น (Scarn, 1997) และ โกลแมน (Goleman, 1998) เรียกว่า Emotional Intelligence ที่หมายรวมถึงคุณลักษณะ 6 ประการของ EQ ซึ่งได้แก่ ความมั่นใจในตนเอง การเอาใจเขาใส่ใจเรา ความมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ การปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ การโน้มน้าวผู้อื่น และการสร้างทีมงาน

13. Practical intelligence โดยสเทิร์นเบิร์ก (Sternberg, 1999) บอกว่าถือเป็น 1 ใน 3 ด้านของไตรลักษณ์ของจิต (Triarchic Mind) ที่สะท้อนให้เห็นได้จากความสามารถในการปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี เลือกรับและให้ได้ดี เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

โกลแมน เห็นว่าการมี EQ ไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ผู้คนจะมีความสามารถของอารมณ์ (Emotional competence) เพราะการมี EQ สูงแสดงว่าบุคคลนั้นมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และนำเอาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความมี EQ ออกมาปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และเนื่องจากยังไม่มีคำจำกัดความของ Emotional intelligence ที่แน่นอนในภาษาไทย ดังนั้นจึงมีผู้ใช้คำเรียกที่แตกต่างกันมากมาย เช่น สติอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ อัจฉริยะทางอารมณ์ ปัญญาอารมณ์ เป็นต้น ซึ่งทุกคนก็ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมาย และความหมายเดียวกัน

ในที่นี้ผู้ศึกษาค้นคว้าขอใช้คำว่า “ความฉลาดทางอารมณ์” สำหรับในการกล่าวถึง Emotional intelligence ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ หรือ เขาว์อารมณ์ ไว้ดังนี้

บาร์ออน (Bar - On) (1992 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 32; อ้างอิงจาก Goleman, 1998b, p.370 - 371) จากการทำดัชนีพหุระดับปริญญาเอก ในชื่อเรื่อง “The Development of a Concept and Test of Psychological Well Being” ซึ่งได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับ EQ ไว้ และได้ให้ความหมายของ EQ ไว้ว่าเป็นชุดของความสามารถส่วนตัวด้านอารมณ์ และด้านสังคมของบุคคล ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเขาในการต่อกรกับข้อเรียกร้อง และแรงกดดันจากสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้เป็นอย่างดี

บาร์ออน (Bar - On) (วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 32; อ้างอิงจาก Bar - On, 1997, p.14) ให้ความหมายของ EQ ในคู่มือแบบวัด EQ ที่เขาสร้างขึ้นว่า เป็นชุดของขีดความสามารถ สมรรถนะ และทักษะทางจิตพิสัย (Affective domain) ที่ส่งผลต่อความสามารถ

ที่จะประสบความสำเร็จในการต่อรอง และแรงกดดันต่าง ๆ จากสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อการมีสุขภาพจิตที่ดีและการประสบความสำเร็จในชีวิต

เมเยอร์ และสโลเวย์ (Mayer & Salovey) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 6) ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ของตนเองและความสามารถที่จะแสดงอารมณ์ของตนเองและความสามารถที่จะแสดงอารมณ์ของตนเองออกมา รวมทั้งเข้าใจอารมณ์และการแสดงอารมณ์ของผู้อื่น สามารถใช้อารมณ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคิด การจำ และช่วยให้เกิดมุมมองการแก้ปัญหาในทางที่สร้างสรรค์ สามารถแยกแยะวิเคราะห์อารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับงานหรือสถานการณ์ในขณะนั้น และสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่นโดยการให้กำลังใจเมื่อเขาท้อแท้ได้

คูเปอร์ และสวาฟ (Cooper & Sawaf) (1997 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 32) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และประยุกต์ใช้พลังการรู้จักอารมณ์ อันเป็นรากฐานของพลังงาน ข้อมูล และการสร้างความสัมพันธ์เพื่อการโน้มน้าวผู้อื่นได้

โกลแมน (Goleman) (1995, p.289 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 32 - 33) ได้ให้ความหมายของอารมณ์ไว้ว่า เป็นความรู้สึกที่ประกอบจากความคิดเฉพาะตน เป็นภาวะทางจิตใจและชีววิทยา เป็นวิสัย แนวโน้มที่จะกล้าแสดงออก ตัวอย่างของอารมณ์สำคัญ ๆ ได้แก่ โกรธ เศร้า กลัว ร่าเริง รัก ขยะแขยง ประหลาดใจ ละอาย อดสู เป็นต้น ส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ได้แก่ ภาวะอารมณ์ (Moods) ที่แฝงในตนและคงอยู่นานกว่าอารมณ์ และคำว่า นิสัยใจคอ (Temperament) ที่เป็นนิสัยของอารมณ์ที่มีอยู่ในตัวตน พร้อมทั้งจะแสดงอารมณ์ของบุคคลได้ชัด หากเบนออกไปจากนิสัยใจคอที่เป็นแบบฉบับปกติของบุคคลนั้น

โกลแมน (Goleman) (1998, p.317 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 33) ได้ให้ความหมายของ EQ ไว้ว่าหมายถึง ความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น เพื่อการสร้างแรงจูงใจในตัวเอง บริหารจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ของตน และอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้

เวซซิงเจอร์ (Weisinger) (อ้างอิงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 6) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการใช้อารมณ์อย่างฉลาด โดยใช้อารมณ์เป็นสิ่งช่วยนำพฤติกรรมและความคิดตนเองในทางที่ส่งเสริมผลงานของตนเอง เป็นการทำให้อารมณ์ของตนเองได้ทำประโยชน์ให้กับตนเอง

Peter Salovey และ John D. Mayer (1990 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 34) ให้นิยามคำว่า เซาว์นอารมณ์ คือ ความสามารถของบุคคลในการที่จะไหวเทำทั้น ในความคิด ความรู้สึก และภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ นอกเหนือจากการติดตามกำกับ ควบคุมได้แล้ว บุคคลพึงรู้จักจำแนกแยะแยะและใช้ข้อมูลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อชี้นำ ความคิดและการกระทำของตนเอง

ในปี 1997 Mayer และ Salovey (p.23 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2551, หน้า 35) ได้ให้นิยามใหม่เกี่ยวกับ EQ โดยได้ขยายความในส่วนของความคิดที่เกี่ยวกับความรู้สึกและ อารมณ์เข้าไปด้วย เขาให้นิยามของ EQ ว่า เป็นความสามารถในการ

- รับรู้ ประเมิน และแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสม
- เข้าถึง และ/หรือสร้างความรู้สึกที่ดี ที่เกื้อกูลความคิดได้
- เข้าใจอารมณ์และกระบวนการของอารมณ์ได้ดี
- คิดใคร่ครวญและควบคุมอารมณ์ได้ดี ในทางที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามของ

สุขภาพจิตและเซาว์นปัญญา

อุษณีย์ อนุรุทรวงศ์ (โพธิ์สุข) (2545, หน้า 5) กล่าวว่า E.Q. เป็นชื่อย่อมาจากคำว่า Emotional Quotient ปัจจุบันมักเรียกว่า Emotional Intelligence แปลเป็นภาษาไทย ๆ ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถที่จะรู้จัก และเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ได้ (คือแยกแยะอารมณ์เป็นต้นว่า โกรธ เกลียด ไม่พอใจ เบื่อ ฯลฯ) รวมถึงความสามารถที่จะ ควบคุมอารมณ์ ให้ความสามารถทางอารมณ์ สามารถปรับตัวปรับอารมณ์ให้เข้ากับสังคมได้เป็น อย่างดีและเป็นประโยชน์ได้เหมาะเจาะถูกกาลเทศะ

สำนักพิมพ์มติชน (เทอดศักดิ์ เดชคง, 2548, หน้า 8) ได้กล่าวไว้ว่า ความฉลาดทาง อารมณ์ (E.Q.) (Emotional Quotient) เป็นทักษะเฉพาะตัวที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านการงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว เพราะความฉลาดทางอารมณ์คือการเข้าใจ ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นข้อด้อยของตนเอง รู้จักควบคุม จัดการ และแสดงออก ทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญคือ มองโลกในแง่ดี แก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้เป็นอย่างดี

เทอดศักดิ์ เดชคง (2548, หน้า 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรู้จักเข้าใจตนเอง เข้าใจเห็นใจผู้อื่น มองโลกในด้านดี มีความ มุ่งมั่นอดทนรอคอยเพื่อไปถึงจุดหมาย เมื่อมีปัญหาก็สามารถแก้ไขความขัดแย้งลงไปได้

อนันตชัย ศรีโคตร (2549, หน้า 88) ได้ให้ความหมายว่า ความสามารถของบุคคล ในการตระหนักรู้ และเข้าใจตนเองได้อย่างถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง สามารถควบคุม อารมณ์ของตนเองและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองได้โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สามารถที่จะรับรู้ และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่นได้ ตลอดจนมีทักษะในการเข้าสังคม อันเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี และเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อจะได้อยู่ ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ ไว้ว่า คือความสามารถในการบริหารอารมณ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ มีความเข้าใจในอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนอย่างมีเหตุผล โดยไม่ จำเป็นต้องเก็บกดเพื่อรอการระเบิดในภายหลัง รู้จักจุดดีจุดด้อยของตัวเอง มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต มองโลกในแง่ดี สามารถจัดการกับความเครียดหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบคอบและรู้เท่าทัน หรืออธิบายอย่างง่าย ๆ ว่า E.Q. ก็คือความสามารถในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมี ความสุขและอย่างสร้างสรรค์นั่นเอง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552, หน้า ก) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หรือเชาวน์ทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่นสามารถ ควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่าง ถูกกาลเทศะ ตลอดจนสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีและดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมี ความสุข

จากความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ข้างต้น สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง รู้จุดเด่นจุดด้อย รู้จักอารมณ์ของตน สามารถควบคุม อารมณ์และแสดงออกในทางที่เหมาะสม สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองในการไปสู่เป้าหมาย ที่วางไว้ รู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง สันติสุข

ความเป็นมาของความฉลาดทางทางอารมณ์

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 21 - 22) กล่าวว่า E.Q. เกิดขึ้นครั้งแรกโดยนักจิตวิทยา ที่ชื่อว่า Howard Gardner ซึ่งต่อมามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้นำทฤษฎีของเขาไปใช้ศึกษา ปรากฏการณ์ที่ว่าเพราะอะไรนักศึกษาหลายคนที่มีระดับผลการเรียนดีกลับไม่ประสบความสำเร็จ ความสำเร็จในอาชีพการงานเท่าที่ควร และได้พบว่านักศึกษากลุ่มดังกล่าวมีระดับ E.Q. อยู่ใน เกณฑ์ที่ต่ำมาก

Howard Gardner ได้แบ่งความฉลาดออกเป็น 7 ประเภทด้วยกัน 3 ประการแรก เป็นเรื่องของ E.Q. และที่เหลือคือส่วนของ I.Q.

1. ความฉลาดในการเข้าใจตนเอง ซึ่งสามารถที่จะเป็นผู้นำกลุ่มในเรื่องศาสนาและประเพณีได้
  2. ความฉลาดในเรื่องของคนตรี ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นนักแต่งเพลงและนักร้องนักดนตรีได้
  3. ความฉลาดในเรื่องของมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสามารถพัฒนาจนกลายเป็นผู้นำกลุ่มชนต่าง ๆ เช่น การเป็นนักการเมือง ผู้นำทางศาสนา หรือผู้นำทางสังคมได้
  4. ความฉลาดทางด้านภาษา ซึ่งสามารถพัฒนาจนเป็นพุด นักเขียน และนักแปลได้
  5. ความฉลาดในเรื่องของมิติต่าง ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาจนเป็นนักจัดการ ศิลปิน ภัณฑนากร สถาปนิก
  6. ความฉลาดในเรื่องของตรรกะหรือคณิตศาสตร์ ซึ่งสามารถจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักดาราศาสตร์ นักสถิติ โปรแกรมเมอร์
  7. ความฉลาดในเรื่องของการเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปจนเป็นช่างฝีมือ นักกีฬา และนักเดินรำรูปแบบต่าง ๆ ได้
- ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษา รวบรวม แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งมีนักวิชาการ นักวิจัยได้เสนอแนวคิดไว้หลายท่าน ดังนี้

แนวคิดของเวกเนอร์ และสเทิร์นเบิร์ก (Wagner and Sternberg)

เวกเนอร์ และสเทิร์นเบิร์ก (Wagner and Sternberg) (1985, p.439 อ้างอิงใน วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2551, หน้า 72) เสนอว่า พฤติกรรมของผู้ที่ชาญฉลาดด้าน "Practical Intelligence" ที่เชื่อต่อความสำเร็จในวิชาชีพในการบริหารและในชีวิต สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1) การครองตน (Managing Self)

หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองในแต่ละวันให้บรรลุเป้าหมาย ได้ผลผลิตสูงสุด อาทิ การจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องทำ การกระตุ้นชี้นำตนให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง กล้าเสี่ยง ไม่ย่อมนย่อ รู้ขีดความสามารถและศักยภาพของตนดี

2) การครองคน (Managing Others)

ทักษะความรู้ในการบริหารผู้ได้บังคับบัญชา และความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ มอบหมายงานให้ทำตรงกับทักษะความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติแต่ละคน ให้รางวัลตามผลงานที่ปฏิบัติ

3) การครองงาน (Managing Career)

จะสร้างผลกระทบที่ดีแก่สังคม องค์การ และประเทศชาติ ได้อย่างไร จะสร้างชื่อเสียงเกียรติภูมิของตนได้เช่นไร จัดความสำคัญและความจำเป็นของตนให้สอดคล้องกับสิ่งที่องค์การให้ความสำคัญ โน้มน้าวผู้เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญหรือเห็นดีเห็นงามด้วย

แนวคิดของสโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey and Mayer)

สโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey and Mayer) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 12 - 17) แสดงทัศนะว่าอีคิวเป็นเรื่องของทักษะในการปรับตัวใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ

1. **ขั้นรู้ตน** เป็นการประเมินภาวะอารมณ์และการแสดงอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม การที่บุคคลสามารถรับรู้ ระบุ และจำแนกภาวะอารมณ์ที่เกิดกับตนได้ เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความสามารถในการปรับตัวที่แสดงออกทางอารมณ์ โดยเชื่อว่าระดับอายุมีผลต่อการรับรู้อารมณ์ บุคคลที่มีอายุมากขึ้นจะมีการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ถูกต้องมากขึ้น ตัวอย่างเช่น เด็กสามารถรับรู้ภาวะทางอารมณ์ แสดงออกทางสีหน้าได้อย่างถูกต้องตามระดับอายุ ยิ่งโตยิ่งรับรู้อารมณ์ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2. **ขั้นควบคุมอารมณ์** เป็นการควบคุมกำกับดูแลภาวะอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ ทั้งในแง่กายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม ตลอดจนสามารถควบคุมอารมณ์ของผู้อื่นได้ด้วย ซึ่งในขั้นนี้เป็นขั้นที่มีความสำคัญมากในบางอาชีพจำเป็นต้องฝึกขั้นนี้มากเป็นพิเศษ

3. **ขั้นใช้อีคิว** พบว่า บุคคลแต่ละคนจะมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากภาวะอารมณ์ของตนแตกต่างกันในการแก้ปัญหา หรือช่วยในการปรับตัว หากอารมณ์ดีจะมีส่วนช่วยให้เกิดภาวะคิดอย่างสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีเหตุมีผล

สโลเวย์และเมเยอร์ แบ่งรูปแบบของอีคิวเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบความสามารถ (Ability model) ของความฉลาดทางอารมณ์เน้นบทบาทของอารมณ์และสติปัญญาที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และรูปแบบผสม (Mixed models) ซึ่งรวมทั้งความสามารถทางสมองและคุณลักษณะ

อีคิวของสโลเวย์และเมเยอร์ เน้นในโครงสร้างเรื่องความสามารถนั้นในระยะแรก สโลเวย์และเมเยอร์ เสนอว่า อีคิวประกอบด้วยความสามารถที่ปรับได้ (Adaptive abilities) มี 3 ประเภท ได้แก่ การประเมินค่าและการแสดงออกทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และการใช้ประโยชน์อารมณ์ในการแก้ปัญหา โดยแต่ละประเภทมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. การประเมินค่าและการแสดงออกทางอารมณ์ (Appraisal and expression of emotion) ประกอบด้วย

1.1 องค์ประกอบการประเมินค่าและการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเอง ได้แก่ องค์ประกอบย่อยทางด้านถ้อยคำ และองค์ประกอบย่อยที่ไม่ใช้ถ้อยคำ

1.2 องค์ประกอบการประเมินค่าอารมณ์ผู้อื่น ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านการรับรู้ที่ไม่ใช้ถ้อยคำและความเข้าใจผู้อื่น

2. การควบคุมอารมณ์ (Regulation of emotion) ประกอบด้วย องค์ประกอบการจัดระบบอารมณ์ตนเองและการจัดระบบอารมณ์ของผู้อื่น

3. การใช้ประโยชน์ของอารมณ์ (Utilization of emotion) ประกอบด้วย องค์ประกอบการวางแผนที่ยืดหยุ่น การคิดอย่างสร้างสรรค์ ความเอาใจใส่ และการจูงใจ

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างความสามารถของความฉลาดทางอารมณ์ของสโลเวย์และเมเยอร์ ในตอนแรกนั้นเน้นเรื่องอารมณ์เป็นหลัก โดยมีโครงสร้างทางการรู้คิดและทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก การจัดระบบการควบคุม และการใช้ประโยชน์ของอารมณ์ประกอบอยู่ด้วย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีองค์ประกอบของอีคิวตามกรอบแนวคิดของสโลเวย์และเมเยอร์ สามารถสังเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับอีคิวได้องค์ประกอบของอีคิวประกอบด้วยประเด็นหลัก ๆ 5 ประเด็นที่สำคัญคือ

1. Know one's Emotion หรือ Self - Awareness เป็นการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง เป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ตามความเป็นจริง และสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนได้

2. Managing emotion เป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ สามารถควบคุมตนเองได้เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคในการผ่อนคลายความเครียด สามารถสลัดความวิตกกังวลอย่างรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว ไม่ฉุนเฉียวง่าย กล่าวคือ สามารถทำให้อารมณ์รุนแรงมัวหายไปโดยเร็วและกลับสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว

3. Recognizing emotion in other เป็นการรับรู้อารมณ์ และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้เท่าทันในความรู้สึก ความต้องการ ความเดือดร้อน ความวิตกกังวลของผู้อื่นได้ และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

4. Motivating oneself เป็นความสามารถในการจูงใจของตนเอง สามารถควบคุมความต้องการและแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถระออยการตอบสนองความต้องการ

เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้

5. Handling relationship เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้เป็นอย่างดี

ต่อมาในปี 1997 สโลเวย์และเมเยอร์ ได้ปรับปรุงรูปแบบของอีคิวที่เน้นองค์ประกอบทางการรู้คิดของอีคิว และนิยามอีคิวในรูปของศักยภาพการเติบโตทางอารมณ์และสติปัญญา และแบ่งอีคิวออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนจะเรียงลำดับความสามารถของอีคิวจากง่ายไปหายาก ดังนี้คือ

1. การรับรู้ (Perception) การประเมิน (Appraisal) และการแสดงออก (Expression) ของอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

2. การเกื้อหนุนการคิดของอารมณ์

3. การเข้าใจ การวิเคราะห์ และการใช้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์

4. การคิดใคร่ครวญและการควบคุมอารมณ์ของตน เพื่อพัฒนาความมั่งคั่งทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ต่อไปซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่สูงสุด

โดยในแต่ละขั้นตอน จะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. การรับรู้ - การตีความ - การแสดงออกของภาวะอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

1.1 ความสามารถในการระบุอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้ (ตอนนี้รู้สึกโกรธ น้อยใจ โมโห เนื่องจากเพราะเหตุใด)

1.2 ความสนใจในการระบุอารมณ์ของผู้อื่นได้ (จากการดูงาน ออกแบบ งานศิลป์ที่ผ่านทางภาษา เสียง พฤติกรรม และรูปลักษณะที่ปรากฏ)

1.3 ความสามารถในการแสดงอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง แสดงความต้องการได้ตรงกับความรู้สึกได้อย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ (รู้สึกโมโห แต่สำรวมเพราะอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่)

1.4 ความสามารถในการจำแนกความรู้สึกต่าง ๆ ออกได้ว่าถูกต้อง จริงหรือไม่จริงใจ (การขอบคุณ ขอโทษ หรือแสดงความเสียใจด้วยนั้น ทำไปโดยมารยาทหรือออกมาจากใจจริง)

2. การเกื้อหนุนการคิดของอารมณ์

2.1 ความรู้สึก/อารมณ์ ช่วยจัดลำดับความสำคัญหรือช่วยในการคิดจัดลำดับความสำคัญ รู้สึกว่าตนเครียด บอกสมองให้แบ่งเวลาออกกำลังกาย

2.2 อารมณ์ที่ชัดเจนพร้อมที่จะเกื้อหนุนต่อการตัดสินใจ และจดจำความรู้สึกต่าง ๆ ได้ดี (เจ็บแล้วจำ ได้บทเรียน รู้ว่าจะไม่ให้เหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นอีก)

2.3 อารมณ์/ความรู้สึกที่เปลี่ยนไป ทำให้ความคิดและจุดยืนเปลี่ยนไปจากแง่บวก เป็นลบ จากการคิดแง่บวกเดียว เป็นคิดได้หลากหลาย (รู้สึกโกรธจะดุด่า แต่พอรู้เหตุผลที่แท้จริงก็ เห็นอกเห็นใจเขา)

2.4 ภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ทำให้คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น รู้สึกเป็นสุข ทำให้จิตใจเปิดกว้าง รับฟังเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ (จิตใจผ่อนคลาย พิจารณาได้รอบคอบ มากขึ้น ไม่หวั่นไหว หรือมองอะไรในแง่เดียว)

3. การเข้าใจ การวิเคราะห์ และการให้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์

3.1 ระบุความรู้สึก/อารมณ์ เห็นว่าความเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับถ้อยคำต่าง ๆ ได้ เช่น ความชอบพอกับอารมณ์รัก ความรู้สึกไม่ชอบกับเกลียด ความสมหวังกับการดีใจ

3.2 ตีความหมายของอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ อันสืบเนื่องจากอารมณ์หนึ่ง ๆ ได้ เช่น การพลัดพราก การสูญเสีย ทำให้เกิดความเศร้าใจ

3.3 เข้าใจอารมณ์ที่ซับซ้อนได้ เกิดความรู้สึกหลายอย่างในเวลาไล่เลี่ยกัน ทั้งรัก ทั้งเกลียด อากาการขะแยง ที่เป็นผลร่วมของความโกรธและความกลัว

3.4 เข้าใจความผันแปรของภาวะอารมณ์ต่าง ๆ การแปรเปลี่ยนจากความโกรธมาเป็นความพึงพอใจ หรือจากความโกรธมาเป็นความละอายใจ

4. อารมณ์ส่งเสริมความงอกงามทางสติปัญญา

4.1 เปิดใจรับต่อความรู้สึกทางบวกและลบที่รุ่มร่าม และไม่น่าอภิรมย์ได้

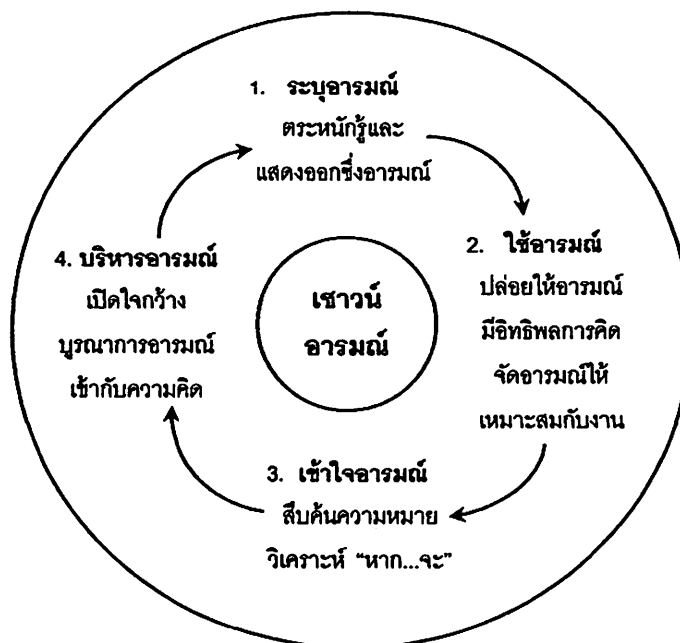
4.2 เมื่อคิดใคร่ครวญให้ดีแล้ว สามารถยึดถือ/ปลดปล่อยตนจากภาวะอารมณ์ ความรู้สึกอันใดอันหนึ่งได้ โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับและความเป็นประโยชน์

4.3 คิดอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เล็งเห็นได้ว่าความรู้สึกเหล่านั้นชัดเจนคงอยู่ มีเหตุผล และส่งผลต่อการปฏิบัติของตนเช่นไร

4.4 บริหารจัดการภาวะอารมณ์ของตนเองและคนอื่นได้ ลดความรุนแรงทางอารมณ์ ทางลบได้ แสดงออกอารมณ์ทางบวกโดยไม่บิดเบือน หรือมีกลวิธีในการป้องกันตัวเองมากเกินไป

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของอีคิวที่สโลเวย์และเมเยอร์ปรับปรุงใหม่นี้จะ เน้นด้านปัญญาทางอารมณ์ และเน้นว่าอารมณ์มีบทบาทในการจัดลำดับและชี้นำความคิดของ บุคคลสู่ข้อมูลที่สร้างสรรค์และน่าสนใจ

ในปี 2004 Caruso และ Salovey (2004, X) ได้เสนอทักษะทางอารมณ์ 4 ประการ ของการเป็นผู้จัดการที่มีเขาว์อารมณ์ที่ดี ดังปรากฏในภาพ 2

ภาพ 2 องค์ประกอบ 4 ด้านเชาวน์อารมณ์ของผู้จัดการที่ดี
(Caruso และ Salovey, 2004)

ที่มา : วีระวัฒน์ บันตานิมัย, 2551, หน้า 80

แนวคิดของบาร์ - ออน (Bar - On)

บาร์ - ออน (Bar - On) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 17 - 25) มีโครงสร้างมโนทัศน์ของอีคิวแบบหลายองค์ประกอบ (Multifactorial) ที่มีพื้นฐานอยู่บนกลุ่มองค์ประกอบปัจจัยหรือทักษะทางอารมณ์ โดยได้เสนอโครงสร้างของอีคิวที่สามารถวัดได้ด้วยมาตร Bar - On Emotion Quotient Inventory (Bar - On EQ - iTM) ไว้ 5 องค์ประกอบหลัก และแบ่งแยกได้เป็น 15 องค์ประกอบย่อย ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบความสามารถภายในตนเอง (Intrapersonal Components)

1.1 การตระหนักในอารมณ์ตนเอง (Emotional Self - awareness - ES) เป็นความสามารถในการรู้ถึงความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง ทั้งยังรู้ได้ถึงความแตกต่างระหว่างอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ รู้ว่าตนเองรู้สึกอย่างไรและเหตุใดจึงรู้สึกเช่นนั้น โดยผู้ที่มีความบกพร่องมากในองค์ประกอบนี้จะพบว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองออกมาเป็นคำพูดได้ (alexathymic)

1.2 การยืนหยัด (Assertiveness - AS) เป็นความสามารถที่แสดงออกถึงความรู้สึก ความเชื่อ ความคิด และการปกป้องสิทธิของตนโดยการกระทำที่ไม่เป็นพิษเป็นภัย การยืนหยัด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบพื้นฐาน คือ

1.2.1 ความสามารถในการแสดงออกถึงความรู้สึก เช่น การยอมรับ และการแสดงออกถึงความโกรธ ความอบอุ่น และความรู้สึกทางเพศ

1.2.2 ความสามารถในการแสดงออกถึงความเชื่อและความคิดอย่างเปิดเผย เช่น พุดแสดงความไม่เห็นด้วยและยืนหยัด แม้เป็นยากที่จะทำและจะต้องสูญเสียบางสิ่งที่จะทำ เช่นนั้นก็ตาม

1.2.3 ความสามารถในการยืนหยัดเพื่อสิทธิส่วนบุคคล เช่น ไม่อนุญาตให้ใครมารบกวนหรือเอาเปรียบ ผู้ที่รู้จักยืนหยัดจะไม่เป็นคนที่ควบคุมตนเองหรือเหนียมอายมากเกินไป พวกเขาจะสามารถแสดงความรู้สึก (ซึ่งส่วนมากจะทางตรง) โดยปราศจากความก้าวร้าวหรือเป็นโทษ

1.3 การนับถือตนเอง (Self - Regard - SR) ความสามารถในการเคารพและยอมรับตนเองว่ามีพื้นฐานที่ดี การเคารพตนเองเป็นความชอบในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ การยอมรับตนเองเป็นความสามารถที่ยอมรับการรับรู้ของตนเองทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งขีดจำกัดและความเป็นได้ โดยองค์ประกอบการนับถือตนเองนี้จะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกโดยทั่วไป ความรู้สึกปลอดภัย หลังภายในตนเอง ความแน่ใจในตนเอง ความมั่นใจในใจตนเอง และการนับถือตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง ในบุคคลที่มีความนับถือตนเองจะสามารถเติมเต็มความพอใจของตนเอง ในทางกลับกันบุคคลที่มีความนับถือตนเองต่ำก็จะรู้สึกไม่พึงพอใจและรู้สึกว่าตนต่ำต้อยด้อยค่า

1.4 ความเป็นสัจการแห่งตน (Self - Actualization - SA) เป็นความสามารถในการเข้าใจศักยภาพที่เป็นไปได้ของตนเอง องค์ประกอบนี้จะเห็นได้จากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การกระทำในสิ่งที่มีความหมาย เพื่อความร่ำรวยและมีชีวิตที่เพียบพร้อม ความพยายามที่จะถึง สัจการแห่งตนจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมที่ทำให้เกิดความสุขใจและมีความหมายต่อความ อุดสาหกรรมในระยะยาวของชีวิต และมีความกระตือรือร้นที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเป้าหมายระยะยาว ความเป็นสัจการแห่งตนเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งของความพยายามที่จะไปถึงการพัฒนา ขั้นสูงสุด จากความสามารถศักยภาพ และพรสวรรค์ของตัวบุคคลเอง องค์ประกอบนี้จะมี ส่วนร่วมกับความพยายามอย่างไม่ย่อท้อที่จะทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีที่สุด และพยายามที่จะปรับปรุง ตนเองอยู่เสมอ สิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของบุคคลจะให้พลังใจต่อบุคคลที่จะทำ การตัดสินใจต่อไป ความเป็นสัจการแห่งตนจะเกี่ยวพันกับความรู้สึกพึงพอใจในตนเอง

1.5 ความเป็นอิสระ (Independence - IN) เป็นความสามารถที่จะชี้นำตนเองและควบคุมตนเองในการคิดและการกระทำของบุคคล ทั้งยังมีความเป็นอิสระจากอารมณ์ บุคคลที่มีความเป็นอิสระจะไว้ใจในตนเองที่จะวางแผนและตัดสินใจครั้งสำคัญ แต่ถึงอย่างไรพวกเขาก็ยังแสวงหาและพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นก่อนที่จะทำการตัดสินใจอย่างถูกต้องให้กับตนเอง ในท้ายที่สุด เพราะการปรึกษาผู้อื่นไม่ใช่สิ่งแสดงถึงการพึ่งพา การเป็นอิสระเป็นความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระจากความต้องการการปกป้องและส่งเสริม ผู้มีความเป็นอิสระจะหลีกเลี่ยงการยึดติดกับคนอื่น ความสามารถในการเป็นอิสระนี้ขึ้นอยู่กับความมั่นใจในตนเอง พลังภายใน และความต้องการที่จะไปถึงสิ่งที่คาดหวังและสิ่งผูกพันต่าง ๆ โดยมีได้ตกเป็นทาสของมัน

2. องค์ประกอบความสามารถระหว่างบุคคล (Interpersonal Component)

2.1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy - EM) เป็นความสามารถในการตระหนักเข้าใจ และชื่นชมกับความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งต้องเป็นบุคคลที่ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่นโดยรู้ว่าผู้อื่นกำลังรู้สึกอะไร อย่างไร และเหตุใด จึงรู้สึกเช่นนั้น การเป็นคนเอาใจเขามาใส่ใจเราหมายความว่าได้ถึงความสามารถในการอ่านอารมณ์ผู้อื่นได้ ห่วงใยผู้อื่น แสดงความสนใจและเข้าใจเกี่ยวกับผู้อื่น

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship - IP) เป็นความสามารถที่จะสร้างและรักษาความพึงพอใจในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วยความใกล้ชิด การให้และการรับรู้อารมณ์ความรู้สึก ความพึงพอใจซึ่งกันและกันนั้นจะรวมถึงการแลกเปลี่ยนทางสังคมที่มีความหมายซึ่งเป็นสิ่งตอบแทนและทำให้มีความสุขได้ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บ่งบอกได้โดยความสามารถในการให้และการรับความอบอุ่นและอารมณ์ความรู้สึก และความสามารถที่จะถ่ายทอดความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้อื่น องค์ประกอบนี้ไม่เพียงแต่จะเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับความสามารถที่จะรู้สึกไร้กังวลและมีความสบายใจในความสัมพันธ์ อีกทั้งยังควบคุมความคาดหวังทางบวกที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อกันในสังคมด้วยทักษะทางอารมณ์ โดยทั่วไปจะต้องการความไวต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ความต้องการที่สร้างความสัมพันธ์ และความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์

2.3 การรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility - SR) เป็นความสามารถที่จะแสดงตนในการให้ความร่วมมือ การให้การสนับสนุน และสร้างสรรค์สมาชิกของกลุ่มสังคมของบุคคลนั้น เป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อ แม้ว่าบุคคลนั้นอาจไม่ได้รับผลประโยชน์โดยส่วนตัวก็ตาม ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะมีจิตสำนึกต่อสังคม

และเป็นห่วงเป็นใยผู้อื่นซึ่งเห็นได้จากความสามารถที่จะรับผิดชอบ การจัดการปรับปรุงชุมชน องค์ประกอบนี้จะเกี่ยวข้องกับการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ สำหรับผู้อื่นรวมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น การกระทำใด ๆ จะขึ้นอยู่กับการมีจิตสำนึกและสนับสนุนกฎเกณฑ์ทางสังคม บุคคลเหล่านี้จะมีความไวต่อความรู้สึกระหว่างบุคคลและเป็นผู้ที่สามารถยอมรับผู้อื่นและสามารถใช้พรสวรรค์ในการเก็บเกี่ยวสิ่งดี ๆ ได้ บุคคลที่ขาดความสามารถในด้านนี้จะเป็นพวกที่มีทัศนคติต่อต้านสังคม ปฏิบัติตนในทางไม่ดีและเอาเปรียบผู้อื่น

3. องค์ประกอบความสามารถในการปรับตัว (Adaptability Component)

3.1 การแก้ปัญหา (Problem solving) เป็นความสามารถในการอธิบายและบ่งชี้ถึงปัญหาต่าง ๆ ทำให้เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหา และทำให้การแก้ปัญหานั้นประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาโดยทั่วไปแล้วเป็นงานที่มีความหลากหลายและจะรวมเอาความสามารถที่จะต้องผ่านกระบวนการดังนี้

3.1.1 การตระหนักถึงปัญหา รู้สึกมีความมั่นใจและมีแรงจูงใจที่จะจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.2 อธิบายและกำหนดปัญหาได้อย่างชัดเจนเท่าที่จะทำได้ เช่น ด้วยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

3.1.3 สร้างแนวทางการแก้ปัญหาให้ได้มากเท่าที่จะทำได้ เช่น การระดมสมอง

3.1.4 ทำการตัดสินใจเพื่อที่จะนำการแก้ปัญหาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การชั่งน้ำหนักข้อสนับสนุนและต่อต้านของแต่ละแนวทางแก้ปัญหาและเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดมาใช้ การแก้ปัญหาวัดเกี่ยวข้องกับสติสัมปชัญญะ การฝึกฝน วิธีดำเนินการ และความเป็นระบบในความพยายามที่จะเข้าสู่ตัวปัญหา ทักษะจะเชื่อมโยงกับความต้องการของบุคคลที่จะเผชิญปัญหาอย่างดีที่สุด มากกว่าการหลีกเลี่ยงปัญหา

3.2 การทดสอบตามสภาพจริง (Reality test) เป็นความสามารถในการประเมินความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่เคยประสบมากับสิ่งที่ปรากฏอยู่จริง การทดสอบระดับของความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่เคยประสบมากับสิ่งที่ปรากฏอยู่จริงจะเกี่ยวข้องกับการค้นหาหลักฐานเพื่อยืนยัน ตัดสินและสนับสนุนความรู้สึก การรับรู้ และความคิดต่าง ๆ ซึ่งการทดสอบนั้นจะเกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด โดยมีเจตนาที่จะทำสิ่งต่าง ๆ อยู่ในมุมมองที่ถูกต้องและได้พบเจอกับสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง โดยปราศจากจินตนาการหรือการฝันกลางวันเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ อันจะเน้นไปที่ความเป็นจริง วัตถุประสงค์วิสัย การรับรู้ที่เพียงพอของบุคคล และการทำให้ความคิดของบุคคลเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ สิ่งที่สำคัญสำหรับองค์ประกอบนี้ คือ

ระดับของการรับรู้หลักฐานที่มีความชัดเจนในการที่จะประเมินและจัดการกับสถานการณ์ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการเอาใจจดจ่อและการคิดพิจารณาเมื่อการทดสอบการจัดการกับสภาพการณ์มีขึ้น การทดสอบตามสภาพจริงจะเกี่ยวกับการถอดถอนตนเองออกจากโลกภายนอกเพื่อหันเข้าสู่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทันใดนั้น จะแสดงถึงมีความชัดเจนในการรับรู้และกระบวนการคิด

3.3 การรู้จักยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นความสามารถในการปรับอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของบุคคล เพื่อเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขและสถานการณ์ต่าง ๆ องค์ประกอบนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถโดยรวมของบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย ทำนายไม่ได้ และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ผู้ที่รู้จักยืดหยุ่นจะสามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจของตนเองเมื่อหลักฐานที่มีอยู่แนะนำว่าพวกเขาได้ทำผิดพลาด บุคคลเหล่านี้โดยทั่วไปจะเปิดเผยและใจกว้างกับความคิด การกำหนดทิศทาง แนวทางและการฝึกฝนที่แตกต่างกัน

4. องค์ประกอบการจัดการกับความเครียด (Stress management)

4.1 การอดทนกับความเครียด (Stress tolerance - ST) เป็นความสามารถที่จะอดทนต่อเหตุการณ์ร้าย ๆ และสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้ โดยปราศจากความล้มเหลวด้วยการจัดการกับความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพแม้ในสถานการณ์ที่ยากเข็ญก็ได้ถูกสิ่งเลวร้ายนั้นครอบงำ ซึ่งความสามารถในด้านนี้จะมีพื้นฐานจาก

4.1.1 ประสิทธิภาพในการเลือกวิธีที่จะจัดการกับความเครียด เช่น เป็นผู้ที่มีความรู้และประสิทธิภาพ สามารถเสนอวิธีการที่เหมาะสม และรู้ว่าจะต้องทำอะไรและอย่างไร

4.1.2 รู้สึกทางบวกต่อประสบการณ์ใหม่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ทั้งยังสามารถผ่านพ้นปัญหาได้อย่างประสบความสำเร็จ เช่น ความสามารถของบุคคลที่จะเผชิญและรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

4.1.3 มีความรู้สึกว่าคุณสามารถควบคุม หรืออยู่เหนือสถานการณ์ตึงเครียดได้ เช่น ทำใจให้สงบสามารถควบคุมอารมณ์ได้

องค์ประกอบการอดทนกับความตึงเครียดจะใกล้เคียงกับการอ้างถึง “จุดแข็งของตัวตน” (Ego Strength) และการจัดการในทางบวก (Positive Coping) การอดทนกับความเครียดที่เหมาะสมในการตอบสนองต่อความตึงเครียดอย่างเหมาะสม การอดทนต่อความเครียดนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถที่จะผ่อนคลาย ตั้งสติ และเผชิญหน้ากับความยากลำบากได้อย่างสงบโดยปราศจากอารมณ์ที่รุนแรง บุคคลที่ควบคุมอารมณ์ได้ดีจะเลือกที่จะเผชิญหน้ากับวิกฤตและปัญหามากกว่าการยอมแพ้และปล่อยให้ตนรู้สึกทำอะไรไม่ถูกและสิ้นหวัง

หากองค์ประกอบนี้ในอีคิวทำหน้าที่ไม่เพียงพอจะเกิดการวิตกกังวลซึ่งมีผลต่อการแสดงออก เนื่องจากมีจิตจดจ่อน้อย การตัดสินใจทำได้ยาก

4.2 การควบคุมแรงกระตุ้น (Impulse Control) เป็นความสามารถที่จะอดกลั้นและชะลอความแรงกระตุ้น แรงขับ หรือสิ่งล่อใจที่จะให้กระทำได้นำมาซึ่งสมรรถภาพในการยอมรับกับแรงกระตุ้นที่รุมเร้าในตัวบุคคลหนึ่ง สามารถตั้งสติและควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าว คัดค้าน และการกระทำที่ไร้ซึ่งความรับผิดชอบ บุคคลที่มีปัญหาในการควบคุมแรงกระตุ้นสามารถดูได้จากมีความอดทนต่อความคับข้องใจต่ำ หุนหันพลันแล่น ควบคุมปัญหาด้วยความโกรธ ทำในสิ่งที่เป็นโทษ ขาดการควบคุมตนเอง และแสดงพฤติกรรมอย่างกะทันหันและไม่สามารถทำนายได้

5. องค์ประกอบด้านอารมณ์ชั่วคราวโดยทั่วไป (General Mood)

5.1 การมีความสุข (Happiness) เป็นความสามารถที่จะรู้สึกพึงพอใจกับชีวิตของตนเอง มีความสุขสนุกสนานกับตัวเองและผู้อื่น ความสุขประกอบไปด้วยความพึงพอใจในตนเองและสิ่งทั่วไป เป็นความสามารถที่จะมีความสุขกับชีวิต ผู้ที่มีความสุขจะรู้สึกดีและสบายใจทั้งในขณะทำงานและในยามว่าง พวกเขาจะรู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขกับโอกาสต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความสนุกสนาน การมีความสุขนั้นจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกสำนึกและกระตือรือร้น ความสุขที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงจากระดับอีคิวและการทำงานของอารมณ์ทั้งหมดของตัวบุคคล โดยบุคคลที่มีองค์ประกอบด้านนี้อาจแสดงอาการที่ถูกครอบงำด้วยแรงกดดัน เช่น มีแนวโน้มที่จะกังวล ไม่แน่ใจในอนาคต ถอดถอนตนเองจากสังคม ขาดแรงผลักดันภายใน มีความคิดที่กดดัน รู้สึกผิด ไม่พอใจในชีวิตของตนเอง และเป็นพวกสุดขั้ว เป็นต้น ทั้งยังมีความคิดและพฤติกรรมทำลายตนเองอีกด้วย

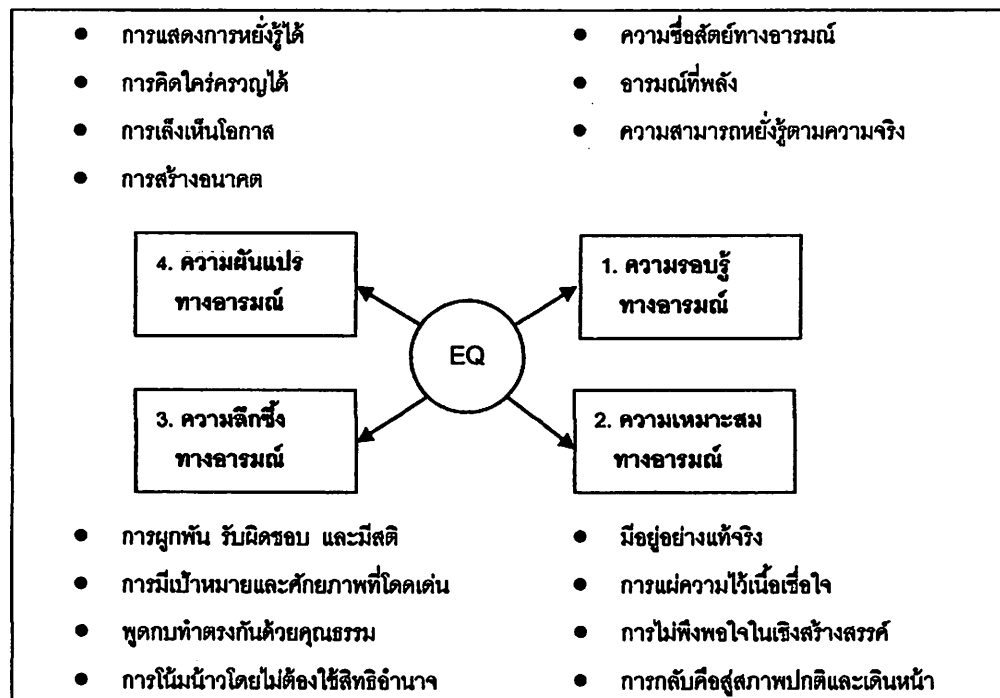
5.2 การมองโลกในแง่ดี (Optimistic) ความสามารถมองในด้านที่ดีของชีวิตและรักษาทัศนคติทางด้านบวกแม้กำลังเผชิญกับสิ่งเลวร้าย การมองโลกในแง่ดีสรุปรวมได้กับการมีความหวังในชีวิตของบุคคล ซึ่งเป็นวิถีการดำรงชีวิตในทางบวก ตรงกันข้ามกับการมองโลกในแง่ร้ายที่โดยปกติจะมีอาการเก็บกด

แนวคิดของคูเปอร์และสวาฟ (Cooper & Sawaf)

คูเปอร์และสวาฟ (Cooper & Sawaf) (วิระวัฒน์ บันตานิรมัย, 2551, หน้า 88 - 89) ได้เสนอโมเดล ของ EQ ว่าประกอบด้วยเหตุผลสำคัญ 4 องค์ประกอบย่อยซึ่งนำไปสู่การวัดการประเมินที่เรียกว่า EQ Map ดังแสดงในภาพ 3

1. ความรอบรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy) รู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้และไหวพริบว่าอารมณ์ของตนผันแปรไปเช่นไร

2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ปรับวางอารมณ์ของตนได้อย่างยืดหยุ่น รู้กาลเทศะแม้เผชิญความลำบากใจ
3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) ระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา
4. ความผันแปรทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์

ภาพ 3 โมเดลของ EQ ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997)

ที่มา : วีระวัฒน์ ปันตานิมัย (2551, หน้า 89)

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552, หน้า 25 - 26) ยังได้เสนอรูปแบบของความฉลาดทางอารมณ์ของ คูเปอร์และสวาฟ (Cooper & Sawaf) เป็น 4 ด้าน ที่สำคัญเรียงตามลำดับ แต่ละด้านมี 4 องค์ประกอบ รวมเป็น 16 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ความรอบรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy)

1.1 การซื่อสัตย์ทางอารมณ์ (Emotional Honesty) รู้จักอารมณ์ของตนเอง มีสติรับรู้และไหวพริบทันอารมณ์ของตนที่ผันแปรไป

- 1.2 การมีพลังอำนาจทางอารมณ์ (Emotional Energy) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 1.3 การรับทราบผลทางอารมณ์ (Emotional Feedback) มีความรับผิดชอบ
- 1.4 การหยั่งรู้และเชื่อมโยงทางอารมณ์ (Emotional Connection & intuition)

มีความคิดสร้างสรรค์

2. ความสมบูรณ์ทางอารมณ์ (Emotional Fitness)

- 2.1 การมีอยู่ที่แท้จริง (Authentic Presence) เชื่อในความสามารถของตน
- 2.2 การแผ่ความไว้วางใจ (Trust Radius) ในด้านอารมณ์ต่อผู้อื่น
- 2.3 การแสดงความไม่พอใจเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Discontent) มีความ

สามารถในการฟัง

- 2.4 การมีความยืดหยุ่นและการเปลี่ยนแปลง (Resilience & Renewal) จัดการกับ

ความขัดแย้ง

3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) มีระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อ

ต่อการพัฒนา

- 3.1 การมีเป้าหมายและศักยภาพเฉพาะตน (Unique Potential & Purpose) สามารถ

สำรวจแนวทางของชีวิต การทำงานตามศักยภาพให้บรรลุเป้าหมายของตน

- 3.2 การอุทิศตน (Commitment) สามารถอุทิศตนและมีความสามารถในการ

รับผิดชอบ

- 3.3 การบูรณาภาพทางอารมณ์ (Applied Integrity) สามารถสำรวจแนวทางพอใจ

ชีวิต

- 3.4 การโน้มนำโดยไม่ใช้อำนาจ (Influence without authority)

4. ความเป็นไปได้ทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) เป็นสามารถในการใช้อารมณ์

เพื่อความคิดสร้างสรรค์

- 4.1 การหยั่งรู้อย่างต่อเนื่อง (Intuitive Flow) ช่วยให้เกิดความเต็มใจและเข้าถึงการ

แก้ปัญหาซ่อนเร้นได้อย่างกว้างขวาง

- 4.2 มีการตอบสนองตามเวลาที่เปลี่ยน (Reflective Time - shifting)

- 4.3 การเล็งเห็นโอกาส (Opportunity Sensing) สามารถที่จะแก้ปัญหาและความ

กดดัน

- 4.4 การสร้างอนาคต (Creating the future) และไม่ปิดกั้นโอกาส

แนวคิดของเวสซิงเจอร์ (Weisinger)

เวสซิงเจอร์ (Weisinger) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 27) ได้เสนอองค์ประกอบของอีคิวออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ส่วนที่เกี่ยวกับอีคิวเฉพาะตนหรือภายในตน (Intrapersonal Emotional Intelligence) เป็นการใช้อีคิวเพื่อพัฒนาตนเอง ได้แก่

- 1.1 การพัฒนาการตระหนักรู้จักตนเอง
- 1.2 การบริหารจัดการอารมณ์ตนเอง
- 1.3 การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง

2. ส่วนที่เกี่ยวกับการใช้อีคิวในการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (Interpersonal Emotional Intelligence) เป็นการใช้อีคิวของตนเองเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่

- 2.1 การพัฒนาทักษะการสื่อสารที่ดี
- 2.2 การเชื่อมความสัมพันธ์กับบุคคล
- 2.3 การช่วยเหลือผู้อื่นให้ช่วยตัวเองได้

เวสซิงเจอร์ เชื่อว่ามีแนวทางที่จะช่วยเสริมสร้างอีคิวของผู้อื่นได้ คือ การให้โอกาสบุคคลได้รับรู้ ตีความ และแสดงภาวะอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง การทำให้เขาได้เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับ การควบคุมอารมณ์และเอาชนะ สร้างพฤติกรรมในทางบวก

แนวคิดของโกลแมน (Goleman)

โกลแมน (Goleman) (วีระวัฒน์ ปันตานิมัย, 2551, หน้า 81 - 83; อ้างอิงจาก Goleman, 1995, pp.43 - 44) ได้เสนอโมเดลของ EQ ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นลำดับรับกันคือ

1. ชั้นตระหนักรู้อารมณ์ตน (Know One's Emotion)

มีตนให้รู้ตน หรือบางที่เรียกว่า การตระหนักรู้จักตน (Self Awareness) เข้าใจหยั่งรู้ความเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ภาวะอารมณ์ และความต้องการของตนในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์เข้าทำนอง ผู้ที่รู้จักตัวเองและเอาชนะตนเองได้ เป็นผู้ที่ฉลาดที่สุด

2. ชั้นบริหารจัดการอารมณ์ (Managing Emotions)

เป็นความสามารถที่จะควบคุมจัดการกับความรู้สึก หรือภาวะอารมณ์ของตนและผู้อื่นที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและชาญฉลาด โดยสร้างเสริมจากภาวะที่ตระหนักรู้ในอารมณ์ของตน เมื่อเศร้า โกรธ ผิดหวัง หรือเสียใจ ก็ควบคุมตนได้ ไม่นโมโหร้ายหรือหา “แพะ” สร้างความทุกข์ระทมให้เกิดแก่ตน นำพาภาวะอารมณ์ของตนให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้โดยเร็ว ผันร้ายให้กลายเป็นดี คิดไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ

3. **ชั้นสร้างแรงจูงใจที่ดีที่สุดให้แก่ตนเองได้ (Motivating Oneself)**

การกระตุ้นเตือนตนให้คิดริเริ่ม อย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ผลักดันตนมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จะนำมาซึ่งความสำเร็จ สามารถอดได้รอได้ ไม่หุนหันใจเร็วด่วนได้ ผู้ที่สามารถทำได้ดังนี้ ถือเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในงาน มุ่งสู่เป้าหมายอย่างมีพลังของความตั้งใจมั่น มองอะไรที่ไม่ยึดติดกับเงิน ผลประโยชน์ หรือตำแหน่ง

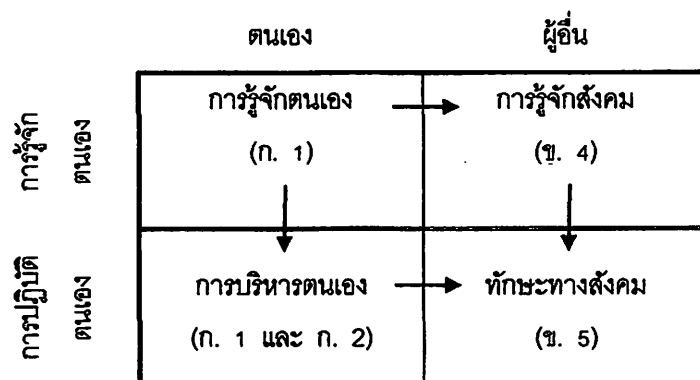
4. **ชั้นสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ (Recognizing Emotions in Others)**

ความสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นพื้นฐานของความ “เก่งคน” รู้เท่าทันในความรู้สึก ความต้องการ ข้อวิตกกังวลของผู้อื่นได้อย่างชาญฉลาด มีไหวพริบ ทั้งยังมีความสำคัญต่อบางอาชีพ เช่น งานที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล การขาย การสอน และการบริหารจัดการ

5. **ความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Handling Relationships)**

เป็นผลรวมของข้อ 1 - 4 ทำอย่างไรที่จะมีความสามารถในการสร้างและรักษาเครือข่ายสายสัมพันธ์ส่วนตัวและที่เกี่ยวกับงานไว้ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากกับความเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง (ไม่ใช่ชื่อเสียง) ความเป็นผู้นำและความเก่งคน Gardner ถือเป็นลักษณะของ “interpersonal Intelligence” ที่ประกอบจากการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายการเจรจาแสวงหาทางออก การสร้างสายสัมพันธ์เป็นการส่วนตัวและเป็นผู้ที่มีความสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมได้ดี

Goleman (1998a, 1998b) (วิระวัฒน์ ปันตานิมัย, 2551, หน้า 84 - 88) ได้เสนอกรอบแนวคิดและโมเดล EQ เกี่ยวกับสมรรถนะด้านความฉลาดทางอารมณ์ (The Emotional competence Framework) ไว้ 2 หมวด 5 องค์ประกอบ 2 ปัจจัยย่อย โดยหมวดแรกเป็นทักษะการบริหารความสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ส่วน 3 องค์ประกอบที่เหลือเป็นหมวดด้านการบริหารตนเอง

ภาพ 4 โมเดลของ EQ เกี่ยวกับสมรรถนะด้านความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมน (Goleman)

ที่มา: วีระวัฒน์ ปันตานิมัย (2551, หน้า 84)

ตาราง 1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะด้านความฉลาดทางอารมณ์

หมวด/องค์ประกอบ	ความหมาย/ปัจจัยบ่งชี้
ก. สมรรถนะส่วนบุคคล : บริหารจัดการตนเองได้ อย่างไร	
1. การตระหนักรู้ตนเอง	การตระหนักรู้ความรู้สึกในมึนแข็งของตน หยั่งรู้ความเป็นไปได้ของตนและความพร้อมต่าง ๆ 1.1 รู้เท่าทันในอารมณ์ สาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้น ๆ และผลที่จะตามมา 1.2 ประเมินตนเองได้ตามจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตน 1.3 มั่นใจในตนเอง มั่นใจในความสามารถคุณค่าของตนเอง
2. การควบคุมตนเอง	ความสามารถในการจัดการกับความรู้สึกภายในตนได้ 2.1 การควบคุมตน สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือความฉุนเฉียวได้ 2.2 ความเป็นที่ไว้วางใจได้ รักษาความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์และคุณงามความดีได้ 2.3 ความเป็นผู้ที่ใช้สติปัญญา แสดงความรับผิดชอบ

ตาราง 1 (ต่อ)

หมวด/องค์ประกอบ	ความหมาย/ปัจจัยบ่งชี้
	2.4 ความสามารถที่จะปรับตัวได้ยืดหยุ่นในการจัดการกับ ความเปลี่ยนแปลงได้
	2.5 การสร้างสิ่งใหม่ เป็นสุขและเปิดใจกว้างกับแนวความคิด แนวทาง หรือข้อมูลใหม่
3. การสร้างแรงจูงใจ	แนวโน้มของอารมณ์ที่เกื้อหนุนการมุ่งสู่เป้าหมาย
	3.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พยายามที่จะปรับปรุงหรือให้ได้มาตรฐาน ที่ดีที่สุด
	3.2 ความจงรักภักดี ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มเป้าหมาย ขององค์การ
	3.3 ความคิดริเริ่ม พร้อมที่จะปฏิบัติตามโอกาสอำนวย
	3.4 การมองโลกในแง่ดี แม้มีอุปสรรคปัญหา แต่ก็ไม่ย่อ มุ่งสู่เป้าหมาย
ข. สมรรถนะทางสังคม :	
การสร้างและรักษา	
ความสัมพันธ์	
4. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและข้อห่วงใยของผู้อื่น ได้แก่
	4.1 การเข้าใจผู้อื่น รู้ถึงความรู้สึก มุมมองสนใจในข้อวิตกกังวล ของเขา
	4.2 การมีจิตใจมุ่งบริการ คาดคะเน รับรู้และตอบสนองความ ต้องการของลูกค้าได้ดี
	4.3 การพัฒนาผู้อื่น ทราบความต้องการ เพื่อส่งเสริมความรู้ ความสามารถได้ถูกทาง
	4.4 การสร้างโอกาสในความหลากหลาย เล็งเห็นความเป็นไปได้ จากความแตกต่างโดยไม่แตกแยก
	4.5 ความตระหนักรู้ถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่ม ความสามารถ อ่านสถานการณ์ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ของกลุ่มได้

ตาราง 1 (ต่อ)

หมวด/องค์ประกอบ	ความหมาย/ปัจจัยบ่งชี้
5. ทักษะทางสังคม	<p>ความคล่องแคล่วในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ โดยความร่วมมือของผู้อื่น</p> <p>5.1 การโน้มน้าว แสดงกลวิธีโน้มน้าวต่าง ๆ อย่างได้ผล</p> <p>5.2 การสื่อสาร ส่งสารที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ</p> <p>5.3 ความเป็นผู้นำ โน้มน้าวและผลักดันกลุ่มได้ดี</p> <p>5.4 การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดี</p> <p>5.5 การบริหารความขัดแย้ง เจรจา และแก้ไข หาทางยุติความไม่เข้าใจกัน</p> <p>5.6 การสร้างสายสัมพันธ์ เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อการปฏิบัติ</p> <p>5.7 ร่วมมือร่วมใจกันทำงานกับผู้อื่นเพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย</p> <p>5.8 สมรรถนะของทีม สร้างพลังร่วมของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมาย</p>

Goleman มีความเชื่อว่า ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคล สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะร่วมกัน และเชื่อว่าไม่มีผู้ใดที่จะมี Emotional Competencies ครอบคลุมทั้ง 25 ด้าน แต่ละคนก็มีจุดเด่น - จุดด้อยที่แตกต่างกันไป แต่คนที่มี EQ สูง ๆ จะมีบางสมรรถนะที่โดดเด่น ซึ่งโดยปกติแล้วจะมี 5 - 6 ด้านที่ครอบคลุมในทุก ๆ องค์ประกอบของ EQ และหนทางของการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศด้าน EQ สามารถทำได้หลายทาง พร้อมกันนี้ Goleman เชื่อว่า EQ แต่ละสมรรถนะนั้นต่างมีคุณลักษณะ 5 ประการร่วมกัน คือ

1. เป็นเอกเทศ แต่ละด้านต่างก็มีผลต่อการปฏิบัติงาน
2. เกื้อกูลกัน มีอิทธิพลต่อกัน เช่น หากขาดทักษะทางสังคม ก็จะส่งผลให้นำทีมได้ไม่ดี
3. เป็นลำดับขั้น หากไม่รู้จักตน ก็จะควบคุมตนเองและเข้าใจผู้อื่นได้ยาก
4. สำคัญแต่ยังไม่เพียงพอ การมี EQ ในด้านต่าง ๆ แล้วยังไม่เพียงพอ บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การต้องเกื้อหนุนการแสดงออกด้วย

5. เป็นแบบฉบับได้ EQ แต่ละด้านประยุกต์ใช้ได้กับงานแต่ละประเภทแตกต่างกันไป นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552, หน้า 27 - 32) ยังได้กล่าวถึงแนวคิดของโกลแมน (Goleman, 1998) ที่สอดคล้องกัน ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 2 ส่วนคือ

1. ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)
2. ความสามารถทางสังคม (Social Competence)

ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้าง 5 ประการ และมีองค์ประกอบย่อยรวม 25 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence) ความสามารถนี้ทำให้เราทราบว่า จะจัดการอย่างไรกับตนเอง ซึ่งจะมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

1.1 การตระหนักรู้ตนเอง (Self - awareness) การรู้ว่าตนเองรู้สึกอย่างไร ในขณะนั้นและใช้สิ่งนั้นชี้นำการตัดสินใจ โดยจะประเมินความสามารถของตนเองตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของการมีความเชื่อมั่นในตนเองที่ดี

1.1.1 การตระหนักในอารมณ์ (Emotional awareness) ยอมรับและรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผลกระทบที่จะเกิดของอารมณ์นั้น บุคคลประเภทนี้จะตระหนักในคุณค่าและเป้าหมายของตนเอง

1.1.2 สามารถประเมินตนเอง (Accurate self - assessment) การประเมินตนเองสามารถรู้ถึงจุดแข็งและข้อจำกัดของตนเองได้ บุคคลประเภทนี้จะสามารถแสดงอารมณ์ขันและมุมมองเกี่ยวกับตนเอง

1.1.3 ความมั่นใจในตนเอง (Self - confidence) มีความรู้สึกถึงคุณค่าและความสามารถของตนเอง บุคคลประเภทนี้จะแสดงออกถึงความมั่นใจในตนเอง สามารถออกเสียงแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่ไม่เป็นที่ยอมรับเพื่อสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้อง กล้าตัดสินใจไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์เช่นไร

1.2 การกำกับตนเอง (Self - regulation) การรับมือกับอารมณ์ของตนเองได้ดี โดยมิให้สิ่งนั้นมารบกวนสิ่งที่กระทำอยู่ เป็นผู้ที่รอบคอบและสามารถรอคอยเพื่อสิ่งที่มุ่งหวังได้ สามารถกลับคืนสู่สภาพที่ดีได้หลังจากที่เกิดความทุกข์ใจมา

1.2.1 การควบคุมตนเองได้ (Self - control) จัดการกับภาวะอารมณ์ที่สับสนและกิเลสต่าง ๆ ได้ บุคคลประเภทนี้จะจัดการกับความรู้สึกที่เข้ามากระตุ้นและจัดการกับอารมณ์ทุกข์ใจได้ดี ทำตนให้สงบและไม่อ่อนแอ สามารถคิดและมีจิตจดจ่อแม้อยู่ภายใต้แรงกดดัน

1.2.2 เป็นผู้ที่น่าไว้วางใจได้ (Trustworthiness) รักษาความสัตย์ซื่อและรักษาคำพูด บุคคลประเภทนี้จะประพฤติตนอย่างมีจริยธรรม สร้างความไว้วางใจกับผู้อื่นความเที่ยงและความจริง สามารถยอมรับผิดและเผชิญกับการไต่ถามของผู้อื่นได้มีความเข้มแข็งแม้ตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับ

1.2.3 มีจิตสำนึก (Conscientiousness) มีความรู้รับผิดชอบ มีความรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำ บุคคลประเภทนี้จะทำตามข้อผูกพัน รักษาสัญญา รับผิดชอบ วางแผนจัดการและมีความระมัดระวังในงานที่ทำ

1.2.4 สามารถปรับตัวได้ (Adaptability) สามารถยืดหยุ่นต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ บุคคลประเภทนี้จะรับมือกับความต้องการอันหลากหลายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ สามารถปรับการตอบสนองและยุทธวิธีที่จะอยู่ในสถานการณ์ที่ผ่านเข้ามาและมีมุมมองที่ยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

1.2.5 นวัตกรรม (Innovation) เปิดรับแนวคิดและข้อมูลใหม่ ๆ ได้อย่างดี บุคคลประเภทนี้จะพยายามแสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ จากแหล่งต่าง ๆ สร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ กล้าที่จะมองในมุมใหม่ และเสี่ยงกับความคิดของตน

3.1 การจูงใจ (Motivation) การใช้ความชอบจากส่วนที่เล็กที่สุดมาชี้นำในการกระทำให้ไปสู่สิ่งที่มุ่งหวังได้ นำมาช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มเสริมสร้างความพยายามที่จะพัฒนา และนำมาช่วยในการเผชิญกับความท้อแท้สิ้นหวังได้

1.3.1 มีพลังขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ (Achievement drive) พยายามที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสู่มาตรฐานอันเป็นเลิศ บุคคลประเภทนี้จะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและคำนวณความเสี่ยงต่าง ๆ ได้ ติดตามข้อมูลที่ลดความไม่แน่นอนและหาทางออกที่ดีกว่า เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสามารถของตนเอง

1.3.2 มีความผูกพัน (Commitment) ยึดมั่นในเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กร บุคคลประเภทนี้จะพยายามหาโอกาสที่จะเติมเต็มเป้าหมายของกลุ่ม เสียสละให้ได้มาซึ่งเป้าประสงค์ขององค์กรที่ใหญ่กว่า

1.3.3 มีความคิดริเริ่ม (Initiative) พร้อมเสมอที่จะกระทำการต่าง ๆ เมื่อมีโอกาส บุคคลประเภทนี้จะมีความพยายามในการคิดริเริ่มทำตามเป้าประสงค์ให้เกินกว่าความคาดหมายไว้

1.3.4 มองโลกในแง่ดี (Optimism) ยืนหยัดในการได้มาซึ่งเป้าหมายแม้จะเผชิญกับอุปสรรคและความพ่ายแพ้ บุคคลประเภทนี้จะกระทำการใด ๆ ด้วยความหวังว่าสิ่งที่ทำ

จะสำเร็จมากกว่ากลัวความล้มเหลว พยายามที่จัดการกับความพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้นมากกว่าจะปล่อยให้ผ่านไป

2. ความสามารถทางสังคม (Social Competence) ความสามารถนี้ทำให้เรารู้ว่าจะรับมือกับความสัมพันธ์ได้อย่างไร ซึ่งจะมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

2.1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) รับรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น โดยสามารถมองในมุมมองของพวกเขาได้ มีความเห็นอกเห็นใจและสามารถปรับความคิดให้มีความหลากหลายได้

2.1.1 การเข้าใจผู้อื่น (Understanding others) สัมผัสได้ถึงความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น บุคคลประเภทนี้จะสนใจและรับฟังผู้อื่นได้ดี สามารถแสดงถึงความเข้าใจในมุมมองของผู้อื่น และให้ความช่วยเหลือบนพื้นฐานของความเข้าใจว่าผู้อื่นรู้สึกและต้องการอะไร

2.1.2 พัฒนาผู้อื่น (Developing others) สัมผัสได้ถึงความต้องการที่จะพัฒนาของผู้อื่น และสนับสนุนความสามารถของพวกเขา บุคคลประเภทนี้จะให้ผลป้อนกลับและชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของผู้อื่น

2.1.3 มีพื้นที่บริการ (Service orientation) สามารถคาดการณ์ล่วงหน้า รับรู้และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

2.1.4 คำนึงถึงความแตกต่าง (Leveraging diversity) เพิ่มพูนโอกาสจากบุคคลต่างประเภทกันได้ บุคคลประเภทนี้จะเคารพและมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ที่ภูมิหลังต่างกันได้ดี มีความรู้สึกไวกับกลุ่มที่ต่างกัน

2.1.5 ตระหนักถึงความเป็นไปของกลุ่ม (Political awareness) สามารถอ่านกระแสอารมณ์และอำนาจในความสัมพันธ์ของกลุ่มได้

2.2 ทักษะทางสังคม (Social skills) สามารถรับมือกับอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ได้ดี และสามารถเข้าใจสถานการณ์เครือข่ายทางสังคมได้อย่างถูกต้องตอบสนองได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ทักษะในการโน้มน้าวและชักนำได้ สามารถต่อรองและจัดการได้ตอบในการร่วมมือทำงานกับผู้อื่นได้

2.2.1 มีอิทธิพล (Influence) สามารถโน้มน้าวใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลประเภทนี้จะใช้ยุทธวิธีที่ซับซ้อน ดังเช่น การมีอิทธิพลทางอ้อมเพื่อสร้างความเอกฉันท์และการสนับสนุน

2.2.2 การติดต่อสื่อสาร (Communication) เปิดรับฟังความคิดและส่งสารที่เชื่อถือได้ บุคคลประเภทนี้จะรับสารพร้อมอารมณ์ที่ส่งมาเพื่อส่งสารกลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรับฟังเพื่อแสวงหาความเข้าใจและแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน

2.2.3 จัดการกับความขัดแย้ง (Conflict management) บุคคลประเภทนี้จะสามารถต่อรองและแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

2.2.4 ความเป็นผู้นำ (Leadership) สามารถกระตุ้นและชี้นำบุคคลหรือกลุ่มคนได้ บุคคลประเภทนี้จะมีความชัดเจนและจะคอยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการร่วมแบ่งปันมุมมองและเป้าหมาย ชี้แนะแนวปฏิบัติและนำผู้อื่น

2.2.5 กระตุ้นความเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst) สามารถริเริ่มให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้

2.2.6 สร้างสิ่งผูกพัน (Building bonds) ส่งเสริมความสัมพันธ์บุคคลประเภทนี้จะรักษามิตรภาพภายในเพื่อนร่วมงาน แสวงหาความสัมพันธ์ที่ให้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

2.2.7 ให้ความร่วมมือ (Collaboration and cooperation) ทำงานกับผู้อื่นในเป้าหมายที่มีอยู่ร่วมกัน บุคคลประเภทนี้จะสร้างความเป็นมิตรและให้ความร่วมมือ พร้อมทั้งร่วมแบ่งปันแผนงาน ข้อมูลและทรัพยากรต่าง ๆ

2.2.8 สมรรถนะของทีมงาน (Team capability) สร้างความร่วมมือกันภายในกลุ่มให้นำมาซึ่งเป้าหมายที่วางไว้ บุคคลประเภทนี้จะทำให้สมาชิกในกลุ่มของตนมีความกระตือรือร้นและปกป้องชื่อเสียงของกลุ่ม

แนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner)

Gardner (1993) จำแนกองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นสองด้าน ดังนี้

1. ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้ อารมณ์ และตอบสนองอารมณ์ความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านการรู้จักตนเอง (Intrapersonal intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้ อารมณ์ของตนเอง สามารถแยกแยะอารมณ์และความรู้สึก และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดของ Petrides and Austin

Petrides et al., (2007) and Austin et al. (2008) อ้างถึงใน อัจฉรา สุชาติประเสริฐกุล (2553) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 15 ลักษณะ ดังนี้

1. การปรับตัว (Adaptability) หมายถึง พฤติกรรมการยืดหยุ่น และเต็มใจในการปรับเปลี่ยนไปสู่สภาวะแวดล้อมใหม่
2. ความกล้าแสดงออก และปกป้องสิทธิ (Assertiveness) หมายถึง พฤติกรรมตรงไปตรงมา เปิดเผยและพร้อมที่จะลุกยืนขึ้นเพื่อรักษาหรือปกป้องสิทธิของตน
3. การรับรู้อารมณ์ ทั้งของตนเองและผู้อื่น (Emotion Perception of Self and Others) หมายถึง ความชัดเจนในอารมณ์ความรู้สึกทั้งของตนเองและผู้อื่น
4. การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotion Expression) หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้
5. การจัดการอารมณ์ของผู้อื่น (Emotion Management of Others) หมายถึง ความสามารถในการมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้อื่น
6. การควบคุมอารมณ์ (Emotion Regulation) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเอง
7. การหุนหันพลันแล่น ขาดความยับยั้งชั่งใจ (Impulsiveness) หมายถึง พุดตาดกวางไฝงผาง หรือเป็นไปได้อย่างที่จะยินยอมต่อความต้องการของตนเอง
8. ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relationships) หมายถึง ความสามารถในการเติมเต็มความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
9. การสร้างแรงใจให้ตนเอง (Self - Esteem) หมายถึง การประสบความสำเร็จและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
10. การจูงใจตนเอง (Self - Motivation) หมายถึง การขับเคลื่อนและไม่ยอมแพ้ต่อความยากลำบาก
11. การตระหนักถึงการเข้าสังคม (Social Awareness) หมายถึง ประสบความสำเร็จในการสร้างกลุ่มเครือข่ายจากทักษะการเข้าสังคมที่ยอดเยี่ยม
12. การจัดการกับความเครียด (Stress Management) หมายถึง ความสามารถในการดำรงอยู่ท่ามกลางแรงกดดันและควบคุมความเครียดได้
13. ลักษณะของความเห็นอกเห็นใจ (Trait Empathy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจมุมมองของผู้อื่น
14. ลักษณะของการมีความสุข (Trait Happiness) หมายถึง การมีลักษณะของความสุขยินดีและพึงพอใจในชีวิต

15. ลักษณะของการมองโลกในแง่ดี (Trait Optimism) หมายถึง การมีลักษณะของความมั่นใจและชื่นชอบที่จะมองด้านสว่างของชีวิต

ลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 15 ลักษณะ จัดแบ่งเป็น 6 ด้าน (4 องค์ประกอบกับ 2 ข้อ) ดังนี้

1. ด้านความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน (Well - being) ประกอบด้วย การสร้างแรงใจให้ตนเอง (Self - Esteem) ลักษณะของการมีความสุข (Trait Happiness) และลักษณะของการมองโลกในแง่ดี (Trait Optimism)

2. ด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self - control) ประกอบด้วย การควบคุมอารมณ์ (Emotion Regulation) การหุนหันพลันแล่น ขาดความยับยั้งชั่งใจ (Low Impulsiveness) และการจัดการกับความเครียด (Stress Management)

3. ด้านพฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์ (Emotionality) ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ ทั้งของตนเองและผู้อื่น (Emotion Perception of Self and Others) การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotion Expression) ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relationships) และลักษณะของความเห็นอก เห็นใจ (Trait Empathy)

4. ด้านทักษะการเข้าสังคม (Sociability) ประกอบด้วย ความกล้าแสดงออก และปกป้องสิทธิ (Assertiveness) การจัดการอารมณ์ของผู้อื่น (Emotion Management of Others) และการตระหนักถึงการเข้าสังคม (Social Awareness)

5. ด้านการปรับตัว (Adaptability)

6. ด้านการรูงใจตนเอง (Self - Motivation)

ลักษณะความฉลาดทางอารมณ์เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะทางบุคลิกภาพที่ใช้ทำนายพฤติกรรมทัศนคติ และการประสบความสำเร็จของแต่ละบุคคลได้ (Petrides et al, 2007)

ในส่วนของประเทศไทย ได้มีผู้เสนอและพัฒนาแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ ดังนี้ เทอดศักดิ์ เดชคง (2546, หน้า 18) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ว่ามีดังนี้

1. ความสามารถในการอดทนรอคอย (Perseverance)

2. ความสามารถในการมองโลกในด้านบวก (Optimism)

3. ความรู้จักและเข้าใจตนเอง (Self Awareness)

4. ความเข้าใจเห็นใจผู้อื่น (Empathy)

5. ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและความคับข้องใจ (Problem Solving)

ในบรรดาองค์ประกอบเหล่านี้ การมีสติรู้ตัวจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือขาดไม่ได้เลย และเป็นตัวที่ทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องต่อไปจนสามารถแก้ไขสิ่งที่เคยเป็นนิสัยดั้งเดิมให้ดีขึ้นได้

คนที่อารมณ์ร้าย โกรธง่าย ชอบตำหนิผู้อื่น หากขาดซึ่งความรู้ว่าตนเป็นคน "อารมณ์ร้อน" ก็ยากที่จะแก้ไขตนเอง

คนที่มองโลกในแง่ร้าย มองตนเองว่าล้มเหลว หากขาดความรู้ตัวว่าตนเองเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย ก็ยากจะแก้ไขให้หันมามองในด้านที่เป็นบวกได้

อย่างไรก็ตาม ทักษะที่เป็นองค์ประกอบย่อยทั้ง 5 ข้อนี้ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกัน พูดย่าง ๆ ก็คือจะมีเฉพาะบางข้อไม่ได้ เพราะอาจทำให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ คนที่มุ่มม่น อดทน รอคอย หากขาดซึ่งความเห็นใจผู้อื่น ก็อาจจะกลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัว ชอบเอาชนะผู้อื่น และหากขาดซึ่งทักษะการแก้ไขปัญหา ก็จะกลับไปเป็นคนดันทุรัง สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 23 - 28) ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในอารมณ์ของตนเอง

หมายถึงการรู้ให้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้นในทุกขณะของตน เช่น หากเรากำลังโกรธเราก็สามารถรู้ว่าเรากำลังโกรธอยู่ ซึ่งก็จะทำให้สามารถควบคุมตัวเองได้ในระดับหนึ่ง

แต่ถ้าหากเราไม่รู้เท่าทันตัวเองก็อาจโวยวาย โกรธเป็นพินเป็นไฟและทำลายล้างทุกอย่างที่ขวางหน้าด้วยไฟแห่งความโกรธได้ การรู้จักรู้ใจตนเองจะทำให้เราไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ในแง่ร้ายต่าง ๆ เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์เกลียด อารมณ์น้อยใจ อารมณ์ผิดหวัง ฯลฯ

นอกจากเราจะรู้เท่าทันไปกับอารมณ์ต่าง ๆ ได้แล้ว ขณะเดียวกันเรายังสามารถเรียนรู้และรู้จักความเป็นตนเองมากขึ้น รู้จักข้อดีข้อด้อยของตนเอง รู้จักประเมินหรือให้คะแนนตนเอง ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นรากฐานของความภูมิใจและมั่นใจในตัวเองของคนคนนั้น

2. มีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้

หมายถึงการเรียนรู้ที่จะจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นของตัวเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยวิธีการนั้นจะเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของอารมณ์ที่เกิดขึ้น และมีการปรับภาวะของอารมณ์ให้อยู่ในความสมดุลและถูกทิศถูกทาง เช่น หากเรามีอารมณ์โกรธอยู่ในขณะนั้น เราก็สามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ของเราได้อย่างเหมาะสม โดยการปรับอารมณ์ของเราจากร้อนให้เย็นลง มีการแสดงออกด้วยคำพูดที่สร้างสรรค์และทำให้ความโกรธขึ้นลดน้อยถอยลง

หากเรามีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีก็สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ เช่น การพูดจาที่ไม่สุภาพหรือประชดประชันเหยียดหยัน การขว้างปาข้าวของ การทุบตีทำร้ายร่างกายผู้อื่น

นอกเหนือไปจากความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเองแล้ว ยังต้องประกอบไปด้วยคุณธรรม โดยควรมีคุณธรรมควบคู่ไปกับการเป็นคนเก่งมีความสามารถ เพราะหากเป็นเพียงแค่งคนเก่งแต่ขาดคุณธรรมความเก่งนั้นก็คงไม่มีความหมายอะไรนัก

นอกจากนี้ ยังต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบและไว้วางใจได้ หากได้รับมอบหมายงานหรือหน้าที่ใด ๆ ก็ตาม ย่อมสมควรทำให้ได้ตามที่ตนรับมอบหมายมา โดยงานที่ทำออกมานั้นควรมีคุณภาพและเสร็จสิ้นในระยะเวลาที่กำหนด รวมไปถึงการเป็นคนที่มิระเบียดวินัยในตัวเองสูงอีกด้วย

การมีความคิดสร้างสรรค์หรือแนวความคิดใหม่ ๆ ที่แตกต่างออกไปย่อมทำให้คนผู้นั้นมีความสนใจ เป็นที่กล่าวขาน ยอมรับและต้องการตัวของคนในสังคมนั้น ๆ หรืออาจก้าวไกลไปสู่สังคมโลกได้ง่าย ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับแนวความคิดใหม่ ๆ อันนั้น

ส่วนท้ายที่สุดก็คือการมีความสามารถในการปรับตัวนั่นเอง ซึ่งการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก คนเราจะอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีคุณภาพย่อมมาจากการปรับตัวที่ดีเป็นหลัก และการปรับตัวจะเป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนว่าเราเรียนรู้ในตนเองและผู้อื่นได้ดีมากน้อยแค่ไหนด้วย

3. มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น

หมายถึงการเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์นั่นเอง ซึ่งมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างมีความสุข และราบรื่นสร้างสรรค์

การที่คนส่วนใหญ่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนั้น จะทำให้การทำงานหรือร่วมมือกันในสังคมหรือในกลุ่มชนเชื้อประโยชน์ต่อกัน ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งแบ่งแยกได้มาก และจะเกิดความรัก ความสามัคคีกันดีในหมู่คณะหรือชุมชนนั้น ๆ ด้วย

ซึ่งหากเป็นสังคมหรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ แต่ขาดเรื่องมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สังคมที่ดำเนินอยู่ก็อาจกลายเป็นสังคมที่มีความแตกแยกขัดแย้งกันที่สูง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนั้น จะต้องมีการสื่อสารที่ถูกต้อง เหมาะสมเข้าใจได้ง่าย และมีความชัดเจน ต้องมีทักษะทางสังคมที่ดี และต้องมีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งได้ด้วย โดยควรรู้จักลดความขัดแย้งแตกแยกในกลุ่มของตน หากมีปัญหาก็สามารถเข้าช่วยไกล่เกลี่ยได้อย่างเหมาะสมและยุติธรรม

4. มีความเข้าอกเข้าใจผู้อื่น

เป็นความสามารถที่เราควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง หากต้องการอยู่อย่างมีความสุขในสังคมอย่างราบรื่นและสร้างสรรค์ ช่วยลดปัญหาการเกิดความขัดแย้งในสังคมรวมไปถึงอาชญากรรมเลวร้ายต่าง ๆ อีกด้วย

หากคนเรามีความเข้าอกเข้าใจกันจะทำให้ช่องว่างของความแตกต่างแบ่งชนชั้นแคบลง เอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น และเห็นปัญหาของผู้อื่นเป็นปัญหาที่ตนสมควรต้องช่วยแบ่งเบาหรือยื่นมือเข้าช่วยเหลือ และสิ่งนี้จะช่วยลดความขัดแย้งและลดคดีอาชญากรรมได้มาก โดยการแสดงออกที่ปรากฏนั้นจะเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผล มากกว่าที่จะใช้อารมณ์หรือความรุนแรง รวมทั้งยังช่วยลดการเก็บกักอารมณ์จนกลายเป็นความเก็บกดหรือไม่กล้าแสดงออกได้อีกด้วย

5. มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองได้

หมายถึงมีความสามารถในการรู้จักและทำความเข้าใจกับอารมณ์และความต้องการของตัวเอง ว่าเรานั้นมีความต้องการมีความปรารถนาอะไรบ้าง และสามารถจัดการกับความ ต้องการหรือความปรารถนาเหล่านั้นให้เป็นจริงขึ้นได้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะต้องอาศัยความอดทน รู้จักการรอคอยเวลาและความสำเร็จ

รู้จักมองโลกในแง่ดี ไม่เคร่งเครียดกับปัญหาหรือการดำเนินชีวิตจนเกินไป ซึ่งก็จะทำให้สามารถอยู่บนโลกได้อย่างเข้าใจ และมีความสุข รู้ว่าเวลาไหนควรเล่นและเวลาไหนควรจริงจังกับชีวิต รู้จักการปล่อยวางในเรื่องที่ควรปล่อยวางเมื่ออะไร ๆ ไม่เป็นไปอย่างใจหวัง

มีความซื่อสัตย์หรือจงรักภักดี ไม่ว่าจะเป็ในเรื่องของครอบครัว คนใกล้ชิด เพื่อนฝูง คนรัก หรือกับองค์กรใหญ่ ๆ ที่ตนทำงานร่วมอยู่ด้วยก็ตาม

มีความคิดใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์ ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยให้คนผู้นั้นมีความพิเศษที่แตกต่าง ไปจากผู้อื่น และการพัฒนาความคิดใหม่ ๆ ของตนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยเกื้อให้ความปรารถนาของตนเองเป็นผลในเร็ววันได้อย่างใจหวัง

มีพลังอันแรงกล้า ที่จะทำความต้องการปรารถนาของตนให้เป็นความจริงได้ มีความพยายามในการต่อสู้ฟันฝ่าให้ได้มา หากล้มแล้วจะรีบลุกขึ้นสู้ใหม่ โดยไม่มีการย่อท้อต่อความยากลำบากหรือความล้มเหลวใด ๆ

มีความพยายามที่จะไปให้ถึงมาตรฐานแห่งความเลิศที่ตนตั้งเอาไว้ ซึ่งพฤติกรรมที่ว่านี้ มักมาจากการอบรมสั่งสอนที่ดี การให้ความรักความอบอุ่นอย่างถูกต้องและเพียงพอ การสอนให้รู้จักถึงคุณค่าของระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ในส่วนต่าง ๆ เช่น การที่คนคนหนึ่งทำคะแนน

1. ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

1.1 มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.1 รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.2 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองได้

1.1.3 แสดงออกได้อย่างเหมาะสม

1.2 มีความสามารถในการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

1.2.1 ใส่ใจผู้อื่น

1.2.2 เข้าใจและยอมรับผู้อื่น

1.2.3 แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

1.3 มีความสามารถในการรับผิดชอบ

1.3.1 รู้จักการให้ รู้จักการรับ

1.3.2 รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย

1.3.3 เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

2. เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

2.1 มีความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง

2.1.1 รู้ศักยภาพของตนเอง

2.1.2 สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้

2.1.3 มีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย

2.2 มีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา

2.2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา

2.2.2 มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

2.2.3 มีความยืดหยุ่น

2.3 มีความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

2.3.1 รู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2.3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

2.3.3 แสดงความเห็นที่ชัดเจนได้อย่างสร้างสรรค์

3. สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง
พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ ประกอบด้วย

3.1 ความภูมิใจในตนเอง

3.1.1 เห็นคุณค่าในตนเอง

3.1.2 เชื้อมั่นในตนเอง

3.1.3 ศรัทธาในตนเอง

3.2 พึงพอใจในชีวิต

3.2.1 รู้จักมองโลกในแง่ดี

3.2.2 มีอารมณ์ขัน

3.2.3 พพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 มีความสงบทางใจ

3.3.1 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข

3.3.2 รู้จักผ่อนคลาย

3.3.3 มีความสงบทางจิตใจ

แสงอุษา โฉจนานนท์ และกฤษณ์ รุยาพร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 35 - 36) ได้สรุปองค์ประกอบของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ไว้ด้วยคำว่า SMILE ซึ่งอักษรแต่ละตัวมีความหมายดังนี้

1. S - Self Awareness : เป็นผู้ที่รู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้ว่าอารมณ์ของเราในยามปกติ และในยามไม่ปกติเป็นเช่นไร รู้สาเหตุของการเกิดอารมณ์นั้น และมองเห็นถึงผลกระทบของอารมณ์ที่เกิดขึ้น

2. M - Management Emotion : สามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเอง เมื่อตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเองแล้วที่กำลังรู้สึกอย่างไร ทั้งนี้อาจจะเป็นอารมณ์ทางด้านบวก หรืออารมณ์ทางด้านลบก็ได้ จะสามารถจัดการหรือควบคุมอารมณ์ของตนเองให้แสดงออกทางพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์

3. I - Innovate Inspiration : สร้างสรรค์และจุดประกายอารมณ์ตนเอง การมีแรงบันดาลใจ หรือแรงจูงใจในตัวเอง มองโลกในแง่ดี สามารถนำความรู้สึกของตนมาสร้างพลังในการกระทำสิ่งต่าง ๆ นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

4. L - Listen with Head and Heart : เข้าใจอารมณ์ผู้อื่น มีความเข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งนี้จะต้องวางตัวให้เป็นกลาง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

5. E - Enhance Social Skill : มีทักษะประสานสัมพันธ์ทางสังคม เป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และสามารถสื่อสาร ชักจูง ประนีประนอม หรือยุติข้อขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของทีมงานและสังคม

ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี

วีระวัฒน์ ปันตานิมัย (2551, หน้า 178 - 180) กล่าวว่า โดยทั่วไปผู้ที่มีเชาวน์อารมณ์ที่ดี คือ ผู้ที่...

1. รู้จักตนเอง รู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตน รู้จุดเด่นด้อยในความเป็นตัวของตัวเอง
2. ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก การแสดงออกของตนเองให้ถูกกับกาลเทศะ ปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี
3. สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ย่อท้อหรือทอดง่าย
4. แสดงความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักถึงความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่นได้ดี สร้างและรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้
5. มีทักษะทางสังคมที่ดี ทั้งนี้ เป็นผลมาจากพัฒนาการในชั้นแรก ๆ ที่ทำให้ผู้ที่มี EQ สูงสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน สามารถแก้เหตุการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีไหวพริบ สร้างความร่วมมือร่วมใจจากคนหลาย ๆ ฝ่ายได้

ผู้ที่มี EQ ฟังมีทักษะ EQ ที่ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน และคนจะมีทักษะความสามารถของ EQ ในด้านที่ 1 - 5 ในระดับที่แตกต่างกัน ผู้ที่มีทักษะ EQ ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูงสุด (High Empathetic Relating) อาจเป็นผู้ที่รู้จักตนเองไม่ดิ่งก็เป็นได้ บางคนเก่งในความเข้าใจและช่วยเหลือผู้อื่นมาก แต่พอตนเองเจอปัญหาแล้วแก้ไขด้วยตัวเองไม่ได้ ผู้ที่มีสติรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตน ระวังระวังคำพูดการโต้ตอบของตนกับผู้อื่น อาจจะมีทักษะการเข้าคนไม่ดิ่ง มีแนวโน้มที่จะเก็บตัว ชอบคิดมากกว่าพูด บางทีเก็บตัวอยู่คนเดียว ไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนนักก็เป็นได้

ผู้ที่มี EQ (EQ - wise) เป็นผู้ที่รู้จักตน ตัดสินใจได้ดี ประเมินตนเองตามความเป็นจริง บริหารความเครียดได้ดี แสดงความเอื้ออาทร เปิดเผยตนเอง มีมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนทำ เป็นผู้ฟังที่ดี พุดจาตรงไปตรงมา

เมื่อพิจารณา EQ กับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ในภาพรวมจะพบความแตกต่างอยู่บ้างว่า โดยเฉลี่ยแล้วเพศหญิงเป็นผู้ที่รู้จักภาวะอารมณ์ของตนได้ดีกว่าชาย มีการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเกื้อกูล แสดงความมีน้ำใจ มีความเก่งคน

มากกว่าชาย ในขณะที่เพศชายเป็นผู้ที่มีแนวโน้มที่จะมีความมั่นใจในตัวเอง มองโลกในแง่ดี อดทนต่อความเครียดและต่อแรงกดดันต่าง ๆ ได้ดีกว่าเพศหญิง และมีความสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้หลากหลายมากกว่า ทั้งนี้ ก็หาใช่ว่าชายบางคนไม่มีความเอื้ออาทรหรือ เชื้อชาติต่อความรู้สึกของผู้อื่น ผู้หญิงบางคนเป็นผู้ที่มีความสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และเผชิญต่อความเครียดและแรงกดดันต่าง ๆ ได้ดีกว่าชาย Goleman (1998) เชื่อว่า โดยภาพรวมแล้ว EQ ของชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

	EQ สูง	IQ สูง
ชาย	<ul style="list-style-type: none"> ● ชอบสังคม เปิดเผยร่าเริง ● สามารถทำให้ผู้อื่นเป็นสุขได้ง่าย ● ไม่หวาดกลัว วิดกกังวล เป็นคนดีมาก ● รักษาคำพูด ทำตามสัญญา 	<ul style="list-style-type: none"> ● มั่นใจในตัวเอง ● รอบรู้ในงานหน้าที่ ● สนใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง ● ชอบวิพากษ์วิจารณ์และรู้จั
หญิง	<ul style="list-style-type: none"> ● มั่นใจในตัวเองในระว่างที่เหมาะสม ● เปิดเผยความรู้สึก ตรงไปตรงมา ● มีความรู้สึกที่ดีกับตัวเอง ● มีความสุขสนุกกับชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> ● เชื่อมมั่นในความคิดอ่านของตนเอง ● วิดกกังวล คิดมาก บางทีรู้สึกว่ตน มีความผิด ● บางครั้งไม่กล้าแสดงจุดยืนหรือความรู้สึกของ ตนออกมา

ภาพ 5 ลักษณะของชายหญิงที่มี EQ และ IQ

ที่มา : วีระวัฒน์ บันตานิมัย (2551, หน้า 180)

นอกจากนี้ วีระวัฒน์ บันตานิมัย (2551, หน้า 262 - 263) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของ ผู้ที่มี EQ ที่ดี เพิ่มเติมดังนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คิดก่อนพูด พูดแล้วคิด Excellent Emotion in Motion!
2. แสดงอารมณ์ได้ตามที่รู้สึกจริง แต่ใช้ได้อย่างถูกกาลเทศะ สมวัยสมตำแหน่ง ไม่หลุด
3. นำพาอารมณ์ ความรู้สึกกลับคืนสู่สภาพเดิมได้รวดเร็ว เมื่อเผชิญความเครียด แรงกดดัน
4. สร้างและรักษาสายสัมพันธ์ กับผู้อื่นได้ดี รักษาหน้า ใช้ไหวพริบหาทางออก ในสถานการณ์คับขัน

5. โน้มน้าว ชับเคลื่อนคนได้ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ (Influence without using authority)
สยบผู้คน คู่แข่ง และศัตรูได้อย่างมีกลยุทธ์
  6. เลือกลงลาดถูกโอกาส มีทั้งความเฉลียวควบคู่กับการแสดงความฉลาด
  7. ฝึกจิตให้สงบ นิ่ง เย็น จิตยิ่งสงบยิ่งมีพลัง มีบารมีทั้งความคิด คำพูด และการกระทำ
  8. ฟังคนเป็น ไม่อึดตานิยม อ่านความรู้สึก อ่านใจ ความต้องการของผู้อื่นได้เร็ว ถูกต้อง บางทีรู้แต่ไม่พูด
  9. ทำให้คู่สนทนาเกิดความรู้สึกมั่นคงมั่นใจในชีวิต ได้พบได้คุยแล้วสดชื่นเป็นธรรมชาติ และค้นพบจุดเด่นของตนเอง
- ลักษณะของผู้ที่มีปัญหาด้าน EQ**
- วิระวัฒน์ บันทานิรมัย (2551, หน้า 258 - 260) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีปัญหาด้าน EQ ดังนี้
1. จิตใจชอบคิดเปรียบเทียบ หาความพอดีลงตัวทางจิตใจไม่ได้ มุ่งแข่งขันเกินงาม
  2. คิดถึงตนเองมากเกินไป ยึดตนเองเป็นมาตรฐาน เป็นศูนย์กลางคิดยอมรับในมุมมองของผู้อื่นไม่ได้ ไม่เป็น
  3. อารมณ์ร้อน หงุดหงิด โมโห โกรธง่าย บางทีดูไร้เหตุผล ไม่ค่อยมีหรือสร้างอารมณ์ขันไม่เป็น
  4. ฟังคนไม่เป็น จับประเด็นไม่ได้ ใจมุ่งแต่ตัดสิน วิพากษ์ผู้อื่น วางอำนาจ
  5. ทนฟังคนอื่นวิจารณ์การทำงาน หรืออุปนิสัยของตนไม่ได้ พาลไม่ชอบหน้าคนวิจารณ์
  6. ขาดการคิดใคร่ครวญในกิจกรรมชีวิต อยู่กับตัวเอง ฟังเสียงของตัวเองไม่ได้ ไม่เป็น
  7. ไม่รู้จักใช้ประโยชน์จากจุดเด่นอารมณ์ทางบวกของตน แต่มักจะเสียประโยชน์จากอารมณ์ทางลบ
  8. พูดจาแบบสมองไม่มีเกียรย์ ปากนำมาซึ่งความอับจน เข้าที่ไหนวงแตกที่นั่น และไม่คิดจะแก้ไขตน
  9. ออกบ้าน - เข้าบ้าน ไม่ส่งผลกระทบทางด้าน ขณะเดินทางแม้พกมือถือแต่ก็ไม่พกพา "ปรอทอารมณ์"
  10. ชอบสร้างกำแพง มากกว่าที่จะสร้างสะพาน กล่าวทักทายเผยตนได้ยาก นั่งต่อหน้าเหมือนมีภูเขาถ้ำกัน

11. มีปัญหาเรื่องทัศนคติ ชอบพูดประโยคที่ว่า "I love my attitude problems." ซึ่งถือเป็นพวกอัตตานิยม
12. ไม่รู้ตัว ถูกเตือนแม้จากคนใกล้ชิด มักโกรธ บางทีอาฆาต คิดได้แบบไม่ชาวก็ดำ
13. เหนียวที่บ้านมาใช้ในที่ทำงาน บางทีแสดงอาการกร่างแม้กับคนที่ไม่มีทางสู้
14. เอื้ออาทรคนไม่เป็น จิตคิดแต่จะ "เอา - ได้ - เป็น" มากกว่า "ให้ - สละ - พลอย ยินดี - พัฒนา"
15. กล่าวคำชม ขอโทษ คำซาบซึ่งไม่เป็น แต่ไว้มากที่จะตำหนิ จับผิด ลงโทษผู้อื่น
16. เก่งในการเอาจุดเด่นมาเป็นอุปสรรค จุดด้อยสร้างปัญหา ชอบล้มต้นไม้ใหญ่ขวางทางเดิน
17. หายใจไม่เป็น ไม่ถูกวิธี หายทางออกเมื่อเผชิญความเครียด แรงกดดันในทางลบ ไม่สง่างาม
18. ไม่ซื่อตรงในความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของตนเอง กลบเกลื่อนและเก็บกด แสร้งสร้างสุข
19. กระพี้ชีวิตเยอะ สีส้มมากกว่าสาระ แม้เสริมกันได้ แต่ทดแทนกันไม่ได้ แยกไม่ออก
20. วุฒิภาวะทางอารมณ์เจริญไม่สมวัย มีข้ออ้างข้อแก้ตัวมาก ไม่แยกเรื่องส่วนตัวออกจากงาน

ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) สูงและต่ำ

Steve Hein (1999) (อ้างอิงใน วีระวัฒน์ ปันตานิมัย, 2551, หน้า 181 - 183) ได้รายงานลักษณะที่บ่งชี้ถึงความเป็นผู้ที่มี EQ สูงและต่ำ ดังนี้

ตาราง 2 ผู้ที่มี EQ สูง และ EQ ต่ำ

ผู้ที่มี EQ สูง	ผู้ที่มี EQ ต่ำ
1. แสดงความรู้สึกของตนออกมาได้ชัดเจน ตรงไปตรงมา	1. ไม่รับผิดชอบต่อความรู้สึกของตน แต่วิพากษ์ตำหนิผู้อื่น
2. ไม่ถูกครอบงำโดยความรู้สึกในทางลบ ต่าง ๆ	2. บอกไม่ได้ว่า ทำไมตนถึงคิด รู้สึกเช่นนั้น
3. สามารถอ่านภาษา ท่าทางในทางลบ ต่าง ๆ	3. กล่าวหาโจมตี ตำหนิ ตัดสิน ทำลายขวัญกำลังใจผู้อื่น

ตาราง 2 (ต่อ)

ผู้ที่มี EQ สูง	ผู้ที่มี EQ ต่ำ
4. ชีวิตผสมผสานจากเหตุผล ความเป็นจริง ตระรกะ ความรู้สึกและสามัญสำนึกอย่าง ได้ดุล	4. มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าแสดงความคิดเห็น ออกเห็นใจ
5. พึ่งพาตนเองได้ ีความเป็นอิสระด้าน การใช้เหตุผลทางจริยธรรม	5. บุ่มบ่ามที่กักมักคิดแทนเรา เช่น “ผม คิด (เชื่อหรือเดา) ว่า คุณ.....”
6. สร้างแรงจูงใจที่ดีให้เกิดภายในตนได้	6. แสดงความไม่เชื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึก นึกคิดของตน
7. สามารถนำภาวะอารมณ์ของตน กลับคืนสู่สภาวะปกติได้	7. พุดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนสูง หรือต่ำกว่าความเป็นจริง
8. มองโลกในแง่ดี ไม่ยอมแพ้กับอุปสรรค หรือปัญหา	8. ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ บางทีก็ แสดงปฏิกริยากับสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่าง เกินเหตุ
9. สนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึก ของผู้อื่น	9. ขาดสติสัมปชัญญะ สิ่งที่พูดกับสิ่งที่ทำ ไม่ตรงกัน
10. ไม่ถูกครอบงำโดยความกลัวหรือความ วิตกกังวล	10. ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้น ให้อภัยคนไม่ได้
11. สามารถระบุนิสัย/ภาวะอารมณ์ ทางลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองใน ขณะนั้นได้	11. ชอบทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด
12. รู้สึกเป็นธรรมชาติ เมื่อพูดเกี่ยวกับ ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ	12. ยัดเยียดความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ให้คู่พิง/ คนอื่น
14. กล้าเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ออกมา ไม่พยายามสอดแทรกความคิด ไว้ในความรู้สึกของตนเอง	14. ไม่ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
15. มองหาแง่มุมที่ดีจากภาวะอารมณ์ ในทางลบหรือสถานการณ์อันเลวร้าย	15. พุดออกมาโดยไม่คิดถึงห้วงอกผู้อื่น

ตาราง 2 (ต่อ)

ผู้ที่มี EQ สูง	ผู้ที่มี EQ ต่ำ
16. แยกแยะสิ่งที่เป็นความคิดออกจากความรู้สึกได้	16. ยึดมั่นในความคิด ความเชื่อของตนเอง ใจไม่เปิดกว้าง
	17. เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี พูดขัดจังหวะ บั่นทอนขวัญและกำลังใจคู่สนทนา เน้นข้อเท็จจริงมากเกินไป โดยไม่คำนึงความรู้สึก
	18. ใช้ภูมิปัญญาของตนวิพากษ์ตำหนิผู้อื่น สร้างภาพว่าฉลาดเหนือผู้อื่น ไม่รู้ไม่สนใจว่าคนอื่นจะมองตนอย่างไร

ฤษณีย์ อนุทธีวงศ์ (โพธิ์สุข) (2545, หน้า 6 - 7) กล่าวถึงลักษณะของคนที่มี E.Q. ดี ดังนี้

1. รู้จักแยกแยะเข้าใจอารมณ์ตนเองและของผู้อื่น ว่าคนนี้อารมณ์เป็นอย่างไร การแสดงออกทางอารมณ์ เราจะเรียนรู้ได้อย่างไร เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ ไม่พอใจของคน แต่ละคนแสดงออกไม่เหมือนกัน ในสถานการณ์จริงนั้น การแสดงออกทางอารมณ์ของคนคงไม่ชัดเจน สีสันจัดจ้านเกินจริงเหมือนในทีวี ซึ่งอิทธิพลทางทีวีก็อาจจะเป็นสิ่งอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในความรู้สึก และเข้าใจอารมณ์ของคนอย่างผิดพลาดได้

2. ควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่แสดงอารมณ์อย่างยับยั้งไม่ได้ ในสมัยก่อนกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำ นักการทูตจะต้องถูกเคี่ยวกรำในเรื่องนี้อย่างมาก ที่จะทำให้อารมณ์แสดงออก ควบคุมสีหน้า แววตา ฯลฯ ให้เหมาะสม มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อทั้งงาน หรือแม้แต่มั่นคงหรือสัมพันธภาพของประเทศได้อย่างง่าย

3. สามารถควบคุมแรงผลักดันภายในได้อย่างมีทิศทาง เช่น ในเรื่องของแรงจูงใจภายใน (Motivation) ความมานะพยายามก็อาจจะเกิดจากความสามารถในการควบคุมอารมณ์ให้ไม่ล้มเลิกเบื่อง่าย นึกจะเลิกก็เลิก นึกจะทำก็ทำ ไม่สนใจว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร จะรู้สึกอย่างไร งานจะเสียอย่างไร ได้อย่างเสียอย่างไร ใครจะทำไม! อย่างนี้เรียกว่า E.Q. บกพร่อง

4. มีความละเอียดอ่อนและไวต่อความรู้สึกนึกคิด เข้าใจจิตใจของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ ห่วงใยอาหารผู้อื่น สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการทางอารมณ์ของคนอื่นและของตนเองได้อย่างเหมาะสม เพราะบางคนจะรู้ว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร แต่แสดงออกไม่เป็นหรือหาวิธีช่วยให้คนอื่นคลายทุกข์ไม่ได้เลย

5. สามารถปรับตัวกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ คนที่มี E.Q. ต่ำ ๆ เมื่อเผชิญปัญหาใด ๆ ก็จะไม่มีความมั่นคงในจิตใจ ไม่อ่อนไหวง่าย ๆ หรือไม่พุ่มพวยเกินเหตุ คือเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ได้สูงมาก อารมณ์ไม่แปราะบาง บางคนเจอปัญหาเล็กน้อยก็ไม่สามารถทำงานทำการได้แล้ว คนเช่นนี้จะจบลงด้วยอาการทางจิต ทางประสาท ซึ่งเป็นความเจ็บป่วยทางอารมณ์นั่นเอง ซึ่งเราจะเห็นได้มาในปัจจุบันที่คนไทยต้องเผชิญต่อวิกฤตหลายอย่าง แต่ก็มีหลายคนที่ไม่สามารถยอมรับในปัญหาได้ จึงใช้การจบชีวิตเป็นการแก้ปัญหา

6. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีลักษณะเป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะความเข้าใจคนอื่น รู้ความต้องการทางจิตใจของคนอื่น รู้ว่าจะนั่งในใจของคนอื่นได้จะต้องทำอย่างไร เป็นที่พึงพอใจของคนอื่นเสมอ ๆ เพราะคนที่มี E.Q. ไม่ดี จะมีปัญหาการปรับตัวพึ่งตนเองไม่ได้ ต้องพึ่งพายาเสพติดบ้าง พึ่งเหล้า พึ่งบุหรี่ ฯลฯ

เทอดศักดิ์ เดชคง (2546, หน้า 134) ได้แสดงตัวอย่างของลักษณะผู้ที่มีอีคิวสูงและต่ำ ดังนี้

ตาราง 3 ลักษณะของผู้ที่มี EQ สูง และ EQ ต่ำ

ลักษณะของผู้ที่มี EQ สูง	ลักษณะของผู้ที่มี EQ ต่ำ
1. รู้จักและเข้าใจอารมณ์ด้านลบของตนเอง	1. ไม่สามารถเข้าใจอารมณ์ของตนเอง
2. มองโลกในแง่ดี	2. มองโลกในแง่ร้าย
3. มีเป้าหมายในการกระทำ	3. ขาดเป้าหมายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. สนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น	4. ไม่ใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่น
5. ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยแรงจูงใจของตนเอง	5. ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยแรงผลักดันและถูกบังคับ
6. ร่างกายมีปฏิกิริยาต่อความเครียดแล้วกลับสู่สมดุลได้เร็ว	6. ร่างกายมีปฏิกิริยาต่อความเครียด และใช้เวลานานในการกลับสู่ภาวะสมดุล

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 33 - 35) ได้กล่าวถึง ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) สูง ดังนี้

1. เป็นผู้ที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

คือเป็นผู้ที่มีความสุขและความพึงพอใจในชีวิตนั่นเอง คนเช่นนี้จะไม่มีความกระเสือกกระสนหรือทะยานอยากที่เกินตัวเกินตน แต่จะพอใจในสิ่งที่ตนเองมีและตนเองเป็น

มีความคิดที่ดีมีหลักการ ทำอะไรเป็นระบบระเบียบขั้นตอน มีความรับผิดชอบต่อทุกสิ่ง รู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น ไม่หลงไหลไปกับสิ่งใดง่าย ๆ ไม่ว่าจะเป็ นลาภยศสรรเสริญ และสุดท้ายก็คือนเป็นผู้ที่สามารถเป็นแบบอย่างอันดีแก่ผู้อื่นได้ รวมถึงยังเป็นผู้ที่ ให้คำปรึกษาแนะนำที่มีประโยชน์อีกด้วย

2. เป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

คือเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอาศัยได้เป็นอย่างดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น เป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดีและสามารถยืดหยุ่นได้เสมอ

มีความจริงใจและเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยไม่ต้องร้องขอ รู้จักมารยาทของสังคมดีว่า ควรจะทำตัวเช่นไรให้เป็นที่รักใคร่และยอมรับ เช่น รู้จักการไปลามาไหว้ รู้จักการเคารพนบ นอบ ผู้ที่มีอาวุโสกว่า

3. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี

เนื่องจากว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีนั้นจะรู้ว่าการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้นจะ ทำได้ง่ายกว่าการที่จะปรับสภาพแวดล้อมรอบตัวของเขาเองให้เป็นไปตามใจที่เขาต้องการ เขาจึงเป็น ผู้ที่มีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

สามารถที่จะเรียนรู้เรื่องของความแตกต่างหรือขัดแย้งได้อย่างรวดเร็ว ยอมรับสภาพ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นโดยไม่ตกใจหรือต้องกล้ำกลืนฝืนทน มีความพอใจในสภาพที่เปลี่ยนแปลง ไปของสิ่งรอบตัวโดยไม่มีข้อตำหนิหรือค่อนซอด

นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ไม่เรียกร้องให้ใครช่วยเหลือตนเพราะเขาจะช่วยเหลือตัวเองก่อน เสมอ จึงทำให้เป็นคนที่มีความกล้าหาญ เข้มแข็งอดทน และไม่ยอมพ่ายแพ้กับสิ่งใด ๆ ได้ง่าย

4. เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นมั่นคง

คือเป็นผู้ที่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี รู้จักที่จะระงับ อารมณ์ในด้านลบของตนไม่ให้แสดงออกมาได้ มีความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งเร้าที่จะมาทำให้ตนเอง เกิดอารมณ์ในด้านลบด้วย

แต่ถ้าหากว่าเขาไม่สามารถควบคุมอารมณ์ในด้านลบและแสดงออกมาให้ผู้อื่นได้เห็นนั้น ในเวลาต่อมาเมื่อเขามีสติมากขึ้น เขาก็จะสามารถนำการกระทำที่เป็นผลมาจากอารมณ์ทางด้านลบนั้นมาพิจารณาว่ามันมีผลเสียอย่างไรทั้งต่อตัวเขาและผู้คนรอบข้าง เขาก็จะเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ด้านลบมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และสามารถจัดการกับอารมณ์ที่วุ่นนี้ได้เหมาะสมขึ้น

นอกจากนี้ กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 28 - 31) ยังได้กล่าวว่า มีนักวิชาการบางท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มี E.Q. สูงไว้ดังต่อไปนี้ด้วยคือ

1. การเป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดี รู้จักเลือกมองในสิ่งที่ควรมอง และเลี่ยงมองในสิ่งที่ไม่ควรเก็บใจมาใส่ใจ

2. การเป็นคนที่รู้จักจิตใจและอารมณ์ของตนเองเป็นอย่างดี สามารถรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองได้ทันท่วงที รู้จักการระบายออกอย่างถูกวิธี รู้จักการปลอบโยนตัวเอง ไม่เป็นคนที่เก็บกดหรือระบายอารมณ์ด้วยความรุนแรงกับผู้อื่น แต่จะใช้สันติวิธีเข้าช่วยโดยไม่เดือดร้อนผู้อื่น หรือให้ตนเองต้องเป็นทุกข์แต่อย่างใด

3. การเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ดี สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างราบรื่น เป็นสุข และสร้างสรรค์ สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดแก่ตนเองและคนในสังคมได้

4. การเป็นผู้ที่มีความสุขในชีวิตอย่างแท้จริง โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและเบียดเบียนความสุขของผู้อื่นมาเป็นความสุขของตนเอง

5. การเป็นผู้ที่มีเหตุผล สามารถใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดถือตัวเองหรือใช้เหตุผลของตนเองเป็นหลักเพียงฝ่ายเดียว จะไม่ใช้อารมณ์มาเป็นตัดสินหรือแก้ปัญหาใด ๆ

6. การเป็นผู้ที่มองเห็นคุณค่าความดีงามในตัวเอง เป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในตัวเอง แต่จะไม่โอ้อวดหรือถือดี รู้ว่าตนเองมีจุดดีตรงไหน รู้ว่าตนเองมีความสามารถหรือทำอะไรได้บ้าง มองตัวเองในแง่ดี ไม่มีการทับถมหรือใส่ร้ายลงโทษตนเองแต่อย่างใด

และคนที่มีความคิดที่ดีต่อตนเองเช่นนี้ก็พร้อมที่จะให้โอกาสตนเองอีกครั้ง หากเกิดความผิดพลาดจากการกระทำของตัวเอง เพราะเขาผู้นั้นจะไม่คอยซ้ำเติมหรือกลบตัวเองให้จมไปกับดิน

7. การเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงในเรื่องต่าง ๆ ความรับผิดชอบนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตของคนเรามาก ความรับผิดชอบจะทำให้เราอยู่ในสังคมได้อย่างสง่างามตามความภาคภูมิใจใคร ๆ ที่รู้จักก็มีความเชื่อถือและชื่นชม การงานที่ทำอยู่ก็มีคุณภาพและยังมีโอกาสที่จะก้าวหน้าในทุกด้านของชีวิตอีกด้วย

8. การเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจในความแตกต่างของผู้อื่นเสมอ เพราะหากเราสามารถเข้าใจตัวเราได้เป็นอย่างดีแล้วเราก็จะรู้จักการทำความเข้าใจในตัวผู้อื่นด้วย เนื่องจากคงเป็นการยากที่เราจะให้ใครทุกคนหันมาเข้าใจในความเป็นเราอย่างแท้จริง แต่จะเป็นการง่ายกว่า หากเราเองจะสนใจใครสักคน ทำความรู้จักคนอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างนอกเหนือไปจากตัวเราเอง

หากเราทำความเข้าใจในตัวของผู้อื่นแล้วเราจะรู้ว่าเหตุใดเราจึงเป็นเช่นนั้น เหตุใดเราจึงเลือกที่จะดำเนินชีวิตเช่นนี้ และเหตุใดเราจึงได้แตกต่างจากตัวเราถึงเพียงนี้ เมื่อเราทำความรู้จักและเข้าใจคนรอบข้างมากขึ้นก็จะทำให้เรามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้นตามไปด้วย เพราะเรารู้คำตอบของชีวิตอีกแง่หนึ่งแล้วว่าความเข้าใจในกันและกัน สามารถลดระดับของความแตกต่างขัดแย้งได้มากเพียงใด

9. การเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะคนที่ E.Q. สูงนั่นก็คือ คนที่ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องของตนเองมาดีพอสมควรแล้ว รู้ถึงข้อดีทั้งหลายในตัวเองแต่ก็ไม่ลืมที่จะปรับปรุงข้อด้อยของตนเองให้ดีขึ้น ประกอบกับการเรียนรู้และทำความเข้าใจในตัวของผู้อื่น การดำเนินชีวิตของผู้ที่มี E.Q. สูงนั้นจะเป็นการสอดประสานความสัมพันธ์ในแง่ที่ดีของตนเองกับผู้อื่นเพื่อให้สังคมที่ตนเองอยู่นั้นมีความสุขราบรื่น

และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วความมั่นใจในตัวเองย่อมเกิดตามมาด้วยความรู้สึกดี ๆ ที่มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมในตัวเองของคนคนนั้นนั่นเอง

นอกเหนือไปจากนี้ นักวิชาการยังได้แบ่งแยกลักษณะนิสัยและการแสดงออกของบุคคลทั่วไป โดยดูจากระดับของ E.Q. และ I.Q. ที่สูงในทั้งเพศชายและเพศหญิงดังต่อไปนี้

1. เพศหญิงที่มีระดับ E.Q. สูง นั้นจะมีลักษณะนิสัยที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา มีจุดยืนที่มั่นคง เป็นตัวของตัวเอง มองโลกในแง่ดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

2. เพศหญิงที่มีระดับ I.Q. สูง จะมีลักษณะนิสัยที่ชอบเก็บตัว ไม่ค่อยเปิดเผย ไม่ชอบการแสดงออก เครียดและวิตกกังวลกับสิ่งรอบข้างได้ง่าย แต่ในเรื่องของความสามารถนั้นเรียกได้ว่ามีสูงชนิดเกินตัว

3. เพศชายที่มีระดับ E.Q. สูง จะมีลักษณะนิสัยที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา ร่าเริง เบิกบาน และเป็นมิตร ชอบเข้าสังคม มีเสน่ห์ในตัวเอง ชอบทำให้คนรอบข้างมีเสียงหัวเราะและมีความสุข รวมไปถึงยังเป็นคนที่รักษาคำพูดคำสัญญาอย่างเคร่งครัดอีกด้วย

4. เพศชายที่มีระดับ I.Q. สูง จะมีลักษณะนิสัยที่ไม่ค่อยเป็นมิตร เข้าถึงได้ยาก มีอีโก้ และมีความมั่นใจในตัวเองสูง ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของใคร ชอบเอาตัวเองเป็นใหญ่ แต่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศคนหนึ่งทีเดียว

องค์ประกอบของผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) ดี

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 36 - 37) กล่าวว่า การที่เราจะมีอารมณ์ที่ได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก ๆ 3 ประการด้วยกันซึ่งก็คือ

1. มีอารมณ์ในด้านที่ดี

หมายถึงการแปรอารมณ์ในด้านที่ไม่ดีไปเป็นอารมณ์ในด้านดีได้ เช่น หากมีคนมาตำหนิติเตียนคุณก็ไม่ควรไปโกรธเขา แต่จงมองดูตัวเองว่าเขาพูดนั้นจริงเท็จเป็นเช่นไร หากจริงก็ควรรับแก้ไขและขอบคุณในคำตำหนิต่างที่หวังดีของเขา

หากเพื่อนฝูงเลื่อนชั้นแต่คุณยังอยู่ในตำแหน่งเดิมก็ไม่ควรไปอิจฉาเขา แต่ควรศึกษาว่าเพราะเหตุใดเพื่อนจึงได้เลื่อนชั้น โดยคุณอาจยกระดับของตัวเองให้เป็นคนทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ขยันทำงานมากขึ้น รับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้น หรืออาจเพิ่มศักยภาพตัวเองด้วยการไปเรียนภาษาหรือคอมพิวเตอร์เพิ่มเติม และควรยินดีกับเพื่อนด้วยความจริงใจเพื่อแสดงความปรารถนาดีให้เพื่อได้รับรู้ว่าเราชื่นชมในความสำเร็จของเพื่อนจริง ๆ

2. มีความคิดในด้านที่ดี

หมายถึงการมองหาสิ่งที่ดีหรือมีประโยชน์จากเรื่องราวไม่พึงประสงค์ที่ทำให้คุณเกิดความรู้สึกไม่ดี เช่น หากคุณสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ผ่านก็ไม่ควรโทษสิ่งอื่น ๆ แต่ควรนำความผิดพลาดนั้นมาเป็นบทเรียนและเร่งมือแก้ไขให้ตนเองสามารถประสบความสำเร็จตามที่ได้มุ่งหวังให้ได้

3. มีการกระทำในด้านที่ดี

หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่มีจุดมุ่งหมายและมีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จ เช่น หากคุณเป็นคนที่น้ำหนักตัวมากเกินไปและอยากจะลดน้ำหนักลงมาสัก 3 กิโลกรัม คุณก็ควรทำให้ได้ตามนั้น โดยอาจกำหนดเป้าหมายว่าคุณจะมีน้ำหนักตัวที่ลดลง 3 กิโลกรัม ภายในเวลา 1 เดือน

แต่ถ้าหากไม่สามารถทำได้ก็ไม่ใช่ไร เพราะคุณอาจกำหนดเป้าหมายที่ต่ำลงมา คืออาจใช้เวลามากขึ้นในการลดน้ำหนัก 3 กิโลกรัม ภายในเวลา 1 เดือน

ดังนั้นอารมณ์ดี ๆ จะเกิดกับคุณได้ก็เป็นผลมาจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ มีความสมดุลและสอดคล้องประสานกันนั่นเอง

จุดมุ่งหมายของความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) สูง

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 38) กล่าวว่า

1. มีสติ เป็นการเสริมสร้างให้มีสติรู้ตัวพร้อมและรับรู้ในความไม่เที่ยงแท้ของสิ่งต่าง ๆ
2. มีพลังความคิด มีมุมมองในเรื่องของชีวิตที่ดี มีการมองโลกในแง่ดี และสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดในด้านไม่ดีได้
3. รู้จักและเข้าใจในคุณค่าและความหมายของชีวิต เป็นการเน้นย้ำในเรื่องของการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและความหมายมากขึ้น
4. มีความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่น เป็นการรับรู้รับฟัง การวิพากษ์วิจารณ์ การสื่อสารสัมพันธ์ และการทำความเข้าใจในตัวของผู้อื่นนั่นเอง

ความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) กับการทำงาน

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 40) กล่าวว่า การทำงานนอกเหนือไปจากการมีความรู้ความสามารถแล้วยังต้องมี E.Q. ที่ดีด้วย เพราะในการทำงานอะไรก็แล้วแต่ ย่อมจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น มีการประสานการทำงานร่วมกันเป็นหน่วยเป็นฝ่าย หากเรามีเพียงความรู้ความสามารถแต่ขาดทักษะทาง E.Q. ที่ดี งานก็คงออกมาอย่างไม่มีประสิทธิภาพทำให้หน่วยงานหรือองค์กรนั้นเสื่อมถอยลงไปได้

หากคุณมีระดับของ E.Q. สูงและสามารถนำ E.Q. ไปใช้ในการทำงานได้จะทำให้คุณเป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดี มีความคิดความรู้สึกที่ดีที่จะผลักดันตัวเองไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่ฝันไว้ได้ มีความสามารถในการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขอื่น ๆ ของหน่วยงานหรือองค์กรได้อย่างเหมาะสมและมีความยืดหยุ่น จะทำให้คุณสามารถรับมือกับปัญหาหรือความขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำงานได้อย่างเป็นระบบ มีเหตุผลชาญฉลาดและเป็นไปด้วยจิตใจที่สงบเยือกเย็น ไม่เครียด และสามารถเป็นผู้ช่วยหรือเข้าไปทำหน้าที่ประสานความขัดแย้งระหว่างพนักงานคนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม

ทำให้คุณเข้าใจถึงความต้องการของตัวเองอย่างแท้จริง รู้ว่าตัวเองต้องการสิ่งใดและจะดำเนินการอย่างไรจึงได้มา รวมถึงยังมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ประสานงานกับพนักงานคนอื่น ๆ เจ้านาย ลูกน้อง ลูกค้า ได้อย่างมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและสามารถสนองตอบความต้องการของผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

ความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) สำหรับคนทำงาน

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 50 - 53) กล่าวว่า การที่จะเป็นผู้ที่มี E.Q. สูงนั้นไม่ใช่เรื่องยาก แต่เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจและฝึกฝน เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งความสามารถทางสติปัญญาและอารมณ์ มาดูกันว่าเคล็ดลับที่กล่าวถึงนั้นคืออะไร

1. ควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

เพราะการทำงานที่ดีย่อมต้องการบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เรื่องของอารมณ์จึงถือเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะการทำงานในองค์กรใหญ่ ๆ ที่ต้องการความร่วมมือของทุกฝ่าย

วิธีการที่จะใช้จัดการกับอารมณ์ไม่เพียงประสงค์ของผู้ที่มาติดต่องานนั้นสามารถทำได้ดังต่อไปนี้ อาจทำการขอโทษขอโพยก่อนที่จะอธิบายว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์แย่ ๆ ที่ทำให้อีกฝ่ายต้องโมโหโกรธา อธิบายอย่างตรงไปตรงมาและบอกคนผู้นั้นว่า ความโกรธของเขาทำให้เกิดเรื่องแย่ ๆ แค่นั้นและมีผลกระทบอะไรต่อการทำงานหรือองค์กรบ้าง อาจใช้การหยุดพักในช่วงเวลาสักช่วงเพื่อให้อีกฝ่ายคลายความโกรธลงแล้วค่อยติดต่อกลับไปใหม่ หรือหากมีทางเป็นไปได้ที่จะแก้ปัญหาให้ดีขึ้นได้คุณก็ควรทำไปก่อน

ในส่วนตัวของคุณเองนั้นอาจมีความซุนซ่องไม่น้อย เมื่อไม่สามารถรับมือกับความโกรธของอีกฝ่ายได้อย่างเต็มที่ คุณอาจสงบสติอารมณ์ของตัวเองไม่ให้หงุดหงิดหรือโกรธตามไปกับอีกฝ่าย รวมถึงเมื่อช่วงเวลาเหล่านี้ผ่านพ้นไปแล้วและคุณสามารถรับมือหรือจัดการได้ในระดับหนึ่ง ก็จงเติมพลังและลดความเครียดให้กับตัวเองโดยการไปพักผ่อน ออกกำลังกาย อ่านหนังสือ นั่งสมาธิ เดินเล่น หรือทำกิจกรรมอะไรก็ตามที่จะทำให้ตัวเองรู้สึกดีขึ้นได้

2. มีความยืดหยุ่น

การยืดหยุ่นให้เป็นในการทำงานนั้นจะทำให้คุณไม่ตกอกตกใจกับความเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้นในการทำงาน และสามารถแก้ไขสถานการณ์อันยุ่งยากนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การยืดหยุ่นนั้นดีต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาก เพราะจะทำให้คุณมองปัญหาอย่างรอบด้าน ทำการสำรวจปัญหาว่ามีส่วนไหนที่สามารถแก้ไขได้ง่ายที่สุด มีความพร้อมและใจที่เปิดกว้างที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ และใช้เรี่ยวแรงรวมถึงความสามารถได้อย่างถูกต้องทิศทาง

3. มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี

เพราะการสื่อสารที่ดีย่อมหมายถึงการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นด้วย ซึ่งสามารถทำได้โดยการศึกษาถึงวิธีการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น แบบเป็นกันเอง แบบเป็นทางการ แบบสั่งการ แบบโน้มน้าวจิตใจ ซึ่งการสื่อสารแต่ละชนิดนั้นจะมีข้อดีข้อด้อยใน

ตัวเองให้คุณเลือกข้อดีของการสื่อสารหลากหลายรูปแบบมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเข้ากับสถานการณ์และบุคคลด้วย

นอกจากนี้คุณยังต้องเรียนรู้ที่ใช้คำพูดให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกที่ดี เช่น หากคุณอยากจะเตือนเพื่อนร่วมงานคนหนึ่งที่มาสายเป็นประจำให้ปรับปรุงตัวเอง คุณอาจใช้คำพูดที่ว่าหากเขามาสายเป็นประจำจะทำให้หัวหน้างานเข้าใจว่าเขาเป็นคนไม่รับผิดชอบ ทั้งที่เขาอาจมีปัญหส่วนตัวก็ได้

การบอกกล่าวเพื่อนร่วมงานเช่นนี้ นอกจากจะทำให้เขาไม่โกรธคุณแล้วยังจะรู้สึกซาบซึ้งใจในความห่วงใยของคุณอีก แต่ถ้าหากคุณพูดออกไปแบบไม่ไว้หน้าเพื่อน เช่น การบอกว่าเขามาสายอย่างนี้บ่อย ๆ อีก ระวังจะโดนไล่ต้อนไม่รู้ตัว รับรองได้เลยว่าคุณมีหวังได้รับการตอบกลับแบบไม่เป็นมิตรจากเพื่อนคนนี้แน่นอน

และสุดท้ายที่คุณสามารถทำได้ก็คือการเป็นผู้ฟังที่ดีนั่นเอง เพราะหากคุณแค่ผู้พูดที่ดีแต่เป็นผู้ฟังที่ใช้ไม่ได้ ก็เหมือนกับการพูดโดยไม่ฟังใคร ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือความรู้สึกของผู้อื่นเลย

การเป็นผู้ฟังที่ดีนั้นก็คือการตั้งใจฟังด้วยความจริงใจ การตั้งใจฟังใครสักคนนั้นจะทำให้ผู้พูดรับรู้ถึงความห่วงใยและจริงใจของคุณทำให้เขารู้สึกว่าคุณเป็นมิตรและน่าคบหา เขาจะให้การยอมรับในตัวคุณยิ่งขึ้น ซึ่งในขณะเดียวกันเขาก็มีความรู้สึกในตัวเขาเองนั้นได้รับความใส่ใจและการยอมรับนับถือจากตัวของคุณเช่นกัน

เทคนิคที่จะทำให้คุณเป็นผู้ฟังที่ดีก็คือ พยายามฟังอย่างตั้งใจและจับประเด็นให้ได้ว่าผู้พูดต้องการสื่อสารอะไรออกมา อาจถามคำถามยิงไปบ้างเพื่อเป็นการร่วมสนทนา และทำให้ผู้พูดรับรู้ว่าคุณตั้งใจฟังเขาจริง ๆ

คุณไม่ควรหยิบจับหรือทำสิ่งใด ๆ ไปด้วยเมื่อผู้อื่นกำลังพูดกับคุณ เช่น พิมพ์ดีด ตีพิมพ์ กินขนม อ่านเอกสาร เพราะจะทำให้ผู้พูดรู้สึกว่าไม่ได้ใส่ใจกับการสนทนาเท่าไรนัก คุณอาจให้สายตาจ้องไปที่ดวงตาของเขาหรือจ้องไปยังที่ใดที่หนึ่งข้างหน้าอย่างจดจ่อ เพื่อแสดงถึงความตั้งใจฟังของคุณ นอกจากนี้คุณควรหลีกเลี่ยงการมองนาฬิกาบ่อย ๆ และการขยับตัวไปมาออกอาการกระสับกระส่าย เพราะผู้พูดจะรู้สึกว่า你不ลำบากใจหรืออึดอัดกับการสนทนาที่กำลังดำเนินอยู่ และอยากจะให้มันจบลงโดยเร็ว

วิธีเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 54 - 56) กล่าวว่า วิธีเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน มีดังนี้

1. เปิดใจให้กว้างมากขึ้น

เพื่อที่จะได้มีทางเลือกใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นในการใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ โดยอาจหาทางเลือกเหล่านี้ได้จากสื่อที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต คำแนะนำของเพื่อนร่วมงานหรือคนในครอบครัว

2. มีความยืดหยุ่น

เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ด้วยแนวทางอื่น ๆ ที่ไม่เคยใช้มาก่อน และให้คุณบอกกับตัวเองด้วยว่าจะทำอะไรที่แตกต่าง แต่สามารถแก้ไขปัญหาได้หรือไม่ หรือจะทำอย่างไรหากสถานการณ์ที่เป็นอยู่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป

3. มองโลกในแง่ดีเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

ให้คุณคิดว่าปัญหาเป็นเรื่องท้าทายความสามารถของตนเองและความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นและอาจสร้างปัญหานั้นเป็นความท้าทายมากกว่าความเครียดที่ได้รับ

4. หมั่นสังเกตความเปลี่ยนแปลง

โดยเฉพาะในองค์ของตนเอง เพื่อที่จะสามารถเตรียมพร้อมในการรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา หรือหากมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วจะให้เห็นช่องทางในการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนขึ้น

5. หมั่นศึกษาและขอคำแนะนำ

ได้แก่วิธีการในการแก้ปัญหาของบุคคลอื่นที่มีความสามารถอาจไม่ต้องถึงกับคนที่ยิ่งใหญ่หรือมีชื่อเสียงอะไร เขาคอนั้นอาจเป็นลูกน้องตัวเล็ก ๆ บางคนด้วยซ้ำ แต่อาจมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดีพอ ๆ กับผู้บริหารระดับสูงบางคนเสียอีก

6. ทำงานเป็นทีม

หากปัญหาที่เกิดขึ้นหนักหนาเกินกว่าที่คุณจะรับมือด้วยตนเองไหว ก็อาจใช้วิธีการฟอรัมทีมที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาช่วยแก้ไข และควรวางจุดมุ่งหมายของทีมให้อยู่ในทิศทางที่ไปด้วยกันได้ เพื่อให้สอดคล้องประสานความร่วมมือด้วยกัน

7. แก้ไขปัญหาให้เป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน

ให้เรียงลำดับจากสิ่งที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนไปสู่สิ่งที่สามารถรอการแก้ไขได้ การแก้ไขปัญหาแบบเหวี่ยงแหครอบคลุมทีเดียวไปหมดนั้นอาจทำให้ไม่ได้ประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควร คุณจึงควรกำหนดแผนการในการแก้ปัญหาเป็นข้อ ๆ และเป็นลำดับเรื่องราวจะดีที่สุด

8. ทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก

ควรเพิ่มความรู้สึกสนุกสนานและอารมณ์ขันให้แก่ปัญหาที่คุณแก้ไขอยู่ ด้วยการทำให้ปัญหาให้เป็นเหมือนเกมเกมหนึ่งที่จะให้คุณรู้สึกสนุกสนานและตื่นเต้นเพิ่มขึ้นทุกครั้งที่มีปัญหานั้น ใกล้จะได้รับการคลี่คลายและคุณเป็นฝ่ายชนะ การทำเช่นนี้จะช่วยลดความเครียดจากการแก้ไขปัญหาให้คุณได้อย่างมากมาย

9. ถอยหลัง 1 ก้าว

หากคุณรู้สึกว่าในตอนนี้อ่อนล้ากับปัญหาที่รุมเร้าและยังไม่สามารถแก้ไขได้ในขณะนี้ ขอให้คุณถอนตัวเองออกมาสักพักเพื่อเป็นการผ่อนคลายตัวเอง อาจหากิจกรรมที่สามารถผ่อนคลายความเครียดและเหนื่อยล้าของคุณได้ เช่น การฟังเพลง ดูหนัง อ่านหนังสือ นอนหลับ เดินเล่น ปลูกต้นไม้ ซอปปิ้ง ทำงานบ้าน...

ประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.)

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2551, หน้า 39 - 41) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักการของ EQ เข้าสู่ชีวิตประจำวันและงานในหน้าที่จะมีประโยชน์อย่างยิ่งกับทุกคน อาทิ

1) พัฒนาการด้านอารมณ์ บุคลิกภาพของเด็ก

EQ มีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย สร้างความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไขปัญหาคความเครียดและแรงกดดันของชีวิตในภาวะการแข่งขันได้ดี

2) การสื่อสาร การแสดงความรู้สึกอารมณ์ของตน

สามารถทำได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ เข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ผู้ที่มี EQ จะรู้จักยิ้มได้ แม้ในใจรู้สึกเศร้า รับฟังปัญหาของผู้อื่นได้อย่างตั้งใจไม่รู้สึกแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ จากธรรมชาติ และจากชีวิตของตนเอง

3) การปฏิบัติงาน

EQ เกื้อหนุนการยอมรับ ความคิดริเริ่ม ก่อให้เกิดการสร้างผลิตผลที่สนองเป้าหมาย ลดการลา ขาดงาน หรือย้ายงาน เนื่องจากข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลลง เสริมสร้างการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันให้มากขึ้น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การมี EQ ที่ดีในการทำงานทำให้เราเคารพรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเราได้มากขึ้น มีความสามารถปรับตัว - ปรับใจรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี

4) การให้บริการ

EQ ก่อให้เกิดการทำความรู้จักลูกค้า รับฟังความต้องการของลูกค้า และตอบสนองได้ดี สร้างความจงรักภักดีในการใช้สินค้าและบริการของหน่วยงาน

ตาราง 4 (ต่อ)

ที่	ชื่อผู้ศึกษาค้นคว้า	ปีที่วิจัย	สถาบัน	แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย															
				Wagner and Stenberg	Selovey and Mayer	Bar - On	Cooper & Sawaf	Weisinger	Goleman	Gardner	Petrides and Austin	กรมสุขภาพจิต	อื่นๆ						
4	วตุลี โพธิ์รังสิยากร	2553	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์																✓
5	ศิริพร ขมพู่	2553	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6	ดวงกมล เบียมศุภทรัพย์	2554	มหาวิทยาลัยศิลปากร							✓									
7	วีรวรรณ ไตรรัตน์ภักดิ์	2556	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช											✓					
8	เนาวรัตน์ ประภัสโรทัย	2556	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง							✓									
9	ธิดาพร อัมรากุล	2556	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่							✓									
10	สร้อยกัญญา โพธิ์สมภาพงษ์	2557	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี							✓									
11	ณัฐกานต์ วุฒิสระชูกรณ์	2557	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม							✓									
12	มานา ชื่นใจ	2558	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร							✓									
13	บงกช นกเสียง	2558	มหาวิทยาลัยบูรพา							✓									
14	สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์	2559	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม							✓									
15	สุพงศ์ สิทธิสมเรือง	2559	มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ รัตนโกสินทร์																✓
16	วิริยะ ผดาศรี	2560	มหาวิทยาลัยบูรพา							✓									
17	สุรพร อนุศาสนนันท์ ระพีพันธ์ ฉายวิมล และนฤดม พิมพ์ศรี	2560	มหาวิทยาลัยบูรพา (ทุนวิจัย)			✓													
17	ตะวัน คงทวัน	2560	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี							✓									
รวม				1	1	2	1	1	13	1	1	4	1						

จากการศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะยึดกรอบแนวคิดของโกลแมนเป็นหลัก รองลงมาคือ กรมสุขภาพจิต ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงใช้แนวคิดของโกลแมน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และการมีทักษะทางสังคม และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ความหมายของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งได้อธิบายแตกต่างกันไป คำที่ใช้จึงแตกต่างกันไปด้วย ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาและพบคำที่นอกเหนือจากคำว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ แต่มีความหมายเดียวกัน ได้แก่ คำว่า เซาวันจิตอัจฉริยะ เซาวันด้านจิตวิญญาณ เซาวันทางจิต เซาวันจิตวิญญาณ และความฉลาดทางด้านจิตใจและความรู้สึกภายในในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าใช้คำว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

Zohar and Mashall (2000 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า 25) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นความฉลาดที่สามารถตอบปัญหาเกี่ยวกับความหมายของคุณค่าในชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง มองการกระทำและดำเนินชีวิตของตนในมุมที่กว้างขึ้น มีความสามารถในการประเมินการกระทำหรือวิถีชีวิตของตนได้ลึกซึ้งกว่าบุคคลทั่วไป มีจุดมุ่งหมายในชีวิต มีแรงจูงใจสูงสุด เป็นการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง สามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้ภายใต้กรอบของศีลธรรม

Covey (2004 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า 25) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ จะเป็นเรื่องของการที่เรามีจิตสำนึกที่จะเป็นตัวที่จะคอยบอกเราว่า นี่คือนี่ที่เราควรจะทำ นี่คือนี่หรือนี่คือถูก แสดงถึงการที่เราพยายามหาความหมายของชีวิต

King (2008 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า 25) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถทางจิตที่นำไปสู่การมีสติตระหนักรู้ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ได้ดีเยี่ยม ซึ่งนำไปสู่การเข้าใจตัวตนกับธรรมชาติของการมีชีวิตอยู่อย่างลึกซึ้ง ยกกระดับชีวิตให้มีความหมาย สามารถรับรู้อัจฉริยภาพของตนเอง และการควบคุมสภาวะทางจิตวิญญาณในการดำรงชีวิตได้เหมาะสม

ธีระศักดิ์ กำปรรณารักษ์ (2551, หน้า 161) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาจิตวิญญาณเพื่อเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต เปลี่ยนการเปลี่ยนแปลงมาเป็นโอกาสของชีวิต การพัฒนาความสมดุลให้กับชีวิต เข้าใจอัจฉริยภาพสูงสุดของตนเองจากการใช้สมองทุกส่วน ในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Peak Performance)

อัญชลี ศุภวิทยานันท์ (2552, หน้า 13) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการยกระดับ จิตใจ คำนี้ถึงสิ่งที่เป็นจริง สามารถสร้างให้ชีวิตมีความหมาย เกิดเป็นคุณค่าในการมีชีวิตอยู่ รวมถึง การกำหนดเป้าหมายในชีวิต รู้ว่าตนเองต้องการอะไร

สามารถรับรู้ถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ และการมีสติระลึกและรู้ตัวอยู่เสมอ รับรู้ถึงความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การเข้าสู่ระดับจิตได้สำนึกที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาที่แก่นแท้ การหาเหตุผลและรูปแบบการแสดงออกของพฤติกรรมที่ดี

รัชนี้ อธิทวารากร (2552, หน้า 11) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวทางจิต ในการค้นหาความหมายและคุณค่าของชีวิต การเข้าใจและยอมรับในความเป็นไปของโลก และดำเนินชีวิตอย่างมีสติที่อยู่ภายใต้กรอบศีลธรรม รวมถึงความสามารถในการจัดการแก้ไขและเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

พัชรพรรณ ชื่นสงวน (2554, หน้า 12) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาจิตวิญญาณเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต โดยเข้าใจความหมายและคุณค่าของชีวิต ยอมรับอัจฉริยภาพของตนเองและดำเนินชีวิตอย่างมีสติ พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

ปภาวุฒิ สุจินตมณีชัย (2556, หน้า 15) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาจิตใจของบุคคลเพื่อเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ เข้าใจถึงคุณค่าและความหมายของชีวิต และความเป็นไปของโลก ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง รวมถึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ได้ดี

กัณฑ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า 25 - 26) กล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง บุคคลที่สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตได้ดีในทุกสถานการณ์ มีจุดมุ่งหมายในชีวิต เข้าใจคุณค่าในชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง และสรุปจากการสัมภาษณ์ ได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง การที่บุคคลมีเป้าหมายในชีวิตที่จะกระทำตนเองให้มีคุณค่า แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ดี มีสติในการดำเนินชีวิต มีจริยธรรม และสามารถพัฒนาจิตใจตนเองให้ดีขึ้น

จากความหมายของความฉลาดทางจิตวิญญาณที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาจิตวิญญาณเพื่อเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต รู้ความหมายและคุณค่าของชีวิต เข้าใจและยอมรับในความเป็นไปของโลก มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ใช้สติในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสม

ความเป็นมาของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความเป็นมาของความฉลาดทางจิตวิญญาณไว้ดังนี้ (ปภาวุฒิ สุจินตมณีชัย, 2556, หน้า 16 - 18)

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้คนต่างให้ความสนใจ กล่าวคือสติปัญญาหรือการใช้เหตุผลเป็นสิ่งที่เราใช้ในการแก้ปัญหาเชิงตรรกะหรือการแก้ปัญหาอย่างมีกลยุทธ์ โดยที่นักจิตวิทยาจำนวนมากได้พยายามคิดค้นการทดสอบสำหรับวัดความฉลาดประเภทนี้ และการทดสอบเหล่านี้สามารถใช้ในการจำแนกบุคคลตามความฉลาดทางสติปัญญาได้ ซึ่งมีทฤษฎีกล่าวว่า บุคคลที่มีความฉลาดทางสติปัญญาสูง ก็จะมีความสามารถที่สูงตามไปด้วย (Zohar and Marshall, 2000, p.3)

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 Daniel Goleman ได้ศึกษาและเผยแพร่งานวิจัยของนักประสาทวิทยาและนักจิตวิทยาจำนวนมากที่แสดงถึงความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) ซึ่งได้เสนอว่า ความฉลาดประเภทนี้มีความสำคัญพอ ๆ กับความฉลาดทางสติปัญญา โดยความฉลาดทางอารมณ์นั้นจะช่วยให้เราตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ทำให้เราเข้าใจในความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และสามารถตอบสนองต่อความทุกข์และความสุขได้อย่างเหมาะสม อีกทั้ง Goleman ยังชี้ให้เห็นว่าความฉลาดทางอารมณ์นั้นเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการใช้ความฉลาดทางสติปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าสมองส่วนรับรู้ความรู้สึกได้รับความเสียหาย ประสิทธิภาพในการคิดของเราก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย (Zohar and Marshall, 2000, p.3)

IQ บ่งบอกถึงศักยภาพของบุคคล แต่ EQ บ่งบอกถึงความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ของบุคคล ต่อมาจึงเกิดแนวคิดที่แสดงถึงความเกี่ยวพันในแง่วิวัฒนาการ งานทางภาษา และสัญลักษณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กันกับการพัฒนาการทางสังคมของ Deacon ในหนังสือชื่อ The Symbolic Species (1997) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เราใช้ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Intelligence: SQ) เพื่อการเติบโตของสมองมนุษย์และเป็นเหมือนสายใยที่ทำให้เราเป็นผู้เป็นคนและเกิดศักยภาพในการถ่ายทอดและวิวัฒนาการของมนุษย์ และในปี ค.ศ.2000 Zohar และ Marshall ได้เขียนหนังสือ ชื่อ SQ: Connecting with our Spiritual Intelligence ซึ่งได้นำเสนอเกี่ยวกับความฉลาดตัวที่สามคือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Intelligence) ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความฉลาดต่าง ๆ ทั้งหมด เช่น ความฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence Quotient) ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค (Adversity Quotient) ความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient) เป็นต้น โดย Zohar และ Marshall อธิบายไว้ว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นความฉลาดที่ใช้แก้ปัญหาในเรื่องความหมาย คุณค่าของชีวิต การเข้าใจตัวตน และบุคลิกภาพของมนุษย์ ซึ่งมองจากการ

กระทำ การดำเนินชีวิตในมุมมองที่กว้าง มีคุณค่าและมีความหมาย รวมถึงสามารถนำไปประเมินแนวทางการกระทำหรือการดำเนินชีวิตที่มีความหมายมากขึ้น โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณมุ่งเน้นความสำคัญของแรงผลักดันจากภายในที่จะทำดี เช่น การยอมรับในจริยธรรม จรรยาบรรณ ซึ่งแก่นแท้ของหลักการเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมและความรับผิดชอบทางสังคม (Brugman, 2004 อ้างถึงใน ททัฬหพร ปราชญาพร, 2551, หน้า 30)

Zohar and Marshall (2000, p.11 - 13) ได้ยืนยันถึงความเป็นวิทยาศาสตร์ของความฉลาดทางจิตวิญญาณโดยเสนอผลงานทางวิทยาศาสตร์ 4 ชิ้นที่มีศึกษาเกี่ยวกับประสาทวิทยา จิตวิทยา และมานุษยวิทยา เกี่ยวกับความฉลาด ความคิด และกระบวนการทางด้านภาษาของบุคคล ดังนี้

1. งานวิจัยในปี ค.ศ.1990 ของ Michael Persinger นักจิตประสาทวิทยา และงานวิจัยในปี ค.ศ.1997 ของ V.S. Ramachandran และคณะในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซึ่งค้นพบสิ่งที่เรียกว่า "God Spot" ที่อยู่ในสมองของมนุษย์บริเวณ Temporal Lobe กล่าวคือ เมื่อมีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องของจิตวิญญาณหรือศาสนา สมองส่วนนี้จะสว่างวาบขึ้นมาทุกครั้ง

2. งานวิจัยในปี ค.ศ.1990 ของ Wolf Singer นักประสาทวิทยาชาวออสเตรีย ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระแสประสาทของมนุษย์ในการคิดถึงความ เป็นเหตุเป็นผล และอารมณ์ ซึ่งค้นพบว่ากระแสประสาทของมนุษย์ในการคิดถึงความ เป็นเหตุเป็นผล และอารมณ์ ก็เปรียบเสมือนกับความสามารถของคอมพิวเตอร์ที่สามารถแปรผลได้ แต่คอมพิวเตอร์ไม่สามารถตั้งคำถามได้ว่า "ทำไม" ซึ่งเป็นการจุดประกายว่าเราแตกต่างจากคอมพิวเตอร์อย่างไร ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเกี่ยวกับที่มาของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

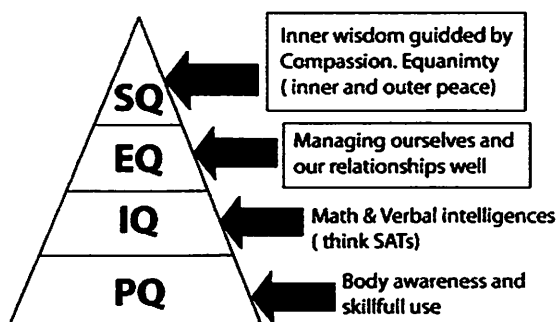
3. งานวิจัยในปี ค.ศ.1990 ของ Rodolfo Llinas ได้ศึกษาเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกของคนเราเมื่อเปรียบเทียบกับในขณะที่หลับและตื่น พบว่ามีการตอบสนองต่อสนามแม่เหล็กแตกต่างกัน

4. หนังสือในปี ค.ศ.1997 ชื่อ The Symbolic Species ของ Terrance Deacon แสดงให้เห็นว่า การทำงานของสมองส่วนหน้า (Frontal Lobes) ในการประมวลผลเกี่ยวกับสัญลักษณ์และภาษา เป็นการทำงานของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

โดยที่งานวิจัยทั้ง 4 ชิ้นนี้ จะแสดงถึงการดำรงอยู่ของความฉลาดชนิดที่สาม นั่นคือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQ) โดยที่ SQ นี้จะเข้ามาเติมเต็ม IQ และ EQ ให้สมบูรณ์ในที่สุด ทั้งนี้ SQ จะเกี่ยวข้องกับความหมายและคุณค่าของชีวิต เป็นแง่มุมของการใช้ชีวิตให้เกิดคุณค่าและความหมายตามวิถีทางแต่ละคน เพราะแต่ละคนจะเกิดมาพร้อมลักษณะพื้นฐานทางจิตที่ไม่เหมือนกัน นั่นคือ เราไม่ได้เกิดมาเพื่อจะกระทำหรือบรรลุในสิ่งเดียวกัน ดังนั้น

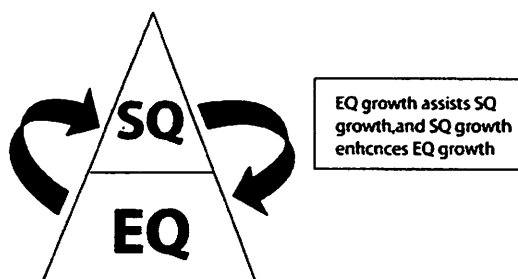
แต่แต่ละคนจึงมีแรงขับทางจิตวิญญาณ (Spiritual Impulse) จากภายในคนละแบบ ทำให้เส้นทางชีวิตที่มี “คุณค่าและความหมาย” ของแต่ละคนแตกต่างกันไป และความฉลาดทางจิตวิญญาณจะเป็นรากฐานสำคัญยิ่งที่จะบ่งชี้ว่ามนุษย์คนนั้นจะใช้ IQ และ EQ ได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพเพียงใด ซึ่งสรุปได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ คือความฉลาดขั้นสุดยอดของมนุษย์ นอกจากนี้ Zohar และ Marshall ยังยืนยันอีกว่า การวิจัยเกี่ยวกับ SQ นี้ เป็นการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ที่ไม่มีความเชื่อเรื่องศาสนาเข้ามารวมด้วย คนที่เคร่งศาสนา อาจมี SQ ต่ำก็ได้ ในขณะที่คนที่มี SQ สูงอาจไม่ได้ยึดถือศาสนาใดก็ได้เช่นกัน และความฉลาดทางจิตวิญญาณนี้ก็ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศาสนา เพราะ SQ เป็นเรื่องของระบบ “ภายใน” ตัวมนุษย์เป็นความสามารถทางสมองและจิตใจของมนุษย์ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และเน้นว่าทุกคนสามารถนำความเข้าใจเกี่ยวกับ SQ มาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ไม่ใช่เพียงแนวคิดในเชิงนามธรรมที่จับต้องไม่ได้เท่านั้น (Zohar and Marshall, 2000 อ้างถึงใน อัญชลี ศุภวิทยากินันท์, 2552, หน้า 14 - 15)

Conscious Pursuits, Inc (2005 อ้างถึงใน อัญชลี ศุภวิทยากินันท์, 2552, หน้า 15 - 16) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของความฉลาดต่าง ๆ โดยสร้างโมเดลปิรามิดที่เริ่มต้นจากความฉลาดทางกายภาพ (Physical Intelligence: PQ) ซึ่งเป็นสิ่งแรกที่เราต้องคำนึงถึง ต่อจากนั้นก็จะเป็น IQ ความฉลาดทางสติปัญญา ตรรกะ และภาษา ซึ่งจะเน้นไปที่ระบบการศึกษา แล้วก็จะเป็นความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence: EQ) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถทำนายถึง การประสบความสำเร็จในการทำงานได้เป็นอย่างดีดีกว่า IQ โดยที่ IQ นั้นเป็นเพียงแค่วิถีทางในการเข้าสู่การทำงานเท่านั้น

ภาพ 6 ปิรามิดความสัมพันธ์ของความฉลาดด้านต่าง ๆ

ที่มา : Conscious Pursuits, Inc, (2005 อ้างถึงใน อัญชลี ศุภวิทยากินันท์, 2552, หน้า 15)

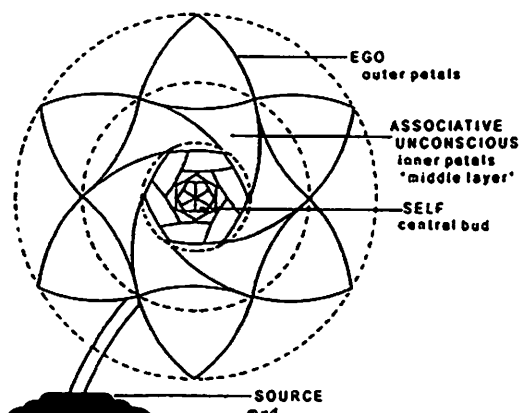
ภาพ 7 พีระมิตความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์
กับความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ที่มา : Conscious Pursuits, Inc. (2005 อ้างถึงใน อัญชลี ศุภวิทยาภินันท์, 2552,
หน้า 16)

ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษา รวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งมี
นักวิชาการ นักวิจัย ได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

แนวคิดของ Zohar and Marshall (2000)

Zohar and Marshall (2000 อ้างถึงใน อัญชลี ศุภวิทยาภินันท์, 2552, หน้า 20 - 25;
รัชนี อธิธิวรากร, 2552, หน้า 14 - 19; ดวงกมล เปี่ยมศุภทรัพย์, 2554, หน้า 51 - 56; ปภาววุฒิ
สุจินตามณีชัย, 2556, หน้า 19 - 23; กัณณวีระกรพานิช, 2559, หน้า 26 - 28) ได้อธิบายแนวคิด
เรื่อง SQ หรือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณโดยใช้ดอกบัว 6 กลีบ เป็นสัญลักษณ์ (Model)
แทนตัวของบุคคล (Self) ซึ่งเป็นแหล่งของพลังทั้งหมดของบุคคลที่ก่อให้เกิดจินตนาการ ความคิด
สร้างสรรค์ ความเข้าใจในความหมาย และคุณค่าของชีวิต โดยแบ่งดอกบัวออกเป็น 3 ชั้น
ชั้นนอกสุดของกลีบดอกบัวทั้ง 6 แสดงถึงอัตตา (Ego) ของบุคคล อธิบายให้เห็นถึงลักษณะ
บุคลิกภาพ 6 แบบ ส่วนชั้นที่สองอยู่ระหว่างกลีบดอกบัวและเกสรดอกบัว แสดงถึงแรงจูงใจหรือ
แรงขับที่ทำให้เกิดลักษณะบุคลิกภาพในแต่ละแบบขึ้น และชั้นในสุด เกสรดอกบัว แสดงถึงตัวตน
ของบุคคล (Self)

ภาพ 8 ดอกบัวแห่งตน (The Lotus of the Self)

ระดับชั้นของอัตตา

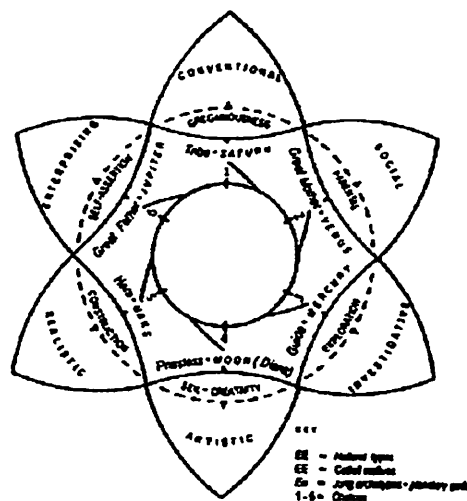
อัตตา (Ego) ของบุคคล เป็นส่วนที่พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับสุดท้าย เป็นขั้นของตัวตนที่มีเหตุผลที่สุด มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการทำงานเป็นลำดับขั้นของทางเดินประสาท และโปรแกรมในสมอง ซึ่งเป็นระบบประสาทที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับตรรกะ ความคิด และสติสำนึกที่มีเหตุผลความคิดที่มุ่งเป้าหมายหรือความคิดเชิงกลยุทธ์ อัตตาเป็นรูปแบบของกลไกและกลยุทธ์ที่ตัวตนของบุคคลใช้ในการดำเนินชีวิตในโลก อัตตาเป็นสิ่งที่พัฒนามาต่อบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ อัตตาของบุคคล เป็นหน้ากากที่แสดงถึงบทบาทในชีวิตของบุคคลนั้นให้โลกเห็น (บ่อยครั้งก็แสดงต่อตนเอง) เป็นส่วนหนึ่งของตัวตนของบุคคลที่พร้อมจะแสดงในสิ่งที่บุคคลนั้นเชื่อว่าเขาเป็นเช่นนั้น

อัตตา ซึ่งเป็นกลีบชั้นนอกสุดของดอกบัว ประกอบไปด้วยลักษณะบุคลิกภาพ 6 แบบ ตามการนิยามของ J. L. Holland นักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ Making Vocational Choices : A Theory of Vocational Personalities and Work Environments ซึ่งเป็นแบบทดสอบแนวทางการประกอบอาชีพที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดในโลก มีทฤษฎีพื้นฐานว่า ลักษณะบุคลิกภาพมี 6 แบบ โดยบุคลิกภาพแต่ละแบบจะมีความเกี่ยวข้องกับอาชีพที่เหมาะสมที่จะทำ โดยที่บุคลิกภาพแต่ละแบบนั้นมีพื้นฐานมาจากความสนใจและความสามารถของบุคคล นอกจากนี้ ลักษณะบุคลิกภาพของฮอลแลนด์ยังมีความยืดหยุ่นในการที่จะยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนสามารถมีลักษณะบุคลิกภาพที่ตรงข้ามกันก็เป็นไปได้ ซึ่งตรงกับแนวคิดของทฤษฎีความฉลาดทางจิตวิญญาณ ในประเด็นที่ว่า บุคคลที่มีความสำเร็จ มีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง จะแสดงความสมดุลของลักษณะบุคลิกภาพ ทั้ง 6 แบบ มากกว่าที่จะพัฒนาอัตตาหรือลักษณะบุคลิกภาพเพียงแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น บุคลิกภาพแต่ละแบบจะมีการจับคู่

ตรงข้ามกัน นั่นคือ บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบชอบงานศิลป์ (Artistic) จะมีความสนใจ ความชอบและความสามารถที่แตกต่างกับบุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบมีระเบียบแบบแผน (Conventional) อย่างมาก ส่วนบุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบยึดหลักความจริง (Realistic) ก็มีคุณลักษณะที่แตกต่างกับบุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบชอบสังคม (Social)

นอกจากนี้ แบบทดสอบของ Holland มีความแตกต่างจากแบบทดสอบอื่น ๆ ตรงที่ แบบทดสอบนี้มีความยืดหยุ่นในการที่ผู้รับการทดสอบ สามารถมีคะแนนสูงได้ในลักษณะบุคลิกภาพหลายด้านที่แตกต่างกันได้ แม้จะเป็นลักษณะบุคลิกภาพที่ตรงข้ามกัน เช่น ในฐานะที่เป็นศิลปิน บุคคลจะมีความเพื่องาน อารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่บุคคลนั้นก็อาจมีลักษณะบุคลิกภาพแบบมีระเบียบ แบบแผน (Conventional) ในบทบาทของการเป็นอาจารย์ที่ทำให้เป็นคนที่มีประสิทธิภาพ ระเบียบ แบบแผน หรือการเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่เป็นคนรอบคอบ ละเอียด พิถีพิถัน ซึ่งเป็นลักษณะบุคลิกภาพแบบสำรวจ (Investigative) แต่ก็ยังคงสนุกกับการบินเขาตาม ลักษณะบุคลิกภาพแบบกล้าได้กล้าเสีย (Enterprising) และชอบไปร่วมงานเลี้ยงฉลองตาม ลักษณะบุคลิกภาพแบบชอบสังคม (Social) เป็นต้น

ในความเป็นจริงแล้ว แนวโน้มการแสดงลักษณะบุคลิกภาพจากประเภทที่แตกต่างกัน เป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงควมมีวุฒิภาวะทางบุคลิกภาพและมีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง โดยบุคคลที่ไม่มีวุฒิภาวะจะมีการพัฒนาอัตราในแบบเดียว (กลีบดอกบัวเพียงกลีบเดียว) ในขณะที่บุคคลที่ประสบความสำเร็จ (มีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง) จะแสดงถึงความสมดุลของ ลักษณะบุคลิกภาพทั้ง 6 ประเภทมากกว่า

ภาพที่ 9 กลีบดอกทั้ง 6 ลักษณะบุคลิกภาพ

สอบได้ดีแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องชัยชนะมากนัก กลับสนใจในเรื่องที่ว่าตนสามารถทำคะแนนสอบได้ตามที่ตั้งมาตรฐานเอาไว้ในใจแล้ว และไม่ได้หลงระเหิงกับคำยืนยันของครูและพ่อแม่ รวมทั้งยังไม่ได้ตั้งความหวังไว้ว่าตนจะต้องได้ข้าวของเงินทองอะไรจากพ่อแม่หากทำคะแนนได้ดีอีกด้วย

ทศพร ประเสริฐสุข (อ้างอิงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 33 - 34) เสนอแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์โดยยึดตามแนวคิดของสโลเวย์ และโกลแมน สรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเอง เป็นความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองได้ตามความจริง สามารถประเมินตนเองได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่น รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง

2. การบริหารจัดการกับอารมณ์ตนเอง หรือบางที่อาจเรียกว่าการกำหนดตนเอง เป็นความสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความสามารถในการควบคุมตนเอง มีความสามารถในการปรับตัว และมีความสามารถในการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

3. การจูงใจตนเอง เป็นความสามารถที่จะจูงใจตนเองที่เรียกว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ มองโลกในแง่ดี สามารถนำอารมณ์และความรู้สึกของตนเองมาสร้างพลังในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และเป็นพลังในการให้กำลังใจตนเองในการคิดและการกระทำอย่างสร้างสรรค์

4. การรู้จักสังเกตความรู้สึกของผู้อื่น หมายถึง ความสามารถที่เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใจเรา มีจิตใจให้บริการ สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

5. การดำเนินการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นทักษะทางสังคมเป็นความสามารถที่จะรู้เท่าทันอารมณ์ของผู้อื่น เป็นทักษะทางสังคมที่จะมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น อันจะส่งผลให้เกิดความเป็นผู้นำ ความสามารถลักษณะนี้จะประกอบด้วยการสื่อความที่ดี การบริหารความขัดแย้ง เป็นต้น

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 2 - 3) ได้สร้างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ขึ้นตามกรอบแนวคิดของบาร์ฮอน โกลแมน เมเยอร์และซาโลเวย์ จากนั้นยังได้พัฒนาเป็น “แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์” เพื่อให้เหมาะสมกับคนไทย ซึ่งกรมสุขภาพจิตแบ่งปัจจัยของความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 3 ด้าน คือ

กลีบที่ 1 บุคลิกภาพแบบมีระเบียบแบบแผน (Conventional)

มีคนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้อยู่ประมาณร้อยละ 10 - 15 บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะระมัดระวัง ทำตัวสอดคล้อง มีระเบียบแบบแผน คนพวกนี้มีประสิทธิภาพและมีสติสำนึก แต่ก็ยังเป็นพวกที่ต่อต้านปกป้องตนเองและไม่ยืดหยุ่นได้ด้วย คนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะถูกขัดขวาง ไม่ต้องการเป็นคนเด่นในกลุ่มคน เป็นพวกเชื่อฟังคำสั่ง ทำตามลำดับชั้น ดีอร์ัน เน้นการปฏิบัติ และตระหนี่ เป็นคนเจ้าระเบียบเกินไป และไม่มีจินตนาการ คนกลุ่มนี้มีบุคลิกภาพตรงข้ามกับบุคลิกภาพแบบชอบงานศิลป์ (Artistic) อาชีพที่เหมาะสมของคนกลุ่มนี้ตามที่ Holland เสนอแนะไว้คือ พนักงานต้อนรับ เลขานุการ เสมียน พนักงานคอมพิวเตอร์ และนักบัญชี

กลีบที่ 2 บุคลิกภาพแบบชอบสังคม (Social)

มีคนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้อยู่ประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมดและในจำนวนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะที่ชอบและมีความสุขในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความเป็นมิตร มีน้ำใจ ชอบให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ใจดี เข้ากับบุคคลอื่นได้ง่าย แต่จะถูกชักจูงได้ง่าย มีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น Holland ยังได้อธิบายอีกว่า คนพวกนี้มีอุดมคติ มีความรับผิดชอบ มีไหวพริบ และอบอุ่น สามารถเป็นครูที่ดีในทุกระดับ เป็นผู้ให้การดูแลรักษาและให้คำปรึกษา รักธรรมชาติ และรักการดูแลบ้าน

กลีบที่ 3 บุคลิกภาพแบบสำรวจ (Investigative)

มีคนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้อยู่ประมาณร้อยละ 10 - 15 บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะชอบที่จะใคร่ครวญ ตรวจสอบในความคิดเรื่องต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง ถือเป็นลักษณะบุคลิกภาพที่มีเหตุผลมากที่สุด โดยมีลักษณะของการมีสติปัญญา การวิเคราะห์ ความซับซ้อน ความอยากรู้อยากเห็น และความพิถีพิถัน ซึ่งทำให้คนกลุ่มนี้สามารถวิเคราะห์บุคคลหรือความคิดต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ในขณะที่บุคลิกภาพแบบชอบสังคม (Social) จะชอบผู้คนบุคลิกภาพแบบสำรวจ (Investigative) จะต้องการเวลาที่จะอยู่กับตนเอง เพื่อให้เวลาในการทบทวนความคิดของตนเอง คนกลุ่มนี้ยังมีลักษณะชอบความโดดเดี่ยว ถ่อมตัว รอบคอบ ไว้ตัว พยายามไม่เปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ เป็นตัวของตัวเองอย่างยิ่ง และทำตัวเองให้ไม่เป็นที่รู้จัก อาชีพที่เหมาะสมสำหรับบุคลิกภาพแบบนี้ คือ นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักแปล นักสำรวจ และนักวิจัย ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่มีสติปัญญาสูงส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบของลักษณะบุคลิกภาพแบบสำรวจ (Investigative) ร่วมอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น อาจารย์ระดับ มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัย นับเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบนี้

กลีบที่ 4 บุคลิกภาพแบบชอบงานศิลป์ (Artistic)

บุคลิกภาพแบบนี้เป็นบุคลิกภาพที่ตรงกันข้ามกับบุคลิกภาพแบบมีระเบียบแบบแผน (Conventional) และบ่อยครั้งที่มีส่วนร่วมกับบุคลิกภาพแบบสำรวจ (Investigative) (บางครั้งก็มีทั้งสองลักษณะบุคลิกภาพในคนเดียวกัน) มีคนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้อยู่ประมาณร้อยละ 10 - 15 บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะไม่เป็นระเบียบ เจ้าอารมณ์ ถูกกระตุ้นได้ง่าย เพื่อผืนคนกลุ่มนี้เหมือนบุคลิกภาพแบบสำรวจ (Investigative) ตรงที่เป็นตัวของตัวเองและชอบวิเคราะห์ใคร่ครวญ แต่ก็แสดงออกถึงจินตนาการของตนได้ ไม่ชอบทำตามผู้อื่น แต่ชอบที่จะเป็นผู้นำ คนกลุ่มนี้จะมีความคิดริเริ่ม มีอารมณ์อ่อนไหว เปิดเผย และมักมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก จะพบคนกลุ่มนี้ในพวกนักเขียน นักดนตรี ศิลปิน นักหนังสือพิมพ์ ดีไซน์เนอร์ นักวิจารณ์ศิลปะ และนักแสดง

กลีบที่ 5 บุคลิกภาพแบบยึดหลักความจริง (Realistic)

มีคนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้อยู่ประมาณร้อยละ 20 ของประชากร และมักเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะจริงจัง ไม่พูดสิ่งไร้สาระและเปล่าประโยชน์ มีลักษณะหัวแข็ง ยึดติดกับวัตถุและความเป็นจริง ไม่ชอบลักษณะของความสัมพันธ์ส่วนตัว หลบหน้าจากกลุ่มสังคม มีความเป็นกลาง จริงใจ พูดอะไรเปิดเผย ตรงไปตรงมา แต่มีแนวโน้มที่จะทำให้สอเคล็ด และอาจมีลักษณะที่ไม่ยืดหยุ่น คือรั้น และตระหนี่ ลักษณะบุคลิกภาพแบบยึดหลักความจริง (Realistic) เป็นลักษณะบุคลิกภาพเพียงแบบเดียวที่ลักษณะบุคลิกภาพของ Holland ให้คำอธิบายว่าเป็น "พวกปกติ" ในการประกอบอาชีพของคนกลุ่มนี้ มักจะมีพวกเครื่องจักรเป็นเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ อาชีพคนขับรถ นักบิน ช่างกล คนครัว เกษตรกร และวิศวกร แม้บุคลิกภาพแบบนี้ จะเป็นบุคลิกภาพที่ตรงกันข้ามกับบุคลิกภาพแบบชอบสังคม (Social) แต่สามารถเป็นคู่สมรสที่ดี เนื่องจากสามารถเติมเต็มให้แก่กันและกันได้

กลีบที่ 6 บุคลิกภาพแบบกล้าได้กล้าเสีย (Enterprising)

มีคนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้อยู่ประมาณร้อยละ 10 - 15 บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้ จะมีลักษณะมีความมั่นใจในตัวเองสูง และเข้าสังคมเก่ง มีลักษณะอยากได้อยากมี พร้อมทั้งจะเห็นด้วยกับผู้อื่น และทะเยอทะยาน ชอบใช้อำนาจ เผด็จการ ชอบการผจญภัย และเต็มไปด้วยพลัง คนกลุ่มนี้จึงชอบ แสวงหาความตื่นเต้น มองโลกในแง่ที่ดี พร้อมทั้งจะทดลองทุกสิ่งทุกอย่าง ทำอะไรด้วยความมั่นใจ อย่างมาก ชอบสังคมและชอบพูด นักการเมืองจำนวนมากจะมีลักษณะบุคลิกภาพแบบนี้ เช่นเดียวกับอาชีพนักขาย ผู้บริหาร ผู้จัดการ เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังพบลักษณะบุคลิกภาพแบบนี้ได้ในอาชีพตำรวจและทหาร

Zohar and Marshall (2000 อ้างถึงใน ณัฐพร นรพงษ์ (2553, หน้า 21 - 22) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดของผู้ที่มีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูงจะมีลักษณะดังนี้

1. มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบ (The capacity to be flexibility actively and spontaneously adaptive)
2. มีความตระหนักในตนเองอยู่ในระดับสูง (A high degree of self - awareness)
3. มีความสามารถในการเผชิญและใช้ความทุกข์ให้เกิดประโยชน์ (A capacity to face and use suffering)
4. มีความสามารถในการเผชิญและการหลุดพ้นจากความเจ็บปวดในชีวิต (A capacity to face and transcend pain)
5. ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจโดยวิสัยทัศน์ (The quality of being inspired by a vision and values)
6. ความสามารถในการเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ กันในภาพรวม หรือมองภาพรวม (A tendency to see the connections between diverse things (being "holistic"))
7. ไม่ต้องการสร้างความทุกข์หรือทำร้ายสิ่งใดโดยไม่จำเป็น (A reluctance to cause unnecessary harm)
8. มีแนวโน้มที่จะตั้งคำถามว่า "ทำไม" หรือ "จะเป็นอะไรถ้า.." และเสาะหาคำถามพื้นฐานของสรรพสิ่ง (A marked tendency to ask "Why?" หรือ "what if?" questions and or seek "fundamental" answers)
9. ความสามารถที่จะเป็นอิสระจากกรอบเดิม ๆ และจากสิ่งที่คนทั่วไปยึดมั่นยอมรับ (Being what psychologists call "field - independent" - possessing a facility for working against convention)

แนวคิดของ Emmons (2000)

Emmons (2000 อ้างถึงใน ณัฐพร นรพงษ์, 2553, หน้า 22; กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 28) เสนอว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณมี 5 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการหลุดพ้นจากกิเลสทางกายและวัตถุ (The capacity to transcend the physical and material)
2. ความสามารถในการมีประสบการณ์ของจิตได้สำนึกขั้นสูง (The ability to experience heightened states of consciousness)
3. ความสามารถที่ทำให้ประสบการณ์ในทุกวันถูกต้อง (The ability to sanctify everyday experience)

4. ความสามารถในการใช้จิตวิญญาณให้เป็นประโยชน์เพื่อแก้ปัญหา (The ability to utilize spiritual resource to solve problems)

5. การมีคุณธรรมคงไว้ซึ่งความดี (The capacity to be virtuous)

แนวคิดของ Noble (2000)

Noble (2000 อ้างถึงใน ณัฐพร นรพงษ์, 2553, หน้า 22) ได้อธิบายว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณของมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับ Emmons (2000a) และได้อธิบายเพิ่มขึ้นอีก 2 ข้อ คือ

1. การระลึกถึงของจิตสำนึก (conscious recognition) เป็นการตระหนักรู้เมื่อได้พบสิ่งเร้า เช่น บุคคล เหตุการณ์ สิ่งของ ในขณะที่มีสติอยู่ แล้วฝังลึกเข้าไปในข้างในจิตสำนึกและจิตไร้สำนึก เมื่อได้พบกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์นั้น ทำให้เกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์นั้น ๆ

2. จิตสำนึกเชิงสังคม (conscious pursuit of psychological health) เป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำตามความต้องการของตนเองแต่เป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์กับสังคมโลก

แนวคิดของ Wolman (2001)

Wolman (2001 อ้างถึงใน ณัฐพร นรพงษ์, 2553, หน้า 33) ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณไว้ 7 องค์ประกอบ คือ

1. การหยั่งรู้ (divinity) คือ การรู้ถึงแหล่งของพลังหรือสิ่งมหัศจรรย์ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ

2. การระลึกถึงของจิต (mindfulness) คือ ความใส่ใจกับกระบวนการของร่างกาย เช่น จิตสำนึกในการรับประทาน การออกกำลังกาย และการทำสมาธิ

3. ประสาทสัมผัสพิเศษ (extrasensory) คือ การรับรู้สัมผัสที่หกถึงเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น

4. สังคม (community) คือ กิจกรรมทางสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ในระบบครู - ผู้ปกครองหรืองานการกุศล

5. สติปัญญา (intellectuality) คือ การสร้างสติปัญญาโดยการอ่านหรืออภิปรายในเรื่องจิตวิญญาณและพิธีกรรมทางศาสนา

6. ความเจ็บปวด (trauma) คือ ความเจ็บปวดหรือชอกช้ำจากโรคภัยไข้เจ็บหรือการพลัดพรากจากความรัก

7. จิตวิญญาณในวัยเด็ก (childhood spirituality) เป็นประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ รวมถึงการเข้าร่วมการบริการทางศาสนา

แนวคิดของ Vaughan (2002)

Vaughan (2002 อ้างถึงใน ณัฐพร นรพงษ์, 2553, หน้า 22 - 23) ได้อธิบายว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณเกี่ยวข้องกับจิตใจและจิตวิญญาณภายในโดยมีความสัมพันธ์กับการดำรงอยู่ในโลก ซึ่งเป็นความสามารถในการเข้าใจที่ลึกซึ้งในคำถามของการดำรงชีวิตของมนุษย์และจิตสำนึกหลายระดับในจิตใจ ความฉลาดทางจิตวิญญาณก่อให้เกิดจิตสำนึกและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเป็นการตระหนักรู้อย่างลึกซึ้งของความสำเร็จในชีวิต ร่างกาย และจิตใจ เป็นความสามารถทางจิตใจของแต่ละคนและสามารถเชื่อมโยงไปยังผู้อื่นได้ และขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางจิต นอกจากนี้การตระหนักรู้ (self-awareness) เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความยอดเยี่ยมในชีวิตซึ่งเป็นการเปิดหัวใจให้แสงสว่างกับจิตใจและกระตุ้นจิตวิญญาณมนุษย์แต่ละคนไปสู่การดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน

แนวคิดของ Cook, Macaulay and Coldicott (2004)

Cook, Macaulay and Coldicott (2004 อ้างถึงใน ณัฐพร นรพงษ์, 2553, หน้า 23 - 24) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณไว้ 3 องค์ประกอบดังนี้

1. ด้านการยอมรับ (acceptance) ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมดังนี้
  - 1.1 ความสามารถที่จะรัก เคารพ และให้อภัยผู้อื่น ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะพูดหรือทำอะไรก็ตาม
  - 1.2 ความสามารถที่จะรักตนเอง ถึงแม้ตนเองจะมีข้อบกพร่อง (shortcomings)
  - 1.3 ให้คุณค่าความหลากหลาย (diversity) และความแตกต่างได้ (difference)
2. ด้านเอกลักษณ์ของบุคคล (self-identity) ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมดังนี้
  - 2.1 มีความเข้าใจในตนเองอย่างถ่องแท้ว่า เราเป็นใคร อยู่เพื่ออะไร และอะไรเป็นจุดอ่อนของเรา
  - 2.2 เป็นตัวของตัวเอง
  - 2.3 เชื่อใจและไว้วางใจตนเอง
3. จุดมุ่งหมายและคุณค่า (purpose and values) ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมดังนี้
  - 3.1 มีความชัดเจนเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย คุณค่า และความช่วยเหลือของตนต่อโลก
  - 3.2 มีความเข้าใจว่าตัวเราเข้ากันกับภาพที่ใหญ่กว่า (สังคม ชุมชน โลก) ได้อย่างไร
  - 3.3 ให้ความเท่าเทียมกันระหว่างคุณค่าและการกระทำ
  - 3.4 มีความกล้าหาญและเผชิญหน้ากับความกลัว

แนวคิดของ Amrum (2007)

Amrum (2007 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 30 - 31) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณว่ามี 7 องค์ประกอบ คือ

1. สติสัมปชัญญะ (consciousness) เป็นการพัฒนาในการตระหนักรู้ของตนเอง
  - 1.1 สมภาติ คือ รู้จักตัวตนของตนเองและมุ่งมั่นที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสติ
  - 1.2 การรู้อย่างมีเหตุผล เป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดปัญญาที่แท้จริงโดยวิธีการสร้างสติ เช่น การทำสมาธิ สวดมนต์ ทำใจให้สงบ เพื่อเข้าถึงความรู้ที่แท้จริง
  - 1.3 การฝึกฝนที่หลากหลายรูปแบบเพื่อพัฒนาสติและความฉลาดทางจิตวิญญาณ
2. ความเมตตาภายในจิตใจ (Grace) เป็นการที่บุคคลอยู่กับสิ่งที่ให้ความเคารพบูชา เช่น พระเจ้า ศาสนา ซึ่งแสดงออกถึงความรัก และความไว้วางใจในชีวิต
  - 2.1 สิ่งที่เคารพบูชา หมายถึง การดำเนินชีวิตไปตามแนวทางของคำสอนของสิ่งที่เคารพบูชา เช่น พระเจ้า พระพุทธเจ้า ศาสนา เข้าสู่ความจริงของธรรมชาติและจักรวาล
  - 2.2 ความรักในชีวิต รักในตนเอง มองชีวิตเป็นสิ่งที่สวยงาม มีคุณค่า นำรื่นรมย์
  - 2.3 ความไว้วางใจ หมายถึง มีความหวัง มองโลกในแง่ดี เชื่อใจได้
3. การเข้าใจความหมายที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ (Mean) เป็นความสามารถในการนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายที่มีคุณค่าถึงแม้จะต้องเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ ก็ตาม
4. ความหลุดพ้นจากกิเลส (Transcendence) เป็นการปราศจากการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ลดละความต้องการทางด้านวัตถุ และค้นหา เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติอย่างสมบูรณ์
  - 4.1 ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและชุมชน ในการยอมรับ นับถือ เอาใจใส่ เห็นใจห่วงใยเชื้ออาหาร
  - 4.2 การมองเห็นสิ่งต่างในโลกที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม
5. การยอมรับความเป็นจริง (Truth) คือ การยอมรับอย่างเปิดเผย ใช้ความรักในการสร้างทุกอย่าง
  - 5.1 รู้จักการยอมรับที่จะให้อภัย เข้าใจความรักที่แท้จริง
  - 5.2 เปิดใจและความรู้สึก ใฝ่รู้ นับถือขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่หลากหลาย
6. ความสงบสุขในตนเอง (Peaceful surrender to self) คือ การเข้าพบความจริงพระเจ้า ความสมบูรณ์ ธรรมชาติ

6.1 ความสงบสุข มีความสงบภายในจิตใจ ยอมรับในตนเอง เห็นอกเห็นใจตนเอง เป็นความสมบูรณ์ที่มาจากภายในจิตใจ

6.2 มีอัตราในตนเองลดลง เป็นการเปิดใจที่จะยอมรับการเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เอาชนะ รู้จักปล่อยวาง

7. การแสดงออกที่มาจากจิตใจของตนเอง (Inner - directedness) เป็นความอิสระที่อยู่ในจิตใจตนเองที่แสดงออกอย่างฉลาด มีเหตุผลตามความรู้สึกภายในใจที่ไม่ยึดติดในสิ่งต่าง ๆ

7.1 มีอิสระจากสิ่งต่าง ๆ ที่ยึดติด ไม่กลัว มีความกล้าหาญ มีความคิดสร้างสรรค์ สนุกสนาน

7.2 รู้จักคิด ใช้ความฉลาดจากภายในตนเองพิจารณาความจริงที่ถูกต้อง

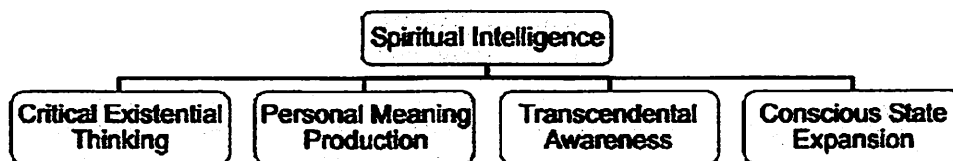
7.3 ความซื่อสัตย์ กระทำสิ่งต่าง ๆ ตามความจริง เชื่อถือได้ ทำสิ่งที่มีคุณค่า

แนวคิดของ David B. King (2008)

David B. King (2008 อ้างถึงใน อัญชลี ศุภวิทยาภินันท์, 2552, หน้า 16 - 19; ดวงกมล เปี่ยมศุภทรัพย์, 2554, หน้า 57 - 60) ได้แบ่งความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต (Critical Existential Thinking)
2. การมีเป้าหมายในชีวิต (Personal Meaning Production)
3. การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ (Transcendental Awareness)
4. การเข้าสู่ภาวะการณีสติ (Conscious State Expansion)

ซึ่งได้แสดงเป็นโมเดลดังภาพ

ภาพ 10 องค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณ (David B. King, 2008)

1. การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต (Critical Existential Thinking)

องค์ประกอบแรกของความฉลาดทางจิตวิญญาณ กล่าวถึง ความสำคัญของการพิจารณาใคร่ครวญถึงการดำรงอยู่ของชีวิต หมายถึง ความสามารถในการคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย

เหตุผลในการดำเนินชีวิต ทำความเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต ได้แก่ การมีชีวิตอยู่ ความเป็นไปของโลก ความเป็นจริง ความตาย ธรรมชาติของชีวิต เกิด แก่ เจ็บ ตาย

นาเซล (Nasel, 2004 quoted in King, 2008) กล่าวถึง ความสามารถนี้ว่า เป็นการคิดคำนึงชีวิตว่า คนเราอยู่เพื่ออะไร และอะไรคือสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ จุดยืนในการดำรงชีวิตคืออะไร และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ฮาลามา (Halama, 2003 quoted in King, 2008) กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดด้านการดำรงอยู่ของชีวิตนี้มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความสามารถในการรับรู้คุณค่าและความหมายในชีวิตเชิงรูปธรรม
2. ความสามารถลำดับความสำคัญของคุณค่าและเป้าหมายในชีวิตของตนเองได้อย่างเป็นขั้นตอนมีระบบระเบียบ
3. สามารถจัดการและประเมินความสำเร็จของเป้าหมายได้
4. ความสามารถในการมีส่วนช่วยให้ผู้อื่นค้นพบเป้าหมายและความหมายของชีวิต

ซาง (Chance, 1986 quoted in King, 2008) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสามารถด้านนี้สูงจะมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) เรื่องราวต่าง ๆ ได้ดี คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงได้อย่างลึกซึ้ง มีการกำหนดและจัดระบบความคิด สรุปประเมินข้อโต้แย้งและแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา

2. การมีเป้าหมายในชีวิต (Personal Meaning Production)

ปัจจัยที่สองในโมเดลนี้ คือ การมีเป้าหมายในชีวิต ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการค้นหาความหมายและเป้าหมายของชีวิตจากประสบการณ์ทั้งทางกายและจิตใจ รวมไปถึงความสามารถในการสร้างสรรค์หรือควบคุมสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยสามารถใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมาช่วยในการกำหนดเป้าหมายของตนเอง บุคคลหนึ่งอาจจะมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายสำหรับชีวิตของพวกเขาได้ด้วยตัวเอง มีนักวิจัยหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการหาเป้าหมายสำหรับชีวิตของพวกเขาได้ด้วยตัวเอง มีนักวิจัยหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการหาเป้าหมายให้กับชีวิต เช่น เมดดินส์ (Meddin, 1998 quoted in King, 2008) ได้ให้นิยามว่า เป็นการบูรณาการความคิดซึ่งทำให้บุคคลเข้าใจถึงความสัมพันธ์ภายในตนและสิ่งแวดล้อมภายนอก ในขณะที่ ดร.ดานาห์ โซฮาร์ และเจียน มาร์แชล (Danah Zohar and Ian Marshall, 2000) ได้อธิบายว่า เป็นกระบวนการทางสมอง ส่วน วอง (Wong, 1989 quoted in King, 2008) บอกว่า เป็นเรื่องของระบบการรู้คิดของแต่ละคนเรารู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่า และเกิดความพึงพอใจ

การค้นหาเป้าหมายนั้นอาจหาได้จากบทบาททางสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ความต้องการขั้นพื้นฐาน การเติบโตของบุคคล กิจกรรมเวลาว่าง ความสำเร็จของบุคคล เรื่องราวในอดีต หน้าที่การงาน และความเป็นพ่อแม่

3. การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ (Transcendental Awareness)

องค์ประกอบที่สามนี้ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกหรือระบุถึงสิ่งที่ต่างไปจากตัวตนของตนเอง เช่น ความเป็นตัวตนของตนเองและผู้อื่น ธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เช่น สิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ หรือสิ่งอื่นที่อยู่นอกเหนือจากรูปลักษณ์ภายนอก รวมถึงความสามารถระบุถึงความสัมพันธ์ของตัวตนข้างในตนเองกับโลกทางกายภาพได้

ความสามารถรับรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติก็เป็นความสามารถทางจิตในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเอ็มมอนส์ (Emmons, 2000 quoted in King, 2008) ได้กล่าวถึงการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติว่าเป็นองค์ประกอบหลักของความสามารถของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งเขาบอกว่า มันคือความสามารถที่ลึกกว่าเรื่องทางกายภาพและพัฒนาล้ำลึกยิ่งกว่าการรับรู้ตนเองทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ ปาสคาล (Pascual, 1999) ได้กล่าวว่า การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ ซึ่งมาสโลว์ (Maslow, 1964 quoted in King, 2008) ได้ทำการศึกษาด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เรื่องความเป็นนามธรรมซึ่งเป็นด้านหนึ่งของชีวิตมากกว่า 40 ปี ได้สรุปว่า แนวคิดดังกล่าวไม่ได้เป็นสิ่งเพ้อฝัน ไม่ได้เป็นสิ่งหลอกลวง แต่มันหมายถึงสัจธรรมของโลกนั่นเอง

4. การเข้าสู่ภาวะการมีสติ (Conscious State Expansion)

ปัจจัยสุดท้ายของความฉลาดทางจิตวิญญาณ กล่าวถึงภาวะความมีสติ โดยอธิบายว่าเป็นความสามารถที่จะเข้าถึงภาวะของการมีสติที่มั่นคง ที่เกิดจากความสงบของจิตใจของตนเอง โดยทั่วไปการมีสติมักเป็นการรับรู้ถึงบางสิ่งของตนเองและตอบสนองต่อสิ่งรอบตัว ซอลโซ และคณะ (Solso et al., 2005 quoted in King, 2008) ให้นิยามว่า ความมีสติคือ การรับรู้ถึงสิ่งแวดล้อมและรับรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการมองเห็นหรือได้ยินที่เกิดขึ้นและจดจำทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น ทาร์ท (Tart, 1975 quoted in King, 2008) กล่าวว่า มีความแตกต่างกันระหว่างการรับรู้และการมีสติ “การรับรู้” หมายถึงการรับรู้เบื้องต้นว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้น รับรู้หรือรู้สึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ “การมีสติ” เป็นการรับรู้ในสิ่งที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยใช้จิตใจมาช่วย นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมและการมีสติ โดยสภาพของการมีสติช่วยให้คนมีการรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ดีขึ้น

การมีสตินั้นหมายถึง การที่อยู่ในภาวะที่รู้ตัวหรือตื่นอยู่ ซึ่งเป็นการรับรู้ของตัวเองนั้น อาจอยู่ในระดับสูงหรือต่ำก็ได้ อย่างเช่นในขณะที่เรานอนหลับหรือเกิดการฝันก็เป็นการมีสติแต่อยู่

ในระดับต่ำ ขณะที่การมีสติในระดับสูงหมายถึงการรับรู้ในระดับดีมาก โดยที่การเปลี่ยนแปลงระดับของการมีสติอาจเกิดได้จากการกระตุ้นทางกายภาพหรือจิตใจ หรือการใช้ยาหรือโรคบางโรคก็สามารถเปลี่ยนแปลงระดับของการมีสติได้ เอ็มมอนส์ (Emmons, 2000 quoted in King, 2008) กล่าวว่าใครก็ตามที่สามารถเข้าสู่ภาวะการมีสติในระดับสูงได้ ก็จะเป็นผู้ที่มีระดับของฉลาดทางจิตวิญญาณที่สูงด้วย

แนวคิดของ King & DeCicco (2009)

King & DeCicco (2009) อ้างอิงใน สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์ 2559, หน้า 21 - 23) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ใช้เป็นมาตรวัดความฉลาดทางจิตวิญญาณของผู้เยาว์ วัยรุ่นและนักศึกษาในมหาวิทยาลัย มีองค์ประกอบ 4 ตัวแปร ประกอบด้วย การคิดวิจารณ์ญาณ (critical existential thinking) การสร้างความหมายบุคคล (personal meaning production) การตระหนักรู้ความจริง (transcendental awareness) และการเปิดกว้างจิตสำนึก (conscious state expansion)

1. การคิดวิจารณ์ญาณ

การคิดวิจารณ์ญาณเป็นองค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ใช้ความคิดไตร่ตรองความหมายหรือวัตถุประสงค์หรือการดำรงอยู่ตามหลักความเป็นจริงของธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ มีความรู้ ความเข้าใจในและสามารถประเมินแยกแยะถึงธรรมชาติของชีวิต ไม่ว่าจะปรากฏการณ์นั้นจะเกิดขึ้นในชีวิต เป็นการใช้สมาธิ หรือวิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ การประเมินข้อมูลที่รวบรวมหรือเกิดขึ้นจากการสังเกต ประสบการณ์ การสะท้อนเหตุผล หรือการเชื่อมต่อสื่อสาร นำไปสู่ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือมากขึ้นจากความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Scriven & Paul, 1992)

นักจิตวิทยา (Gardner, 1983) เห็นว่า การคิดวิจารณ์ญาณ เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ไตร่ตรองความหมายในวิกฤตการณ์ต่าง ๆ วัตถุประสงค์ และประเมินสรรพสิ่งที่มีอยู่จริงในการดำรงอยู่ ซึ่งเห็นได้ชัดจากความเป็นจริงของจักรวาล พื้นดิน เวลา ความตาย ซึ่งเป็นความคิดไตร่ตรองวิเคราะห์ในสิ่งที่ดำรงอยู่ที่เป็นความจริง เป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Nasel, 2004) และการคิดวิจารณ์ญาณสามารถนำไปใช้ในปัญหาการดำรงชีวิต หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเสมือนหนึ่งเป็นการหาคำตอบเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งนั้นหรือในเหตุการณ์นั้น เพื่อเป็นทางปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (Noble, 2000)

ความฉลาดในการตระหนักรู้ตัวเอง (self - estimates of intelligence) เป็นเพียงการคาดประมาณการเหตุการณ์ในการรับรู้ แต่ความฉลาดในการวิเคราะห์ไตร่ตรองในสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ หรือเหตุการณ์ที่ปรากฏ การคิดวิจารณ์ญาณจึงเป็นตัวกำหนด กรอบความคิดที่ทันเหตุการณ์

และอย่างมีประสบการณ์ กำหนดข้อเสนอและการสนองรับ การวิเคราะห์แยกแยะเหตุผล การให้ข้อมูลต่าง ๆ จากการสังเกต ประสบการณ์ การติดต่อสื่อสาร (Scriven & Paul, 1992) อันสะท้อนถึงความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นกลยุทธ์ทำให้แนวความคิดตนเองจากการสังเกต การตีความ การวิเคราะห์ การไตร่ตรอง และการวิเคราะห์ข้อสรุป ซึ่งประกอบกลไกและเทคนิค (King & DeCicco, 2009) ได้แก่ การสังเกต (observations) การตีความ (interpretation) การคิดไตร่ตรอง (critical thinking) และการวิเคราะห์ข้อสรุป (analyze the issues and come to conclusions)

2. การสร้างความหมายบุคคล (personal meaning production)

การสร้างความหมายบุคคลเป็นการจัดระเบียบที่ได้บูรณาการหลักการหรือจุดยืนนำไปสู่การรับรู้ การเรียนทั้งภายในการดำรงชีวิตและภายนอกตามสภาพแวดล้อม (Reker, 1997) ซึ่งเป็นความฉลาดทางจิตวิญญาณในการสร้างความหมายบุคคลและวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายหลักและการดำรงชีวิตในทุกประสบการณ์ทั้งทางกายและจิตใจ เป็นการกำหนดเป้าหมายจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน (King, Spec, & Thomas, 2001; Koenig et al., 2000, Sinnott, 2002) เป็นการเข้าใจในความหมายบุคคลไปสู่เป้าหมายแห่งชีวิตโดยการสร้างมโนภาพทางตามความหมายของวัตถุประสงค์ในอนาคตข้างหน้าที่จะเกิดจริงตามแรงขับเคลื่อนของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

การสร้างความหมายบุคคล เป็นความสามารถในการสร้างความหมายของบุคคล วัตถุประสงค์ทั้งทางกายและประสบการณ์ทางใจ รวมทั้งการสร้างเป้าหมายการดำรงชีวิตอันเป็นประกอบของจิตวิญญาณ (Sinnott, 2002) นักจิตวิทยา (Naseal, 2004) เห็นว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณในการสร้างความหมายบุคคลเป็นทางให้เกิดเอกลักษณ์ในชีวิตบุคคลและสิ่งรอบข้างเพื่อจะหาเป้าหมายและความหมายในประสบการณ์ชีวิตทั้งหมด ซึ่งการสร้าง ความหมายบุคคลเป็นเป้าหมายแห่งชีวิต มีความรู้สึกนึกคิดเสนอแนะ สั่งการ และเหตุผลของ ความมุ่งหมายในการดำรงอยู่ของชีวิต และเป็นพื้นฐานหลักของหน่วยบูรณาการความคิดในการดำรงชีวิต (Meddin, 1998) ซึ่งเป็นกระบวนการของระบบประสาทของสมอง (Zohar, Marshall, 2000) นักจิตวิทยา (Wong, 1989) จึงเห็นว่า การสร้างความหมายบุคคล เป็นระบบการสร้าง การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของบุคคลอย่างมีนัยสำคัญและเหมาะสม ในการนี้ การสร้างความหมายบุคคล จึงเป็นความสามารถในการสร้างเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ทั้งทางมโนจิตและประสบการณ์ทางกายภาพของสรรพสิ่งรอบข้าง อันสะท้อนถึงความฉลาดทาง จิตวิญญาณ อันเป็นกลยุทธ์ทำให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในชีวิต และ

แผนการดำเนินการ อีกทั้งเป็นการแนะนำให้กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายชีวิตที่จะมีขึ้นในอนาคต ซึ่งประกอบกลไกและเทคนิค (King & DeCicco, 2009) ได้แก่ การสร้างเป้าหมายชีวิต (create and master a life purpose) และการบูรณาการจัดการ (integrative organizing principle)

3. การตระหนักรู้ความจริง

การตระหนักรู้ความจริงเป็นความสามารถในการรับรู้และเข้าใจภายในมิติจิตวิญญาณแห่งชีวิต (spiritual dimension of life) ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (James, 2002) แม้ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนั้นไม่มีอยู่จริง หรือขัดแย้งตามปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การตระหนักรู้ความจริงสามารถแยกแยะและบูรณาการได้ในความรู้สึกที่เป็นจริง โดยไม่ยึดติดอยู่กับตนเองไม่ว่าการนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่จริง หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการตระหนักรู้ความจริงเป็นทางก่อให้เกิดการรับรู้อันเป็นพื้นฐานสำคัญภายในศูนย์กลางความฉลาดทางจิตวิญญาณที่เรียกว่าตัวตนเอง (Csikszentmihalyi, 1993) จึงเป็นความสามารถในการรับรู้เกินกว่าจิตสำนึกอันเป็นศูนย์กลางทางความคิดของตนเองที่เป็นการตระหนักรู้เชิงลึกในความจริงแห่งชีวิตหรือตามปรากฏการณ์จริงอื่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Hamel et al., 2003)

การตระหนักรู้ความเป็นจริง เป็นความสามารถในการล่องรู้มิติเหนือธรรมชาติของตนเองหรือสรรพสิ่งรอบข้างต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมการทำงานระบบประสาทภายใต้จิตสำนึก เป็นความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Sinnott, 2002) การตระหนักรู้ความจริง จึงเป็นมิติทางจิตวิญญาณ (spiritual dimension) แห่งชีวิตสะท้อนให้เห็นถึงมโนภาพต่าง ๆ และเป็นการยากในการเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้ทั่วไปจะตระหนักรู้ความจริงได้ (Nasel, 2004) การรู้ความจริงจึงอยู่กับการตระหนักรู้และประสบการณ์ในส่วนกลางของจิตวิญญาณความฉลาดของตัวเองภายใต้เป้าหมายขอบเขตของความมุ่งหมายที่ได้บูรณาการของแต่ละบุคคล เป็นความสามารถในการขับเคลื่อนการตระหนักรู้ความจริงภายในจิตสำนึกเป็นความฉลาดทางจิตวิญญาณ จึงเป็นกลยุทธ์ทำให้จิตวิญญาณในเชิงลึกในการรับรู้ความจริง การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และดำเนินการให้เป็นจริงในสถานการณ์นั้น และการแนะนำให้ฝึกความคิดตนเองให้รับรู้สิ่งที่เป็นจริง การยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยกลไกและเทคนิค (King & DeCicco, 2009) ได้แก่ มิติทางจิตวิญญาณ (spiritual dimension) การตระหนักรู้เชิงลึก (deeper awareness) การรับรู้ความจริง (genuine perceptions of truth) การปรับตัว (flexible) และการดำเนินการให้เป็นจริงด้วยตนเอง (self-actualization)

4. การเปิดกว้างจิตสำนึก (conscious state expansion)

การเปิดกว้างจิตสำนึก การมีสติในจิตสำนึกที่เป็นจิตบริสุทธิ์ จิตที่สาธารณะที่เป็นคุณประโยชน์ของตัวเองเป็นเปิดกว้างจิตสำนึกเข้าสู่ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Tart, 1975) เป็นการแสดงความรู้สึกภายในสู่ภายนอกด้วยการควบคุมของตนเอง เพื่อรองรับการเปลี่ยนจากประสบการณ์ตนเองได้อย่างถูกต้อง การเปิดกว้างจิตสำนึกเป็นเรื่องการควบคุมจิตตนเองเพื่อการรับรู้สถานการณ์ปรับเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในกาลข้างหน้าในสิ่งที่ดีกว่า (Maslow, 1971) ซึ่งเป็นการบูรณาการความคิดจากประสบการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปด้วยความรู้สึกที่กว้างไกล อันสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานความคิดของการขับเคลื่อนความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Vaitl et al, 2005) ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การดำเนินการตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชีวิต

นักจิตวิทยา (Tart, 1975) เห็นว่าระหว่างการตระหนักรู้ความจริง และการเปิดกว้างจิตสำนึกเป็นทางไปสู่ความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นความสามารถในการเข้าถึงคุณประโยชน์ของตนเองอย่างเป็นกลางและบริสุทธิ์ใจเพื่อความถูกต้องตามสถานการณ์รอบข้างที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการมองเห็นการณ์ไกลและรับรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อดำเนินการตามเป้าหมายของความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นกลยุทธ์ทำให้มีจิตสำนึกการรอบรู้ ด้วยจิตสำนึกที่เป็นกลางบริสุทธิ์ ในการใช้เหตุผลและการตัดสินใจ เพื่อการเผชิญหน้า การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อีกทั้งการให้ข้อมูล และตัวอย่าง การแนะนำเทคนิคให้มีการเปิดจิตสำนึก อันประกอบด้วยกลไก และเทคนิค (King & DeCicco, 2009) ได้แก่ จิตสำนึกการรอบรู้ (cosmic consciousness) จิตสำนึกบริสุทธิ์ (pure consciousness) การแก้ปัญหา (problem - solving) การตัดสินใจและการให้เหตุผล (decision - making and reasoning) และการเผชิญหน้า (conrontation)

แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ

Zohar & Marshall (2000 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 31 - 32) กล่าวว่า การฝึกสมาธิเป็นประจำจะเป็นการช่วยพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งกล่าวว่า มี 7 ขั้นตอน ในการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ดังนี้

ขั้นที่ 1 รู้ว่าตอนนี้เราอยู่ที่ไหน เราต้องรู้ว่าตอนนี้เราอยู่ที่ไหน เช่น สถานการณ์ปัจจุบันของเราคืออะไร ผลลัพธ์เป็นอย่างไร และผลสะท้อนเป็นอย่างไร ขั้นตอนนี้จะต้องปลูกฝังการรู้ตนเอง ปลูกฝังนิสัยที่สะท้อนออกมาตาม ประสบการณ์ของตนเอง การมีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูงขึ้นไปจะต้องเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง ประเมินตนเองพฤติกรรมของตนเองในทุก ๆ สิ่ง ซึ่งหากทำได้ทุกวันจะดีมาก โดยอาจใช้ช่วงเวลาเงียบช่วงหนึ่ง เช่น การทำสมาธิ ในทุกวัน การพิจารณาตนเองก่อนนอน

ขั้นที่ 2 รู้ว่าเราต้องการเปลี่ยนแปลง ถ้าเรามีความต้องการเปลี่ยนแปลงเราจะรู้สึกว่
 ึ่งต่าง ๆ เช่น พฤติกรรม การดำรงชีวิต ผลการปฏิบัติงาน จะต้องดีขึ้นจากที่เป็นอยู่ ต้องทำให้เกิด
 การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง นึกที่จะทำให้เราเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างซื่อสัตย์จะทำให้มีพลัง
 ในการเปลี่ยนแปลงตนเองและจะต้องทำให้สำเร็จ

ขั้นที่ 3 ทบทวนจุดยืนของตนเอง และค้นหาแรงจูงใจที่ดีที่สุด เราจะต้องรู้ถึงจุดยืนของ
 ตนเองว่าอยู่ตรงไหน และต้องรู้ว่าสิ่งใดจะเป็นแรงจูงใจที่ดีที่สุดสำหรับตัวเรา เช่น หากเราจะต้อง
 ตายภายในหนึ่งสัปดาห์สิ่งใดที่เราอยากจะทำหรือ หากเรามีเวลาเหลืออยู่อีกแค่หนึ่งปี
 เราจะใช้เวลาเหล่านั้นอย่างไรบ้าง สิ่งเหล่านี้คือแรงจูงใจสูงสุดของชีวิต

ขั้นที่ 4 ค้นหาและกำจัดอุปสรรค ให้พิจารณาว่าสิ่งใดเป็นอุปสรรคของเราในการ
 พัฒนาบ้าง เช่น ความโลภ ความโกรธ ความกลัว ความเกียจคร้าน ความไม่สนใจสิ่งต่าง ๆ
 โดยเราต้องเขียนสิ่งที่เป็นอุปสรรคสำหรับเราที่ทำให้ เราท้อถอยและพิจารณาหาทางกำจัดอุปสรรค
 นั้นออกไปให้ได้ ขั้นตอนนี้อาจใช้เวลาค่อนข้างนาน อาจต้องขอคำแนะนำจากเพื่อนหรือที่ปรึกษา

ขั้นที่ 5 ค้นหาทางที่เป็นไปได้และไปตามนั้น ในขั้นตอนนี้ต้องดูถึงทางที่เป็นไปได้ที่จะ
 ก้าวไปข้างหน้า ให้ใช้จิตวิญญาณสำรวจความเป็นไปได้ ให้สิ่งเหล่านี้เข้าไปอยู่ในจินตนาการของ
 เรา ค้นหาว่าใจของเราต้องการสิ่งใด และเราจะทำตามความต้องการเหล่านี้ให้กับตนเองอย่างไร

ขั้นที่ 6 มุ่งมั่นและมุ่งมั่นในทางที่ตนเลือก เราจะต้องอยู่กับทางที่เราเลือกให้มาก
 มุ่งไปสู่ยังทางที่เลือกนั้น พิจารณาว่าเราจะทำอย่างไร ให้ดีที่สุดสำหรับตัวของเราและผู้อื่น ให้พอใจ
 ในทางเลือกของเรา มองว่ามันเป็นทางที่มีคุณค่า และเราจะมุ่งมั่นไปสู่ทางนั้นอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

ขั้นที่ 7 ตระหนักว่ายังมีหนทางอื่นอีกมากมาย ให้เดินไปตามทางที่เราได้เลือกไว้ด้วย
 ความดี และให้ตระหนักว่ายังมีทางเดินอื่นอีกให้เลือก ซึ่งในอนาคตเราอาจจะต้องเลือกทางเดินอื่น
 ก็เป็นไปได้

ซึ่ง ธนพล บรรดาศักดิ์ (2561, หน้า 1277) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาความฉลาดทาง
 จิตวิญญาณของ Zohar & Marshall 7 ขั้นตอน ไว้ดังภาพ

ภาพ 11 การพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ตามแนวคิดของ Zohar and Marshall (2000)

Stephen R. Covey (2004, อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 32 - 33) เสนอแนวทางพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณไว้ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง การซื่อสัตย์ในตนเองต่อค่านิยม มโนธรรม ความเชื่อมั่นของตนเอง
2. ความหมาย คือ ความต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่น และเกื้อหนุนอุดมการณ์

3. เสี่ยง หมายถึง การปรับแนวทางของการทำงานให้มีความสอดคล้องกับพรสวรรค์ของตนเอง ตามเสี่ยงภายในของเรา

นอกจากนี้ ชวนะ ภวกันันท์ (2548, หน้า 6) ได้กล่าวถึงการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ต้องฝึกฝนให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. Rethink เลิกหลงความรู้ทุกอย่างที่มี ต้องหมั่นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่หวั่นไหวต่อการเปลี่ยนแปลง จงเปลี่ยนแปลงตนเองก่อนที่จะถูกเปลี่ยนแปลง หัดรู้จักขี้สงสัย คนเรามักยึดติดในอาชีพทำให้สูญเสียโอกาสหรือยึดติดความคิดจากสาขาที่จบมา

2. Retest หมั่นตรวจสอบคุณภาพนิสัยทัศนคติของตนเองว่าเป็นคน Active หรือ Passive ทางอารมณ์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสภาพแวดล้อมของครอบครัว การตรวจสอบนี้เพื่อให้รู้จักเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส รู้จักคิดในแง่มุมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้เกิดประโยชน์ (Form utility) ทั้งในด้านเวลา สถานที่ที่เปลี่ยนไปจะเกิดประโยชน์อะไรได้บ้าง แทนที่จะให้ต้นแบบทางความคิด (platform) เดิม ๆ ควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง อย่าให้สิ่งใดควบคุมชะตาของเรา ต้องจริงจังอย่าแข่งกับใคร วิเคราะห์หาข้อบกพร่องเสมอเพื่อทำความเข้าใจและแก้ไข

ตาราง 5 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางด้านจิตวิญญาณ

ที่	ชื่อผู้ศึกษาค้นคว้า	ปีที่วิจัย	สถาบัน	แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย						
				Zohar & Marchall (2000)	Emmons (2001)	Wolman (2001)	Cook, Macaulay and Coldicott(2004)	Amam (2007)	David B. King (2008)	King & DeCicco (2009)
1	รัชณี อธิวรการ	2552	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์							✓
2	อัญชลี ศุภวิทยากินันท์	2552	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์							✓
3	ณัฐภรณ์ นรพงษ์	2553	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย			✓	✓		✓	✓
4	ศรัญญารัตน์ คงอิม	2554	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย			✓	✓		✓	✓
5	พัชรพรรณ ชื่นสงวน	2554	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์							✓
6	ดวงกมล เปี่ยมศุภทรัพย์	2554	มหาวิทยาลัยศิลปากร							✓
7	ภาสิกร กระจำฐาภูร	2554	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	✓						
8	ปภาวภูมิ สุจินดาณีนชัย	2558	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ							✓
9	สุดารัตน์ รัตนเพชร	2558	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	✓	✓	✓			✓	✓
10	สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์	2559	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม							✓

ตาราง 5 (ต่อ)

ที่	ชื่อผู้ศึกษาค้นคว้า	ปีที่วิจัย	สถาบัน	แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย						
				Zohar & Marchall (2000)	Emmons (2001)	Wolman (2001)	Cook, Macaulay and Coldicott(2004)	Amram (2007)	David B. King (2008)	King & DeCicco (2009)
11	กัณณ วีระกรพานิช	2559	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ					✓		
12	วรพรรณ คงเสรี	2560	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์						✓	
13	ธนพล บรรดาศักดิ์	2560	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพระพุทธบาท	✓						
รวม				3	1	3	2	4	10	1

จากการศึกษาตามแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดความฉลาดทางจิตวิญญาณของ David B. King (2008) เป็นแนวคิดที่มีนักวิชาการ นักวิจัย ใช้กันอย่างแพร่หลายเนื่องจากมีองค์ประกอบที่มีความครอบคลุมเกี่ยวกับความฉลาดทางจิตวิญญาณของมนุษย์ สามารถนำองค์ประกอบมาใช้พัฒนาการทำงานและการใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ความหมายของครู

นักวิชาการ นักการศึกษา พระภิกษุสงฆ์ที่ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งหน่วยราชการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของคำว่า "ครู" ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973, p.586) ได้ให้ความหมายของครูไว้ในหนังสือ Dictionary of Education หลายนัยด้วยกัน ดังนี้

1. ครู คือ บุคคลที่ทางราชการจ้างไว้เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถาบันการศึกษาไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน

2. ครู คือ บุคคลที่มีประสบการณ์หรือมีการศึกษามากหรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่สามารถช่วยให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาก้าวหน้าได้

3. ครู คือ บุคคลที่สำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันฝึกหัดครู และการฝึกอบรมนั้น ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ โดยการมอบประกาศนียบัตรทางการสอนให้แก่บุคคลนั้น

4. ครู คือ บุคคลที่สั่งสอนอบรมคนอื่น ๆ

เปลื้อง ณ นคร (2516, หน้า 89) ให้ความหมายคำว่า “ครู” ไว้ดังนี้

1. ผู้มีความหนักแน่น
2. ผู้ควรแก่การเคารพของศิษย์
3. ผู้สั่งสอน

พุทธทาสภิกขุ (2529, หน้า 92) พระธรรมโกศาจารย์หรือพุทธทาสภิกขุได้อรรถธิบายความหมายของ “ครู” ไว้ว่า ในสมัยโบราณ คำว่า “ครู” เป็นคำที่สูงมาก “ครูเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาน” และนำวิญญานไปสู่คุณธรรมขั้นสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ ครูเป็นผู้ควรเคารพหรือมีความหนักที่เป็นนัยอยู่เหนือศิระะ เป็นเจ้าน้อยอยู่เหนือศิระะคนทุกคน

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 235) ได้อธิบายไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ว่า “ครู” มาจากรากศัพท์ในภาษาบาลีว่า “คุรุ - คุรุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ในความหมายที่เป็นคำนาม แปลว่า “ผู้สั่งสอนศิษย์หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์” ส่วนในความหมายที่เป็นคำวิเศษณ์ในภาษาบาลี แปลว่า หนัก สูง ส่วนในภาษาสันสกฤตแปลว่า ใหญ่ หรือหนัก

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, หน้า 66) ได้ให้ความหมายคำว่า “ครู” หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2557, หน้า 133) ได้ให้ความหมายคำว่าครูทั่วไป หมายถึง ผู้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นควรแก่การเคารพบูชาแก่ศิษย์ แต่ปัจจุบันครู หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอนคน และมักจะใช้กับผู้สอนในระดับที่ต่ำกว่าวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหรืออุดมศึกษา

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 6) ได้สรุปความหมายของคำว่า “ครู” เฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

1. คำว่า “ครู” มาจากรากศัพท์เดิมในภาษาบาลีว่า “คุรุ - คุรุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ซึ่งเป็นรากศัพท์เดิมของคำว่า “คารวะ” แผลงไปเป็น “เคารพ”

2. การคารวะหรือเคารพ หมายถึง การตระหนักรู้ ซึ่งหมายถึงการเอาใจจดจ่อในความดีอันมีอยู่ในตัวคนหรือสิ่งของ ครูเป็นตระหนักรู้โดยใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญในสิ่งที่ดี - ชั่ว ถูก - ผิด ควร - ไม่ควร และเป็นบุคคลที่ศิษย์ควรตระหนักรู้

3. คำว่า “ครู” ในสมัยโบราณ “หมายถึง เป็นผู้นำทาง หรือเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญูญาณของศิษย์เพื่อนำศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง และมักใช้กับผู้สอนที่เป็นคฤหัสถ์หรือบุคคลทั่วไป

4. ปัจจุบัน “ครู” หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอนคน คือเป็นผู้สั่งสอนศิษย์หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และจะใช้กับผู้ทำการสอนในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนระดับต่ำกว่าปริญญา

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2559, อภิปราย อ้างถึงใน นิวัตต์ น้อยมณี และกัญญา เอี่ยมพญา, 2560, หน้า 44 - 45) ได้ให้ความหมายของครูว่า “ครู” คือ ที่ตั้งแห่งความคารวะ และความเคารพ หรือผู้ควรคารวะและเคารพ

จากความหมายของครูที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ครู หมายถึง ผู้ที่อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ที่ควรเคารพบูชา

ความสำคัญของความเป็นครู

นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของครูไว้อย่างน่าสนใจ เช่น ดำรง ประเสริฐกุล (2542, หน้า 8 - 14) กล่าวว่า ความสำคัญของครูคล้ายงานวิศวกรรมศาสตร์ เช่นเดียวกับ สมบัติ ทิมทรัพย์ (2531, หน้า 20 - 27) ได้วิเคราะห์ความสำคัญของวิศวกรไว้แต่ละด้าน สามารถนำมาเทียบเคียงกับงานของครูได้อย่างน่าสนใจ ควรที่ครูจะต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่งดังนี้ (พรรณอร อุชฎาภ, 2561, หน้า 115 - 116)

1. งานวิจัย ครูต้องมีความสามารถใช้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ดัง มาตรา 24 (5) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ระบุว่า ครูทำหน้าที่วิจัยตั้งแต่ชั้นที่มีความง่ายจนถึงชั้นที่มีความซับซ้อน เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน งานของครูจึงต้องเกี่ยวข้องกับการวิจัยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในด้านหลักสูตร วิธีการสอนตลอดจนการแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน

2. งานพัฒนา ครูต้องพัฒนางานการเรียนการสอนและผู้เรียนตลอดเวลาซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่หลัก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอย่างรอบด้านในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของสังคมต่อไป

3. งานออกแบบ ครูต้องออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นฐานความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

เพื่อพัฒนาสติปัญญา ตลอดจนออกแบบบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4. งานการผลิต ครูต้องผลิตผลงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น หนังสือประกอบการเรียน หนังสืออ่านนอกเวลา แบบทดสอบ ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ เพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องตามจุดประสงค์การเรียนรู้และความต้องการของสังคม

5. งานก่อสร้าง ครูต้องวางแผนเพื่อสร้างผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่ดีในการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนด และผู้เรียนมีทักษะต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ แม้เป็นงานที่มีความยากลำบากและเวลามากกว่าการก่อสร้างอาคารดังที่ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้กล่าวไว้ว่า (ยนต์ ชุมจิต, 2534, หน้า 59)

อันตีกรามสนามกว้างสร้างขึ้นได้
แต่งานจิตใจกว้างนั้นต่างกัน

มีเงินหยิบโยนให้ก็เสร็จสรรพ
การอบรมเท่านั้นเป็นปัจจัย

6. งานควบคุม ครูต้องควบคุมดูแลผู้เรียนให้มีความรู้ด้านวิชาการ วิชาชีพ และมีความประพฤติที่ดีงาม จึงต้องบ่มเพาะผู้เรียนจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น การที่สถานศึกษามีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบรรยากาศที่น่าเรียน ย่อมส่งผลกระตุ้นจิตใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น กระจายความรู้จนเป็นนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีความรับผิดชอบ

7. การทดสอบ ครูต้องทำหน้าที่ทดสอบการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อประเมินว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร จะได้พัฒนาปรับปรุงผู้เรียนให้มีสมรรถนะและบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

8. งานการขายและการตลาด ครูทำหน้าที่เป็นผู้โน้มน้าวให้ผู้บริหารมองเห็นความสำคัญในการเพิ่มอุปกรณ์การเรียนการสอน และมองเห็นความสำคัญในการจัดโครงการพัฒนาการเรียนการสอนที่ครูนำเสนอ เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร อันเป็นการสร้างจุดขายและการตลาดของผลผลิตให้กับสถานศึกษา และสถานศึกษาสามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

9. งานบริหาร ครูมีบทบาทสำคัญในงานบริหารของสถานศึกษา ทั้งงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 35) โดยเฉพาะบทบาทสำคัญของครูในการบริหารจัดการชั้นเรียนถือเป็น

งานหลัก เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในทุก ๆ ด้าน

10. งานที่ปรึกษา หน้าที่สำคัญของครูอีกประการหนึ่งคือ การให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาในการเรียนและปัญหาส่วนตัวได้ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่ดี

11. งานการศึกษา การที่ครูทำหน้าที่ได้สมบูรณนั้น ครูจะต้องศึกษาหาความรู้มาพัฒนาการเรียนการสอน และพฤติกรรมของผู้เรียนในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพในยุคโลกาภิวัตน์

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ลักษณะงานของวิศวกรเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ส่วนงานของครูเป็นสังคมศาสตร์ที่มีความคล้ายคลึงกัน จึงถือว่าครูเป็นวิศวกรสังคมที่มีความสำคัญที่ต้องใช้ความรู้เพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพเพื่อให้คนไปสร้างสังคมต่อไป

สมญานามที่เน้นให้เห็นความสำคัญของครู

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 54 - 60) กล่าวว่า ครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนและการพัฒนาชาติบ้านเมืองอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงมีผู้ตั้งสมญานามให้ครูในลักษณะต่าง ๆ มากมาย สรุปได้ดังนี้

1. ครู คือ นักปฏิวัติในสนามรบทางการศึกษา หมายความว่า ครูเป็นผู้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาของชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น ทั้งนี้เพราะคำว่า "ปฏิวัติ" แปลว่าการเปลี่ยนแปลงระบบ นั่นคือ เปลี่ยนแปลงจากระบบที่ไม่ดีให้เป็นระบบที่ดีกว่าเดิม

2. ครู คือ ผู้ใช้อาวุธลับของชาติ หมายความว่า ครูเป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนนักเรียนนักศึกษาซึ่งเปรียบเสมือนอาวุธลับของชาติให้เป็นไปตามที่สังคมกำหนด

3. ครู คือ ทหารเอกของชาติ หมายความว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความเก่ง มีความสามารถ เป็นผู้นำของสังคม ของชาติบ้านเมืองในทุก ๆ ด้าน

4. ครู คือ แม่พิมพ์ของชาติ หมายความว่า ครูเป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไปทั้งด้านความรู้และพฤติกรรมต่าง ๆ

5. ครู คือ กระจกเงาของศิษย์ หมายความว่า ครูเป็นผู้คอยชี้แนะ แนะนำตักเตือนศิษย์ให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่กระทำการสิ่งที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและ/หรือผู้อื่น

6. ครู คือ ประทีปส่องทาง หมายความว่า ครูเป็นผู้ให้ความรู้ ให้ปัญญาแก่เยาวชน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ รู้ผิดรู้ถูก รู้ดีชั่ว รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้คุณรู้โทษ คนที่มีปัญญาย่อมมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนมีดวงประทีปช่วยส่องทางให้กับตนตลอดเวลา

7. ครู คือ ผู้สร้างโลก หมายความว่า ครูเป็นผู้พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้เขาเหล่านั้นไปพัฒนาสังคมประเทศชาติ และในที่สุดพัฒนาโลกที่เขาอาศัยอยู่

8. ครู คือ ผู้กุมความเป็นความตายของชาติไว้ในมือ หมายความว่า ชาติจะเจริญก้าวหน้า ล้าหลัง หรือล่มสลายก็เพราะครู

9. ครู คือ ปุชนิยบุคคล หมายความว่า ครูเป็นบุคคลที่ควรเคารพบูชาของศิษย์และบุคคลทั่วไปในสังคม

10. ครู คือ วิศวกรสังคม หมายความว่า ครูเป็นนักสร้าง นักออกแบบ นักแก้ไข นักปรับปรุง นักเปลี่ยนแปลง และนักพัฒนาคน ให้เป็นไปตามทิศทางที่สังคมต้องการ

นอกจากนี้ ธราญา จิตรชวาวณิช (2560, หน้า 117 - 119) ได้กล่าวว่า ครูมีบทบาทสำคัญของอาชีพครูมีหลายลักษณะด้วยกันเปรียบเสมือนดังสมญานามดังต่อไปนี้ ได้แก่ บทบาทในการเป็นแม่พิมพ์ของชาติ บทบาทวิศวกรสังคม บทบาทเป็นนักปฏิวัติในสนามรบทางการศึกษา บทบาทเป็นกระจกเงาของศิษย์ ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับ ยนต์ จิตชุม (2558, หน้า 54 - 60) ที่ได้ให้ไว้ ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงขอกล่าวถึงในส่วนที่แตกต่าง เพิ่มเติมดังนี้

1. บทบาทเป็นผู้นำหรือที่พึ่งพาของสังคม กล่าวคือ ครูจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นที่พึ่งพาของสังคมในหลายด้าน โดยทำหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถที่จะนำวิชาความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตให้มีความสุข รวมทั้งพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต สิ่งที่ครูพึงกระทำในฐานะเป็นผู้นำหรือที่พึ่งพาของสังคม เช่น อบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีทักษะกระบวนการคิด ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้ศิษย์มีความใฝ่รู้รู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียง ปลูกฝังให้ศิษย์มีจิตสาธารณะรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. บทบาทเป็นพ่อแม่คนที่สอง กล่าวคือ ครูเป็นผู้ที่ทำหน้าที่คล้ายกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่ดูแลเอาใจใส่ลูกศิษย์เป็นอย่างดี คอยอบรมสั่งสอนให้ศิษย์ทุกคนเป็นคนดี ชี้นะแนะแนวทางต่าง ๆ ให้รู้ถูกผิดอย่างมีเหตุผล รวมทั้งช่วยเติมเต็มส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของศิษย์ให้มีความเจริญงอกงามและมีคุณภาพ โดยไม่เคยคิดหวังสิ่งตอบแทนใด ๆ และที่สำคัญ เวลาศิษย์มีปัญหาหรือเจ็บไข้ได้ป่วยก็คอยดูแลช่วยเหลือด้วยความรักความเมตตา เปรียบเสมือนเป็นลูกของตนเอง

องค์ประกอบของความเป็นครู

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 2) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของความเป็นครูว่า ภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ การสอน การสอนเป็นกระบวนการเฉพาะตัวและมีความซับซ้อน โดยปกติการสอนเป็นกระบวนการที่ผสมผสานระหว่าง “ศาสตร์และศิลป์” กระบวนการ

บางอย่างต้องอาศัยองค์ประกอบทางจิตวิสัย (subjective factors) และบางส่วนต้องอาศัยข้อมูลทางวัตถุวิสัย (objective data) การใช้องค์ประกอบทางด้านจิตวิสัยหรือศิลปะและข้อมูลทางวัตถุวิสัยหรือศาสตร์นั้น จะเห็นได้จากผู้เป็นครูอาจารย์บางคนที่เขาทำการสอนใหม่ ๆ ซึ่งยังขาดทั้งความรู้และประสบการณ์ ครูอาจารย์เหล่านั้นได้ใช้วิธีการบางอย่างที่ไม่เป็นตามหลักวิชาการ แต่ก็สามารถทำให้นักเรียนทุกคนในชั้นสามารถอ่านออกเขียนได้ นี่แสดงให้เห็นว่าได้นำศิลปะหรือความสามารถและบุคลิกภาพเฉพาะตัวมาใช้ในการสอน ขณะเดียวกันครูที่มีความรู้ในหลักวิชาการอย่างเพียงพอ นั่นคือ ครูได้นำเอาทั้งหลักวิชาการหรือความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนและคุณสมบัติเฉพาะตัวของครูมาใช้ในการสอนนั่นเอง

การเป็นครูนั้นมีใช้เพียงแต่มีความรู้ในหลักวิชาการก็สามารถเป็นครูที่ดีได้ แต่จะต้องอาศัยแรงจูงใจในด้านอื่น ๆ มาประกอบอีกมากมาย เช่น ความมีศรัทธาในวิชาชีพและความรักความเมตตาต่อเด็ก ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามขอย้ำในที่นี้ว่าการเป็นครูนั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบอย่างน้อย 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ องค์ประกอบด้านความสามารถและบุคลิกภาพส่วนตัว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “องค์ประกอบทางจิตวิสัย” ประการที่สอง เป็นองค์ประกอบทางด้านความรู้ในหลักวิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากสถาบันการศึกษาหรือจากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ องค์ประกอบด้านนี้เรียกว่า “องค์ประกอบทางด้านวัตถุวิสัย” กล่าวโดยสรุปก็คือ ไม่ว่าจะเป็นครูสอนวิชาใดหรือในระดับใด สิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องมีอย่างยิ่ง คือความรู้ในหลักวิชาที่จะสอนและความสามารถในการสอน

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของความเป็นครู

1. ความหมายของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 73 - 75) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” “หน้าที่” และ “ความรับผิดชอบ” สรุปไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 อธิบายความหมายของคำว่า “บทบาท” ไว้ว่า เป็นการกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 648 - 649) ส่วนในหนังสือ Dictionary of Education ให้ความหมายคำว่า “บทบาท” ไว้ดังนี้

1. ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคลภายในกลุ่มที่กำหนด

2. แบบกระบวนพฤติกรรมของหน้าที่ที่คาดหวัง หรือหน้าที่ที่บุคคลต้องกระทำให้

บรรลุผลสำเร็จภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมที่กำหนด (Good, 1973, p.502)

จากความหมายของคำว่า “บทบาท” ดังกล่าวข้างต้น ทำให้พอสรุปความได้ว่า “บทบาท คือ ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล” หมายความว่า บุคคลใดมีสถานภาพหรือตำแหน่งอย่างใด ก็ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพหรือตำแหน่งของตนที่ได้มา ไม่ว่าจะได้มาโดยกำเนิด โดยการกระทำ หรือโดยการแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง เช่น บุคคลที่เป็นพ่อแม่ ได้สถานภาพนี้มาเพราะการกระทำของตนเอง เมื่อให้กำเนิดบุตรก็ต้องให้การเลี้ยงดูจนบุตรเติบโต ปลอดภัยจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ และให้การศึกษาอบรมบุตรที่เกิดมานั้น มีสถานภาพเป็นลูกของพ่อแม่ ตำแหน่งนี้ถือว่าได้มาโดยกำเนิด ก็ต้องตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ โดยการช่วยเหลือกิจการงานของพ่อแม่ ประพฤติตนเป็นคนดีให้พ่อแม่ชื่นใจอย่างนี้ เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง “บทบาทของครู” จึงหมายถึง “ภาระของผู้เป็นครูต้องรับผิดชอบ” ซึ่งมีมากมาย เช่น ภาระที่ต้องพัฒนาเยาวชน ภาระที่ต้องพัฒนาสังคม และภาระที่จะต้องพัฒนาการเมืองการปกครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คำว่า “บทบาท” นี้มักจะใช้ควบคู่กับคำอีกสองคำ หนึ่งคือ “หน้าที่” และ “ความรับผิดชอบ” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 อธิบายว่า “หน้าที่” หมายถึง กิจที่ควรกระทำหรือกิจที่ต้องกระทำ ส่วน “ความรับผิดชอบ” นั้นอธิบายว่าย่อมตามผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจที่ได้กระทำไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 990)

ส่วนในหนังสือ Dictionary of Education ให้ความหมายของคำว่า “หน้าที่” ไว้ว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องจำยอมกระทำ โดยภาระจำยอมนั้นตามปกติแล้วจะเป็นไปตามหลักศีลธรรม แต่บางครั้งก็เป็นไปตามกฎหมายหรือข้อตกลง สำหรับคำว่า “ความรับผิดชอบ” (responsibility) นั้นได้ให้ความหมายไว้หลายนัย เช่น นัยแรกอธิบายว่า เป็นหน้าที่ประจำของแต่ละบุคคลเมื่อได้รับมอบหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนอีกนัยหนึ่งอธิบายว่าเป็นการปฏิบัติงานและหน้าที่ โดยเฉพาะ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดที่สุดตามความสามารถของตน (Good, 1973, p.498)

นอกจากนี้ในหนังสือ Webster's third New International Dictionary ได้อธิบายความหมายของคำว่า “หน้าที่” ไว้หลายนัยเช่นเดียวกัน นัยแรกอธิบายว่า หน้าที่ หมายถึง งานการปฏิบัติ การบริการหรือกิจกรรมที่ต้องกระทำตามคำสั่งให้เกิดผลด้วยความยินดี หรือการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงานอาชีพหรืองานวิชาชีพ ส่วนอีกนัยหนึ่งอธิบายว่าเป็นพฤติกรรมที่ได้กำหนดให้กระทำด้วยความจำเป็นทางหลักศีลธรรม ความต้องการตามขนบธรรมเนียม หรือตามความพึงพอใจ โดยอาศัยความรู้สึกถึงความถูกต้องและความเหมาะสม สำหรับคำว่า “ความรับผิดชอบ” ได้ให้ความหมายไว้หลายนัยเช่นเดียวกัน นัยแรกอธิบายว่าเป็นคุณสมบัติหรือเงื่อนไขที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบ เช่น ความรับผิดชอบทางศีลธรรม กฎหมาย หรือทางด้านจิตใจ ความเชื่อใจได้ ความเชื่อถือได้ ส่วนอีกนัยหนึ่งอธิบายว่าเป็นบางสิ่งบางอย่างที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

จะต้องรับผิดชอบ เช่น ความเป็นผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบต่ออย่างสูง (Gove, 1995, p.705, 1935)

จากตัวอย่างความหมายของคำว่า “บทบาท” “หน้าที่” และ “ความรับผิดชอบ” ดังกล่าวข้างต้น ทำให้พอสรุปความได้ดังนี้

1. บทบาท คือ ภาระที่ต้องกระทำตามสถานภาพของแต่ละบุคคล
2. หน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องกระทำ หรือสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำ ทั้งนี้อาจเป็นความจำเป็นตามหลักศีลธรรม กฎหมาย หรือด้วยความสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม
3. ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลจะต้องกระทำให้สำเร็จตามหน้าที่ที่กำหนดให้ หรือเป็นการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างดีที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ ทั้งนี้อาจจะอาศัยความสำนึกตามหลักศีลธรรม กฎหมาย คำสั่ง หรือ จากความรู้สึกในความถูกต้องเหมาะสมก็ได้

กล่าวโดยสรุป “บทบาททำให้เกิดภาระ ภาระทำให้เกิดหน้าที่ และหน้าที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบ” เมื่อรวมความเข้าด้วยกันเป็นบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ จึงหมายถึง กิจที่บุคคลต้องกระทำให้สำเร็จตามคำสั่ง ตามกฎหมาย ตามหลักศีลธรรม คุณธรรม หรือด้วยความสำนึกในความถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง “บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครู” จึงหมายถึง กิจที่ผู้เป็นครูจำเป็นต้องกระทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ซึ่งอาจเป็นความจำเป็นโดยอาศัยหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย หรือด้วยความสำนึกในความถูกต้องเหมาะสมก็ได้

โดยแก่นแท้ของความเป็นครูแล้ว หน้าที่และความรับผิดชอบของครูจะต้องตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม จริยธรรม หรือด้วยสำนึกอันถูกต้องเหมาะสม แต่ทว่าในบางครั้งการปฏิบัติหน้าที่ของครูก็ต้องยึดกฎ ระเบียบ หรือคำสั่งด้วย ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่นักเรียนซึ่งอยู่ในความปกครองดูแลกระทำผิดใด ๆ ไม่ว่าโทษนั้นจะมากหรือน้อยครูก็ต้องอบรมสั่งสอนตักเตือน เพื่อให้ นักเรียนผู้นั้นได้มีโอกาสกลับตัวกลับใจกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเสียใหม่ การกระทำเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าครูกำลังใช้หลักศีลธรรมหรือคุณธรรม แต่ในกรณีที่ครูได้พยายามใช้หลักคุณธรรมกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์อยู่เป็นประจำ แต่นักเรียนผู้นั้นก็ยังกระทำผิดเหมือนเดิม โดยกรณีเช่นนี้ครูก็ต้องใช้กฎระเบียบที่มีอยู่เพื่อลงโทษให้เด็ดขาด อย่างไรก็ตามด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครูแล้ว ครูทุกคนจะพยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษโดยยึดกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดเกินไป

2. บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครู

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามรูปคำภาษาอังกฤษ "TEACHERS" นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

ทวีป อภิสัทธา (ม.ป.ป. อ้างถึงใน อัครา เอิบสุขศิริ, 2557, หน้า 323 - 324) ได้ให้ความหมายของบทบาทหน้าที่ของ "ครู" จากคำภาษาอังกฤษ "TEACHERS" ไว้ดังนี้

T = Teaching หมายถึง การทำหน้าที่สอนและถ่ายทอดความรู้

E = Ethic หมายถึง ความเป็นผู้มีคุณธรรมมีเมตตาธรรมประจำใจ

A = Academic หมายถึง การเป็นนักวิชาการที่มีความรอบรู้และเฝ้าหาความรู้ อยู่เป็นประจำ

C = Cultural Heritage หมายถึง การเป็นผู้รู้คุณค่าของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ พร้อมกับทำหน้าที่ ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวไปสู่คนรุ่นหลัง

H = Human Relationship หมายถึง การเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

E = Evaluation หมายถึง การเข้าใจและมีความรู้เรื่องการวัดและการประเมินผลเป็นอย่างดี เพราะการวัดและการประเมินผลนั้นครูต้องใช้ออยู่ตลอดเวลาในกระบวนการเรียนการสอน

R = Research หมายถึง การค้นคว้าวิจัยเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ และสามารถ นำผลวิจัยที่ผู้อื่นทำได้แล้วไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

S = Service หมายถึง การให้บริการด้านอื่นนอกเหนือจากการสอน เช่น การบริการแนะแนว บริการด้านสวัสดิการในโรงเรียน รวมถึงการบริการ ทางวิชาการแก่ชุมชนอีกด้วย

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของ "ครู" กว้างขวางมากมิใช่มีหน้าที่ด้านการสอนอย่างเดียวดังที่เข้าใจกัน โดยทั่วไป การที่ครูจะสามารถหล่อหลอมนักเรียนให้เติบโตขึ้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคม สร้างสรรค์ พัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ครูต้องทำงานหนักมากทั้งการเตรียมเนื้อหาวิชาในการสอน เตรียมสื่อการสอน เตรียมกิจกรรมการเรียน การสอน วิธีการวัดผลและประเมินผลที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากงานด้านการสอนแล้วครูยังมีหน้าที่อบรม กล่อมเกลา คุณลักษณะที่ดีงาม เพื่อให้นักเรียนถึงพร้อมในความเป็นคนดี คนเก่ง ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2540, หน้า 32 - 35 อ้างถึงใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2557, หน้า 133 - 135) กล่าวว่า ถ้าหากจะแยกตามความหมายของคำในภาษาอังกฤษ TEACHERS จะได้ดังนี้

T = Teaching and Training	การสั่งสอนและการฝึกฝนอบรม
E = Ethics Instruction	การอบรมคุณธรรมและจริยธรรม
A = Action Research	การค้นคว้าวิจัยหรือการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ
C = Cultural Heritage	การถ่ายทอดวัฒนธรรม
H = Human Relationship	การสร้างมนุษยสัมพันธ์
E = Extra Jobs	การปฏิบัติหน้าที่พิเศษต่าง ๆ
R = Reporting and Counseling	การรายงานผลและการแนะแนว
S = Student Activities	การจัดกิจกรรมนักเรียน

หน้าที่การสั่งสอนและฝึกฝนอบรม (Teaching and Training) ภารกิจแรกสุดและสิ่งสำคัญที่สุดของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ การสั่งสอนวิชาความรู้และการฝึกฝนวิทยาการให้กับศิษย์ ไม่ว่าจะหลักสูตรหรือปรัชญาการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรผู้เป็นครูก็ต้องมีหน้าที่และรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเล่าเรียน คุณภาพที่เด่นที่สุดของครูก็คือการสอน ครูที่สอนดี รู้วิธีฝึกฝนศิษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจวิชาที่เรียนย่อมเป็นครูผู้ได้รียการนับถือ การสอนที่ดีนั้น กิลเบิร์ต ไฮเกต (Gilbert Highet, อ้างถึงใน ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2540, หน้า 32) กล่าวไว้ในหนังสือ The Art of Teaching ว่าการสอนที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

1. ต้องมีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างลึกซึ้ง แม่นยำเนื้อหา
2. ต้องมีอารมณ์ขัน สอนได้สนุกสนานไม่น่าเบื่อ
3. ต้องมีความแม่นยำ และมีความมั่นใจในการสอน
4. สอนด้วยความรักและเมตตาต่อนักเรียน ไม่ข่มขู่บังคับกรรโชก
5. ต้องมีความอดทนและอดกลั้นต่อความไม่รู้ของนักเรียน
6. ต้องมีความเข้าใจในพัฒนาการและความสนใจของนักเรียน
7. ต้องรู้จักยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน

หน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรม (Ethics Instruction) ภารกิจสำคัญอีกประการที่สังคมคาดหวังไว้ก็คือ การอบรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน จริยธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมคาดหวังไว้ก็คือ การอบรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน จริยธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่างจากสัตว์ ครูเป็นผู้อบรมกตีกาสังคม กฎเกณฑ์ของสังคม ตลอดจนกิริยามารยาทที่สังคมพึงประสงค์ให้ศิษย์ โดยทั่วไปการอบรมจริยธรรมนั้นมีหลักการสำคัญคือ ครูต้องสั่งสอนสิ่งที่ควรกระทำ สิ่งที่ควร

ปฏิบัติให้ก่อน ครูต้องปฏิบัติให้ดูให้เข้าใจวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกที่ควรแล้วให้ศิษย์ได้ปฏิบัติ ได้ฝึกฝนจนได้รับรู้ผลจากการปฏิบัติดีตามนั้น ให้มีประสบการณ์ตรงว่าการประพฤติดีนั้นทำให้มีความสุขได้อย่างไร

หน้าที่วิจัยและศึกษาค้นคว้า (Action Research) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวศิษย์ ครูจึงมีหน้าที่ต้องแสวงหาคำตอบในสภาพการทางการการศึกษาทุก ๆ ด้านของนักเรียน ครูจึงต้องศึกษาค้นคว้าและวิจัย งานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับห้องนักเรียน โรงเรียนและตัวนักเรียน ตลอดจนความเข้าใจของครูเองในสิ่งที่ตนประพฤติปฏิบัติ ครูต้องแสวงหาความรู้ อย่างเป็นระบบและพัฒนาตนเองอยู่เสมอโดยการลงมือกระทำ (Action)

หน้าที่ของครูในการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Heritage) สังคมคาดหวังให้ครู เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมต่อจากพ่อแม่และครอบครัว หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกของสังคมนี้นับรวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี เช่น การใช้ภาษา กิริยามารยาททางสังคม ฯลฯ และการพัฒนาวัฒนธรรม รวมถึงการรณรงค์ สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ดีแก่สังคม เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการจราจร การมีวินัยต่าง ๆ เป็นต้น หน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้เป็นสร้างสังคมหรือสร้างชาติของครูนั่นเอง

หน้าที่ในด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) งานในหน้าที่ครูต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมมากมายตั้งแต่ นักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครู ผู้บังคับบัญชา บุคลากรในหน่วยงาน บุคลากรในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับ ครูต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวแต่ละกลุ่มเพื่อประโยชน์ของนักเรียน และสถานศึกษา

หน้าที่เกี่ยวกับงานพิเศษขององค์กรที่ได้รับมอบหมาย (Extra Jobs) หน้าที่ของครูที่นอกเหนือจากการสอน การอบรมและพัฒนาลูกศิษย์แล้ว ครูจำนวนมากต้องมีงานบางอย่างที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย เป็นงานสนับสนุนการศึกษา เช่น งานธุรการโรงเรียน งานบรรณารักษ์ งานปกครอง งานอาหารกลางวัน งานตามระเบียบราชการ การตรวจเวรยาม การทำงานนอกสถานที่ ฯลฯ ซึ่งงานต่าง ๆ เหล่านี้บางลักษณะงานก็จำเป็นต้องใช้ความสามารถพิเศษ บางประการของครู ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาฝึกฝนความสามารถพิเศษบางอย่างไว้ด้วย เช่น งานคอมพิวเตอร์ ดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

หน้าที่ในการรายงานผลและการให้คำปรึกษา (Reporting and Counselling) ครูต้องรายงานผลการพัฒนาการของศิษย์ทุก ๆ ด้านต่อผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการวัดและประเมินผล ทั้งสามารถ

รายงานได้อย่างถูกต้องทั้งทางด้านการศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติ สุขภาพอนามัย และลักษณะนิสัยของนักเรียน นอกจากการรายงานผลซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติแล้ว ครูยังต้องเป็นผู้ช่วยร่วมแก้ไขและป้องกันไม่ให้ศิษย์ล้มเหลวในการศึกษาและพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยการเป็นผู้ที่คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือทั้งกับตัวศิษย์และผู้ปกครองด้วย ทั้งการรายงานและแนะนำต้องทำสม่ำเสมอและตรงเวลา

หน้าที่จัดกิจกรรมนักเรียน (Student Activities) ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการต่าง ๆ ของศิษย์ การจะพัฒนาให้ศิษย์มีประสบการณ์ที่เหมาะสมนั้น ครูต้องจัดสภาพการณ์หรือกิจกรรมให้เหมาะสมนั่นเอง กิจกรรมนักเรียนที่ครูต้องจัดมีตั้งแต่กิจกรรมในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้ศิษย์มีโอกาสนำสิ่งที่เรียนในห้องเรียนไปใช้ และกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์โลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางซึ่งจะช่วยให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสำเร็จในชีวิต

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 76 - 83) กล่าวว่า บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามรูปคำภาษาอังกฤษ "TEACHERS" ซึ่งแปลว่า "ครู" นี้สามารถจำแนกความหมายซึ่งแสดงให้เห็นถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของครูตามตัวอักษรแต่ละตัว สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. T (teaching) คือ การสอน หมายความว่า ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสอนศิษย์เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของผู้เป็นครูทุกคน หากครูคนใดไม่ชอบการสอน ก็ไม่สมควรมาปฏิบัติงานวิชาชีพ หากเป็นครูโดยไร้จิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงแล้ว ผลเสียที่จะเกิดกับนักเรียนนั้นย่อมมีมากกว่าผลดีที่นักเรียนจะได้รับ ดังนั้นครูทุกคนจึงควรตระหนักในด้านการสอนเป็นอันดับแรก โดยถือว่าหัวใจของความเป็นครู คือ การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ในวิทยาการทั้งปวง อย่างไรก็ตามการที่ครูคนใดจะทำหน้าที่ในด้านการสอนได้สมบูรณ์มากน้อยเพียงใดนั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการที่สำคัญ คือ การมีวิธีการสอนที่ดีเหมาะสมกับลักษณะวิชาและพื้นฐานของผู้เรียน

2. E (ethics) คือ จริยธรรม หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการอบรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งของความเป็นครู นอกจากครูอาจารย์จะต้องอบรมส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ตัวครูอาจารย์ทุกคนก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามเหมาะสมด้วย เพราะพฤติกรรมอันเหมาะสมที่ครูอาจารย์ได้แสดงออก จะเป็นเครื่องมืออันสำคัญ

สำหรับการปลูกฝังศรัทธาให้แก่ศิษย์ เพื่อให้ศิษย์จะได้นำเอาไปเป็นแบบอย่างสำหรับการประพฤติปฏิบัติต่อไป

3. A (academic) คือ วิชาการ หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อวิชาการทั้งของตนเองและของนักเรียน ซึ่งความจริงแล้วงานของครูต้องเกี่ยวข้องกับวิชาการอยู่ตลอดเวลา เพราะวิชาชีพครูต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการประกอบวิชาชีพ ด้วยเหตุนี้ครูอาจารย์ทุกคนจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ หากเป็นเช่นนั้นจะทำให้ความรู้ต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์มีอยู่ล้าสมัย ไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ยุคโลกาภิวัตน์หรือโลกไร้พรมแดนในปัจจุบัน

4. C (cultural heritage) คือ การสืบทอดวัฒนธรรม หมายความว่า ครูอาจารย์ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสืบทอดวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้เป็นครูอีกประการหนึ่ง เพราะการสอนศิลปวิทยาการทุกอย่างให้กับศิษย์นั้น ย่อมถือได้ว่าเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

5. H (human relationship) คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ หมายความว่า ครูจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่ครูต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ด้วย เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อหมู่คณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ต่อโรงเรียน

6. E (evaluation) คือ การประเมินผล หมายความว่า ครูจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการประเมินผลการเรียนของศิษย์ งานของครูในด้านนี้ถือว่ามีสำคัญมากอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ในด้านต่าง ๆ หลังจากมีการเรียนการสอนไปแล้ว ถ้าหากครูไม่ทำการประเมินผลการเรียนของศิษย์ ย่อมไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าศิษย์ของตนมีความรู้หรือความเจริญงอกงามมากน้อยเพียงใด ดังนั้นครูจึงควรระลึกอยู่เสมอว่า “ณ ที่ใดมีการสอน ที่นั่นจะต้องมีการสอบ” การสอบที่มีคุณค่านั้นจะต้องเป็นสอบเพื่อพัฒนาต่อไป ไม่ใช่เป็นการสอบเพื่อการตัดสินได้ตกแต่เพียงสถานเดียวเท่านั้น

7. R (research) คือ การวิจัย หน้าที่และความรับผิดชอบของครูในด้านนี้ หมายความว่า ครูต้องพยายามหาความรู้ความจริงเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนและแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน การรับผิดชอบของครูที่เกี่ยวกับการวิจัยนี้ อาจจะเป็นพยายามหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการง่าย ๆ ไปจนถึงการใช้กระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน การที่ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านนี้ก็เพราะในการสอนวิชาการต่าง ๆ กับนักเรียนนักศึกษาระดับต่าง ๆ นั้น

ครูจะต้องพบกับปัญหานานัปการ เช่น ปัญหาเด็กเรียนไม่ทำการบ้าน ปัญหาเด็กหนีโรงเรียน ปัญหาผู้สาวในโรงเรียน ปัญหายาเสพติด และปัญหาการลักขโมยในโรงเรียน เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่ครูอาจารย์ทุกระดับชั้นต้องช่วยกันแก้ไข หากสามารถแก้ไขได้ก็จะทำให้การดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8. S (service) คือ การบริการ หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการบริการศิษย์และผู้ปกครอง แต่บางครั้งก็จำเป็นต้องให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วย แต่โดยธรรมชาติแล้วงานบริการหลักของครู คือการบริการให้ความรู้เพื่อสร้างความเจริญอกงามให้แก่นักเรียน เช่นเดียวกับวิชาชีพแพทย์ให้บริการดูแลสุขภาพของประชาชนทั่วไป สำหรับครูนั้น นอกจากให้บริการแก่นักเรียน บางครั้งครูยังต้องให้บริการด้านคำปรึกษาหารือในด้านสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนอีกด้วย

ธราญา จิตรชญาวณิช (2560, หน้า 119 - 123) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูที่ต้องทำและรับผิดชอบในความหมายของคำในภาษาอังกฤษคำว่า "TEACHERS" สรุปได้ดังนี้

1. หน้าที่ในการสอน (Teaching) หมายถึง ครูมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับศิษย์ เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ต่าง ๆ และมีความเจริญอกงาม การสอนเป็นภาระหน้าที่สำคัญของครูทุกคนที่จะต้องปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ เพราะถ้าครูให้ความสำคัญในการอบรมสั่งสอนศิษย์อย่างจริงจัง ลูกศิษย์ก็จะไม่เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ การที่ครูจะทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องมีวิธีการสอนที่ดี

2. หน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรม (Ethics) หมายถึง ครูต้องมีหน้าที่อบรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับศิษย์เพื่อบ่มเพาะขัดเกลาจิตใจของศิษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปลูกฝังให้กับศิษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นรากฐานสำคัญที่จะสร้างสรรคิให้คนเป็นคนดี รวมทั้งยังเป็นหลักยึดปฏิบัติในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข คุณธรรมจริยธรรมเป็นที่อยู่ภายในมีความละเอียดอ่อนซับซ้อน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากสำหรับครูบางคนที่จะมองข้ามไม่เห็นความสำคัญในสิ่งเหล่านี้ โดยละเลยไม่ได้ปลูกฝังให้กับลูกศิษย์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะมุ่งแต่เพียงการสอนวิชาการความรู้เพียงอย่างเดียว จึงทำให้ลูกศิษย์ได้รับการพัฒนาแต่เพียงด้านสติปัญญา แต่ขาดการพัฒนาขัดเกลา ในด้านจิตใจหรือการเป็นคนดี ดังนั้นการพัฒนาตนในสังคมให้เป็นคนดี ครูจึงจำเป็นต้องใส่ใจที่จะอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการสั่งสอนความรู้ไปพร้อมกัน

3. หน้าที่ในการพัฒนาด้านวิชาการ (Academic) หมายถึง การหมั่นศึกษาหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และนำความรู้หรือสิ่งใหม่ที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงาม ถ้าครูหยุดนิ่งไม่แสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในการประกอบวิชาชีพจะทำให้ครูล้าสมัยไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เปลี่ยนไป สุดท้ายผลเสียก็จะตกอยู่ที่ผู้เรียนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือได้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่

4. หน้าที่ในการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Heritage) คือ การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง กล่าวคือ ครูจะต้องทำหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ดำรงในสังคมให้คงไว้ และประเพณีปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เพื่อให้ลูกศิษย์ได้ซึมซับในสิ่งที่ดำรงที่ครูได้ปฏิบัติหรือแสดงออกให้เห็นเป็นตัวอย่าง สำหรับการสืบทอดวัฒนธรรมครูสามารถที่จะกระทำได้หลายวิธีการด้วยกัน เช่น การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะในโอกาสต่าง ๆ การแสดงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น การแสดงความเคารพแบบไทย การทำบุญในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา

5. หน้าที่ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) งานในหน้าที่ครูเป็นงานที่มีภาระมากมายและจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลในสังคมหลายกลุ่มด้วยกัน ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครู ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ในการประสานความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นครูจำเป็นต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งยังเป็นที่รักเคารพประทับใจแก่ผู้พบเห็น ในทางตรงกันข้าม ถ้าครูขาดมนุษยสัมพันธ์จะทำให้บุคคลอื่นไม่กล้าที่จะเข้าใกล้หรือคบหาสมาคม อาจจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสารประสานงานกับผู้อื่น การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไม่ใช่เรื่องยาก สามารถทำได้หลายวิธี เช่น รู้จักทักทายผู้อื่นก่อนด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ให้คำปรึกษาช่วยเหลือลูกศิษย์เมื่อมีปัญหาด้วยความเต็มใจ ทำหน้าที่แทนเพื่อนครูด้วยกันเมื่อยามจำเป็น หาโอกาสเยี่ยมผู้เรียนและผู้ปกครองที่บ้านเพื่อถามถึงสารทุกข์สุกดิบ และเมื่อชุมชนมีงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอ

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนจะเป็นการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้ครูและนักเรียนเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมนำมาซึ่งความรักความไว้วางใจที่ดีต่อกัน รวมทั้งเป็นการช่วยส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนในการที่จะพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ไปในทางที่สร้างสรรค์เพราะได้รับความรักความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดและได้รับกำลังใจเป็นอย่างดีจากครู

6. หน้าที่ในการประเมินผลการเรียน (Evaluation) กล่าวคือ เมื่อครูดำเนินการ จัดการเรียนรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องทำการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบ ความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียนว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ถ้าพบข้อบกพร่องจะได้ หาทางช่วยเหลือแก่ผู้เรียนให้พัฒนาขึ้น และนอกจากนี้ยังสามารถนำข้อมูลของการประเมินผล มาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไปให้ดีขึ้น ดังนั้น การประเมินผลการเรียนจึงเป็น เครื่องมือสำคัญที่สามารถใช้ตรวจสอบประเมินคุณภาพทั้งการสอนของครูและการเรียนของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดี

7. หน้าที่ในการวิจัย (Research) เป็นอีกภาระหนึ่งของครูที่จะต้องทำโดยใช้การ วิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการหาความรู้ความจริงใหม่ที่มีระบบแบบแผนตามหลักวิชาอาศัยหลักเหตุผล ที่รอบคอบรัดกุม ละเอียดและเชื่อถือได้เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการนำมาใช้ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและน่าสนใจ รวมทั้งสามารถใช้กระบวนการวิจัยในการ แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้และสามารถแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับผู้เรียนได้อย่างสร้างสรรค์ เช่น ปัญหา เด็กขาดการคิดวิเคราะห์ ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

8. หน้าที่การให้บริการ (Service) เป็นหน้าที่สำคัญอีกประการที่ครูจะต้อง รับผิดชอบ กล่าวคือ นอกจากหน้าที่บริการให้ความรู้อบรมสั่งสอนศิษย์แล้ว ครูยังต้องมีหน้าที่ ให้บริการหรือให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลอื่น ๆ ในสังคม ทั้งอยู่ในสถานศึกษาและนอก สถานศึกษา ได้แก่ การช่วยเหลือภาระงานต่าง ๆ ของเพื่อนครู การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมของผู้เรียนแก่ผู้ปกครอง การให้บริการวิชาการแก่ชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ติดต่อ ขอความช่วยเหลือ การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของชุมชนในเทศกาลสำคัญ การไปร่วมพิธีงาน แต่งงาน

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557, หน้า 70) ได้สรุปบทบาทของครูไว้เป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ครูเป็นผู้รู้เนื้อหาที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดในห้องเรียน
2. ครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเรียนดีที่สุด
3. ครูเป็นผู้ตัดสินว่า นักเรียนเรียนรู้ไปมากน้อยแค่ไหนแล้ว
4. ครูเป็นผู้กำหนดมาตรฐานว่า การเรียนรู้จะเรียนได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร
5. ครูเป็นผู้นำของห้องเรียนถือว่าเป็นผู้นำที่ฉลาดรอบรู้
6. ครูเป็นแบบแผนและแม่พิมพ์ของการศึกษา

ลักษณะของวิชาชีพครู

กูลเทค (Gutek) (อ้างถึงใน ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2542, หน้า 152 - 154) อธิบายว่าการสอนมีฐานะเป็นวิชาชีพ (teaching as a profession) สาขาหนึ่งในสังคม จึงส่งผลให้ครูมีฐานะเป็นนักศึกษาระดับวิชาชีพด้วยและได้สรุปคุณลักษณะวิชาชีพเพื่อเป็นเกณฑ์พิจารณาวิชาชีพครูไว้ 6 ประการ คือ

1. วิชาชีพเป็นกิจกรรมทางปัญญาและวิชาความรู้เฉพาะด้าน การสอนก็เป็นกิจกรรมทางปัญญา การออกแบบวิธีการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ทักษะและค่านิยมให้กับเยาวชน ครูต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์แห่งวิชาชีพ อันเป็นวิทยาการเฉพาะด้าน และต้องใช้สติปัญญา ในการถ่ายทอดแต่ละสิ่งแต่ละอย่างให้กับศิษย์
2. วิชาชีพเป็นกิจการที่จำเป็นเฉพาะสาขาที่สังคมต้องการและบริการแก่สังคม การสอนเป็นการให้บริการแก่สังคมในด้านการถ่ายทอดทักษะทางสังคม ค่านิยมตลอดจนวิชาการต่าง ๆ ให้แก่เยาวชนตามที่สังคมประสงค์ เป็นการให้บริการที่เฉพาะสาขาที่ต่างจากวิชาชีพอื่น
3. การประกอบกิจการของวิชาชีพนั้น อยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีทางวิทยาการของศาสตร์แต่ละสาขาที่สามารถประยุกต์มาเป็นการปฏิบัติงานฝีมือ โดยทั่วไปจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถเฉพาะตัวของผู้ประกอบการ แม้ว่าจะมีการถ่ายทอดเคล็ดลับวิธีการเฉพาะตัวแก่กันและกันบ้างก็ตาม แต่การประกอบวิชาชีพนั้น เป็นงานฝีมือที่สร้างสรรค์บนพื้นฐานของความรู้หลาย ๆ ด้าน ที่มีความหมายมากกว่าเคล็ดลับเพียงประการเดียว การสอนก็เช่นเดียวกัน เป็นงานที่ต้องประสมประสานวิทยาการทั้งปรัชญาการศึกษา ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา หลักการสอน การประเมินผลการศึกษา ฯลฯ เพื่อจัดการในการสอนแต่ละครั้ง
4. การเข้าสู่วงการวิชาชีพนั้น ต้องเตรียมตัวในการศึกษาวิชาชีพนั้น ๆ ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยเป็นระยะเวลาที่มากพอสมควร
5. วิชาชีพแต่ละสาขาจะกำหนดมาตรฐานแห่งวิชาชีพขึ้น โดยทั่วไปจะมีการกำหนดเป็นจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติตน ตลอดจนมาตรฐาน และคุณภาพในการประกอบวิชาชีพของมวลสมาชิก ศาสตร์และศิลป์แห่งการสอนก็มีจรรยาบรรณวิชาชีพที่ได้ประกาศเผยแพร่ และใช้ควบคุมมาตรฐานและคุณภาพในการปฏิบัติตนของครูเช่นกัน
6. ผู้ประกอบวิชาชีพมีเอกสิทธิ์และเสรีภาพทางวิชาชีพ ในการประกอบวิชาชีพนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพมีเอกสิทธิ์ในการตกลงใจและตัดสินใจที่จะใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาการสอนแต่ละครั้ง แต่ละวิชาผู้สอนย่อมมีเอกสิทธิ์ที่จะกำหนดวิธีสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดในหลักสูตร

วิจิตร ศรีสอาน (2535, หน้า 823 - 824) อธิบายลักษณะของวิชาชีพชั้นสูงไว้ 6 ลักษณะดังนี้

1. วิชาชีพชั้นสูงจะต้องมีบริการที่ให้แก่สังคม ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและจำเป็น (social service) วิชาชีพหลัก ๆ ในแต่ละวิชาชีพต่างก็มีบริการที่ให้แก่สังคมเป็นการเฉพาะของแต่ละวิชาชีพโดยไม่ซ้ำซ้อนกัน บริการของวิชาชีพนี้อาจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
2. สมาชิกของวิชาชีพชั้นสูงจะต้องใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ (intellectual method) หมายความว่า การวินิจฉัยตัดสินใจในการปฏิบัติต่อผู้รับบริการ ของ วิชาชีพนั้น จะต้องอาศัยความรู้ ความคิดและสติปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญมากกว่าการใช้ทักษะ และความชำนาญการแต่เพียงด้านเดียว แต่เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความรู้ ความคิดหลักการ และทฤษฎีจึงจะประกอบกันได้ วิธีการนี้เรียกว่า วิธีการแห่งปัญญา
3. สมาชิกของวิชาชีพชั้นสูงจะต้องได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้กว้างขวาง ลึกซึ้ง โดยใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร (long period of training) เนื่องจากต้องใช้วิธีการ แห่งปัญญาในการให้บริการ โดยปกติมักจะถือเป็นเกณฑ์ว่าอย่างน้อยจะต้องได้รับการศึกษาใน สาขาวิชาชีพนั้น ๆ ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมักจะใช้เวลาศึกษามากกว่า 4 ปี หลังจาก มัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้เพื่อจะให้หลักประกันแก่ผู้ให้บริการสามารถให้บริการที่มีคุณภาพตาม มาตรฐานวิชาชีพได้ เพราะมีการศึกษาอบรมมามากพอ
4. สมาชิกของวิชาชีพชั้นสูงจะต้องมีเสรีภาพในการใช้วิชาชีพนั้น ๆ ตามมาตรฐาน ของวิชาชีพ (professional autonomy) หมายความว่า การวินิจฉัยในการให้บริการ ภายใน ขอบเขตของวิชาชีพแต่ละวิชานั้น สมาชิกของวิชาชีพนั้น ๆ ควรจะมีเสรีภาพในการให้บริการโดย ปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลภายนอก การใช้เสรีภาพทางวิชาชีพเป็นความรับผิดชอบสำคัญ เมื่อผู้ที่เป็นสมาชิกของวิชาชีพได้รับการศึกษาอบรมมาดีแล้ว ก็เป็นธรรมดาที่จะสามารถวินิจฉัย เพื่อให้บริการได้ถูกต้องตามลำพัง ความเป็นอิสระในการให้บริการเป็นลักษณะที่จำเป็นที่ทุก วิชาชีพต้องมี แต่จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความยอมรับของสังคมและผู้รับบริการเป็นสำคัญ
5. วิชาชีพชั้นสูงจะต้องมีจรรยาบรรณ (professional ethics) จรรยาบรรณเป็น แนวทางของการปฏิบัติวิชาชีพ ผู้ที่ละเมิดจรรยาบรรณจะต้องได้รับการลงโทษ ในกรณีร้ายแรง อาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ ในสังคมจะมีกฎหมายควบคุมการประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพหลัก ๆ ซึ่งให้บริการอันอาจจะมีผลกระทบต่อสวัสดิการ สวัสดิภาพ และความ มั่นคงปลอดภัยของสังคม ในประเทศไทยก็มีกฎหมายคุ้มครองการปฏิบัติวิชาชีพ อยู่หลายวิชาชีพ

ผู้จะปฏิบัติวิชาชีพจะต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจึงจะกระทำได้ เช่น วิชาชีพเวชกรรม วิศวกรรม หรือสถาปัตยกรรม เป็นต้น

6. วิชาชีพชั้นสูงจะต้องมีสถาบันวิชาชีพเป็นแหล่งกลางในการสร้างศรัทธาใจของมาตรฐานของวิชาชีพ (professional institution) สถาบันหรือองค์กรวิชาชีพเป็นแหล่งกลางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสถาบันวิชาชีพ สถาบันวิชาชีพมีสองลักษณะคือ ลักษณะที่หนึ่งเป็นสถาบันควบคุมและพัฒนามาตรฐานและการปฏิบัติวิชาชีพ เช่น แพทยสภา หรือเนติบัณฑิตสภา เป็นต้น ลักษณะที่สองเป็นสมาคมวิชาชีพ เพื่อเป็นแหล่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และเสริมสร้างความแข็งแกร่งและความก้าวหน้าของวิชาชีพ เช่น แพทยสมาคม หรือสมาคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2543, หน้า บทนำ) กล่าวถึงวิชาชีพครูไว้ว่า วิชาชีพครูมีปรัชญาที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน หรือมุ่งหวังผลการพัฒนาที่เกิดกับผู้เรียนอย่างรอบด้าน ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบที่องค์ประกอบทุกส่วนสัมพันธ์กันเพื่อนำไปสู่ผลดังกล่าว นับตั้งแต่ มีการกำหนดมาตรฐาน กำหนดนโยบายและแผนงานที่เน้นคุณภาพของผู้เรียน มีการบริหาร การจัดการ ซึ่งเน้นผลที่เกิดจริง ปฏิบัติได้ในภาวะปกติของผู้เรียน มีการอบรมครู การให้ขวัญ และกำลังใจที่มุ่งเน้นให้ครูได้คิด ปฏิบัติ ตัดสินใจ เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นปกติ เน้นเทคนิค วิธีการพัฒนาผู้เรียนและนิสัยในการพัฒนา ทำให้การปฏิบัติงานของครูมีผลถึงลักษณะของผู้เรียนอย่างถาวร เป็นปกติวิสัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 57) ได้กล่าวถึงลักษณะงานทั่วไป สายงานการสอน ว่ามีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการทำหน้าที่หลักด้านการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงาม และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่สังคมยกย่องเป็นวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณ มีมาตรฐานวิชาชีพ มีการควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติงานของครู วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ต้องศึกษาหาความรู้ให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม และการเมือง และเป็นวิชาชีพที่รัฐต้องเข้ามาดูแล

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

1. ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของครู

1.1 ความหมายของประสิทธิผล

Hoy and Miskel (1991, p.379 อ้างถึงใน ญัฐพงษ์ มุระหมัด, 2560, หน้า 31) กล่าวถึงประสิทธิผลว่า หมายถึง ผลสำเร็จที่บรรลุตามเป้าหมายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

Peter (1996, p.53 อ้างถึงใน ญัฐพงษ์ มุระหมัด, 2560, หน้า 31) กล่าวว่า ประสิทธิผลเป็นความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานได้อย่างเหมาะสม ถูกทิศทาง และทำให้บรรลุได้

Daft (2003 อ้างถึงใน รุ่งนิรัญ พุทธิเสน, 2557) ให้ความหมายของประสิทธิผลไว้ว่า คือ ระดับของการบรรลุเป้าหมายขององค์การที่ได้กำหนดไว้

รุ่ง แก้วแดง และชัยณรงค์ สุวรรณสาร (2536) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลว่า ประสิทธิผลมีความสัมพันธ์กับผลงานที่องค์การพึงประสงค์ หรือ หมายถึง ความสำเร็จของผลการปฏิบัติงานที่เป็นไปหรือบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ ดังนั้นประสิทธิผลจึงหมายถึง ผลสำเร็จหรือผลที่เกิดขึ้นของงานนั้นจะต้องตอบสนองหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

รัฐดิษฐ์ ประชัยภูมิ (2561, หน้า 53) ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิผลว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความสำเร็จของผลการปฏิบัติงาน และบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ทิพวัลย์ ซาลีเครือ (2559, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลไว้ว่า หมายถึง ผลของการดำเนินงานที่มุ่งให้เกิดผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด เพื่อประโยชน์สูงสุด

ญัฐพงษ์ มุระหมัด (2560, หน้า 31) กล่าวว่า ประสิทธิผลเป็นขีดความสามารถของการบรรลุวัตถุประสงค์นั่นเอง และสามารถรักษาสภาพให้องค์การดำรงอยู่ในสถานการณ์ และเวลาที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ยังสามารถบริหารจัดการภายในและนอกองค์การได้เป็นอย่างดี ทำให้องค์การมีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

จากความหมายของประสิทธิผลที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ประสิทธิผล หมายถึง ผลของการดำเนินงานที่มุ่งให้เกิดผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.2 ความหมายของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

สุวิทย์ มูลคำ (2550) กล่าวว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู หมายถึง ความสามารถของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้รับความสำเร็จหรือเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างดีและส่งผลให้ครูผู้สอนสามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และเกิดประโยชน์สูงสุด องค์ประกอบของประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง

2) การบริการที่ดี หมายถึง ความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริหาร

3) การพัฒนาตนเอง หมายถึง การศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในวงวิชาการและวิชาชีพเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

4) การทำงานเป็นทีม หมายถึง การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรง ให้กำลังใจ เพื่อร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นหรือแสดงบทบาทผู้นำผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้จัดทำคู่มือการประเมินสมรรถนะครู เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก คือ

1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง 4) การทำงานเป็นทีม 5) จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู และสมรรถนะประจำสายงาน คือ 1) การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ภาวะผู้นำครู 6) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน เพื่อการจัดการเรียนรู้

ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, หน้า 67 - 68) ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน โดยได้กล่าวถึง มาตรฐานการปฏิบัติงานว่าเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดงพฤติกรรม การปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 12 มาตรฐาน ดังนี้ 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู อยู่เสมอ 2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน 3) มุ่งมั่นพัฒนา

ผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ 4) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงในชั้นเรียน 5) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ 6) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน 7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน 9) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ 10) ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ 11) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา 12) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

จากความหมายของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู หมายถึง ความสามารถของครูในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3 ความสำคัญของการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ความสำคัญของการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการวัดผลถึงคุณลักษณะ หรือข้อบกพร่องของบุคคลและงาน ซึ่งจะทำให้องค์กรทราบว่าบุคคลใดสมควรที่จะได้รับการพิจารณาความดี ความชอบ การพิจารณาเลื่อนขั้นหรือขึ้นเงินเดือน หรือ การโยกย้ายสายงานของบุคคล จึงต้องอาศัยแบบการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่มีความน่าเชื่อถือ และมีความสอดคล้องกับลักษณะของงาน จึงจะทำให้ทราบว่าบุคคลท่านนั้นได้ใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อองค์กร

Mohrman and Lawler (1983, p.673) สรุปว่าการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานโดยทั่วไป มีความสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาความดี ความชอบของบุคลากร ซึ่งได้แก่ การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนขั้นประจำปี การจ่ายโบนัส และการเลื่อนตำแหน่ง
- 2) เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากร ผลการประเมินจะทำให้ทราบถึงข้อดี ข้อบกพร่อง และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร อันจะทำให้ทราบว่าควรจะมีการฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากรอย่างไร จึงจะทำให้องค์กรมีบุคลากรที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน
- 3) เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับไปในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน ที่จะทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะได้แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบและนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข
- 4) เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนบุคลากรขององค์กร และทำให้ทราบว่าบุคลากรในปัจจุบัน มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในระดับใด มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอต่อการดำเนินการขององค์กรหรือไม่

5) เพื่อเป็นข้อมูลในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรขององค์กร การประเมินผลการปฏิบัติงานจะให้ข้อมูลที่จำเป็น สำหรับใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของวิธีการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร

เสนาะ ติเยาว์ (2551, หน้า 188) กล่าวว่า ความสำคัญของการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน มีความสำคัญดังนี้

1) เพื่อการพิจารณาความเหมาะสมในเรื่องของเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนที่จ่ายให้กับการทำงาน

2) เพื่อพิจารณาเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้ปฏิบัติงาน ด้วยการเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนขั้น หรือ ย้ายงาน

3) เพื่อวัดค่าของการปฏิบัติงานของพนักงาน อันเป็นสิ่งชี้ว่าพนักงานคนนั้นควรอยู่ปฏิบัติงานต่อในองค์กรหรือไม่

4) เพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อยของพนักงาน องค์กรจะได้ส่งเสริมให้ได้ใช้ประโยชน์จากจุดเด่นต่อไป และในแง่ของจุดด้อยก็จะได้แก้ไขปรับปรุง

อลงกรณ์ มีสุทธา และสมิต สัชฌุกร (2551, หน้า 13) กล่าวว่า ความสำคัญของการประเมิน ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยทั่วไปมีดังนี้

1) เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความดี ความชอบ สำหรับการขึ้นขั้นเงินเดือนประจำปีแก่ พนักงานให้เป็นไปโดยเสมอภาคและเป็นธรรม

2) เพื่อเป็นเครื่องมือในการพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ลดขั้นลดตำแหน่ง โยกย้าย และปลดออกอย่างมีเหตุผล และมีความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3) เพื่อการพัฒนานุคคล ผลการประเมินจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อดีของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อว่าทั้งฝ่ายผู้กำหนดนโยบายหรือฝ่ายผู้บังคับบัญชา และผู้ปฏิบัติงานจะได้พยายามปรับปรุงเพิ่ม เสริมทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นต่องาน

4) เพื่อเสริมสร้างและรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและพนักงานในกระบวนการประเมินผลปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ผู้บังคับบัญชา และพนักงานใช้ความพยายามร่วมกันในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน รวมทั้งขั้นตอนกลางแจ้งและหรือผลการประเมินอย่างเหมาะสม จะช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานกับผู้บังคับบัญชา

5) เพื่อปรับปรุงโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงาน จะช่วยในการพิจารณาว่า การคัดเลือกพนักงานเข้ามาทำงานได้เหมาะสมเพียงใด

โดยเปรียบเทียบผลการทำงานกับผลการทดสอบและความเห็นของผู้สัมภาษณ์ และยังช่วยให้ทราบว่า ควรจัดให้มีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาพนักงานประเภทใดและเมื่อใดอีกด้วย

อนันต์ชัย คงจันทร์ (2557, หน้า 110) สรุปว่า องค์กรโดยทั่วไปจะใช้การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน เพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1) เพื่อการบริหาร คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลไปใช้ในการตัดสินใจในเรื่องการบริหาร เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การให้รางวัล การพิจารณาความดี ความชอบ จนถึงการให้ออกจากงาน

2) เพื่อการพัฒนา คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนา หรือเพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มทักษะการทำงาน รวมทั้งการฝึกอบรม

ณัฐพงษ์ มุระหมัด (2560, หน้า 35) กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานนั้น จัดทำเพื่อนำข้อมูลหรือผลการปฏิบัติงานที่ได้จากการประเมินไปพิจารณาความดี ความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง หรือขึ้นเงินเดือนหรือการโยกย้ายตำแหน่งงานต่าง ๆ ให้กับบุคคลภายในองค์กร รวมถึงทำให้องค์กรทราบว่าบุคคลที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ใด มีประสิทธิผลเพียงพอต่อการดำเนินงานขององค์กรมากน้อยเพียงใด

แนวทางการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

มาตรฐานวิชาชีพครู เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพที่จะต้องประพฤติ ปฏิบัติ ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพให้สมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง และได้รับการยอมรับยกย่องจากสังคม ดังนั้น การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูจึงเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครู ตามที่คุรุสภาได้กำหนด ซึ่งมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู ดังนี้

1. ความหมายของมาตรฐานวิชาชีพครู

แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูให้คงสภาพเป็นวิชาชีพชั้นสูงเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องทำให้เกิดผลจริงให้ได้ โดยการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานวิชาชีพไว้ ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2538, หน้า 22) ได้ให้ความหมายว่า มาตรฐานวิชาชีพ หมายถึง เกณฑ์ใด ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อสร้างให้เกิดความเชื่อถือ และเพื่อสร้างความเชื่อถือศรัทธาในวิชาชีพนั้น ๆ แก่สังคมหรือผู้ใช้บริการ

คณะกรรมการคุรุสภา (2548, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของคำว่า มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบ

วิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตาม ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน กระทรวงศึกษาธิการ (2549) ให้ความหมายของมาตรฐานวิชาชีพครูว่า หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการประกอบ วิชาชีพครู โดยผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องนำมาตรฐานวิชาชีพมาเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงาน

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562, หน้า 18) ได้ให้บทนิยามคำว่า มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน ดังนี้

1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับ ความรู้ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการ ศึกษา รวมทั้งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการ ประกอบวิชาชีพได้

2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการ แสดงพฤติกรรมกรปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้ง ผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และ เป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะ หรือความ ชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3. มาตรฐานการการปฏิบัติตน หมายถึง จรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้น เป็นแบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งผู้ต้องการประกอบ วิชาชีพทางการศึกษา ต้องยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะ ของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมา ซึ่งเกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

สำหรับมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ มาตรฐานการปฏิบัติตนของครู ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 ได้กำหนด ไว้ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, หน้า 67 - 68)

หมวด 1 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ

ข้อ 6 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่าหรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

(ก) มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) ความเป็นครู
- 2) ปรัชญาการศึกษา
- 3) ภาษาและวัฒนธรรม
- 4) จิตวิทยาสำหรับครู
- 5) หลักสูตร
- 6) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน
- 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
- 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- 9) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 10) การประกันคุณภาพการศึกษา
- 11) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

(ข) มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน
- 2) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

ข้อ 10 สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด

หมวด 2 มาตรฐานการปฏิบัติงาน

ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
- 2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน
- 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ
- 4) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงในชั้นเรียน
- 5) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- 6) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์

โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

- 7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

- 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- 9) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- 10) ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์
- 11) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
- 12) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

หมวด 3 มาตรฐานการการปฏิบัติตน

ข้อ 14 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, หน้า 72 - 74) ได้ยกเลิกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548 และเรียกข้อฉบับนี้ว่า "ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2556" ดังนี้

หมวด 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง

ข้อ 7 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

หมวด 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

ข้อ 8 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

หมวด 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

ข้อ 9 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

ข้อ 10 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

ข้อ 12 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำความผิดต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ

ข้อ 13 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

หมวด 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

ข้อ 14 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

หมวด 5 จรรยาบรรณต่อสังคม

ข้อ 15 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นอกจากนี้ ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 202 - 205) ยังได้กล่าวถึงจรรยาบรรณวิชาชีพครูว่า ข้อกำหนดที่สำคัญประการหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ ข้อ ของการเป็นวิชาชีพหรืออาชีพชั้นสูงคือ มีจรรยาบรรณ แม้ว่าวิชาชีพครูจะได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการให้เป็นวิชาชีพหรืออาชีพชั้นสูงตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 แต่ผู้ประกอบวิชาชีพครูก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะอาชีพชั้นสูงมาเป็นเวลานานก่อนที่จะมีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพครูขึ้นใช้ กล่าวคือ ผู้ประกอบวิชาชีพครูได้ประพฤติปฏิบัติตนในฐานะแม่พิมพ์ ถ่ายทอดวิชาความรู้ อบรมสั่งสอนศิษย์ด้วยวิญญานความ เป็นครู สั่งสอนศิษย์ด้วยความรักความเมตตา ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม มีคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม โดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้มีอำนาจเหนือมาบังคับบัญชาอย่างเข้มงวดกวดขันตั้งแต่โบราณกาล กล่าวโดยสรุปก็คือ ผู้ประกอบวิชาชีพครูได้ประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครูที่มีได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่อดีตกาลเมื่อเริ่มมีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือตั้งแต่เมื่อเริ่มมีการเรียนการสอนเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อการศึกษาได้รับการพัฒนาให้กว้างขวางขึ้น จำเป็นต้องเพิ่มสถานที่เรียนและจำนวนครูมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้การคัดเลือกบุคคลเข้ามาประกอบวิชาชีพครูย่อมได้ทั้งคนที่ตั้งใจมาเป็นครูและมีได้ตั้งใจเป็นครูอย่างแท้จริง พฤติกรรมของคนที่เป็นครูด้วยวิญญานความเป็นครูจึงมีปรากฏให้เห็นได้ไม่มากนัก ในทางตรงกันข้ามสังคมกลับพบเห็นบุคคลที่เป็นครูจำนวนมากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นครูเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้การกำหนดกฎระเบียบหรือ “จรรยาบรรณ” อย่างเป็นทางการขึ้นเพื่อให้ครูทุกคนได้ยึดถือปฏิบัติเพื่อเกียรติศักดิ์ศักดิ์ศรี ชื่อเสียง และความเจริญก้าวหน้าของผู้เป็นครูและสถาบันวิชาชีพครูจึงเป็นสิ่งจำเป็น

จรรยาบรรณของครูอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรกำหนดขึ้นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช 2506 โดยหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและเป็นประธานกรรมการอำนวยการคุรุสภาในขณะนั้น ได้ออกระเบียบจรรยาบรรณสำหรับครูไทยขึ้นพร้อม ๆ กัน 2 ฉบับ คือ

1. ฉบับที่ 1 เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.2506”
2. ฉบับที่ 2 เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.2506”
3. ฉบับที่ 3 เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.2526”
4. ฉบับที่ 4 เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539”
5. ฉบับที่ 5 เรียกว่า “ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548”

ฉบับที่ 6 เรียกว่า “ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554” สำหรับ ฉบับที่ 7 เรียกว่า “ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2556” ทั้งนี้ เป็นไปตามมติของคณะกรรมการคุรุสภา เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2556 โดยให้ยกเลิก “ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548” ดังนั้น จึงได้ประกาศใช้จรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ.2556 เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2556 ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2556 ซึ่งมีข้อกำหนดเช่นเดียวกับ “จรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548” ทุกประการ ดังนี้

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ
3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัย ที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ข้อที่นำสังเกตของจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครูฉบับนี้ คือ

1. จำแนกจรรยาบรรณของครูออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม

2. กำหนดให้ครูต้องรับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพ และผู้รับบริการ ตามจรรยาบรรณข้อ 1 - 7 หากครูไม่ปฏิบัติตามหรือละเมิดข้อกำหนดถือว่ามีความผิดทางวินัยหรือทางอาญาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองทาง ทั้งนี้เพราะจรรยาบรรณทั้ง 7 ข้อ ดังกล่าวใช้คำว่า "ต้อง" แสดงให้เห็นว่าครูจะหลีกเลี่ยงหรือฝ่าฝืนมิได้

3. จรรยาบรรณครูข้อ 8 - 9 เป็นข้อกำหนดที่มีได้ถือว่าเป็นวินัย แต่เป็น "จรรยาบรรณ" ของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่พึงปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพหรือต่อสังคม ทั้งนี้เพราะใช้คำว่า "พึง" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่จำเป็นต้องกระทำเสมอ เพียงแต่ให้กระทำบ้างตามโอกาสอันควร

จากความหมายของมาตรฐานวิชาชีพครูข้างต้น สรุปได้ว่า มาตรฐานวิชาชีพครู หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพครู

ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องประพฤติ ปฏิบัติตาม ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และ
ประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน

2. ความสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพครู

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2540, หน้า 53) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพครู
ว่า มาตรฐานวิชาชีพครู เป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้พิจารณาว่าครูที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร
หรือลักษณะของครูที่ดีที่พึงประสงค์ควรเป็นอย่างไร ซึ่งองค์กรและสถาบันวิชาชีพครูหลายสถาบัน
พยายามดำเนินการโดยการวิจัยหรือศึกษา สัมมนา ครูสภาในฐานะองค์กรวิชาชีพที่มีสมาชิกมาก
ที่สุดได้พยายามดำเนินการเรื่องนี้เสมอมา

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2549, หน้า 37) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมาตรฐาน
วิชาชีพครูและการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพไว้ว่า สำหรับครูย่อมมีผลในทางพัฒนา
วิชาชีพ และวิชาการสอนของตนเอง กล่าวคือ ครูจะได้มีโอกาสปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มากขึ้น
รวมทั้งมีกลุ่มบุคคลที่แข่งขัน มีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น และประการที่สำคัญที่สุด ได้รับความ
ยุติธรรมในวิชาชีพมากขึ้น มีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กันมากขึ้น โดยที่ผู้ใดก็ตาม ที่ไม่ได้รับการ
ฝึกฝน หรือมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อวิชาชีพครูแล้ว ก็จะไม่สามารถเป็นครูได้ เป็นการสงวนวิชาชีพ
ครูไว้สำหรับผู้มีความสามารถในการสอน มีจรรยาบรรณครูอย่างแท้จริง ประโยชน์สำคัญต่อ
ประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม ได้แก่ การรับรองคุณภาพของครู และการพัฒนา
มาตรฐานการศึกษาของประเทศ เมื่อมีสถาบันวิชาชีพทำหน้าที่โดยสมบูรณ์แล้ว พ่อแม่
ผู้ปกครองจะได้รับการประกันว่า ลูกหลานของตนจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูที่มีคุณภาพ
อย่างแท้จริง เป็นที่ไว้วางใจได้ ทั้งในด้านวิชาการ เทคนิคการสอน การปลูกฝังจริยธรรม และ
จรรยาบรรณของครู อันจะส่งผลให้การศึกษาของชาติพัฒนาไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่าง
ถูกต้อง ตรงตามความต้องการ และความจำเป็นของประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2549) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของมาตรฐาน
วิชาชีพครูไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง สร้างความเชื่อถือ
ศรัทธา และจงใจคนดี คนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครูให้มากขึ้น
2. เป็นการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาและคุ้มครองผู้บริโภค ผู้รับบริการ
ทางการศึกษาให้ได้รับอย่างมีคุณภาพ และเป็นไปตามมาตรฐาน
3. พัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ
สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับ
ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป มาตรฐานวิชาชีพครู มีความสำคัญอย่างมากต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งตัวครู นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป และประเทศชาติ ในการที่จะประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของชาติให้พัฒนาไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามความต้องการ และความจำเป็น

3. เกณฑ์การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู พบว่า มีการใช้แนวทางการประเมินการปฏิบัติงานของข้าราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานวิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548 และกฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2550 เป็นเกณฑ์การประเมิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 แนวทางการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการพิจารณาขั้นเงินเดือนข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าข้าราชการครูที่มีผลการปฏิบัติงานดีตามเกณฑ์ที่กำหนดจึงจะได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนโดยมีเกณฑ์การประเมิน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านผลงาน และด้านคุณลักษณะการปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านผลงาน

1.1 ด้านปริมาณผลงาน โดยพิจารณาจากปริมาณผลงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายข้อตกลงหรือมาตรฐานของงาน

1.2 คุณภาพของงาน โดยพิจารณาจากความถูกต้อง ความครบถ้วน ความสมบูรณ์ และความประณีต หรือคุณภาพอื่น ๆ

1.3 ความทันเวลา โดยพิจารณาจากเวลาที่ใช้ปฏิบัติงาน เปรียบเทียบกับเวลาที่กำหนดไว้ สำหรับการปฏิบัติงานหรือภารกิจนั้น

1.4 การประหยัดหรือความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร โดยพิจารณาจากความฟุ่มเฟือยในการใช้ทรัพยากรหรือความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรที่ใช้กับผลผลิตของงาน หรือโครงการ

1.5 ผลสัมฤทธิ์ของงานที่ปฏิบัติได้ โดยพิจารณาจากผลผลิต หรือผลลัพธ์ของผลงานเปรียบเทียบกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของงาน

2. ด้านคุณลักษณะการปฏิบัติงาน

2.1 ความรับผิดชอบ โดยการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยเต็มใจ มุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จลุล่วงและยอมรับผลที่เกิดจากการทำงาน

2.2 ความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ความรอบรู้ในงาน เข้าใจเกี่ยวกับงานในหน้าที่ และงานที่เกี่ยวข้อง สามารถคิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงาน

2.3 ความอดุสาหะ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหา

2.4 การรักษาวินัย ได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ และประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการเคารพกฎระเบียบต่าง ๆ

2.5 การปฏิบัติตนเหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ ได้แก่ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจรรยาบรรณ และค่านิยมของข้าราชการหรือหน่วยงาน

3.2 มาตรฐานวิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548

จากการที่คุรุสภาซึ่งเป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูขึ้น 3 ครั้ง เมื่อ พ.ศ.2533 ต่อมาในปี พ.ศ.2537 พัฒนาเกณฑ์เดิมเป็นเกณฑ์ใหม่คือ เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู 11 ข้อ และเมื่อ ปี พ.ศ.2542 คุรุสภาได้ดำเนินการพิจารณา ความสอดคล้องของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการ อำนวยการคุรุสภาได้อนุมัติให้เพิ่มเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูอีก 1 เกณฑ์ เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ที่ 12 โดยกำหนดบนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ครูจึงต้องคำนึงถึงผล ที่จะเกิดกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ และเพื่อประกันคุณภาพการทำงานและการเป็นครู ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 12 ข้อนี้ แต่ละข้อได้อธิบายความหมายและมีระดับคุณภาพ โดยกำหนดไว้ 3 ระดับ มีรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2544, หน้า 31 - 57)

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์การหรือหน่วยงานหรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจนประกอบไปด้วยระดับคุณภาพดังนี้

ระดับ 1 แสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ โดยพิจารณาจากการศึกษาเอกสาร ตำราและสื่อต่าง ๆ การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาชีพครู

ระดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยพิจารณาจากการเป็นสมาชิกและการเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร สมาคม ชมรมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู นอกเหนือจากที่ทางราชการจัดตั้ง การเป็นผู้ดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมขององค์กรวิชาชีพครู และการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

ระดับ 3 เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาวิชาชีพครู โดยพิจารณาจากการเป็นกรรมการอนุกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กร สมาคม ชมรมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู นอกเหนือจากที่ทางราชการจัดตั้ง การเป็นวิทยากรการประชุม อบรม สัมมนาหรือกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู การเป็นผู้จัดทำและเสนอรายงานทางวิชาการ ในการประชุม อบรม สัมมนา และมีผลงานทางวิชาการเผยแพร่อยู่เสมอ ๆ

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน เป็นการเลือกอย่างชาญฉลาดด้วยความรักและหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้นในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เฉพาะในด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยพิจารณาจากเป็นกิจกรรมที่พัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้จริง เป็นกิจกรรมสร้างนิสัยในการลงมือปฏิบัติแก่ผู้เรียน และเป็นกิจกรรมสร้างคุณธรรมที่มีผลให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม

ระดับ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ทั้งในด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมไปถึงกิจกรรมเสริมความรู้ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยพิจารณาจากการเลือกปฏิบัติกิจกรรมเสริมตามลำดับความสำคัญก่อนหลังโดยให้ความสำคัญ กับกิจกรรมที่มีผลต่อเด็กโดยตรง มากกว่ากิจกรรมที่มีผลต่อเด็กโดยอ้อม

ระดับ 3 ตัดสินใจปฏิบัติงานทุกด้านในหน้าที่ครูให้สอดคล้องสัมพันธ์กันและส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน โดยพิจารณาจากกิจกรรมทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของผู้เรียน กิจกรรมและงานต่าง ๆ ในหน้าที่ครูส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนทุกด้าน กิจกรรมและการปฏิบัติงานต่าง ๆ แสดงถึงความสัมพันธ์ในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้ส่งผลถึงตัวผู้เรียนอย่างชัดเจน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ เป็นการใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ โดยวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการ

สอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิมรวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน อย่างเป็นระบบโดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการตรวจสอบข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยใช้เนื้อหาวิชาเป็นหลัก และการสอนซ่อมเสริมตามข้อบกพร่องของผู้เรียน

ระดับ 2 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นโดยพิจารณาจากการตรวจสอบข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยใช้พัฒนาการของผู้เรียนด้านต่าง ๆ เป็นหลัก และการจัดกิจกรรมเสริมความสามารถของผู้เรียน โดยการปรับเปลี่ยนวิธีสอนตามด้านที่บกพร่องอย่างเหมาะสม

ระดับ 3 พัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นเต็มขีดความสามารถของแต่ละคน อย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียนเป็นรายคน เป็นรายสมรรถภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสม และเต็มตามศักยภาพตามลำดับขั้นการพัฒนา และการตอบสนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนรายบุคคลโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง เป็นการเลือกใช้ปรับปรุงหรือสร้างแผนการสอน บันทึกการสอนหรือเตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ โดยมีระดับคุณภาพประกอบไปด้วย

ระดับ 1 เลือกใช้แผนการสอนที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากมีแผนการสอนที่ใช้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วน สัมพันธ์กัน และมีแผนการสอนที่ใช้นั้นเน้นกิจกรรมการปฏิบัติตามกระบวนการแสวงหาความรู้และการสร้างความรู้

ระดับ 2 ปรับปรุงแผนการสอนที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของผู้เรียน ครู และสถานศึกษา โดยพิจารณาจากมีแผนการสอนที่ปรับปรุงมีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วน สัมพันธ์กัน มีแผนการสอนที่ปรับปรุงเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงมากขึ้น และมีแผนการสอนที่ปรับปรุงสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและข้อจำกัดของสถานศึกษา

ระดับ 3 สร้างและพัฒนาแผนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากมีแผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนสัมพันธ์กัน มีแผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่

เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง และมีแผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและข้อจำกัดของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ เป็นการ ประดิษฐ์คิดค้นผลิต เลือกใช้ ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์เทคนิค วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณา จากความสัมพันธ์ของสื่อการเรียนการสอนกับองค์ประกอบของการสอน คือผู้เรียน กิจกรรมการ เรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้

ระดับ 2 ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสม และ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของสื่อกับผู้เรียน กิจกรรม และจุดประสงค์ การเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้และบำรุงรักษา สื่อมีความหลากหลาย ตอบสนองความ แตกต่างของผู้เรียน เน้นการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียน การสอนตาม ความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของตนเอง

ระดับ 3 คิดค้น ผลิตและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนรู้และให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดค้น ผลิตและใช้สื่อการเรียน การสอน มีสื่อการเรียนการสอนได้มาจากวัสดุในท้องถิ่น มีประเมินผลการใช้สื่อและปรับปรุงให้ เหมาะสมยิ่งขึ้น และมีการเผยแพร่ผลการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ได้ผลแล้ว

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ตามสภาพ ความแตกต่างของบุคคลด้วยการปฏิบัติจริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิด ค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติ จนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป โดยมีระดับคุณภาพ ประกอบด้วย

ระดับ 1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดเนื้อหาเป็นหลัก โดยพิจารณาจากการเป็น ผู้สอน เป็นผู้บอกความรู้ ผู้เรียนปฏิบัติงานตามแบบหรือทำตามตัวอย่าง และผู้เรียนทำตาม ข้อกำหนดหรือคำสั่ง

ระดับ 2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดความคิดรวบยอดเป็นหลัก โดยพิจารณา จากผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำให้ผู้เรียนลงมือทำงานตามกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด และผู้เรียนค้นหาความรู้และสรุปความคิดรวบยอดได้เองตามคำแนะนำ

ระดับ 3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดกระบวนการและการสร้างนิสัยเป็นหลัก โดยพิจารณาจากผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาความรู้และพัฒนาความรู้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการใช้สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนเลือกและปฏิบัติงานตามศักยภาพผู้เรียน ประเมินตนเองและปรับปรุงตนเอง และมีการเรียนการสอนมุ่งเน้นการสร้างนิสัย การปฏิบัติ จนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ เป็นการรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครุณาเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียดดังนี้ 1) ปัญหา ความต้องการของผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนาและเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน 2) เทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและขั้นตอน วิธีการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมนั้น ๆ 3) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการที่กำหนดที่เกิดกับผู้เรียน 4) ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมของกลุ่มผู้เรียน หรือ ห้องเรียนที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาจากข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการและเป้าหมายในการพัฒนาที่เป็นภาพรวมกลุ่มใหญ่ หรือผู้เรียนทั้งห้อง มีเทคนิควิธีการ นวัตกรรมที่นำเสนอ เป็นเทคนิคที่ใช้กับผู้เรียนแบบเดียวกันทั้งห้อง และมีข้อเสนอแนะใหม่ ๆ เป็นการเสนอในการ ปฏิบัติต่อนักเรียนเหมือนกันทั้งห้อง

ระดับ 2 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพที่แสดงถึงการพัฒนาผู้เรียนจำแนกเป็น รายกลุ่มต่าง ๆ ของห้องเรียนที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาจากรายงานข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการ และเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนที่จำแนกเป็นรายบุคคล มีเทคนิควิธีการและ นวัตกรรมที่นำเสนอในการพัฒนาผู้เรียน สนองตอบต่อสภาพความแตกต่าง ความสนใจและ ความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีรายงานผลการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรม แสดงถึง พัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนเป็นการแสดงออกการประพฤติ และการปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับ ความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง โดยมีระดับ คุณภาพ ประกอบด้วย

ระดับ 1 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยพิจารณาจากการใช้วาจาสุภาพ การมีความประพฤติเรียบร้อย มีความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน และรับผิดชอบปฏิบัติงานอย่างขยันขันแข็ง

ระดับ 2 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างสม่ำเสมอ ให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องในลักษณะสร้างสรรค์ ตลอดจนสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากการให้คำแนะนำ การเชิญชวนให้ปฏิบัติ การแก้ไขข้อบกพร่อง และการสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน

ระดับ 3 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเลือกสรรแล้ว เป็นปกตินิสัย โดยพิจารณาจากมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในสถานศึกษา มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกพฤติกรรมของตนเอง มีการเสริมแรงทางบวกแก่ผู้เรียน และมีการเผยแพร่วิธีการที่ถูกต้องในการสร้างคุณธรรม

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ เป็นการตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นในการกระทำนั้น โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วน บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยพิจารณาจากความเข้าใจงาน ความสำเร็จของงาน และความเต็มใจรับผลกระทบบางงาน

ระดับ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในสถานศึกษา ตามความรู้ความสามารถและความถนัดให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากการเข้าร่วมวางแผนและแบ่งงานกันทำการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวม ความพึงพอใจในบทบาทของตนที่ช่วยให้ผลงานบรรลุเป้าหมาย และผลงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย

ระดับ 3 มุ่งมั่นพัฒนางานและสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ จนเป็นนิสัยโดยพิจารณาจากการเป็นผู้นำในการวางแผนพัฒนาตามเป้าหมายอย่างครอบคลุม และสัมพันธ์กับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง การเป็นผู้นำในการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ การช่วยเหลือ และพัฒนาผู้ร่วมงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนางาน

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน เป็นการตระหนักในความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชนและ

ร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับ ซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 ปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วน บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมาย ความสำเร็จของงานและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และความเต็มใจรับผลกระทบของงาน

ระดับ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานทางการศึกษาที่เกี่ยวกับชุมชนตามความรู้ ความสามารถหรือความถนัด โดยพิจารณาจากการเข้าร่วมวางแผนและแบ่งงานกันทำการ ปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม ความพึงพอใจในระหว่างการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในบทบาทของตนที่ช่วยให้ผลงานบรรลุเป้าหมาย

ระดับ 3 มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชน และร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ เป็นนิสัย โดยพิจารณาจากการเป็นผู้นำในการวางแผนพัฒนาชุมชน ที่ครอบคลุมและสัมพันธ์กับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง การเป็นผู้นำในการพัฒนางาน ทำให้งานมีประสิทธิภาพเป็นระบบ การช่วยเหลือและพัฒนาผู้ร่วมงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนางาน

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาเป็นการค้นหา การสังเกต จดจำและรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 สามารถแสวงหาข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับสภาพทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจสังคมในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก โดยพิจารณาจากการมีข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน

ระดับ 2 สามารถรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนการสอนและวิชาชีพครู โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ระดับ 3 สามารถจัดระบบข้อมูลข่าวสาร นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นปกตินิสัย โดยพิจารณาจากการจัดระบบข้อมูลข่าวสารได้ การให้บริการข้อมูล ข่าวสารได้ และการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทุกสถานการณ์ เป็นการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการนำเอาปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียน และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียนมากำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของผู้เรียนที่ถาวร เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของครูอีกแบบหนึ่งที่จะนำเอาวิกฤติต่าง ๆ มาเป็นโอกาสในการพัฒนา ครูจำเป็นต้องมองมุมต่าง ๆ ของปัญหา แล้วผันมุมมองของปัญหาไปในทางการพัฒนา กำหนดเป็นกิจกรรมในการพัฒนาของผู้เรียนครูจึงต้องเป็นผู้มองมุมบวกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ กล่าวที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ มีสติในการแก้ไขปัญหา มิได้ตอบสนอง ปัญหาต่าง ๆ ด้วยอารมณ์หรือแง่ลบแบบตรงตัว ครูสามารถมองหามุมในทุก ๆ โอกาส มองเห็น แนวทางที่นำสู่ผลก้าวหน้าของผู้เรียน โดยมีระดับคุณภาพประกอบด้วย

ระดับ 1 การพัฒนาหรือการแก้ปัญหาและวิกฤติต่าง ๆ มีลักษณะเดียว โดยพิจารณาจากการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาแบบตรงตัวใช้ตัวแปรตัวเดียว ลักษณะเดียว มีสูตรตายตัว กำหนดกิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียนหรือการแก้ปัญหา มีทางเลือกทางเดียว ไม่คำนึงถึงองค์ประกอบอื่น

ระดับ 2 การพัฒนาหรือการแก้ปัญหา ใช้องค์ประกอบรอบด้าน โดยพิจารณาจากการนำองค์ประกอบรอบด้านมาช่วยในการพัฒนาหรือแก้ปัญหา การนำเอาข้อมูลมารวบรวมสร้างทางเลือกหลาย ๆ ทาง แล้วจึงเลือกทางเลือกที่ดีกว่า การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อขจัดปัญหาเดิมที่เกิดขึ้นได้ในภายหลัง และการใช้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าการแก้ไข

ระดับ 3 สร้างกิจกรรมการเรียนรู้จากปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากมีการนำเสนอองค์ประกอบตัวแปรที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ การให้ผู้เรียนรู้จักผลกระทบของการกระทำของตน ประเมินการแสดงของตนว่ามีผลดี มีจริยธรรม ความงามมากน้อยเพียงใด การให้ผู้เรียนสร้างแนวทางในการพัฒนาตน เพื่อป้องกันปัญหา และวิกฤติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างถาวร

3.3 กฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2550

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามกฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2550 (หนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.5/482 ลงวันที่ 31 มีนาคม 2551) โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การเลื่อนขั้นเงินเดือน การให้รางวัลประจำปี และค่าตอบแทนอื่น ๆ
- 2) การพัฒนา และการแก้ไขการปฏิบัติงาน
- 3) การให้ออกจากราชการ
- 4) การให้รางวัลจูงใจ และการบริหารงานบุคคล โดยประเมินปีละ 2 ครั้ง ตามรอบ

งบประมาณ ดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานในรอบครึ่งปีแรก ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 31 มีนาคม ของปีถัดไป

ครั้งที่ 2 เป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานในรอบครึ่งปีหลัง ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ถึงวันที่ 30 กันยายน ของปีเดียวกัน โดยมีแบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

แบบที่ 1 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดำแหน่งผู้สอน

แบบที่ 2 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

แบบที่ 3 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดำแหน่งผู้บริหารการศึกษา

แบบที่ 4 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดำแหน่งศึกษานิเทศก์

แบบที่ 5 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ตามมาตรา 38 ค. (2)

และมีแบบประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้ง 5 แบบ มีรายการประเมินอยู่ 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 - ตอนที่ 4 คะแนนรวม 500 คะแนน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงาน คะแนนรวม 300 คะแนน คิดเป็นคะแนนร้อยละ 60

ตอนที่ 2 เป็นการประเมินความประพฤติในการรักษาวินัย คะแนนรวม 50 คะแนน คิดเป็นคะแนนรวมร้อยละ 10

ตอนที่ 3 เป็นการประเมินคุณธรรม จริยธรรม คะแนนรวม 50 คะแนน คิดเป็นคะแนนรวมร้อยละ 10

ตอนที่ 4 เป็นการประเมินจรรยาบรรณวิชาชีพ คะแนนรวม 100 คะแนน คิดเป็นคะแนนรวมร้อยละ 20

ทั้งนี้โดยกำหนดให้มีสัดส่วนคะแนนการประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยการประเมิน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ประเมินจาก

- 1) ผลการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจาก
  - (1) ปริมาณงาน
  - (2) คุณภาพของงาน
  - (3) ความยุ่งยากในการจัดการเรียนรู้
  - (4) ความขาดแคลน
  - (5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของห้องเรียน/โรงเรียน
  - (6) ความทันเวลา
  - (7) ผลลัพธ์ ประโยชน์ในการนำไปใช้และประเมินผลของผลงาน
  - (8) การประหยัดทรัพยากรหรือความคุ้มค่าของงาน
- 2) ความประพฤติในการรักษาวินัย
- 3) คุณธรรม จริยธรรม
- 4) จรรยาบรรณวิชาชีพ/จรรยาบรรณ

ส่วนราชการหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอาจกำหนดให้มีองค์ประกอบการประเมินอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมของลักษณะภารกิจและสภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ในการรายงานผลการประเมินเพื่อประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน ให้คณะกรรมการรายงานผลการประเมินต่อผู้บังคับบัญชา โดยยึดสรุปผลการประเมินในตอนี่ 1 - ตอนที่ 4 เป็นหลัก โดยพิจารณาประกอบกับข้อมูลการลาและพฤติกรรมการมาทำงานของผู้รับการประเมิน ตามแบบที่กำหนดในตอนี่ 6 ความเห็นของคณะกรรมการ ได้แก่

- 1) ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา ผักอบรม (สิ่งที่ควรพัฒนาของผู้รับการประเมิน)
  - 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นเงินเดือน เป็นข้อเสนอว่าผู้รับการประเมินสมควรได้รับการเลื่อนชั้นเงินเดือนตามผลการประเมินระดับใด ในกรณีที่เสนอให้รับการเลื่อนชั้นเงินเดือนตามผลการประเมินระดับดีเด่นหรือผลการประเมินระดับต้องปรับปรุงต้องระบุเหตุผลด้วย
- เมื่อผู้บังคับบัญชาพิจารณารายงานผลการประเมินของคณะกรรมการประกอบกับข้อมูลการลาและพฤติกรรมการทำงานของผู้รับการประเมินแล้ว ให้เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของผู้สูงเลื่อนชั้นเงินเดือน โดยความเห็นชอบของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ อ.ก.ค.ศ. ตั้งตามแบบที่กำหนดในตอนที 7 ความเห็นของผู้บังคับบัญชาโดยระบุว่าเห็นด้วยกับการประเมินหรือมีความเห็นแตกต่างกับของคณะกรรมการในเรื่องการให้คะแนนการประเมิน การพัฒนา ผู้รับการประเมิน และหรือการเลื่อนชั้นเงินเดือน

ตาราง 6 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ที่	ชื่อผู้ศึกษาค้นคว้า	ปีที่วิจัย	สถาบัน	แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย		
				แนวทางการประเมินผล การปฏิบัติงาน ของข้าราชการ คณะกรรมการ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน	มาตรฐานวิชาชีพ ครูสอนบังคับ ครูสภา ว่าด้วย ของข้าราชการ มาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณ วิชาชีพ พ.ศ.2548	กฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการเลื่อน ชั้นเงินเดือนของ ข้าราชการครูและ บุคลากรทางการ ศึกษา พ.ศ.2550
1	วันเพ็ญ วิถีธรรม	2549	มหาวิทยาลัยบูรพา	✓		
2	อรุณี นิลสระคู	2550	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	✓		
3	สมศักดิ์ เก้าลิ้ม	2553	มหาวิทยาลัยบูรพา	✓		
4	พัชนี รัชมิ	2553	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม		✓	
5	นันทิ เทียงจันดา	2556	มหาวิทยาลัยพะเยา	✓		
6	ไพรินทร์ หมอนทอง	2556	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ		✓	
7	ณัฐกานต์ วุฒิเศรษฐกรณ	2557	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม		✓	
8	ฐิภารัตน์ สมสมัย	2557	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครินทร์	✓		
9	เมทนี แก้วอาษา	2557	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี		✓	
10	สมิสรดา นาโควงค์	2558	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร			✓
11	ทิพวัลย์ ชาลีเครือ	2559	มหาวิทยาลัยบูรพา			✓
12	ณัฐพงษ์ มุ้ยหมัด	2560	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน			✓
13	ฐิติณัฐ ประชัยภูมิ	2561	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ			✓
รวม				5	4	4

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า นักวิจัยส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ตามที่คุรุสภากำหนด ซึ่งคุรุสภาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงได้ศึกษาเกณฑ์การประเมินเพิ่มเติม พบว่า ได้มีการแก้ไขเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเพิ่มเติม ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 68 ง วันที่ 20 มีนาคม 2562 ได้กำหนดข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562, หน้า 19 - 20) ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครู โดยให้ยกเลิกความในข้อ 11 แห่งข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังนี้

(ก) การปฏิบัติหน้าที่ครู

(1) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

(2) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

(3) ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล

(4) สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และผู้สร้างนวัตกรรม

(5) พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

(ข) การจัดการเรียนรู้

(1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้

(2) บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญาผู้คิด และมีความเป็นนวัตกรรม

(3) ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ สามารถรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ

(4) จัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน โดยตระหนักถึงสุขภาวะของผู้เรียน

(5) วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

(6) ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ

(ค) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

- (1) ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- (2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน
- (3) ศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม
- (4) ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาเกณฑ์การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงใช้ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 เป็นเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ใน 3 ด้าน คือ การปฏิบัติหน้าที่ครู การจัดการเรียนรู้ และความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อจะได้ทราบข้อมูล และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา และวิชาชีพต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อรุณี นิลสระครู (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ในสถานศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเก่ง รองลงมาคือด้านสุขและด้านดี ตามลำดับ
2. ผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านคุณลักษณะในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือด้านผลงาน
3. ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดวงกมล เปี่ยมศุภทรัพย์ (2554, หน้า ง) ได้ศึกษาเชาวน์อารมณ์ (EQ) และเชาวน์ทางจิต (SQ) ที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ของพนักงานการกีฬาแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า (1) พนักงานการกีฬาแห่งประเทศไทยมีระดับเชาวน์อารมณ์ (EQ) และเชาวน์จิตวิญญาณ (SQ) สูง (2) ความแตกต่างระหว่างสถานภาพส่วนบุคคลของพนักงานการกีฬาแห่งประเทศไทยกับความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ขึ้นอยู่กับสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง (ซี) และสังกัด สำหรับเชาวน์อารมณ์ ความแตกต่างระหว่างสถานภาพส่วนบุคคล ขึ้นอยู่กับสถานภาพส่วนบุคคลด้านสังกัด และเชาวน์ทางจิต ความแตกต่างระหว่างสถานภาพส่วนบุคคล ขึ้นอยู่กับสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ตำแหน่งงาน ระดับตำแหน่ง (ซี) ด้านสังกัด และด้านอัตราเงินเดือน (3) เชาวน์อารมณ์ เชาวน์ทางจิต กับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน (4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล คือ เชาวน์ทางจิต (SQ2) ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต และเชาวน์ทางจิต (SQ4) ด้านการเข้าสู่ภาวะการมีสติ และเชาวน์อารมณ์ (EQ5) ด้านทักษะทางสังคม

ศรัญญารัตน์ คงอิม (2554, หน้า ง) ได้ทำการศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของความฉลาดทางจิตวิญญาณของนักเรียนโดยมีความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรส่งผ่าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 829 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) โมเดลเชิงสาเหตุของความฉลาดทางจิตวิญญาณของนักเรียนโดยมีความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย ความฉลาดทางจิตวิญญาณได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านนักเรียน และปัจจัยด้านครอบครัว ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านครู และความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรส่งผ่านที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางจิตวิญญาณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) โมเดลเชิงสาเหตุของความฉลาดทางจิตวิญญาณของนักเรียนโดยมีความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรส่งผ่าน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าไคสแควร์ เท่ากับ 32.59 องศาอิสระเท่ากับ 71 ความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.999 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน เท่ากับ 0.997 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณได้ร้อยละ 54 และ 65 ตามลำดับ

สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์ (2559, หน้า ก) ได้ศึกษาความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 40 คน พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรม

การเรียนรู้ของนักศึกษา หลังการทดลองมีพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษาไปในทางที่ดีกว่าและสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรม การเรียนมีผลต่อการผันแปรพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษากลุ่มทดลองในความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความฉลาดทางอารมณ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา ในทัศนคติในการเรียน แรงจูงใจในการเรียน ความวิตกกังวลในการเรียน สมาธิต่อการเรียน กระบวนการรวบรวมข้อมูลในการเรียน และการเลือกเนื้อหาที่สำคัญในกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนมาใช้มีคุณค่าการปฏิบัติในทางวิชาการ อีกทั้งพบว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กัณณ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า ๗) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การโดยความฉลาดทางจิตวิญญาณของบุคลากรในอุตสาหกรรมชิ้นส่วน อิเล็กทรอนิกส์เป็นตัวแปรส่งผ่าน ผลการวิจัย พบว่า 1) ความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง การมีเป้าหมายในชีวิตที่จะกระทำตนเองให้มีคุณค่า แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ดี มีสติในการดำเนินชีวิต มีจริยธรรม และสามารถพัฒนาจิตใจตนเองให้ดีขึ้น โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณสามารถส่งผลให้พนักงานเกิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การได้ 2) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความฉลาดทางจิตวิญญาณ คือ (1) ความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self - awareness) 2. ด้านการควบคุมตนเอง (Self - regulation) 3. ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง (Motivation) 4. การเอาใจใส่ความรู้สึกผู้อื่น (Empathy) 5. ทักษะทางสังคม (Social skills) (2) พฤติกรรมการทำงานแบบพรหมวิหาร ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านพฤติกรรมการทำงานแบบเมตตา (Loving - kindness) 2. ด้านพฤติกรรมการทำงานแบบกรุณา (Compassion) 3. ด้านพฤติกรรมการทำงานแบบมุทิตา (Sympathetic joy) 4. ด้านพฤติกรรมการทำงานแบบอุเบกขา (Equanimity) และ (3) ลักษณะมุ่งอนาคต ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการคาดการณ์อนาคต (Future expectations) 2. ด้านดำเนินการเพื่ออนาคต (Action for the future) 3. ด้านการควบคุมตนเอง (Self control) และความฉลาดทางจิตวิญญาณทำให้เกิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทุกตัวแปรมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ผลจากการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การโดยความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นตัวแปร

ส่งผ่านมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี ซึ่งมีค่าสถิติ Chi - square = 179.30, df = 159, P - value = 0.129, RMSEA = 0.015 4) การเปรียบเทียบความฉลาดทางจิตวิญญาณ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานก่อนและหลังการฝึกอบรมโปรแกรม พัฒนาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ พนักงานมีความฉลาดทางจิตวิญญาณและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

Prati (2004, Abstract อ้างถึงใน มานา ชีวจิต, 2558, หน้า 25) กล่าวถึงความสนใจเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นสิ่งที่นักทฤษฎีด้านองค์การให้ความสำคัญและสนใจที่จะศึกษามาในยุคปัจจุบัน และความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีประโยชน์อย่างมากต่อองค์การซึ่งได้รับการประเมินคุณค่า จากการศึกษาวิจัยทางวิชาการประโยชน์ที่มองเห็นได้ชัดในองค์การ คือ ในส่วนของการเตรียมคนเพื่อรองรับการกระจายอำนาจในองค์การ และศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ พบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการทำงานและการแสดงออกทางอารมณ์ของพนักงานในองค์การ ถ้าพนักงานที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะส่งผลต่อการทำงานส่วนบุคคลและผลิตผลขององค์การ

Porshariati, Dousti and Moosavi (2014 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 82) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงานกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การในครูสอนวิชาฟิสิกส์ใน Tehran City กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 222 คน พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงานกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การในครูสอนวิชาฟิสิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านที่มีความสัมพันธ์คือ ด้านการทำงานที่มีความหมาย ด้านความรู้สึกที่มั่นคง ด้านมุมมอง ค่านิยม ด้านมิติทางจิตวิญญาณของพฤติกรรมที่ดีขององค์การ แต่ด้านตัวชี้วัดความยุติธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ

Joseph Amram (2005 อ้างถึงใน รัชณี อิทธิวรกร, 2552, หน้า 30 - 31) ได้ศึกษาถึงความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณที่มีผลต่อประสิทธิภาพของหัวหน้างาน ซึ่งในงานวิจัยของเขาได้กล่าวถึงผลของความฉลาดทางจิตวิญญาณที่มีต่อสุขภาพ เช่น ช่วยให้ อัตราการเกิดโรคลดลงและมีอายุที่ยืนยาวขึ้น (Elmer et al., 2003) สามารถเผชิญความเจ็บปวด และตอบสนองต่อการรักษาโรคได้ดีขึ้น (Emmons, 2002) เป็นต้น นอกจากนี้เขายังอ้างถึงงานวิจัยที่กล่าวถึงการฝึกฝนทางจิตวิญญาณ เช่น การนั่งสมาธิ ช่วยให้เกิดการตระหนักรู้และเกิดภาวะมีสติในขั้นสูง ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ เช่น งานวิจัยของอเล็กซานเดอร์และ

คณะ (Alexander et al., 1993) ที่ศึกษาพบว่าพนักงานที่มีการฝึกทำสมาธิเป็นเวลานานมากกว่า 3 เดือน จะมีความกังวลและความเครียดน้อยลง เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและเพิ่มสัมพันธภาพในงานอีกด้วย และงานวิจัยของทรอท (Trott, 1996) ที่กล่าวว่า การฝึกฝนทางจิตวิญญาณช่วยให้สุขภาพดีขึ้น เกิดความพึงพอใจในงาน เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยสร้างบรรยากาศในองค์กรที่ดี ลดอัตราการขาดงานและทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอีกด้วย

Richard Harmer (2005 อ้างถึงใน รัชนี อิทธิวรกร, 2552, หน้า 31) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (Organizational citizenship Behavior หรือ OCB) ความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณ พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในระดับปานกลางกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ และความฉลาดทางจิตวิญญาณยังมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์

Faisal (2007 อ้างถึงใน ศรัญญารัตน์ คงอิม, 2554, หน้า 21) ได้ศึกษาปัจจัยของความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อความเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในมหาวิทยาลัย โดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ทั้งปัจจัยความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานของผู้นำ และทั้งสองยังมีความสัมพันธ์ร่วมกันในการส่งผลต่อความเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในมหาวิทยาลัย

Saidy และคณะ (2007 อ้างถึงใน ศรัญญารัตน์ คงอิม, 2554, หน้า 22) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาความสำเร็จในการเรียนของนักเรียนแต่ละคน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามโมเดลการวัดความฉลาดแบบบูรณาการระหว่างความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก มีอิทธิพลต่อระดับของความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางตรงกันข้าม หากระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์มีค่าต่ำ จะส่งผลทำให้ความสำเร็จในการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำเช่นเดียวกัน

Amram (2009 อ้างถึงใน ศรัญญารัตน์ คงอิม, 2554, หน้า 16) ได้ศึกษาความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีส่วนสนับสนุนความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

โดยใช้แบบวัดการรายงานตนเองและแบบสังเกต ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารบริษัท ระดับ CEO จำนวน 42 คน และพนักงานบริษัท จำนวน 210 คน ผลการวิจัยพบว่า จากแบบวัดการรายงานตนเองและแบบสังเกตประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางจิตวิญญาณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนแบบวัดการรายงานตนเองของความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำ แต่ไม่สอดคล้องกับแบบสังเกตจากพนักงานที่มีต่อประสิทธิภาพความเป็นผู้นำของผู้บริหารระดับ CEO ของบริษัทตนเอง

Soebykto (2012 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 77) ได้ทำการศึกษาเรื่องของความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณที่ทำนายคุณภาพที่เพิ่มขึ้นในการบริหารของผู้จัดการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจ ผู้จัดการที่เป็นเจ้าของกิจการ 237 คน พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณกับคุณภาพของบุคคล ผู้จัดการส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณสูงกว่าความฉลาดทางปัญญา จิตวิญญาณของผู้จัดการจะทำให้มีทัศนคติที่ดีและมีพฤติกรรมในองค์การที่เพิ่มคุณภาพของเขาในองค์การและในสังคม

Gupta (2012 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 77 - 78) ทำการศึกษาเรื่องความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรมตนเองของนักเรียนในวิทยาลัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นหญิง 40 คน ชาย 40 คน จากมหาวิทยาลัย Kurukshetra และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ โดยสถิติ Product moment และ t - test พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรมตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Gupta (2012 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 77 - 78) ทำการศึกษาเรื่องความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรมตนเองของนักเรียนในวิทยาลัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นหญิง 40 คน ชาย 40 คน จากมหาวิทยาลัย Kurukshetra และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ โดยสถิติ Product moment และ t - test พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรมตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์กัน ส่งผลต่อความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และความสำเร็จในด้านอื่น ๆ ของชีวิต ในด้านการปฏิบัติงานความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณ จะก่อให้เกิดความสุข ความผูกพันในการทำงาน เกิดความร่วมมือภายในองค์กร นับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูผู้ที่ทำหน้าที่สร้างคน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ หากมีความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณแล้วก็จะส่งผลต่อความเจริญของประเทศด้วย ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจศึกษาเพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร รายละเอียดของวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า มีดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 โรงเรียน จำนวน 901 คน

ตาราง 7 จำนวนประชากร จำแนกตามขนาดโรงเรียน

โรงเรียน	จำนวนครู (คน)						รวม
	ครูผู้ช่วย	ครู	ครูชำนาญการ	ครูชำนาญการพิเศษ	ครูเชี่ยวชาญ	ครูเชี่ยวชาญพิเศษ	
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ							
1. พิจิตรพิทยาคม	17	17	17	73	1	-	125
รวม							125
โรงเรียนขนาดใหญ่							
1. ตะพานหิน	23	21	16	43	-	-	103
2. บางมูลนากภูมิวิทยาคม	8	18	29	40	-	-	95
รวม							198
โรงเรียนขนาดกลาง							
1. สระหลวงพิทยาคม	3	16	15	32	-	-	66
2. สามง่ามชนูปถัมภ์	7	5	6	13	-	-	31
3. หนองโสนพิทยาคม	7	12	6	7	-	-	32
4. สากเหล็กวิทยา	6	15	13	13	-	-	47

ตาราง 7 (ต่อ)

โรงเรียน	จำนวนครู (คน)						รวม
	ครูผู้ช่วย	ครู	ครู ชำนาญ การ	ครู ชำนาญ การพิเศษ	ครู เชี่ยวชาญ	ครู เชี่ยวชาญ พิเศษ	
5. โปธิธรรมสุวัฒน์	7	9	10	27	-	-	53
6. เขาทราบัยทับคล้อพิทยา	5	6	16	21	-	-	48
รวม							277
โรงเรียนขนาดเล็ก							
1. หัวดงรัฐชนูปถัมภ์	-	-	6	11	-	-	17
2. วังกรดพิทยา	1	1	-	8	-	-	10
3. เมธีพิทยา	2	2	3	5	-	-	12
4. วังทรายพูนวิทยา	-	4	6	7	-	-	17
5. สรรพชญ์ภูริมา พิทยาคม	-	-	1	10	-	-	11
6. ดงเสือเหลืองพิทยาคม	1	4	3	7	-	-	15
7. กำแพงดินพิทยาคม	2	6	3	10	-	-	21
8. เนินปอรั้งนภษุทิศ	5	8	2	3	-	-	18
9. วชิรบารมีพิทยาคม	7	6	3	5	-	-	21
10. วังโมกข์พิทยาคม	8	6	4	6	-	-	24
11. วังสำโรงวังหว่า	1	1	3	12	-	-	17
12. ทุ่งโพธิ์พิทยา	1	1	1	8	-	-	11
13. วังตะกูราชภวัตรุทิศ	1	2	4	5	-	-	12
14. พิบูลธรรมเวทวิทยา	2	2	2	6	-	-	12
15. ท่าเสาพิทยาคม	2	6	1	1	1	-	11
16. ห้วยยาวพิทยาคม	4	4	3	1	-	-	12
17. วันทีสถิตย์พิทยาคม	2	3	5	1	-	-	11
18. แหลมวังพิทยาคม	5	4	1	1	-	-	11
19. โพธิ์ไทรงามพิทยาคม	2	6	2	2	-	-	12
20. ดงเจริญพิทยาคม	2	7	-	5	-	-	14
21. วังจั่วพิทยาคม	2	4	4	2	-	-	12
รวม							301
รวมทั้งสิ้น	133	196	185	385	2	-	901

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ปีการศึกษา 2562 จำแนกตามขนาดโรงเรียนและอำเภอ โดยมี รายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามขนาดโรงเรียน คือ โรงเรียนที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549)

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 499 คน

โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 500 - 1,499 คน

โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 1,500 - 2,499 คน

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 2,500 คน ขึ้นไป

2. กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรครู จำนวน 901 คน โดยใช้วิธีการ ของยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane, 1967, หน้า 725 อ้างอิงใน ไพศาล วรคำ, 2559, หน้า 101) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 277 คน ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+(Ne^2)}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

การวิจัยนี้ยอมให้เกิดคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจึงคำนวณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ตามสูตร

$$n = \frac{901}{1+(901(0.05^2))}$$

$$n = 277.23$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำคือ 277 คน

3. นำจำนวนกลุ่มตัวอย่างมาหาสัดส่วน เพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดโรงเรียน

4. หลังจากที่ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของโรงเรียนแล้ว ผู้ศึกษาค้นคว้า จึงกำหนดจำนวนโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างในทุกอำเภอเพื่อให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด และที่ใช้วิธี สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก เพื่อคัดเลือกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ในแต่ละอำเภอ ซึ่งมีจำนวนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่จำเป็นต้องใช้คือ 277 คน ในการศึกษา
ครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ดังตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนครูที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดโรงเรียนและอำเภอ

ชื่อโรงเรียน	อำเภอ	จำนวนครูผู้สอน แต่ละโรงเรียน	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ			
พิจิตรพิทยาคม	เมือง	125	41
รวม		125	41
โรงเรียนขนาดใหญ่			
ตะพานหิน	ตะพานหิน	103	62
รวม		103	62
โรงเรียนขนาดกลาง			
สากเหล็กวิทยา	สากเหล็ก	47	42
เขาทราชทับคล้อพิทยา	ทับคล้อ	48	45
รวม		95	87
โรงเรียนขนาดเล็ก			
วังทรายพูนวิทยา	วังทรายพูน	17	12
ดงเสือเหลืองพิทยาคม	โพธิ์ประทับช้าง	15	12
วชิรบารมีพิทยาคม	วชิรบารมี	21	15
เนินปอรั้งนงชนูทิศ	สามง่าม	18	16
วังตะกูราษฎร์อุทิศ	บางมูลนาก	12	11
พิบูลธรรมเวทวิทยา	โพทะเล	12	8
โพธิ์ไทรงามพิทยาคม	บึงนาราง	12	9
ดงเจริญพิทยาคม	ดงเจริญ	14	11
รวม		121	94
รวม		444	284

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสร้างเป็นข้อคำถาม โดยลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพโรงเรียน โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ มีจำนวน 39 ข้อ ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (พิสนุพงศ์ศรี, 2557, หน้า 193) ซึ่งข้อคำถามในแต่ละด้าน ประกอบด้วยคำถามเชิงลบและเชิงบวก ดังตาราง 9

ตาราง 9 แสดงข้อคำถามแบบสอวัดความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์	คำถามข้อที่	
	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
1. ด้านการตระหนักรู้ตนเอง	1, 2, 3, 5, 6	4
2. ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง	7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16	ไม่มี
3. ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง	17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24	ไม่มี
4. ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น	25, 26, 27, 28, 29, 30, 31	ไม่มี
5. ด้านการมีทักษะทางสังคม	32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39	ไม่มี

ตาราง 10 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

ระดับความคิดเห็น	คะแนน	
	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

การพิจารณาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยแบ่งช่วงตามความกว้างของอันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตรคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2558, หน้า 239)

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าพิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{3} \\
 &= 1.33
 \end{aligned}$$

จากความกว้างของอันตรภาคชั้นที่คำนวณได้ สามารถนำมากำหนดช่วงคะแนนและความหมาย ของการแปลผลระดับความฉลาดทางอารมณ์ได้ ดังตาราง 11

ตาราง 11 การแปลผลระดับความฉลาดทางอารมณ์

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
3.68 - 5.00	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูง
2.34 - 3.67	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับกลาง
1.00 - 2.33	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ มีจำนวน 28 ข้อ ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (พิสนุ พงศ์ศรี, 2557, หน้า 193) ซึ่งข้อคำถามในแต่ละด้าน ประกอบด้วยคำถามเชิงลบและเชิงบวก ดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงข้อคำถามแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ	คำถามข้อที่	
	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
1. ด้านการพิจารณาถึงการดำรงอยู่ ของชีวิต	1, 2, 3, 4, 5, 6	ไม่มี
2. ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต	7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15	ไม่มี
3. ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือ ธรรมชาติ	16, 17, 19, 20	18
4. ด้านการเข้าสู่ภาวะการณีสติ	21, 23, 24, 25, 26, 27, 28	ไม่มี

ตาราง 13 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ระดับความคิดเห็น	คะแนน	
	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

การพิจารณาระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยแบ่งช่วงตามความกว้างของอันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตรคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2558, หน้า 239)

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าพิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{3} \\ &= 1.33 \end{aligned}$$

จากความกว้างของอันตรภาคชั้นที่คำนวณได้ สามารถนำมากำหนดช่วงคะแนนและความหมาย ของการแปลผลระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณได้ ดังตาราง 14

ตาราง 14 การแปลผลระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
3.68 - 5.00	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูง
2.34 - 3.67	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับกลาง
1.00 - 2.33	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีจำนวน 25 ข้อ ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (พิสนุ ฟองศรี, 2557, หน้า 193) ซึ่งข้อคำถามในแต่ละด้าน ประกอบด้วยคำถามเชิงบวก ดังตาราง 15

ตาราง 15 แสดงข้อคำถามแบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ประสิทธิผล การปฏิบัติงาน	คำถามข้อที่	
	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
1. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	ไม่มี
2. ด้านการจัดการเรียนรู้	9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,17,18, 19, 20, 21	ไม่มี
3. ด้านความสัมพันธ์กับ ผู้ปกครองและชุมชน	22, 23, 24, 25	ไม่มี

ตาราง 16 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ระดับความคิดเห็น	คะแนน	
	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

การพิจารณาระดับการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยแบ่งช่วงตามความกว้างของอันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตรคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2558, หน้า 239)

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \end{aligned}$$

$$= \frac{5-1}{3}$$

$$= 1.33$$

จากความกว้างของอันตรภาคชั้นที่คำนวณได้ สามารถนำมากำหนดช่วงคะแนนและความหมาย ของการแปลผลระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูได้ ดังตาราง 17

ตาราง 17 การแปลผลระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
3.68 - 5.00	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูง
2.34 - 3.67	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับกลาง
1.00 - 2.33	มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า มีดังนี้

1. ผู้ศึกษาค้นคว้าศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และการปฏิบัติงานของครู เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ
2. ผู้ศึกษาค้นคว้ากำหนดนิยามศัพท์เฉพาะและองค์ประกอบของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
3. ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างข้อความที่จะใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามจากนิยามศัพท์เฉพาะ
4. ผู้ศึกษาค้นคว้านำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
6. ผู้ศึกษาค้นคว้านำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญทางการวิจัย รวมจำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้เชี่ยวชาญตามรายละเอียดในภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของจำนวน

การใช้ภาษาและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม เนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาให้คะแนน ดังนี้

- ให้ + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแล้ว ผู้ศึกษาค้นคว้านำคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยที่ค่า IOC จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 ซึ่งหากข้อความมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าข้อความนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้เป็นข้อคำถามได้ แต่หากได้ค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรนำข้อความนั้นมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหรือตัดข้อความนั้นออกไป

จากนั้นผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และตัดข้อความที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ออกไป แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยก่อน นำไปใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่า IOC มีดังต่อไปนี้ (ภาคผนวก ง)

แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 43 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป มีจำนวน 41 ข้อ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 มีจำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 10 และ ข้อ 28 และข้อคำถามที่ไม่ตรงประเด็น มีจำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 7 และ ข้อ 11 ผู้ศึกษาได้นำมาตัดทิ้ง จึงเหลือข้อคำถามที่ใช้จริง จำนวน 39 ข้อ

แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ จำนวน 33 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป มีจำนวน 31 ข้อ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 มีจำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 2 และ ข้อ 20 และข้อคำถามที่ไม่ตรงประเด็น มีจำนวน 3 ข้อ คือ ข้อ 8 ข้อ 10 และ ข้อ 23 ผู้ศึกษาได้นำมาตัดทิ้ง จึงเหลือข้อคำถามที่ใช้จริง จำนวน 28 ข้อ

แบบสอบถามประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู จำนวน 26 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป มีจำนวน 26 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรนำข้อ 2 และข้อ 3 มารวมกัน จึงมีข้อคำถามที่ใช้จริง จำนวน 25 ข้อ (รายละเอียด ภาคผนวก ง)

7. ผู้ศึกษาค้นคว้านำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำนวน 4 โรงเรียน ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ตามลำดับ ได้แก่ โรงเรียนวังโมกข์พิทยาคม

โรงเรียนสามง่ามชนูปถัมภ์ โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม และโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม
ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ด้วยระบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Google Form ผ่านลิงค์
<https://forms.gle/e7Kd5HMo6vXT2Zfh9> ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 60 คน

ภาพ 12 โปรแกรม Google Form ที่ใช้เก็บข้อมูลกลุ่มที่หาประสิทธิภาพ

8. ผู้ศึกษาค้นคว้านำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์หาอำนาจจำแนก (Discrimination Power) เป็นรายข้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสูง กลุ่มกลาง และกลุ่มต่ำ กลุ่มสูงคือผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด 25% ของคนทั้งหมด คือ จำนวน 15 คน กลุ่มต่ำคือผู้ที่ได้คะแนนต่ำสุด 25% คือ จำนวน 15 คน ส่วนกลุ่มกลางจะมี 50% ซึ่งจะไม่นำข้อมูลกลุ่มนี้มาวิเคราะห์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 113 - 114) ดังนั้นผู้ศึกษาจึงนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ จำนวน 30 คน

9. ผู้ศึกษาค้นคว้าทำการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 116 - 119)

ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) มีดังนี้ (ภาคผนวก จ)

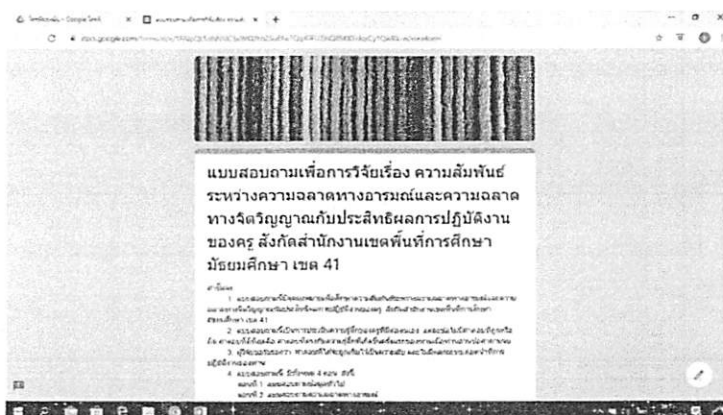
แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .963

แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .973

แบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

10. ผู้ศึกษาค้นคว้านำผลการวิเคราะห์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขในบางข้อคำถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

11. ผู้ศึกษาค้นคว้านำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ และปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้ว (ภาคผนวก จ) ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย ด้วยระบบออนไลน์ โดยใช้โปรแกรม Google Form ผ่านลิงค์ <https://forms.gle/TgA2D1JCtJA3puhS6> ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 60 คน

ภาพ 13 โปรแกรม Google Form ที่ใช้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาค้นคว้าดำเนินการเก็บรวบรวมตามขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยผู้ศึกษาค้นคว่านำหนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พร้อมกับแบบสรุปการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ และแบบสอบถามประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ที่สร้างขึ้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามในแบบสอบถาม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้ศึกษาค้นคว้าขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 โรงเรียน

2.2 ผู้ศึกษาค้นคว้าติดต่อกับผู้ประสานงานของโรงเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า และขอความร่วมมือในการช่วยเหลือเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ เพื่อดำเนินการส่งให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

2.2.1 เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ จำนวน 4 โรงเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 60 คน

2.2.2 เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 15 โรงเรียน ในขนาดโรงเรียนเล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ โดยครอบคลุมทุกอำเภอใน 12 อำเภอ โดยใช้ระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม Google Form ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 284 คน

2.3 ผู้ศึกษาค้นคว้านำข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาค้นคว้าทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรม SPSS โดยผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และลงรหัสคะแนนในโปรแกรม เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพโรงเรียน ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ซึ่งมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2559, หน้า 70)

ตาราง 18 การแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
0 - 0.29	ต่ำ
.30 - .70	ปานกลาง
.71 - 1.00	สูง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าความถี่ (Frequency)

1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.3 ค่าเฉลี่ยพื้นฐาน ใช้สูตรดังนี้ (ไพศาล วรคำ, 2559, หน้า 323)

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

x_i แทน คะแนนของคนที่ i

n แทน จำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่าง

1.4 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สูตรดังนี้ (ไพศาล วรคำ, 2559, หน้า 325)

$$S = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

เมื่อ S แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

x_i แทน คะแนนของคนที่ i

n แทน จำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

2.1 ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้สูตรดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2557, หน้า 155 - 156)

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

2.2 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) เป็นรายข้อด้วยการทดสอบ t - test (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 113 - 114) แต่ละข้อคำนวณหาค่า t จากสูตร

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2 + S_L^2}{N}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าอำนาจจำแนก
 $\bar{X}_H$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูง
 $\bar{X}_L$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
 S_H^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มสูง
 S_L^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
N แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำซึ่งมีจำนวนเท่ากัน

2.3 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 116 - 119) มีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
k แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 $\sum S_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
 S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

3.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) (ตำราญ มีแจ้ง, 2557, หน้า 2 - 3)

$$r_{xy} = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2] [n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร x และตัวแปร y
 $\sum x$ แทน ผลรวมที่วัดได้ของตัวแปร x
 $\sum y$ แทน ผลรวมที่วัดได้ของตัวแปร y
 $\sum xy$ แทน ผลรวมของผลคูณระหว่าง x และ y
 $\sum x^2$ แทน ผลรวมกำลังสองของข้อมูลตัวแปร x
 $\sum y^2$ แทน ผลรวมกำลังสองของข้อมูลตัวแปร y
n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ผู้ศึกษาค้นคว้าได้เก็บรวบรวมข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ ซึ่งได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้สัญลักษณ์แทนความหมายของตัวแปรและค่าสถิติต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
p	แทน	ความน่าจะเป็นสำหรับบอกลำดับความสำคัญทางสถิติ
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
r_{xy}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย
X_1	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม
X_{11}	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง
X_{12}	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง
X_{13}	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง
X_{14}	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น
X_{15}	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีทักษะทางสังคม
X_2	แทน	ความฉลาดทางจิตวิญญาณโดยรวม
X_{21}	แทน	ความฉลาดทางจิตวิญญาณด้านการพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต

X_{22}	แทน	ความฉลาดทางจิตวิญญาณด้านการมีเป้าหมายในชีวิต
X_{23}	แทน	ความฉลาดทางจิตวิญญาณด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ
X_{24}	แทน	ความฉลาดทางจิตวิญญาณด้านการเข้าสู่ภาวะกรรมมีสติ
Y	แทน	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูโดยรวม
Y_1	แทน	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู
Y_2	แทน	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูด้านการจัดการเรียนรู้
Y_3	แทน	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชน

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ตาราง 19 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ข้อมูลทั่วไป	(n = 284)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	88	31.00
1.2 หญิง	196	69.00

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	(n = 284)	ร้อยละ
	จำนวน (คน)	
รวม	284	100
2. ตำแหน่ง		
2.1 ครูผู้ช่วย	50	17.60
2.2 ครู	80	28.20
2.3 ครูชำนาญการ	32	11.30
2.4 ครูชำนาญการพิเศษ	122	43.00
2.5 ครูเชี่ยวชาญ	0	0.00
2.6 ครูเชี่ยวชาญพิเศษ	0	0.00
รวม	284	100
3. อายุ		
3.1 20 - 30 ปี	59	20.80
3.2 31 - 40 ปี	61	21.50
3.3 41 - 50 ปี	107	37.70
3.4 51 ปี ขึ้นไป	57	20.10
รวม	284	100
4. ระดับการศึกษา		
4.1ปริญญาตรี	153	53.90
4.2 ปริญญาโท	131	46.10
4.3 ปริญญาเอก	0	0.00
รวม	284	100
5. ประสบการณ์การทำงาน		
5.1 ต่ำกว่า 10 ปี	102	21.60
5.2 11 - 20 ปี	75	15.90
5.3 21 - 30 ปี	75	15.90
5.4 31 ปี ขึ้นไป	32	6.80
รวม	284	100

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	(n = 284)	ร้อยละ
	จำนวน (คน)	
6. สถานภาพโรงเรียน		
6.1 โรงเรียนขนาดเล็ก	94	33.10
6.2 โรงเรียนขนาดกลาง	87	30.60
6.3 โรงเรียนขนาดใหญ่	62	21.80
6.4 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	41	14.40
รวม	284	100

จากตาราง 19 พบว่า ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 69 และเป็นเพศชาย จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 31

ด้านตำแหน่ง พบว่า ครูส่วนใหญ่เป็นครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมา ครู จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 28.20 และครูผู้ช่วย จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 17.60 ตามลำดับ

ด้านอายุ พบว่า ครูส่วนใหญ่อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 รองลงมา อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 และอายุ 20 - 30 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 20.80 ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 53.90 และระดับปริญญาโท จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 46.10 ตามลำดับ

ด้านประสบการณ์ทำงาน พบว่า ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 21.60 รองลงมาประสบการณ์ทำงาน 11 - 20 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 15.90 ประสบการณ์ทำงาน 21 - 30 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 15.90 และประสบการณ์ทำงาน 31 ปี ขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 6.80 ตามลำดับ

ด้านสถานภาพโรงเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่เป็นครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 33.10 รองลงมาครูโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 30.60 และครูโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 21.80 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ตาราง 20 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการตระหนักรู้ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันรู้ว่าพื้นฐานอารมณ์ของตนเองเป็นเช่นไร ทำให้สามารถแสดงอารมณ์ ในสถานการณ์ที่กำลังเผชิญได้อย่างเหมาะสม	4.57	0.59	มากที่สุด
2	ฉันสามารถบอกได้ว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ฉันโกรธ หรือไม่พอใจ	4.30	0.66	มาก
3	ฉันตระหนักเสมอว่า ความคิดและอารมณ์ของฉัน จะส่งผลต่อการกระทำและความสำเร็จของ ฉันในอนาคต	4.56	0.63	มากที่สุด
4	ฉันมักจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาหรือความรู้สึกไม่พอใจแม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย	3.40	0.94	ปานกลาง
5	ฉันสามารถบอกจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองได้อย่างตรงตามความเป็นจริง	4.26	0.68	มาก
6	เมื่อฉันทำงานผิดพลาดหรือทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ฉันรู้สึกท้อแท้ หดกำลังใจ ขาดความมั่นใจในตนเอง	4.38	0.57	มาก
ภาพรวม		4.25	0.44	มาก

จากตาราง 20 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครู ด้านการตระหนักรู้ตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1 ฉันรู้ว่าพื้นฐานอารมณ์ของตนเองเป็นเช่นไร ทำให้สามารถแสดงอารมณ์ในสถานการณ์

ที่กำลังเผชิญได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.57$) รองลงมา คือ ข้อ 3 ชั้นตระหนักเสมอว่า ความคิดและอารมณ์ของฉัน จะส่งผลต่อการกระทำและความสำเร็จของฉันในอนาคต ($\bar{X} = 4.56$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 4 ฉันมักจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาหรือความรู้สึกไม่พอใจ แม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ($\bar{X} = 3.40$)

ตาราง 21 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	เมื่อรู้สึกไม่พอใจ ฉันจะแสดงออกทางอารมณ์ให้น้อยที่สุด	4.38	0.60	มาก
2	ทุกครั้งที่อารมณ์ฉันรุนแรง ฉันจะรีบออกจากสถานการณ์นั้น ๆ	4.24	0.74	มาก
3	ฉันประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีปฏิบัติในสังคม	4.42	0.62	มาก
4	เมื่อพบความผิดพลาดในชีวิต ฉันสามารถให้กำลังใจตนเอง เตือนสติหรือสั่งสอนตนเองได้	4.16	0.70	มาก
5	เมื่อฉันทำสิ่งผิดพลาด ฉันพร้อมที่จะยอมรับผิดและยินดีกล่าวคำขอโทษในสิ่งที่เกิดขึ้น	4.48	0.50	มาก
6	ฉันสามารถทำใจยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิตได้	4.53	0.64	มากที่สุด
7	ฉันสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่คุ้นเคยได้เสมอ	4.61	0.65	มากที่สุด
8	ฉันไม่ยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	4.42	0.65	มาก
9	ฉันปล่อยวางสิ่งต่าง ๆ ได้ชั่วคราว เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่เผชิญอยู่อย่างทะลุปรุโปร่ง	4.30	0.70	มาก

ตาราง 21 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
10	ฉันพร้อมที่จะเปิดใจและเจรจากับผู้อื่น เมื่อพบความขัดแย้ง	3.56	0.90	มาก
	ภาพรวม	4.31	0.43	มาก

จากตาราง 21 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครู ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 7 ฉันสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่คุ้นเคยได้เสมอ ($\bar{X} = 4.61$) รองลงมา คือ ข้อ 6 ฉันสามารถทำใจยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิตได้ ($\bar{X} = 4.53$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 10 ฉันพร้อมที่จะเปิดใจและเจรจากับผู้อื่น เมื่อพบความขัดแย้ง ($\bar{X} = 3.56$)

ตาราง 22 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง จำแนกตามรายข้อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	แม้ว่าเป็นงานที่ยาก แต่ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันสามารถทำได้	4.63	0.61	มากที่สุด
2	ฉันสำรวจตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อหาโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	4.68	0.61	มากที่สุด
3	ฉันยึดเป้าหมายขององค์การเป็นแนวทางในการทำงาน	3.50	0.90	มาก
4	ฉันสนุกกับการหาวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน	4.28	0.68	มาก
5	ฉันคิดอยู่เสมอว่า การได้รับโอกาสในการทำงานเป็นโอกาสในการแสดงศักยภาพของฉัน	3.56	0.86	มาก

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
6	หลายครั้งที่ฉันมองปัญหาว่าเป็นเรื่องเล็ก เมื่อเทียบกับความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น	4.24	0.64	มาก
7	เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในการ ทำงาน ฉันจะไม่ยอมแพ้	4.30	0.70	มาก
8	เมื่อฉันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ฉันต้องทำให้สำเร็จ ตามเป้าหมายที่วางไว้	4.15	0.74	มาก
ภาพรวม		4.17	0.44	มาก

จากตาราง 22 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครู ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 2 ฉันสำรวจตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อหาโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ให้ดีขึ้น ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมา คือ ข้อ 1 แม้ว่าเป็งานที่ยาก แต่ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันสามารถทำได้ ($\bar{X} = 4.63$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 3 ฉันยึดเป้าหมายขององค์การเป็นแนวทางในการ ทำงาน ($\bar{X} = 3.50$)

ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น จำแนกตามรายข้อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันสามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นได้ เป็นอย่างดี	4.28	0.63	มาก
2	ฉันสามารถรับรู้และตอบสนองความต้องการของ ผู้อื่นได้ตรงกับความรู้สึกของเขา	3.76	0.76	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
3	ฉันให้กำลังใจและส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมงานเสมอ	4.64	0.58	มากที่สุด
4	ฉันให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เพื่อนร่วมงานทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	4.60	0.59	มากที่สุด
5	ฉันเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานได้แสดงความสามารถตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล	4.37	0.62	มาก
6	เมื่อเกิดปัญหาภายในกลุ่ม ฉันสามารถประเมินสถานการณ์ของกลุ่มได้	3.74	0.73	มาก
7	ฉันสามารถบอกความสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มได้	3.90	0.83	มาก
ภาพรวม		4.18	0.35	มาก

จากตาราง 23 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครู ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 3 ฉันให้กำลังใจและส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมงานเสมอ ($\bar{X} = 4.64$) รองลงมา คือ ข้อ 4 ฉันให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ($\bar{X} = 4.60$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 6 เมื่อเกิดปัญหาภายในกลุ่ม ฉันสามารถประเมินสถานการณ์ของกลุ่มได้ ($\bar{X} = 3.74$)

ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร
ด้านการมีทักษะทางสังคม จำแนกตามรายชื่อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม ในสิ่งที่ต้องการได้ด้วยเหตุผล	4.42	0.62	มาก
2	เวลาที่ฉันพูดหรือแสดงความคิดเห็น เพื่อนร่วมงานมักจะฟังและให้ความสำคัญเสมอ	4.16	0.70	มาก
3	เมื่อบรรยากาศการทำงานของกลุ่มอยู่ในภาวะ ตึงเครียด ฉันสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้เสมอ	4.74	0.44	มากที่สุด
4	ฉันสามารถกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานเปลี่ยนแปลง ความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้	3.76	0.77	มาก
5	ฉันสามารถเจรจา ประนีประนอม เพื่อลดความ ขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	3.65	0.86	มาก
6	ฉันยกย่อง ชมเชยเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาทำดี และ ปลอบใจเมื่อเขาล้มเหลว	4.30	0.67	มาก
7	ฉันให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานกับผู้อื่น อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้งานสำเร็จตาม เป้าหมาย	4.28	0.69	มาก
8	ฉันและเพื่อนร่วมงานมีเป้าหมายในการทำงาน เดียวกัน	4.40	0.60	มาก
ภาพรวม		4.18	0.41	มาก

จากตาราง 24 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครู ด้านการมีทักษะทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 3 เมื่อบรรยากาศการทำงานของกลุ่มอยู่ในภาวะตึงเครียด ฉันสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้เสมอ ($\bar{X} = 4.74$) รองลงมา คือ ข้อ 1 ฉันสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามในสิ่งที่

ต้องการได้ด้วยเหตุผล ($\bar{X} = 4.42$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 4 ชั้นสามารถกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ ($\bar{X} = 3.76$)

ตาราง 25 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำแนกตามรายด้าน

ด้านที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	การตระหนักรู้ตนเอง	4.25	.044	มาก
2	การควบคุมอารมณ์ตนเอง	4.31	0.43	มาก
3	การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง	4.17	0.44	มาก
4	การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น	4.18	0.35	มาก
5	การมีทักษะทางสังคม	4.18	0.41	มาก
ภาพรวม		4.22	0.35	มาก

จากตาราง 25 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา คือ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ($\bar{X} = 4.25$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง ($\bar{X} = 4.17$)

ตาราง 26 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต จำแนกตามรายข้อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ชั้นพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายหรือเหตุผลในการมีชีวิตอยู่ของตนเองอยู่เสมอ	4.08	0.77	มาก
2	ชั้นรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และชีวิตความเป็นจริง	4.11	0.66	มาก

ตาราง 26 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
3	ฉันเชื่อว่าความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมชาติ	4.20	0.75	มาก
4	ฉันระลึกรถึงความตายและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ	3.86	0.87	มาก
5	ฉันพิจารณาถึงการกระทำและผลที่จะเกิดขึ้นในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิต	4.15	0.40	มาก
6	ฉันมีความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต	4.32	0.67	มาก
ภาพรวม		4.12	0.51	มาก

จากตาราง 26 พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู ด้านการพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิตของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 6 ฉันมีความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมา คือ ข้อ 3 ฉันเชื่อว่าความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.20$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 4 ฉันระลึกรถึงความตายและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.86$)

ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต จำแนกตามรายข้อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันกำหนดเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างชัดเจน	4.12	0.71	มาก
2	ฉันสามารถบอกได้ว่า ในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ที่ผ่านมา ฉันประสบความสำเร็จในเรื่องใดบ้าง	4.17	0.66	มาก

ตาราง 27 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
3	แม้ประสบการณ์ล้มเหลว ฉันยังสามารถมองหา ความหมายของชีวิตในเหตุการณ์นั้น	4.12	0.71	มาก
4	การมีเป้าหมายในชีวิตเป็นกรอบแนวคิดให้ฉัน สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม	4.21	0.53	มาก
5	การตั้งเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันรู้ว่า จะทำให้ชีวิต ของฉันประสบความสำเร็จได้อย่างไร	4.29	0.61	มาก
6	ฉันสามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้	4.08	0.77	มาก
7	ฉันใช้ประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบทเรียน ในการใช้ชีวิตให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้	4.29	0.61	มาก
8	การวางแผนชีวิตหรือกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า ทำให้ฉันบรรลุเป้าหมายที่วางไว้	4.14	0.60	มาก
9	การมีเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันประสบ ความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ	4.37	0.59	มาก
ภาพรวม		4.20	0.50	มาก

จากตาราง 27 พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 9 การมีเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมา คือ ข้อ 5 การตั้งเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันรู้ว่า จะทำให้ชีวิตของฉันประสบความสำเร็จได้อย่างไร และ ข้อ 7 ฉันใช้ประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบทเรียนในการใช้ชีวิตให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ ($\bar{X} = 4.29$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 6 ฉันสามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ($\bar{X} = 4.08$)

ตาราง 28 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ จำแนกตามรายชื่อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันพิจารณาคคุณค่าของตนเองและผู้อื่นจากคุณค่าภายในมากกว่าจากรูปลักษณ์ภายนอก	4.37	0.54	มาก
2	ฉันเข้าใจและเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งบนโลกใบนี้	4.15	0.54	มาก
3	ฉันเชื่อในสิ่งที่รับรู้ทางกายได้เท่านั้น	3.20	0.62	ปานกลาง
4	การที่ฉันเข้าใจตัวตนของผู้อื่น ส่งผลให้ฉันมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลรอบข้าง	4.26	0.65	มาก
5	ฉันรับรู้และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่มีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน	4.22	0.53	มาก
ภาพรวม		4.04	0.42	มาก

จากตาราง 28 พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1 ฉันพิจารณาคคุณค่าของตนเองและผู้อื่นจากคุณค่าภายในมากกว่าจากรูปลักษณ์ภายนอก ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมา คือ ข้อ 4 การที่ฉันเข้าใจตัวตนของผู้อื่น ส่งผลให้ฉันมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลรอบข้าง ($\bar{X} = 4.26$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 3 ฉันเชื่อในสิ่งที่รับรู้ทางกายได้เท่านั้น ($\bar{X} = 3.20$)

ตาราง 29 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ จำแนกตามรายชื่อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันสามารถรับรู้ได้อย่างกระจ่างชัดว่าตนเอง คิด พูด และกระทำสิ่งใด	4.24	0.49	มาก
2	ฉันสามารถควบคุมสติและสมาธิของตนเองได้	3.82	0.68	มาก
3	การมีสติทำให้จิตใจฉันสงบ และเปิดกว้าง ต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น	4.21	0.58	มาก
4	ขณะที่ฉันมีสติ จะทำให้ฉันค้นพบความจริงของ ธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ และทางเลือกของชีวิตได้ ชัดเจนมากขึ้น	4.27	0.55	มาก
5	ฉันสามารถกำหนดและควบคุมจิตใจ ให้ผ่อนคลายและมีความสุขได้	4.08	0.72	มาก
6	การมีสติช่วยให้ฉันสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	4.26	0.56	มาก
7	การมีสติทำให้ฉันรู้จักยอมรับและปล่อยวาง ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้	4.23	0.60	มาก
8	ฉันเชื่อมั่นในพลังของการมีสติ ที่จะช่วยให้ฉัน ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข	4.31	0.61	มาก
ภาพรวม		4.18	0.43	มาก

จากตาราง 29 พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 8 ฉันเชื่อมั่นในพลังของการมีสติ ที่จะช่วยให้ฉันดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา คือ ข้อ 4 ขณะที่ฉันมีสติ จะทำให้ฉันค้นพบความจริงของธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ และทางเลือกของชีวิตได้ชัดเจนมากขึ้น ($\bar{X} = 4.27$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 2 ฉันสามารถควบคุมสติและสมาธิของตนเองได้ ($\bar{X} = 3.82$)

ตาราง 30 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำแนกตามรายด้าน

ด้านที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต	4.12	0.51	มาก
2	การมีเป้าหมายในชีวิต	4.20	0.50	มาก
3	การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ	4.04	0.42	มาก
4	การเข้าสู่ภาวะการณีสติ	4.18	0.43	มาก
ภาพรวม		4.13	0.42	มาก

จากตาราง 30 พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต ($\bar{X} = 4.20$) รองลงมา คือ ด้านการเข้าสู่ภาวะการณีสติ ($\bar{X} = 4.18$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.04$)

ตาราง 31 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู จำแนกตามรายข้อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู	4.43	0.60	มาก
2	ฉันประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึดคุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต	4.43	0.55	มาก
3	ฉันมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยปฏิบัติตนตามกฎหมาย และดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม	4.41	0.60	มาก

ตาราง 31 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
4	ชั้นจัดการเรียนรู้โดยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนด้วยความเสมอภาค	4.37	0.48	มาก
5	ชั้นยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล	4.56	0.50	มาก
6	ชั้นสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ	4.26	0.55	มาก
7	ชั้นกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในสร้างการชิ้นงานและผลงานต่าง ๆ	4.28	0.51	มาก
8	ชั้นพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ	4.33	0.53	มาก
ภาพรวม		4.38	0.43	มาก

จากตาราง 31 พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 5 ชั้นยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมา คือ ข้อ 1 ชั้นมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู และข้อ 2 ชั้นประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึดคุณธรรม จริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.43$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 6 ชั้นสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.26$)

ตาราง 32 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการปฏิบัติงาน
ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร
ด้านการจัดการเรียนรู้ จำแนกตามรายชื่อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันมีความเข้าใจในหลักสูตรและมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.14	0.48	มาก
2	ฉันสามารถจัดการเรียนรู้ สร้างสื่อ นวัตกรรม วัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ตรงตามหลักสูตร สถานศึกษา	4.08	0.43	มาก
3	ฉันวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนา ผู้เรียนให้มีปัญญา รู้คิด มีสติรู้ตนและควบคุม ตนเองได้	4.12	0.53	มาก
4	ฉันวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนา ผู้เรียนให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ประดิษฐ์ คิดค้น และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ จากองค์ความรู้ ที่เรียน	4.17	0.60	มาก
5	ฉันวิเคราะห์ผู้เรียน ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนา ผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ	4.14	0.52	มาก
6	ฉันดูแล ช่วยเหลือผู้เรียนตามแผนการปฏิบัติงานที่ วางไว้อย่างเป็นขั้นตอนและรายงานผลการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนแก่ผู้บังคับบัญชาทราบอย่าง ต่อเนื่อง	4.13	0.58	มาก
7	ฉันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุข ในการเรียน	4.14	0.49	มาก
8	ฉันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุข ในการเรียน	4.26	0.55	มาก
9	ฉันทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.78	0.59	มาก

ตาราง 32 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
10	ฉันสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ	3.86	0.59	มาก
11	ฉันประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัด การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และทักษะ เพิ่มมากขึ้น	4.17	0.45	มาก
12	ฉันปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์	4.29	0.45	มาก
13	ฉันมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ เช่น การอบรมพัฒนาตนเอง เป็นต้น	4.23	0.54	มาก
ภาพรวม		4.12	0.36	มาก

จากตาราง 32 พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 12 ฉันปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาคือ ข้อ 8 ฉันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ($\bar{X} = 4.26$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 9 ฉันทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.78$)

ตาราง 33 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน จำแนกตามรายข้อ

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ฉันร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและ แก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.29	0.51	มาก

ตาราง 33 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
2	ฉันสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน โดยสร้างกลุ่มในสื่อออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน	4.09	0.60	มาก
3	ฉันศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนได้	4.03	0.56	มาก
4	ฉันส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.20	0.75	มาก
ภาพรวม		4.15	0.51	มาก

จากตาราง 33 พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1 ฉันร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมา คือ ข้อ 4 ฉันส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.20$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 3 ฉันศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนได้ ($\bar{X} = 4.03$)

ตาราง 34 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำแนกตามรายด้าน

ด้านที่	รายการ	(n = 284)		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	การปฏิบัติหน้าที่ครู	4.38	0.43	มาก
2	การจัดการเรียนรู้	4.12	0.36	มาก
3	ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน	4.15	0.51	มาก
ภาพรวม		4.22	0.38	มาก

จากตาราง 34 พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชน ($\bar{X} = 4.15$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.12$)

ตาราง 35 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

รายการ	(n = 284)		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ความฉลาดทางอารมณ์	4.22	0.35	มาก
ความฉลาดทางจิตวิญญาณ	4.13	0.42	มาก
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู	4.22	0.38	มาก
ภาพรวม	4.19	0.32	มาก

จากตาราง 35 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปร พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ และประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และเท่ากันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) และความฉลาดทางจิตวิญญาณอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

ตาราง 36 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

	X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅	X ₂₁	X ₂₂	X ₂₃	X ₂₄	Y ₁	Y ₂	Y ₃	X ₁	X ₂	Y
X ₁₁	1														
X ₁₂	.814**	1													
X ₁₃	.800**	.760**	1												
X ₁₄	.325**	.432**	.302**	1											
X ₁₅	.814**	.904**	.764**	.412**	1										
X ₂₁	.351**	.440**	.336**	.313**	.395**	1									
X ₂₂	.515**	.554**	.539**	.160**	.507**	.740**	1								
X ₂₃	.368**	.462**	.356**	.291**	.427**	.807**	.686**	1							
X ₂₄	.376**	.452**	.366**	.287**	.430**	.845**	.721**	.835**	1						
Y ₁	.317**	.367**	.312**	.264**	.379**	.580**	.541**	.629**	.581**	1					
Y ₂	.345**	.396**	.346**	.309**	.394**	.664**	.545**	.696**	.674**	.626**	1				
Y ₃	.326**	.302**	.355**	.232**	.306**	.382**	.523**	.505**	.451**	.577**	.677**	1			
X ₁	.893**	.946**	.873**	.544**	.937**	.436**	.553**	.455**	.456**	.389**	.423**	.358**	1		
X ₂	.459**	.535**	.459**	.275**	.493**	.923**	.898**	.884**	.926**	.632**	.694**	.515**	.533**	1	
Y	.379**	.419**	.384**	.318**	.424**	.661**	.616**	.726**	.683**	.848**	.924**	.809**	.455**	.728**	1

** p < .01

จากตาราง 36 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .455$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .318 - .424 โดยความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสูงที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีทักษะทางสังคม โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .424$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .419$) และที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .318$)

ความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .728$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .616 - .726 โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสูงที่สุด คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .726$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .683$) และที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .616$)

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ผู้ศึกษาค้นคว้าได้สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร มีดังนี้

1.1 ความฉลาดทางอารมณ์ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง รองลงมา คือ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง

1.2 ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต รองลงมา คือ ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ

1.3 ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้

1.4 ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปร พบว่า ความฉลาดทางด้านอารมณ์ และประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและเท่ากันอยู่ในระดับมาก และความฉลาดทางด้านจิตวิญญาณ อยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร มีดังนี้

2.1 ความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .455$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .318 - .424 โดยความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสูงที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีทักษะทางสังคม โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .424$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .419$) และที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .318$)

2.2 ความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .728$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .616 - .726 โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสูงที่สุด คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .726$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .683$) และที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .616$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้นั้นเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของซาโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey and Mayer, 1997, p.11) ที่กล่าวว่า บุคคลที่แสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมและควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดีจะเกิดความรู้สึกภูมิใจ ออกรางกับสุขภาพจิต และกรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 74) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทยอายุ 12 - 60 ปี พบว่า ผู้บริหารรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองและผู้อื่นอยู่ในระดับสูง ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต ดังแนวคิดของบาร์ออน (Bar - On, 1997, p.285) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีผลต่อการมีสุขภาพจิตที่ดีและประสบความสำเร็จในชีวิต

2. จากผลการศึกษาระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ แสดงให้เห็นว่า การที่บุคคลมีสติ สามารถรับรู้ ตั้งรับกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ จะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ แก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดี เป็นบุคคลที่มีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง สอดคล้องกับแนวคิดของเอ็มมอนส์ (Emmons, 2000) กล่าวว่า ใครก็ตามที่สามารถเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติในระดับสูงได้ ก็จะเป็นผู้ที่มีระดับของฉลาดทางจิตวิญญาณที่สูงด้วย

3. จากผลการศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ครูปฏิบัติงานในด้านการจัดการเรียนรู้ได้ดี เป็นผู้ที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของผู้ประกอบวิชาชีพเป็นครู ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 57) ที่กล่าวถึงลักษณะงานทั่วไป สายงานการสอน ว่ามีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการทำหน้าที่หลักด้านการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงาม และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

4. จากผลการศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตัวแปร พบว่า ความฉลาดทางด้านอารมณ์ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและมีค่า เท่ากัน จะเห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ดังเช่น อรุณี นิลสระคู (2551, หน้า 12) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการรู้จัก และเห็นความสำคัญ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และ แสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีความสามารถในการดำเนิน ชีวิตอย่างมีความสุข เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และกล้าจะเผชิญปัญหาอุปสรรค สามารถที่จะ บริหารจัดการอารมณ์ขัดแย้งเพื่อความริเริ่มสร้างสรรค์ และแลม (Lam, 1999) ศึกษาความฉลาด ทางอารมณ์ในกลุ่มคนวัยทำงาน ได้พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีผลให้การทำงานดีขึ้น ยิ่งมี ความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น ผลการปฏิบัติงานก็จะสูงขึ้นตามลำดับ

5. จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทาง จิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทาง จิตวิญญาณ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานในทางบวก นั้นหมายถึง ความฉลาด ทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน บุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานก็ จะสูงตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gupta (2012 อ้างถึงใน กัณฑ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 77 - 78) ทำการศึกษาเรื่อง ความฉลาดทางจิตวิญญาณและ ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับ พฤติกรรมตนเองของนักเรียนในวิทยาลัย พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทาง อารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรม ตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยของ กัณฑ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า 176) พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณสามารถส่งผลให้พนักงานเกิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของ องค์กรได้ นอกจากนี้ Rashvand, Omid & Bahrevar, Elham (2013) ได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการทำงานของสมาชิก องค์กร ซึ่งผู้บริหารควรจัดให้มีการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณแก่สมาชิกองค์กรในด้าน พฤติกรรมการทำงานของลูกจ้างให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 ครูควรพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานสอนและงานตามบทบาทหน้าที่

1.2 ผู้บริหารควรวางนโยบายในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดความร่วมมือภายในองค์กร บุคลากรมีความสุขในการปฏิบัติงาน ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิผลของงานที่ดี และเป็นการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น ความฉลาดด้านอื่น ๆ ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านลักษณะงาน ด้านนโยบาย เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ทั้งผลการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ และผลการปฏิบัติงานการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กร ศิริโชควัฒนา. (2551). E.Q.บริหารอารมณ์อย่างฉลาด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ซิซินี อินเตอร์เนชั่นแนล.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). คู่มือความฉลาดทางอารมณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กัณณ์ วีระกรพานิช. (2559). ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณของบุคลากรในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์เป็นตัวแปรส่งผ่าน. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชามนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ชวนะ ภวานันท์. (2548). SQ เซวน์แห่งจิตเพื่อธุรกิจและการจัดการ ประชาชาติธุรกิจ (3 - 6 มีนาคม 2548).
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2554). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ดำรง ประเสริฐกุล. (2542). ความเป็นครู. พิษณุโลก : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ณัฐพงษ์ มุ้ยอำมหัด. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- ณัฐภรณ์ นรพงษ์. (2553). การวิเคราะห์เปรียบเทียบโมเดลประยุกต์และโมเดลบูรณาการการวัดความฉลาดทางจิตวิญญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในบริบทสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติณัฐ ปรงชัยภูมิ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

- การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ดวงกมล เปี่ยมศุภทรัพย์. (2554). **เชาวน์อารมณ์ (EQ) และเชาวน์ทางจิต (SQ) ที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างของบุคคลของพนักงานการกีฬาแห่งประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์การศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร : บัณฑิตวิทยาลัย.
- ทัฬหพร ปราชญาพร. (2551). **บุคลิกอารมณ์ตามอาชีพ บุคลิกภาพตามทฤษฎีเชาวน์จิตอัจฉริยะ ความพึงพอใจในงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานของพนักงานสายงานด้านการตลาดในสถาบันการเงินสังกัดกระทรวงการคลังแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพวัลย์ ซาลีเครือ. 2559. **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดระยอง.** งานนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทวีป อภิลิทธิ. (ม.ป.ป.). **ยุทธศาสตร์การสอน.** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2546). **ความฉลาดทางอารมณ์ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ : มติชน.
- _____. (2548). **ความฉลาดทางอารมณ์.** พิมพ์ครั้งที่สิบแปด. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ธนพล บรรดาศักดิ์. (2561). **ความฉลาดทางจิตวิญญาณ : หัวใจสำคัญบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล.** วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2561).
- ธราญา จิตรชญาวณิช. (2560). **การศึกษาและความเป็นครูไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระศักดิ์ อัครบวร. (2540). **ความเป็นครู.** ภูเก็ต : โรงพิมพ์พิเศษพรินติ้ง.
- _____. (2542). **ความเป็นครู.** กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์ (1996).
- ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์. (2551). **ขณะชีวิตคิดอย่างอัจฉริยะ.** กรุงเทพฯ : บิสซิ่เดย์.
- นิวัตต์ น้อยมณี และกัญญา เอี่ยมพญา. (2560). **จิตวิญญาณครู.** พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : 21 เซ็นจูรี่ จำกัด
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- เปลื้อง ณ นคร. (2516). พจนะ - สารานุกรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ปฎาวุฒิ สุจินตมณีชัย. (2556). การยอมรับตนเองและบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบที่พยากรณ์ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชามนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พรรณอร อุฑาภาพ. (2561). การศึกษาและวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชนี รัศมี. (2553). การปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พัชรพรรณ ชื่นสงวน. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างเขาวนจิตวิญญาณ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และความสุขในการทำงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน). งานวิจัยส่วนบุคคลศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิสนุ พงศ์ศรี. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสหภาพการพิมพ์ จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). พ้าสารระหว่าง 50 ปี ที่สวนโมกข์ (ตอน 1). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระนคร.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และนักรบ หมีแสน. (2560). ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล วรคำ. (2559). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.
- มานา ชื่นใจ. (2558). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ยนต์ ชุ่มจิต. (2544). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติง เฮ้าส์.
- _____. (2558). ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- รัชนี้ อธิติวรการ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความสุขในการทำงานและความตั้งใจที่จะลาออก : กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร. งานวิจัยส่วนบุคคลศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา อุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2548). ข้อบังคับครุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548. เล่มที่ 122 ตอนพิเศษ 76 ง วันที่ 5 กันยายน 2548.
- _____. (2550). กฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2550. เล่มที่ 124 ตอนที่ 101 ก วันที่ 29 ธันวาคม 2550.
- _____. (2556). ข้อบังคับครุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 130 ง วันที่ 4 ตุลาคม 2556.
- _____. (2556). ข้อบังคับครุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2556. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 130 ง วันที่ 4 ตุลาคม 2556.
- _____. (2562). ข้อบังคับครุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562. เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 68 ง วันที่ 20 มีนาคม 2562.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 . พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- รุ่งนิตย์ พุทธิเสน. (2557). องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รุ่ง แก้วแดง และชัยณรงค์ สุวรรณสาร. (2536). แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและประสิทธิภาพ องค์การ ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา : หน่วยที่ 9 - 12. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิเชียร ไชยบัง. (2561). วุฒิปภาวะของความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 10. บุรีรัมย์ : โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา.

- _____. (2561). วุฒิภาวะความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 10. บุรีรัมย์ : สำนักพิมพ์โรงเรียนนอกกะลา.
- _____. (2562). จิตศึกษา พัฒนาภายใน. พิมพ์ครั้งที่ 7. บุรีรัมย์ : โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา.
- วิจิตร ศรีธำณ. (2535). "การพัฒนาวชิชาชีพศึกษาศาสตร์และบริหารการศึกษา." เอกสารประกอบการสอน วิชาประสบการณ์วิชาชีพบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2557). ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2551). เซวรณ์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีเพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีบุญรัตน์ คงอิม. (2554). โมเดลเชิงสาเหตุของความฉลาดทางจิตวิญญาณของนักเรียน โดยมีความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรส่งผ่าน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนเวสี. (2554). การวิเคราะห์พระระดับ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2559). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2558). การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กทม. : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2551). หลักการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์. (2559). ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. งานวิจัยจากงบประมาณอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2558 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). เรื่อง หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนข้าราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2547. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2552). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

- _____ (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____ (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุงใหม่)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. **สำนักมาตรฐานวิชาชีพ**. (2548). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- _____ (2549). **กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- _____ (2552). **การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ : ความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- _____ (2552). **สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีโลก พ.ศ.2552**. กรุงเทพฯ : สกศ.
- _____ (2557). **กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- _____ (2557). **บทวิเคราะห์การศึกษาไทยในโลกศตวรรษที่ 21. รายงานการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2557 มาตรฐานการศึกษาเพื่อพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตในโลก ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ
- _____ (2560). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำราญ มีแจ้ง. (2557). **สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย : ทฤษฎีและปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2550). **ก้าวเข้าสู่การเลื่อนวิทยะฐานะครู**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- อนันตชัย ศรีโคตร. (2549). **ชีวิตนี้ใช่ว่าจะมีดีแค่อย่างเดียว**. กรุงเทพฯ : มาย แบ็งค็อค.
- อนันตชัย คงจันทร์. (2557). **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- อลงกรณ์ มีสุทธา และสมิต สัชฌุกร. (2551). **การประเมินผลการปฏิบัติงาน การประเมินโดยใช้ Competency**. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย - ญี่ปุ่น).
- อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ (โพธิ์สุข). (2545). **E.Q.ปัญญานำของมนุษยชาติ**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.

- อรุณี นิลสระครุ. (2551). การศึกษาความสัมพันธ์ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในสถานศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อัครา เอิบสุขศิริ. (2557). จิตวิทยาสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Amram. J. Y. (2009). The contribution of emotional and spiritual intelligence to effective business leadership. Palo Alto, CA: Institute of transpersonal psychology.
- Bar - On, R. (1997). Emotional Quotient Inventory: A Measure of Emotional Intelligence. Toronto: Multi - Health System.
- David B. King. (2008). "Rethinking Claims of Spiritual Intelligence: a Definition, Model, and Measure." Thesis of the Degree of Master of Science, Trent University.
- Emmons RA, Crumpler CA. (2000). Gratitude as human strength: Appraising the evidence. Journal of Social and Clinical Psychology.
- Faisal, R. F. (2007). The influence of emotional quotient & spiritual quotient with transformative leadership among managers in university Utara Malaysia. [online]. http://repository.unand.ac.id/2255/1/7/_Artikel_Ranny_Hal_106-114.doc. [2019, June 20].
- Good, C. V. (1973). Dictionary of Education. New York: McGraw - Hill.
- Gove, P. B. (1995). Webster's third new international dictionary. Springfield: G. & C. Merriam.
- Kerlinger; E.N.; & Pedhazur, E.J. (1973). Multiple regression in behavioral research. New York: Holt Rinrhart & Winston.
- King, D. B. (2008). A Variable Model of Spiritual Intelligence. Available from <http://www.dbking.net/spiritualintelligence>.
- Lam, L.T., and Kirby, S. L. (2002). "Is Emotional Intelligence and Advantage? An Exploration Of The Impact of Emotional and General Intelligence on Individual Performance". Journal of Social Psychology.

- Mohrman, A. M. and Lawler, E. E. (1983). **Motivation and Performance Appraisal Behavior**.
In Landy, F., Zedeck, S. and Cleveland, J. (eds.) **Performance Measurement and Theory**: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Rashvand, Omid & Bahrevar, Elham. (2013). **A Study of the Relationship among Spiritual intelligence, Organizational Citizenship Behavior and Turnover Intentions**. *International Journal of Research in Organizational Behavior and Human Resource Management*, Vol. 1, No. 2.
- Salovey, D. and Mayer, J.D. (1990). **“Emotional Intelligence”**. *Imagination, Cognition and Personality*. New York : Basic Books.
- Zohar, Danah and Marshall, Ian. (2000). **SQ Spiritual Intelligence the Ultimate Intelligence**.
London, Berlin and New York: Bloomsbury Publishing Plc.,.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. นางสาวพรพรรณา เชื้อวีระชน	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสระหลวง จังหวัดพิจิตร
2. ดร.ประภาพร ศิริสกุลวัฒนาพร	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สพป.พิจิตร เขต 3
3. นางปัทมา พรหมมา	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา อ่อนธานี	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิดดา ภูงษ์ทอง	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
14	เมื่อฉันทำสิ่งผิดพลาด ฉันพร้อมที่จะยอมรับผิดและยินดีกล่าวขอโทษในสิ่งที่เกิดขึ้น	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
15	ฉันสามารถทำใจยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิตได้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
16	ฉันสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้เสมอ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
17	ฉันไม่ยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหา	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
18	ฉันปล่อยวางสิ่งต่าง ๆ ได้ชั่วขณะ เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่เผชิญอยู่อย่างทะลุปรุโปร่ง	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
19	ฉันพร้อมที่จะเปิดใจและเจรจากับผู้อื่นเมื่อพบความขัดแย้ง	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง								
20	แม้ว่าเป็นงานที่ยาก แต่ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันสามารถทำได้	1	1	1	1	-1	0.60	ใช้ได้
21	ฉันสำรวจตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อหาโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	1	1	1	1	-1	0.60	ใช้ได้
22	ฉันยึดเป้าหมายขององค์การเป็นแนวทางในการทำงาน	1	1	1	1	-1	0.60	ใช้ได้
23	ฉันสนุกกับการหาวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
24	ฉันคิดอยู่เสมอว่า การได้รับโอกาสในการทำงานเป็นโอกาสในการแสดงศักยภาพของฉัน	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
25	ฉันมองว่า ปัญหาทุกปัญหาสามารถมีทางออกเสมอ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
26	เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน ฉันจะไม่ยอมแพ้	1	1	1	1	-1	0.60	ใช้ได้
27	เมื่อฉันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ฉันต้องทำให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้	1	1	1	1	-1	0.60	ใช้ได้

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น								
28	หลายครั้งที่ฉันไม่สามารถยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นได้โดยปราศจากอคติ	1	0	1	0	-1	0.20	ใช้ไม่ได้
29	ฉันสามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
30	ฉันสามารถรับรู้และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้ตรงกับความรู้สึกของเขา	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
31	ฉันให้กำลังใจและส่งเสริมเพื่อนร่วมงานเสมอ	1	1	1	1	-1	0.60	ใช้ได้
32	ฉันให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เพื่อนร่วมงานทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
33	ฉันเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานได้แสดงความสามารถตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
34	ฉันเข้าใจถึงสถานการณ์ของกลุ่มเป็นอย่างดี	1	-1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
35	ฉันสามารถบอกความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มได้	1	-1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
การมีทักษะทางสังคม								
36	ฉันสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามในสิ่งที่ต้องการได้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
37	เวลาที่ฉันพูดหรือแสดงความคิดเห็น เพื่อนร่วมงานมักจะฟังและให้ความสำคัญเสมอ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
38	เมื่อบรรยากาศการทำงานของกลุ่มอยู่ในภาวะตึงเครียด ฉันสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้เสมอ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
39	ฉันสามารถกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
40	ฉันสามารถเจรจา ประนีประนอม เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
41	หลายครั้งที่ฉันทำบรรยากาศแห่งความร่วมมือในการทำงานแย่ลง	1	0	1	1	0	0.60	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability)
ของเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ตาราง 40 แสดงค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม
ความฉลาดทางอารมณ์

ข้อ	ข้อคำถาม	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งฉบับ (39 ข้อ)			.963
การตระหนักรู้ตนเอง			
1	ฉันรู้ว่าพื้นฐานอารมณ์ของตนเองเป็นเช่นไร ทำให้สามารถแสดง อารมณ์ ในสถานการณ์ที่กำลังเผชิญได้อย่างเหมาะสม	.505	.963
2	ฉันสามารถบอกได้ว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ฉันโกรธ หรือไม่พอใจ	.492	.963
3	ฉันตระหนักเสมอว่า ความคิดและอารมณ์ของฉัน จะส่งผลต่อการ กระทำและความสำเร็จของฉันในอนาคต	.482	.963
4	ฉันมักจะมีปฏิกิริยาได้ตอบรุนแรงต่อปัญหาหรือความรู้สึกไม่พอใจแม้ จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย	.452	.963
5	ฉันสามารถบอกจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองได้อย่างตรงตามความ เป็นจริง	.604	.962
6	เมื่อฉันทำงานผิดพลาดหรือทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ฉันรู้สึกท้อแท้ หหมด กำลังใจ ขาดความมั่นใจในตนเอง	.439	.964
การควบคุมอารมณ์ตนเอง			
7	เมื่อรู้สึกไม่พอใจ ฉันจะแสดงออกทางอารมณ์ ให้น้อยที่สุด	.567	.963
8	ทุกครั้งที่มีอารมณ์ฉันขุ่นมัว ฉันจะรีบออกจากสถานการณ์นั้น ๆ	.614	.962
9	ฉันประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีที่พึงปฏิบัติในสังคม	.649	.962
10	เมื่อพบความผิดพลาดในชีวิต ฉันสามารถให้กำลังใจตนเอง เตือนสติ หรือสั่งสอนตนเองได้	.654	.962
11	เมื่อฉันทำสิ่งผิดพลาด ฉันพร้อมที่จะยอมรับผิดและยินดีกล่าวคำขอ โทษในสิ่งที่เกิดขึ้น	.438	.963
12	ฉันสามารถทำใจยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิตได้	.552	.963
13	ฉันสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่คุ้นเคยได้เสมอ	.573	.962
14	ฉันไม่ยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	.820	.961

ตาราง 40 (ต่อ)

ข้อ	ข้อคำถาม	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
15	ฉันปล่อยให้วางสิ่งต่าง ๆ ได้ชั่วขณะ เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่เผชิญอยู่ อย่างทะลุปรุโปร่ง	.669	.962
16	ฉันพร้อมที่จะเปิดใจและเจรจากับผู้อื่น เมื่อพบความขัดแย้ง	.439	.964
การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง			
17	แม้ว่าเป็นงานที่ยาก แต่ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันสามารถทำได้	.658	.962
18	ฉันสำรวจตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อหาโอกาสในการปรับปรุง และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	.766	.961
19	ฉันยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นแนวทางในการทำงาน	.711	.962
20	ฉันสนุกกับการหาวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน	.640	.962
21	ฉันคิดอยู่เสมอว่า การได้รับโอกาสในการทำงาน เป็นโอกาสในการ แสดงศักยภาพของฉัน	.647	.962
22	หลายครั้งที่ฉันมองปัญหาว่าเป็นเรื่องเล็ก เมื่อเทียบกับความสำเร็จที่ จะเกิดขึ้น	.676	.962
23	เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน ฉันจะไม่ยอมแพ้	.703	.962
24	เมื่อฉันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ฉันต้องทำให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้	.664	.962
การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น			
25	ฉันสามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	.697	.962
26	ฉันสามารถรับรู้และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้ตรงกับ ความรู้สึกของเขา	.732	.962
27	ฉันให้กำลังใจและส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมงานเสมอ	.748	.962
28	ฉันให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เพื่อนร่วมงานทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	.724	.962
29	ฉันเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานได้แสดงความสามารถตามความถนัด หรือเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล	.457	.963
30	เมื่อเกิดปัญหาภายในกลุ่ม ฉันสามารถประเมินสถานการณ์ของกลุ่ม ได้	.712	.962
31	ฉันสามารถบอกความสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มได้	.708	.962

ตาราง 40 (ต่อ)

ข้อ	ข้อคำถาม	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
การมีทักษะทางสังคม			
32	ฉันสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามในสิ่งที่ต้องการได้ด้วยเหตุผล	.731	.962
33	เวลาที่ฉันพูดหรือแสดงความคิดเห็น เพื่อนร่วมงานมักจะฟังและให้ความสำคัญเสมอ	.657	.962
34	เมื่อบรรยากาศการทำงานของกลุ่มอยู่ในภาวะตึงเครียด ฉันสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้เสมอ	.595	.962
35	ฉันสามารถกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้	.700	.962
36	ฉันสามารถเจรจา ประนีประนอม เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	.696	.962
37	ฉันยกย่อง ชมเชยเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาทำดี และปลอบใจเมื่อเขาล้มเหลว	.714	.962
38	ฉันให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานกับผู้อื่นอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	.517	.963
39	ฉันและเพื่อนร่วมงานมีเป้าหมายในการทำงานเดียวกัน	.641	.962

ตาราง 41 แสดงค่าค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม
ความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ข้อ	ข้อความ	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ ทั้งฉบับ (28 ข้อ)			.973
การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต			
1	ฉันพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายหรือเหตุผลในการมีชีวิตอยู่ของตนเองอยู่ เสมอ	.815	.971
2	ฉันรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และชีวิตความเป็นจริง	.751	.972
3	ฉันเชื่อว่าความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องธรรมชาติ	.728	.972
4	ฉันระลึกถึงความตายและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ	.757	.972
5	ฉันพิจารณาถึงการกระทำและผลที่จะเกิดขึ้นในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิต	.638	.973
6	ฉันมีความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต	.797	.971
การมีเป้าหมายในชีวิต			
7	ฉันกำหนดเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างชัดเจน	.771	.971
8	ฉันสามารถบอกได้ว่า ในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตที่ผ่านมา ฉันประสบความสำเร็จในเรื่องใดบ้าง	.777	.971
9	แม้ประสบความสำเร็จล้มเหลว ฉันยังสามารถมองหาความหมายของชีวิต ในเหตุการณ์นั้น	.776	.971
10	การมีเป้าหมายในชีวิตเป็นกรอบแนวคิดให้ฉันสามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม	.733	.972
11	การตั้งเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันรู้ว่า จะทำให้ชีวิตของฉันประสบความสำเร็จได้อย่างไร	.829	.971
12	ฉันสามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้	.746	.972
13	ฉันใช้ประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบทเรียนในการใช้ชีวิตให้ไปถึง เป้าหมายที่วางไว้	.800	.971
14	การวางแผนชีวิตหรือกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า ทำให้ฉันบรรลุ เป้าหมายที่วางไว้	.785	.971

ตาราง 41 (ต่อ)

ข้อ	ข้อคำถาม	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
15	การมีเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ	.817	.971
การตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ			
16	ฉันพิจารณาคุณค่าของตนเองและผู้อื่นจากคุณค่าภายในมากกว่า จากรูปลักษณ์ภายนอก	.706	.972
17	ฉันเข้าใจและเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งบนโลกใบนี้	.861	.971
18	ฉันเชื่อในสิ่งที่รับรู้ทางกายได้เท่านั้น	.445	.975
19	การที่ฉันเข้าใจตัวตนของผู้อื่น ส่งผลให้ฉันมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับ เพื่อนร่วมงานและบุคคลรอบข้าง	.825	.971
20	ฉันรับรู้และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ที่มีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน	.703	.972
การเข้าสู่ภาวะการมีสติ			
21	ฉันสามารถรับรู้ได้อย่างกระจ่างชัดว่าตนเอง คิด พุด และกระทำสิ่งใด	.772	.972
22	ฉันสามารถควบคุมสติและสมาธิของตนเองได้	.712	.972
23	การมีสติทำให้จิตใจฉันสงบ และเปิดกว้างต่อการรับรู้ สิ่งต่าง ๆ มาก ขึ้น	.692	.972
24	ขณะที่ฉันมีสติ จะทำให้ฉันค้นพบความจริงของธรรมชาติในแง่มุม ต่าง ๆ และทางเลือกของชีวิตได้ชัดเจนมากขึ้น	.815	.971
25	ฉันสามารถกำหนดและควบคุมจิตใจให้ผ่อนคลายและมีความสุขได้	.778	.971
26	การมีสติช่วยให้ฉันสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	.777	.971
27	การมีสติทำให้ฉันรู้จักยอมรับและปล่อยวางต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน ชีวิตได้	.637	.972
28	ฉันเชื่อมั่นในพลังของการมีสติ ที่จะช่วยให้ฉันดำเนินชีวิตอย่างมี ความสุข	.868	.971

ตาราง 42 แสดงค่าค่าอำนาจจำแนก (t) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู

ข้อ	ข้อคำถาม	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ทั้งฉบับ (25 ข้อ)			.972
การปฏิบัติหน้าที่ครู			
1	ฉันมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู	.672	.971
2	ฉันประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึดคุณธรรม จริยธรรมเป็น แนวทางในการดำเนินชีวิต	.778	.970
3	ฉันมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยปฏิบัติตามตามกฎหมาย และ ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม	.761	.970
4	ฉันจัดการเรียนรู้โดยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และเอาใจใส่ ผู้เรียนทุกคนด้วยความเสมอภาค	.843	.970
5	ฉันยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล	.734	.971
6	ฉันสร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ	.754	.970
7	ฉันกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างงานและผลงาน ต่าง ๆ	.844	.970
8	ฉันพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อความ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ	.748	.970
การจัดการเรียนรู้			
9	ฉันมีความเข้าใจในหลักสูตรและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา	.682	.971
10	ฉันสามารถจัดการเรียนรู้ สร้างสื่อ นวัตกรรม วัดและประเมินผลการ เรียนรู้ได้ตรงตามหลักสูตรสถานศึกษา	.523	.972
11	ฉันวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา รู้คิด มีสติรู้ตนและควบคุมตนเองได้	.566	.972
12	ฉันวางแผนและจัดการเรียนรู้ ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้น และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ จากองค์ความรู้ ที่เรียน	.851	.970

ตาราง 42 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	Reliability	
		Corrected Item – Total Correlation	Alpha If Item Deleted
13	ฉันวิเคราะห์ผู้เรียน ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ	.789	.970
14	ฉันดูแล ช่วยเหลือผู้เรียนตามแผนการปฏิบัติงานที่วางไว้อย่างเป็นขั้นตอนและรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแก่ผู้บังคับบัญชาทราบอย่างต่อเนื่อง	.775	.970
15	ฉันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน	.785	.970
16	ฉันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน	.838	.970
17	ฉันทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	.569	.972
18	ฉันสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ	.610	.971
19	ฉันประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และทักษะเพิ่มมากขึ้น	.830	.970
20	ฉันปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์	.875	.970
21	ฉันมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวชิราชีพ เช่น การอบรมพัฒนาตนเอง เป็นต้น	.880	.969
ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน			
22	ฉันร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์	.753	.970
23	ฉันสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน โดยสร้างกลุ่มในสื่อออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน	.747	.970
24	ฉันศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถปรับตัว เข้ากับชุมชนได้	.865	.970
25	ฉันส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	.784	.970

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณ
กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

2. แบบสอบถามนี้เป็นการประเมินความรู้สึกของครูที่มีต่อตนเอง แต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด คำตอบที่ดีที่สุดคือ คำตอบที่ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นครั้งแรกของท่านเมื่อท่านอ่านข้อคำถามจบ

3. ผู้วิจัยขอรับรองว่า คำตอบที่ได้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ และไม่มีผลกระทบต่อหน้าที่ การปฏิบัติงานของท่าน

4. แบบสอบถามนี้ มีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

5. โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ ให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ที่จะได้ นำผลการวิจัยมาพัฒนาการศึกษาต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

กองแก้ว เมทา

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา วิจัยและประเมินผลการศึกษา

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับสถานภาพ
ของท่าน

1. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

2. ตำแหน่ง

( ) ครูผู้ช่วย ( ) ครู
( ) ครูชำนาญการ ( ) ครูชำนาญการพิเศษ
( ) ครูเชี่ยวชาญ ( ) ครูเชี่ยวชาญพิเศษ

3. อายุ

( ) 20 - 30 ปี ( ) 31 - 40 ปี
( ) 41 - 50 ปี ( ) 51 ปี ขึ้นไป

4. ระดับการศึกษา

( ) ปริญญาตรี ( ) ปริญญาโท
( ) ปริญญาเอก

5. ประสบการณ์การทำงาน

( ) ต่ำกว่า 10 ปี ( ) 11 - 20 ปี
( ) 21 - 30 ปี ( ) 31 ปี ขึ้นไป

6. สถานภาพโรงเรียน

( ) โรงเรียนขนาดเล็ก ( ) โรงเรียนขนาดกลาง
( ) โรงเรียนขนาดใหญ่ ( ) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น
ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด หรือสอดคล้องกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด
เพียงคำตอบเดียว

ข้อ	ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	การตระหนักรู้ตนเอง ฉันรู้ว่าพื้นฐานอารมณ์ของตนเองเป็นเช่นไร ทำให้สามารถแสดงอารมณ์ ในสถานการณ์ ที่กำลังเผชิญได้อย่างเหมาะสม					
2	ฉันสามารถบอกได้ว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ฉัน โกรธ หรือไม่พอใจ					
3	ฉันตระหนักเสมอว่า ความคิดและอารมณ์ของฉัน จะส่งผลต่อการกระทำและความสำเร็จของฉัน ในอนาคต					
4	ฉันมักจะมีปฏิกิริยาได้ตอบรุนแรงต่อปัญหาหรือ ความรู้สึกไม่พอใจแม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย					
5	ฉันสามารถบอกจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองได้ อย่างตรงตามความเป็นจริง					
6	เมื่อฉันทำงานผิดพลาดหรือทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ฉันรู้สึกท้อแท้ หดกำลังใจ ขาดความมั่นใจ ในตนเอง					
7	การควบคุมอารมณ์ตนเอง เมื่อรู้สึกไม่พอใจ ฉันจะแสดงออกทางอารมณ์ ให้น้อยที่สุด					

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
8	ทุกครั้งที่อารมณ์ฉันรุนแรง ฉันจะรีบออกจาก สถานการณ์นั้น ๆ					
9	ฉันประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีปฏิบัติ ในสังคม					
10	เมื่อพบความผิดพลาดในชีวิต ฉันสามารถให้ กำลังใจตนเอง เตือนสติหรือสั่งสอนตนเองได้					
11	เมื่อฉันทำสิ่งผิดพลาด ฉันพร้อมที่จะยอมรับผิด และยินดีกล่าวคำขอโทษในสิ่งที่เกิดขึ้น					
12	ฉันสามารถทำใจยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ ในชีวิตได้					
13	ฉันสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่คุ้นเคยได้เสมอ					
14	ฉันไม่ยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น					
15	ฉันปล่อยวางสิ่งต่าง ๆ ได้ชั่วคราว เพื่อทำความ เข้าใจกับสิ่งที่เผชิญอยู่อย่างทะลุปรุโปร่ง					
16	ฉันพร้อมที่จะเปิดใจและเจรจากับผู้อื่น เมื่อพบความขัดแย้ง					
17	การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง แม้ว่าเป็นงานที่ยาก แต่ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันสามารถ ทำได้					
18	ฉันสำรวจตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อหา โอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น					
19	ฉันยึดเป้าหมายขององค์การเป็นแนวทาง ในการทำงาน					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
20	ฉันสนุกกับการหาวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน					
21	ฉันคิดอยู่เสมอว่า การได้รับโอกาสในการทำงาน เป็นโอกาสในการแสดงศักยภาพของฉัน					
22	หลายครั้งที่ฉันมองปัญหาว่าเป็นเรื่องเล็ก เมื่อเทียบกับความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น					
23	เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน ฉันจะไม่ยอมแพ้					
24	เมื่อฉันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ฉันต้องทำให้สำเร็จ ตามเป้าหมายที่วางไว้					
	การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น					
25	ฉันสามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นได้ เป็นอย่างดี					
26	ฉันสามารถรับรู้และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้ตรงกับความรู้สึกของเขา					
27	ฉันให้กำลังใจและส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมงานเสมอ					
28	ฉันให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เพื่อนร่วมงานทุกครั้ง เมื่อมีโอกาส					
29	ฉันเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานได้แสดงความสามารถตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล					
30	เมื่อเกิดปัญหาภายในกลุ่ม ฉันสามารถประเมินสถานการณ์ของกลุ่มได้					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
31	ฉันสามารถบอกความสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มได้					
32	การมีทักษะทางสังคม ฉันสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม ในสิ่งที่ต้องการได้ด้วยเหตุผล					
33	เวลาที่ฉันพูดหรือแสดงความคิดเห็น เพื่อนร่วมงานมักจะฟังและให้ความสำคัญเสมอ					
34	เมื่อบรรยายภาคการทำงานของกลุ่มอยู่ในภาวะ ตึงเครียด ฉันสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้เสมอ					
35	ฉันสามารถกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานเปลี่ยนแปลง ความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้					
36	ฉันสามารถเจรจา ประนีประนอม เพื่อลดความ ขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้					
37	ฉันยกย่อง ชมเชยเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาทำดี และ ปลอบใจเมื่อเขาล้มเหลว					
38	ฉันให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานกับผู้อื่น อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้งานสำเร็จตาม เป้าหมาย					
39	ฉันและเพื่อนร่วมงานมีเป้าหมายในการทำงาน เดียวกัน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น
ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด หรือสอดคล้องกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด
เพียงคำตอบเดียว

ข้อ	ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	การพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต ฉันพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายหรือเหตุผล ในการมีชีวิตอยู่ของตนเองอยู่เสมอ					
2	ฉันรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดเวลา และชีวิตความเป็นจริง					
3	ฉันเชื่อว่าความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องธรรมชาติ					
4	ฉันระลึกถึงความตายและเตรียมความพร้อม อยู่เสมอ					
5	ฉันพิจารณาถึงการกระทำและผลที่จะเกิดขึ้น ในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิต					
6	ฉันมีความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต					
7	การมีเป้าหมายในชีวิต ฉันกำหนดเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างชัดเจน					
8	ฉันสามารถบอกได้ว่า ในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ที่ผ่านมา ฉันประสบความสำเร็จในเรื่องใดบ้าง					
9	แม้ประสบความสำเร็จล้มเหลว ฉันยังสามารถมองหา ความหมายของชีวิตในเหตุการณ์นั้น					

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
10	การมีเป้าหมายในชีวิตเป็นกรอบแนวคิดให้ฉันสามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม					
11	การตั้งเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันรู้ว่า จะทำให้ชีวิตของฉันประสบความสำเร็จได้อย่างไร					
12	ฉันสามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้					
13	ฉันใช้ประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบทเรียนในการใช้ชีวิตให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้					
14	การวางแผนชีวิตหรือกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้าทำให้ฉันบรรลุเป้าหมายที่วางไว้					
15	การมีเป้าหมายในชีวิต ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ					
16	การตระหนักถึงภาวะเหนือธรรมชาติ ฉันพิจารณาคุณค่าของตนเองและผู้อื่นจากคุณค่าภายในมากกว่าจากรูปลักษณะภายนอก					
17	ฉันเข้าใจและเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งบนโลกใบนี้					
18	ฉันเชื่อในสิ่งที่รับรู้ทางกายได้เท่านั้น					
19	การที่ฉันเข้าใจตัวตนของผู้อื่น ส่งผลให้ฉันมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลรอบข้าง					
20	ฉันรับรู้และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่มีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน					

ข้อ	ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
21	การเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ ฉันสามารถรับรู้ได้อย่างกระจ่างชัดว่าตนเอง คิด พูด และกระทำสิ่งใด					
22	ฉันสามารถควบคุมสติและสมาธิของตนเองได้					
23	การมีสติทำให้จิตใจฉันสงบ และเปิดกว้าง ต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น					
24	ขณะที่ฉันมีสติ จะทำให้ฉันค้นพบความจริงของ ธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ และทางเลือกของชีวิต ได้ชัดเจนมากขึ้น					
25	ฉันสามารถกำหนดและควบคุมจิตใจ ให้ผ่อนคลายและมีความสุขได้					
26	การมีสติช่วยให้ฉันสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม					
27	การมีสติทำให้ฉันรู้จักยอมรับและปล่อยวาง ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้					
28	ฉันเชื่อมั่นในพลังของการมีสติ ที่จะช่วยให้ฉัน ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น
ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด หรือสอดคล้องกับความรู้สึกของท่าน มากที่สุด
เพียงคำตอบเดียว

ข้อ	ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	การปฏิบัติหน้าที่ครู ฉันมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียน ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู					
2	ฉันประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึด คุณธรรม จริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต					
3	ฉันมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยปฏิบัติตน ตามกฎหมาย และดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อ สังคม					
4	ฉันจัดการเรียนรู้โดยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการ ต่าง ๆ และเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนด้วยความเสมอ ภาค					
5	ฉันยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล					
6	ฉันสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อยู่ เสมอ					
7	ฉันกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างการ ชิ้นงานและผลงานต่าง ๆ					
8	ฉันพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และ ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
9	การจัดการเรียนรู้ ฉันมีความเข้าใจในหลักสูตรและมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา					
10	ฉันสามารถจัดการเรียนรู้ สร้างสื่อ นวัตกรรม วัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ตรงตามหลักสูตร สถานศึกษา					
11	ฉันวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนา ผู้เรียนให้มีปัญญา รู้คิด มีสติรู้ตนและความคุม ตนเองได้					
12	ฉันวางแผนและจัดการเรียนรู้ ที่สามารถพัฒนา ผู้เรียนให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ประดิษฐ์ คิดค้น และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ จากองค์ความรู้ ที่เรียน					
13	ฉันวิเคราะห์ผู้เรียน ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนา ผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ					
14	ฉันดูแล ช่วยเหลือผู้เรียนตามแผนการปฏิบัติงาน ที่วางไว้อย่างเป็นขั้นตอนและรายงานผลการ พัฒนาคุณภาพผู้เรียนแก่ผู้บังคับบัญชาทราบ อย่างต่อเนื่อง					
15	ฉันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุข ในการเรียน					
16	ฉันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุข ในการเรียน					
17	ฉันทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
18	ฉันสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ					
19	ฉันประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัด การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และ ทักษะเพิ่มมากขึ้น					
20	ฉันปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์					
21	ฉันมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ เช่น การอบรมพัฒนาตนเอง เป็นต้น					
22	ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ฉันร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและ แก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
23	ฉันสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและ ชุมชน โดยสร้างกลุ่มในสื่อออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของ ผู้เรียน					
24	ฉันศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถ ปรับตัวเข้ากับชุมชนได้					
25	ฉันส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่น					

ภาคผนวก จ
ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ

ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	0.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.963	39

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	152.8667	314.947	.505	.963
a2	152.6000	316.248	.492	.963
a3	152.6000	313.214	.482	.963
a4	155.0000	312.276	.452	.963
a5	153.1667	309.385	.604	.962
a6	153.4667	310.326	.439	.964
a7	153.3667	307.344	.567	.963
a8	153.1667	305.247	.614	.962
a9	152.6000	309.352	.649	.962
a10	153.0000	309.241	.654	.962
a11	152.5667	315.013	.438	.963
a12	152.7000	310.148	.552	.963
a13	152.7000	310.631	.573	.962

a14	152.9333	305.444	.820	.961
a15	152.9333	308.892	.669	.962
a16	152.8333	307.799	.653	.962
a17	152.8667	308.120	.658	.962
a18	152.9667	304.654	.766	.961
a19	152.8667	309.499	.711	.962
a20	153.1333	303.016	.640	.962
a21	152.7333	307.995	.647	.962
a22	153.0333	308.171	.676	.962
a23	152.8667	307.016	.703	.962
a24	152.6333	309.206	.664	.962
a25	152.9000	308.990	.697	.962
a26	153.1000	307.128	.732	.962
a27	152.6000	308.524	.748	.962
a28	152.7333	308.754	.724	.962
a29	152.3667	316.723	.457	.963
a30	152.9000	310.093	.712	.962
a31	152.6000	310.869	.708	.962
a32	153.2333	306.875	.731	.962
a33	153.1667	306.971	.657	.962
a34	153.2000	307.338	.595	.962
a35	153.1000	305.472	.700	.962
a36	153.1333	308.809	.696	.962
a37	152.6000	306.593	.714	.962
a38	152.6333	304.792	.517	.963
a39	152.8667	306.395	.641	.962

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	0.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.973	28

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
b1	114.1667	200.075	.815	.971
b2	114.3667	201.482	.751	.972
b3	114.2000	198.993	.728	.972
b4	114.5000	195.776	.757	.972
b5	114.3000	199.459	.638	.973
b6	113.9667	199.275	.797	.971
b7	114.2333	197.426	.771	.971
b8	114.0333	200.999	.777	.971
b9	114.2333	201.495	.776	.971
b10	114.1333	203.637	.733	.972
b11	114.0000	201.172	.829	.971
b12	114.1000	201.955	.746	.972
b13	114.0667	200.754	.800	.971
b14	114.1333	200.326	.785	.971
b15	114.0000	201.379	.817	.971
b16	114.0000	204.483	.706	.972
b17	114.1333	200.189	.861	.971
b18	115.1667	202.420	.445	.975
b19	113.9667	201.137	.825	.971
b20	114.1000	205.128	.703	.972
b21	113.9667	203.344	.772	.972
b22	114.4333	202.185	.712	.972
b23	114.1000	202.921	.692	.972
b24	114.1000	202.024	.815	.971
b25	114.1333	201.637	.778	.971
b26	114.0000	202.069	.777	.971
b27	114.2333	203.013	.637	.972
b28	114.0333	199.344	.868	.971

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	0.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.972	25

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
c1	103.5333	113.430	.672	.971
c2	103.4000	114.593	.778	.970
c3	103.4333	114.737	.761	.970
c4	103.5333	115.016	.843	.970
c5	103.3667	116.240	.734	.971
c6	103.6333	114.240	.754	.970
c7	103.6000	114.041	.844	.970
c8	103.6000	115.145	.748	.970
c9	103.6333	115.137	.682	.971
c10	103.8667	118.671	.523	.972
c11	103.8000	116.786	.566	.972
c12	103.6333	112.033	.851	.970
c13	103.6333	112.861	.789	.970
c14	103.6000	113.834	.775	.970
c15	103.7000	115.321	.785	.970
c16	103.6000	114.110	.838	.970
c17	104.0667	116.547	.569	.972
c18	103.9667	116.309	.610	.971

c19	103.7000	114.838	.830	.970
c20	103.6000	114.938	.875	.970
c21	103.7000	113.114	.880	.969
c22	103.5667	116.047	.753	.970
c23	103.7000	114.700	.747	.970
c24	103.7333	113.582	.865	.970
c25	103.6000	112.800	.784	.970

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามภาพรวม

Reliability Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	0.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.987	92

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	379.2333	1737.220	.493	.987
a2	378.9667	1737.826	.537	.987
a3	378.9667	1727.620	.575	.987
a4	381.3667	1728.447	.487	.987
a5	379.5333	1723.775	.602	.987
a6	379.8333	1735.316	.319	.987
a7	379.7333	1723.995	.497	.987
a8	379.5333	1719.154	.545	.987
a9	378.9667	1725.757	.609	.987
a10	379.3667	1720.654	.702	.987

a11	378.9333	1738.478	.408	.987
a12	379.0667	1721.513	.618	.987
a13	379.0667	1721.099	.670	.987
a14	379.3000	1715.803	.790	.987
a15	379.3000	1724.355	.634	.987
a16	379.2000	1725.131	.566	.987
a17	379.2333	1722.116	.633	.987
a18	379.3333	1715.333	.717	.987
a19	379.2333	1727.082	.645	.987
a20	379.5000	1701.155	.740	.987
a21	379.1000	1720.921	.639	.987
a22	379.4000	1723.834	.622	.987
a23	379.2333	1723.495	.609	.987
a24	379.0000	1721.517	.694	.987
a25	379.2667	1722.685	.695	.987
a26	379.4667	1718.120	.734	.987
a27	378.9667	1718.309	.811	.987
a28	379.1000	1726.921	.629	.987
a29	378.7333	1738.133	.521	.987
a30	379.2667	1724.961	.717	.987
a31	378.9667	1723.895	.776	.987
a32	379.6000	1718.455	.717	.987
a33	379.5333	1719.568	.632	.987
a34	379.5667	1718.599	.602	.987
a35	379.4667	1714.326	.702	.987
a36	379.5000	1725.983	.625	.987
a37	378.9667	1721.413	.639	.987
a38	379.0000	1713.241	.520	.987
a39	379.2333	1723.702	.535	.987
b1	379.1000	1718.093	.737	.987
b2	379.3000	1720.217	.710	.987
b3	379.1333	1705.430	.811	.987
b4	379.4333	1701.357	.759	.987
b5	379.2333	1717.495	.569	.987
b6	378.9000	1712.162	.786	.987
b7	379.1667	1712.282	.682	.987
b8	378.9667	1720.999	.695	.987
b9	379.1667	1724.006	.662	.987
b10	379.0667	1728.133	.651	.987
b11	378.9333	1721.651	.737	.987
b12	379.0333	1723.206	.673	.987

b13	379.0000	1719.724	.727	.987
b14	379.0667	1717.306	.737	.987
b15	378.9333	1718.133	.806	.987
b16	378.9333	1728.478	.667	.987
b17	379.0667	1713.995	.861	.987
b18	380.1000	1721.610	.448	.987
b19	378.9000	1715.541	.850	.987
b20	379.0333	1728.033	.713	.987
b21	378.9000	1722.921	.780	.987
b22	379.3667	1717.620	.757	.987
b23	379.0333	1719.068	.751	.987
b24	379.0333	1717.344	.857	.987
b25	379.0667	1716.478	.814	.987
b26	378.9333	1718.409	.800	.987
b27	379.1667	1722.971	.630	.987
b28	378.9667	1711.068	.877	.987
c1	378.9000	1721.541	.628	.987
c2	378.7667	1723.426	.769	.987
c3	378.8000	1724.028	.752	.987
c4	378.9000	1725.610	.816	.987
c5	378.7333	1730.064	.717	.987
c6	379.0000	1721.172	.765	.987
c7	378.9667	1719.620	.869	.987
c8	378.9667	1726.585	.717	.987
c9	379.0000	1727.655	.635	.987
c10	379.2333	1738.944	.520	.987
c11	379.1667	1730.764	.587	.987
c12	379.0000	1716.483	.787	.987
c13	379.0000	1719.172	.737	.987
c14	378.9667	1721.413	.749	.987
c15	379.0667	1726.340	.772	.987
c16	378.9667	1722.723	.801	.987
c17	379.4333	1727.495	.637	.987
c18	379.3333	1726.575	.678	.987
c19	379.0667	1725.857	.783	.987
c20	378.9667	1726.171	.825	.987
c21	379.0667	1719.995	.820	.987
c22	378.9333	1731.857	.673	.987
c23	379.0667	1725.995	.695	.987
c24	379.1000	1722.645	.785	.987
c25	378.9667	1718.102	.748	.987

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครู

Frequencies

Statistics

		Sex	Status	Age	Bachelor	Experience	School
N	Valid	284	284	284	284	284	284
	Missing	0	0	0	0	0	0

Frequency Table

Sex

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ชาย	88	31.0	31.0	31.0
	หญิง	196	69.0	69.0	100.0
Total		284	100.0	100.0	

Status

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ครูผู้ช่วย	50	17.6	17.6	17.6
	ครู	80	28.2	28.2	45.8
	ครูชำนาญการ	32	11.3	11.3	57.0
	ครูชำนาญการพิเศษ	122	43.0	43.0	100.0
	Total	284	100.0	100.0	

Age

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	20 - 30 ปี	59	20.8	20.8	20.8
	21 - 40 ปี	61	21.5	21.5	42.3
	31 - 50 ปี	107	37.7	37.7	79.9
	51 ปี ขึ้นไป	57	20.1	20.1	100.0
	Total	284	100.0	100.0	

Bachelor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปริญญาตรี	153	53.9	53.9	53.9
	ปริญญาโท	131	46.1	46.1	100.0
	Total	284	100.0	100.0	

Experience

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ต่ำกว่า 10 ปี	102	21.6	35.9	35.9
	11 - 20 ปี	75	15.9	26.4	62.3
	21 - 30 ปี	75	15.9	26.4	88.7
	31 ปี ขึ้นไป	32	6.8	11.3	100.0
	Total	284	60.0	100.0	
Missing	System	189	40.0		
Total		473	100.0		

School

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	โรงเรียนขนาดเล็ก	94	33.1	33.1	33.1
	โรงเรียนขนาดกลาง	87	30.6	30.6	63.7
	โรงเรียนขนาดใหญ่	62	21.8	21.8	85.6
	โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	41	14.4	14.4	100.0
	Total	284	100.0	100.0	

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=a1 a2 a3 a4 a5 a6
 /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
a1	284	3.00	5.00	4.5704	.59322
a2	284	3.00	5.00	4.2958	.66501
a3	284	3.00	5.00	4.5599	.62904
a4	284	2.00	5.00	3.4049	.93694
a5	284	2.00	5.00	4.2606	.68481
a6	284	3.00	5.00	4.3838	.57377
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=aa1
 /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aa1	284	3.00	5.00	4.2459	.43759
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=a7 a8 a9 a10 a11 a12 a13 a14 a15 a16
 /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
a7	284	3.00	5.00	4.3803	.59719
a8	284	2.00	5.00	4.2430	.73824
a9	284	3.00	5.00	4.4155	.62053
a10	284	2.00	5.00	4.1620	.69970

a11	284	4.00	5.00	4.4824	.50057
a12	284	3.00	5.00	4.5282	.63684
a13	284	3.00	5.00	4.6056	.65072
a14	284	3.00	5.00	4.4225	.65468
a15	284	2.00	5.00	4.3028	.69820
a16	284	2.00	5.00	3.5563	.89778
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=aa2
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aa2	284	3.10	5.00	4.3099	.42681
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง
จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=a17 a18 a19 a20 a21 a22 a23 a24
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
a17	284	3.00	5.00	4.6338	.60596
a18	284	2.00	5.00	4.6796	.60575
a19	284	2.00	5.00	3.4965	.89560
a20	284	2.00	5.00	4.2782	.68043
a21	284	2.00	5.00	3.5563	.85751
a22	284	3.00	5.00	4.2359	.64352
a23	284	2.00	5.00	4.2993	.69719
a24	284	3.00	5.00	4.1479	.74195
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=aa3
 /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aa3	284	3.00	5.00	4.1659	.43963
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=a25 a26 a27 a28 a29 a30 a31
 /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
a25	284	3.00	5.00	4.2782	.62635
a26	284	3.00	5.00	3.7570	.75715
a27	284	3.00	5.00	4.6373	.57524
a28	284	3.00	5.00	4.5986	.58918
a29	284	3.00	5.00	4.3662	.61752
a30	284	3.00	5.00	3.7430	.73344
a31	284	3.00	5.00	3.9014	.82633
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=aa4
 /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aa4	284	3.29	5.00	4.1831	.34739
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีทักษะทางสังคม จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=a32 a33 a34 a35 a36 a37 a38 a39
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
a32	284	3.00	5.00	4.4155	.62053
a33	284	2.00	5.00	4.1620	.69970
a34	284	4.00	5.00	4.7430	.43777
a35	284	3.00	5.00	3.7641	.76863
a36	284	2.00	5.00	3.6549	.86180
a37	284	3.00	5.00	4.2958	.66501
a38	284	2.00	5.00	4.2817	.69186
a39	284	3.00	5.00	4.4014	.60106
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=aa5
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aa5	284	3.22	5.00	4.1800	.40816
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ จำแนกตามรายด้าน

DESCRIPTIVES VARIABLES=aa1 aa2 aa3 aa4 aa5
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aa1	284	3.00	5.00	4.2459	.43759
aa2	284	3.10	5.00	4.3099	.42681
aa3	284	3.00	5.00	4.1659	.43963
aa4	284	3.29	5.00	4.1831	.34739
aa5	284	3.22	5.00	4.1800	.40816
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=aaa
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aaa	284	3.35	4.95	4.2170	.35068
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการพิจารณาถึงการดำรงอยู่ของชีวิต
จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=b1 b2 b3 b4 b5 b6
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
b1	284	2.00	5.00	4.0845	.77042
b2	284	3.00	5.00	4.1056	.65881
b3	284	2.00	5.00	4.2042	.74756
b4	284	2.00	5.00	3.8627	.86887
b5	284	3.00	5.00	4.1549	.39957
b6	284	3.00	5.00	4.3204	.66684
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=bb1
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
bb1	284	3.00	5.00	4.1221	.50631
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต
จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=b7 b8 b9 b10 b11 b12 b13 b14 b15
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
b7	284	3.00	5.00	4.1197	.71315
b8	284	3.00	5.00	4.1725	.66339
b9	284	2.00	5.00	4.1162	.70627
b10	284	3.00	5.00	4.2077	.52749

b11	284	3.00	5.00	4.2887	.61295
b12	284	2.00	5.00	4.0845	.77042
b13	284	3.00	5.00	4.2852	.61172
b14	284	3.00	5.00	4.1444	.59764
b15	284	3.00	5.00	4.3732	.58977
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=bb2
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
bb2	284	3.22	5.00	4.1991	.50235
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ
จำแนกตามรายข้อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=b16 b17 b18 b19 b20
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
b16	284	3.00	5.00	4.3697	.53888
b17	284	3.00	5.00	4.1479	.54413
b18	284	1.00	5.00	3.1972	1.06827
b19	284	3.00	5.00	4.2641	.64898
b20	284	3.00	5.00	4.2183	.53322
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=bb3
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
bb3	284	3.20	5.00	4.0394	.41915
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ

จำแนกตามรายข้อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=b21 b22 b23 b24 b25 b26 b27 b28
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
b21	284	3.00	5.00	4.2430	.49104
b22	284	2.00	5.00	3.8204	.67735
b23	284	3.00	5.00	4.2077	.57860
b24	284	3.00	5.00	4.2676	.55017
b25	284	2.00	5.00	4.0775	.71899
b26	284	3.00	5.00	4.2641	.55507
b27	284	3.00	5.00	4.2324	.59045
b28	284	3.00	5.00	4.3099	.61412
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=bb4
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
bb4	284	3.38	5.00	4.1778	.43462
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ จำแนกตามรายด้าน

DESCRIPTIVES VARIABLES=bb1 bb2 bb3 bb4
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
bb1	284	3.00	5.00	4.1221	.50631
bb2	284	3.22	5.00	4.1991	.50235
bb3	284	3.20	5.00	4.0394	.41915
bb4	284	3.38	5.00	4.1778	.43462
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=bbb
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
bbb	284	3.26	5.00	4.1346	.42366
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู จำแนกตาม
รายข้อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=c1 c2 c3 c4 c5 c6 c7 c8
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
c1	284	3.00	5.00	4.4296	.59915
c2	284	3.00	5.00	4.4296	.54995
c3	284	3.00	5.00	4.4085	.59628
c4	284	4.00	5.00	4.3697	.48358
c5	284	4.00	5.00	4.5563	.49769

c6	284	3.00	5.00	4.2606	.55356
c7	284	3.00	5.00	4.2817	.50950
c8	284	3.00	5.00	4.3275	.52683
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=ccl
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
cc1	284	3.38	5.00	4.3829	.43115
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ด้านการจัดการเรียนรู้ จำแนกตาม
รายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=c9 c10 c11 c12 c13 c14 c15 c16 c17 c18 c19 c20
c21
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
c9	284	3.00	5.00	4.1408	.48426
c10	284	3.00	5.00	4.0810	.43332
c11	284	3.00	5.00	4.1197	.53145
c12	284	3.00	5.00	4.1655	.59806
c13	284	3.00	5.00	4.1373	.52380
c14	284	3.00	5.00	4.1268	.58072
c15	284	3.00	5.00	4.1444	.48686
c16	284	3.00	5.00	4.2570	.55201
c17	284	3.00	5.00	3.7782	.59153
c18	284	3.00	5.00	3.8627	.59338
c19	284	3.00	5.00	4.1725	.44700
c20	284	4.00	5.00	4.2887	.45397
c21	284	3.00	5.00	4.2289	.53869
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=cc2
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
cc2	284	3.62	5.00	4.1157	.36147
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและ
ชุมชน จำแนกตามรายชื่อ

DESCRIPTIVES VARIABLES=c22 c23 c24 c25
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
c22	284	3.00	5.00	4.2852	.51100
c23	284	3.00	5.00	4.0880	.60270
c24	284	3.00	5.00	4.0317	.55989
c25	284	2.00	5.00	4.2007	.74616
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=cc3
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
cc3	284	3.00	5.00	4.1514	.51132
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู จำแนกตามรายด้าน

DESCRIPTIVES VARIABLES=cc1 cc2 cc3
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
cc1	284	3.38	5.00	4.3829	.43115
cc2	284	3.62	5.00	4.1157	.36147
cc3	284	3.00	5.00	4.1514	.51132
Valid N (listwise)	284				

DESCRIPTIVES VARIABLES=ccc
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ccc	284	3.61	5.00	4.2167	.37679
Valid N (listwise)	284				

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวม

DESCRIPTIVES VARIABLES=aaa bbb ccc
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aaa	284	3.35	4.95	4.2170	.35068
bbb	284	3.26	5.00	4.1346	.42366
ccc	284	3.61	5.00	4.2167	.37679
Valid N (listwise)	284				

x21	Pearson Correlation	.351**	.440**	.336**	.313**	.395**	1	.740**	.807**	.645**	.580**	.664**	.382**	.436**	.923**	.661**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
x22	Pearson Correlation	.515**	.554**	.539**	.160**	.507**	.740**	1	.686**	.721**	.541**	.545**	.523**	.553**	.898**	.616**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.007	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
x23	Pearson Correlation	.368**	.462**	.356**	.291**	.427**	.807**	.686**	1	.835**	.629**	.696**	.505**	.455**	.884**	.726**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
x24	Pearson Correlation	.376**	.452**	.366**	.287**	.430**	.845**	.721**	.835**	1	.581**	.674**	.451**	.456**	.926**	.683**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
y1	Pearson Correlation	.317**	.367**	.312**	.264**	.379**	.580**	.541**	.629**	.581**	1	.626**	.577**	.389**	.632**	.848**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
y2	Pearson Correlation	.345**	.396**	.346**	.309**	.394**	.664**	.545**	.696**	.674**	.626**	1	.677**	.423**	.694**	.924**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
y3	Pearson Correlation	.326**	.302**	.355**	.232**	.306**	.382**	.523**	.505**	.451**	.577**	.677**	1	.358**	.515**	.809**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
x1	Pearson Correlation	.893**	.946**	.873**	.544**	.937**	.436**	.553**	.455**	.456**	.389**	.423**	.358**	1	.533**	.455**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000	.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
x2	Pearson Correlation	.459**	.535**	.459**	.275**	.493**	.923**	.898**	.884**	.926**	.632**	.694**	.515**	.533**	1	.728**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284
y	Pearson Correlation	.379**	.419**	.384**	.318**	.424**	.661**	.616**	.726**	.683**	.848**	.924**	.809**	.455**	.728**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	
	N	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

ภาคผนวก จ
ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ชื่อ - สกุล	กองแก้ว เมทา
วัน เดือน ปี เกิด	7 ธันวาคม 2522
ที่อยู่ปัจจุบัน	88 หมู่ที่ 3 ตำบลวัดขวาง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร 66130
ที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร 66120
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครูชำนาญการพิเศษ
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ.2550 - 2554	โรงเรียนวังตะกูราษฎร์อุทิศ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
พ.ศ.2555 - 2558	โรงเรียนโพธิธรรมสุวัฒน์ อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
พ.ศ.2559 - ปัจจุบัน	โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2547	ศษ.บ. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช